

УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

МУЛЯВКА ДМИТРО ГРИГОРОВИЧ

УДК 342.951 (477)

ДИСЕРТАЦІЯ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ (РОЗШУКОВОЇ)
ТА НЕДЕРЖАВНОЇ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

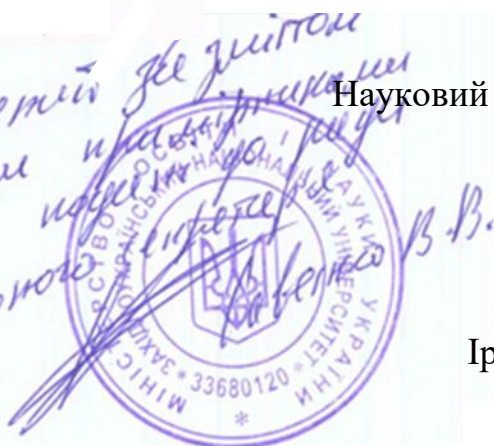
Подається на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Д. Г. Мулявка

Науковий консультант – **Шопіна Ірина Миколаївна**,
доктор юридичних наук, професор

Ірпінь – 2020

АНОТАЦІЯ

Мулявка Д. Г. Адміністративно-правове забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Університет державної фіскальної служби України. – Ірпінь, 2020.

Зміст анотації. У дисертації на основі комплексного аналізу доктринальних джерел, законодавства України та зарубіжних держав, а також правозастосовної практики, охарактеризовано сутність та особливості адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності і запропоновано шляхи його вдосконалення.

Досліджено особливості концептуальних підходів до розгляду приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності як категорії наукового пізнання, на основі встановлення смислових підстав їх юридичного дискурсу та системних зв'язків між недержавною правоохоронною діяльністю як надсистемою, і приватною детективною та недержавною охоронною діяльністю як підсистемами, з використанням дворівневого аналізу систем на теоретичному та емпіричному рівнях. Визначено поняття адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, яке запропоновано трактувати як базоване на людиноцентристському підході структурування суспільних відносин, пов'язаних із наданням приватних детективних (розшукових) та охоронних послуг, з метою реалізації гарантій законності вказаних видів діяльності, захисту прав і свобод людини і громадянина під час їх здійснення, розвитку підприємницької діяльності і вільної конкуренції недержавних суб'єктів правоохорони.

Запропоновано періодизацію розвитку наукових поглядів щодо адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності в Україні, що складається з трьох етапів: перший етап (1991–2001 рр.) – подолання впливу радянської концепції співвідношення інтересів людини і держави, розбудова національних теоретико-методологічних засад правоохоронної діяльності; другий етап (2002–2014 рр.) – формування національних доктрин і концепцій щодо статусу державних органів в аспекті виконання ними правоохоронних функцій, зміцнення концепції сервісної держави; третій етап (2014 – донині) – подолання негативного впливу радянської концепції домінування держави у правоохоронній сфері, активний розвиток законотворчої роботи, спрямованої на визначення та легалізацію правового статусу суб'єктів господарювання, громадських об'єднань та інших суб'єктів громадянського суспільства, як носіїв правоохоронної функції.

У роботі здійснено розмежування між категоріями «принципи адміністративно-правового забезпечення» та «принципи приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності» за юридично-герменевтичним критерієм і обґрунтовано, що перша з означених категорій є більш широким за своїм змістом феноменом і частково містить у собі принципи, які охоплюють другу категорію. Визначено суттєві властивості об'єкта адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності, які полягають у тому, що: а) виникнення вказаного об'єкта можливо лише в умовах ринкової економіки без панування держави у всіх сферах економічної діяльності і без заборони приватної власності на засоби виробництва; б) для об'єкта адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності характерним є поєднання інтересів держави, органів місцевого самоврядування, учасників господарських відносин, громадянського суспільства і людини (громадянина). Кожен з означених суб'єктів має свій

інтерес, пов'язаний зі здійсненням приватної детективної або недержавної охоронної діяльності.

Запропоновано авторську класифікацію функцій адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності за епістемологічним критерієм, яка зосереджує в собі організаційну, контрольну, стимулюючу і захисну функції. Удосконалено розуміння видів адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності та надано їх характеристику.

Обґрунтовано переваги інструментального підходу у дослідженні адміністративно-правових засобів забезпечення приватної детективної і недержавної охоронної діяльності, що пояснюються, зокрема: а) можливістю розглянути адміністративно-правові норми, якими регулюється недержавна охоронна та приватна детективна діяльність, як сукупність правових засобів, спрямованих на досягнення цілей адміністративно-правового регулювання у правоохоронній сфері; б) поєднанням у межах інструментального підходу аксіологічних, онтологічних, соціологічних та соціально-психологічних елементів, що дає змогу простежити створення адміністративно-правових засад приватної детективної діяльності в умовах відсутності легалізації останньої на законодавчому рівні; в) можливістю моделювати напрями законотворчої роботи за результатами наукового аналізу у межах інструментального підходу.

У роботі з'ясовано, що суб'єкти приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, з урахуванням їх адміністративно-правового статусу, можуть брати участь у досягненні щонайменше двох цілей соціального контролю над злочинністю, які характеризуються наявністю публічного інтересу щодо їх досягнення: компенсувати недостатність використовуваних органами держави засобів протидії злочинності та правопорушенням за рахунок розширення спектру

правоохоронних послуг; а також стримування деліктності у суспільстві за рахунок використання методів моделі колективної ефективності.

Окрему увагу зосереджено на дослідженні гарантій законності приватної детективної та недержавної охоронної діяльності, які представлені як сукупність інституційних, політичних та правових умов, за яких забезпечується додержання вимог законів та підзаконних правових актів, якими регламентуються вказані види діяльності, і надана їх характеристика.

Систематизовано зміст 13 проектів законів України про приватну детективну (розшукову) діяльність (послуги), які знаходилися на розгляді у Верховній Раді України у період з 2000 по 2020 рр., і констатовано, що розвитку законотворчої діяльності були притаманні такі тенденції: а) спроби фактично підпорядкувати приватних детективів органам міліції, встановивши для них обов'язок виконувати певні розпорядження працівників міліції, пов'язані з охороною громадського порядку та протидією злочинності (правопорушенням); б) наділення приватних детективів правом застосовувати заходи фізичного впливу та використовувати особисту вогнепальну зброю; в) надання приватним детективам змоги використовувати інформацію з обмеженим доступом, володільцями/розпорядниками якої є правоохоронні органи держави; г) встановлення обов'язку персоналу приватних детективних структур повідомити компетентні органи у разі вчинення кримінального делікту; ґ) прогалини у визначенні процедур та предмету контролю за діяльність приватних детективів.

Охарактеризовано особливості сучасного стану розвитку адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, на основі якої визначено, що основними адміністративно-правовими засобами, які мають використовуватися для вирішення наявних проблем, мають стати нормотворчі засоби, а також ліцензування приватної детективної діяльності, її сертифікація, а також заходи, що пов'язані з реалізацією адміністративно-

юрисдикційних повноважень правоохоронних органів у сфері контролю за здійсненням приватної детективної (розшукової) діяльності.

У роботі дістало подальшого розвитку розуміння поняття «професійна таємниця», яке розглянуто як поєднану системними зв'язками сукупність двох складових правової та етичної; а також обґрунтування необхідності врегулювання на законодавчому рівні особливостей створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони і захисту конфіденційної «інформації у процесі надання охоронних та приватних детективних послуг», процедур захисту персональних даних клієнтів та інших осіб, а також алгоритм дій у разі отримання інформації щодо вчинення клієнтом кримінальних проступків та злочинів.

Запропоновано перелік заборон та обмежень щодо використання інформації, що містить професійну таємницю приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, який систематизовано за ознакою галузей права, якими вони встановлюються. Визначено напрями підвищення ефективності гарантій законності додержання професійної таємниці приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, які включають здійснення низки правових, організаційних та педагогічно-просвітницьких заходів.

Аргументовано потребу законодавчого врегулювання організації, ліцензування, здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності і контролю за наданням приватних детективних послуг, що знайшло своє позитивне підтвердження у таких державах, як Велика Британія, Ізраїль, Іспанія, Італія, Індія, Канада, Киргизстан, Латвія, Литва, Молдова, Мексика, Німеччина, Норвегія, Португалія, Сполучені Штати Америки, Франція, Японія.

У дисертації запропоновано авторські підходи до взаємодії суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності у сферах протидії вчиненню податкових та корупційних злочинів (правопорушень), яка має здійснюватися на трьох рівнях: а) внутрішня взаємодія суб'єктів недержавної

правоохоронної діяльності між собою під час вирішення завдань, пов'язаних з охороною громадського порядку, зміцненням законності у сфері їх функціональних обов'язків; б) зовнішня взаємодія, в якій один суб'єкт представляє собою правоохоронний орган держави, а інший чи інші – недержавні правоохоронні органи, зокрема ті, що здійснюють державну охоронну та приватну детективну діяльність; в) взаємодія між представниками як державних, так і недержавних правоохоронних структур із залученням інших суб'єктів, зокрема об'єднань громадян з охорони громадського порядку, міжнародних організацій представників правоохоронних органів, органів державної влади та місцевого самоврядування.

Зосереджено увагу на правовій культурі приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, як на окремому різновиді загальної культури, який формується у представників вказаних професій під час навчання та безпосереднього здійснення професійної діяльності, і запропоновано заходи, спрямовані на її підвищення.

За результатами наукового аналізу розроблено пропозиції та рекомендації щодо внесення змін та доповнень до Законів України «Про охоронну діяльність», «Про Національну поліцію», «Про захист персональних даних», «Про ліцензування видів господарської діяльності», «Про запобігання корупції», а також аргументовано необхідність затвердження базового законодавчого акту у досліджуваній сфері.

Ключові слова: адміністративно-правове забезпечення, адміністративно-правові відносини, адміністративно-правовий механізм, приватна детективна (розшукова) діяльність, недержавна охоронна діяльність, делеговані повноваження, адміністративно-правовий статус.

Список публікацій здобувача

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Мулявка Д. Г. Проблеми адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності в Україні: монографія. Ірпінь, Університет державної фіскальної служби України, 2020. 404 с.

2. Мулявка Д. Г., Шопіна І. М., Шаймуродов Р.А. Професійна таємниця результатів приватної детективної (розшукової) діяльності: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 96 с.

3. Мулявка Д. Г., Шопіна І. М., Бедренко М. А. Принципи приватної детективної (розшукової) діяльності: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 88 с.

4. Мулявка Д. Г. Правовий статус суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності : монографія / Д.Г. Мулявка, І.М. Шопіна, О.О. Шилле. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 108 с.

5. Мулявка Д. Г. Правове регулювання приватної детективної (розшукової) діяльності у зарубіжних державах: монографія / Д.Г. Мулявка, І.М. Шопіна, Д.А. Шилле. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 100 с.

6. Мулявка Д. Г. Актуальні проблеми легалізації ринку детективних послуг: адміністративно-правовий аспект. *Юридичний бюлетень*. 2019. №10. С.108-113.

7. Мулявка Д. Г. До питання боротьби з фіктивними підприємствами в Україні. *Фінансове право*. 2010. № 2 (12). С.20-23.

8. Мулявка Д. Г. Концептуальні підходи до розгляду приватної детективної та недержавної охоронної діяльності як категорії наукового пізнання. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. №5-6. С.69-73.

9. Мулявка Д. Г. Объект административно-правового обеспечения частной детективной и негосударственной охранной деятельности. *Danish Scientific Journal*. 2020. №33. С.16-18.

10. Мулявка Д. Г. Проблеми вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства. *Фінансове право*. 2014. №3. С. 65-68.

11. Мулявка Д. Г., Рекуненко Т. О. Информационно-аналитическая деятельность по противодействию налоговой преступности. *Криминологический журнал Байкальского государственного университета экономики и права*. 2013. №2 С.140-145.

12. Мулявка Д. Г., Рекуненко Т. О. Організація захисту інформації обмеженого доступу в інформаційних ресурсах ДПС України. *Митна справа*. 2012. № 2 (80). С. 324–329.

13. Мулявка Д. Г., Самілик Г. М. Актуальні завдання забезпечення фінансово-економічної безпеки держави. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 3. С. 231-235. URL: http://www.pap.in.ua/3_2019/62.pdf.

14. Мулявка Д. Г. Адміністративно-правове забезпечення приватної детективної (розшукової) діяльності. *Visegrad Journal on Human Rights*. (Словакія). 2019. №2. V.1. С. 157-160.

15. Мулявка Д. Г. Адміністративно-правове забезпечення протидії правовому нігілізму під час здійснення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності. *Наука і правоохорона*. 2017. №3. Ч.2. С.156-160.

16. Мулявка Д. Г. Адміністративно-правові аспекти правового регулювання приватної детективної діяльності в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 3. С.143-145.

17. Мулявка Д. Г. Взаємодія податкової міліції з іншими правоохоронними органами при розслідуванні злочинів у сфері оподаткування. *Фінансове право*. 2009. № 1 (7) . С.14-18.

18. Мулявка Д. Г. Види інформації з обмеженим доступом у діяльності суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної діяльності. *Visegrad Journal on Human Rights*. (Словакія). 2020. №1. С.108-112.

19. Мулявка Д. Г. Гарантії здійснення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності: адміністративно-правовий аспект. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. №4(29). Т.2. с.141-143.

20. Мулявка Д. Г. Государственная антикоррупционная політика. *Право.іа*. 2014. №1. С.134-137.

21. Мулявка Д. Г. До питання створення національної моделі адміністративно-правового забезпечення приватної детективної діяльності. *Вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. №42. Т.2. С.22-24.

22. Мулявка Д. Г. Концептуальні засади підвищення правової культури приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2020. №1(41).С.54-56.

23. Мулявка Д. Г. Напрями удосконалення адміністративного законодавства в сфері правового забезпечення недержавної охоронної діяльності. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. №3 (28). Т.2. С.90-92.

24. Мулявка Д. Г. Об'єкт адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної діяльності. *Право і суспільство*. 2020. №1. С.62-66.

25. Мулявка Д. Г. Понятие, формы и виды взаимодействия правоохранительных органов в противодействии совершению налоговых преступлений. *Leges si Viata*. 2011. № 8. С. 42–45.

26. Мулявка Д. Г. Соціальна зумовленість правового врегулювання відносин, що виникають під час здійснення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 6. С.300-302. URL: http://www.pap.in.ua/6_2019/78.pdf

27. Мулявка Д. Г. Сутнісні ознаки недержавної правоохоронної діяльності (на прикладі приватної детективної та недержавної охоронної діяльності). *Правова позиція*. 2020. №1(26). С. 64-67.

28. Мулявка Д. Г. Функции административно-правового обеспечения частной детективной и негосударственной охранной деятельности. *Leges si Viata*. 2020. №1. С.53-56.

29. Мулявка Д. Г., Бедренко М. А. Класифікація принципів приватної детективної діяльності. *Правові новели*. 2018. № 6. С. 181–185.

30. Мулявка Д. Г., Глазков Є. О. Допустимість доказів у кримінальному судочинстві отриманих в результаті приватної детективної діяльності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. Вип. 5. С. 110–113.

31. Мулявка Д. Г., Шаймуродов Р. А. Перспективи правового регулювання категорії «професійна таємниця приватної детективної (розшукової) діяльності». *Право і суспільство*. 2018. № 6. Ч. 2. С. 198–202.

32. Мулявка Д. Г., Шилле Д. А. Поняття та ознаки приватної детективної (розшукової) діяльності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 2. С. 345–347. URL: http://www.pap.in.ua/2_2018/103.pdf

33. Мулявка Д. Г., Шилле О. О. Зміст правового статусу суб'єктів оперативно-розшукової діяльності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 4. С. 425–427. URL: http://www.pap.in.ua/4_2018/128.pdf.

34. Мулявка Д. Г., Шопіна І. М., Гречанюк С. К., Федчишина В. В. Совершенствование социального контроля как направления предупреждения преступности. *Всероссийский криминологический журнал*. 2019. Т.13. №3. №. С.47-54. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovershenstvovanie-sotsialnogo-kontrolya-kak-napravleniya-preduprezhdeniya-prestupnosti/viewer>.

35. Muliavka D. Problems in Determination of the Essence and the Components of Administrative and Legal Status of the Subjects of Private Detective Activity. *Innovative Solutions in Modern Science* (OAE). 2019. №9(36). С.71-81.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Мулявка Д. Г. Поняття та зміст приватної детективної (розшукової) діяльності. Приватна детективна (розшукова) діяльність в Україні: проблеми та перспективи: тези доповідей матеріали науково-практичного семінару

Актуальні питання господарського судочинства (31 січня 2018 року, Ірпінь: Університет ДФС України, 2019). С.43-46.

2. Мулявка Д. Г. Сутність принципів приватної детективної (розшукової) діяльності. *Сучасні питання розвитку приватної детективної (розшукової) діяльності в Україні: тези доповідей матеріали науково-практичного семінару, 24-25 січня 2020 року*. Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. С.28-31.

3. Мулявка Д. Г. Концептуальні засади організації приватної детективної (розшукової) діяльності в Україні. *Міжнародні стандарти приватних розслідувань: тези доповідей матеріали науково-практичного семінару, 26-27 жовтня 2019 року*. Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. С.42-46.

4. Мулявка Д. Г. Проблеми додержання вимог інформаційного законодавства під час реалізації принципів приватної детективної (розшукової) діяльності. *Формування нової парадигми кримінально-процесуальної та оперативно-розшукової діяльності в системі забезпечення економічної безпеки держави: тези доповідей внутрішнішньої інтернет-конференції (16 жовтня 2019 року)*. Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. С.88-92.

5. Мулявка Д. Г. Види приватних детективних послуг, що надаються в Україні. *Приватні напрямки розвитку правової системи України: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 25-26 січня 2019 р.* Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2019. С.37-39.

6. Мулявка Д. Г. Особливості правового статусу суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності. *Держава і право в умовах глобалізації: реалії та перспективи: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро, 1-2 лютого 2019*. С.78-79.

7. Мулявка Д. Г. Додержання вимог інформаційного законодавства під час реалізації принципів приватної детективної (розшукової) діяльності.

Актуальні проблеми реформування системи законодавства України: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 25-26 січня 2019 року. Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2019. С.79-81.

8. Мулявка Д. Г. Правове регулювання приватної детективної (розшукової) діяльності в державах Європейського Союзу. *Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 18-19 січня 2019 року. – Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів, 2019. С.96-98.*

9. Мулявка Д. Г. Зарубіжний досвід забезпечення професійної таємниці результатів приватної детективної (розшукової) діяльності. *Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, Україна, 8-9 лютого 2019 р. Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2019. С.95-97.*

10. Мулявка Д. Г. Інформаційне забезпечення оперативно-розшукової діяльності. *Економічна безпека держави: проблеми теорії та практики правоохоронного забезпечення: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, 30 березня 2019 року. – Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. – С.86-88.*

11. Мулявка Д. Г. Особливості використання результатів оперативно-розшукової діяльності у доказуванні. *Правові та організаційно-тактичні аспекти оперативно-розшукової діяльності у сфері забезпечення економічної безпеки України: тези доповідей науково-практичного семінару, 29 січня 2019 року. Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. С.50-53.*

12. Мулявка Д. Г. Порядок взаємодії податкової міліції з державними органами. *Податкова міліція: 21 рік на захисті економічної безпеки держави: тези доповідей науково-практичного семінару, 06 лютого 2019 року. Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. С.51-53.*

13. Мулявка Д. Г. Попередження фіктивного підприємництва оперативними підрозділами правоохоронних органів. *Фіктивне підприємство як інструмент вчинення злочинів економічного спрямування: тези доповідей науково-практичного семінару, 25 лютого 2019 року*. Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. С.67-71.

14. Мулявка Д. Г. Адміністративно-правове забезпечення захисту інформації у діяльності суб'єктів недержавної охоронної і приватної детективної діяльності. *Modern Scientific and Technical Methods of Management Information Flow and their Influence on the Development of Society: V Міжнародна науково-практична конференція, Франкфурт-на-Майні, Німеччина, 24-25 лютого 2020 р.* С.97-98.

15. Мулявка Д. Г. Приватна детективна та недержавна охоронна діяльність як суб'єкт наукового пізнання. *Goal and Role of World Science in Modernity: VII Міжнародна науково-практична конференція, 09-10 березня 2020р., Гельсінкі, Фінляндія*. С.139-141.

SUMMARY

Mulyavka D. Administrative and legal maintenance of private detective (investigative) and non-state security activity. – *Qualification scientific paper on the rights of the manuscript.*

The dissertation for obtaining a scientific degree of the doctor of legal sciences for specialization 12.00.07 – administrative law and process; financial law; information law. – University of Fiscal Service of Ukraine. – Irpin, 2020.

Annotation content. The dissertation presents characteristic of essence and features of administrative and legal maintenance of private detective (investigative) and non-state security activity on the basis of the complex analysis of doctrinal sources, the legislation of Ukraine and foreign states, law enforcement practice and offers ways of its improvement.

The author explores the peculiarities of conceptual approaches to the consideration of private detective (investigative) and non-state security activities as a category of scientific knowledge based on establishing the meaningful basis of their legal discourse and systemic connections between non-state law enforcement as a supersystem and private detective and non-state security activities using two-level analysis of systems at the theoretical and empirical level. «The concept of administrative and legal support of private detective (investigative)» and non-state security activity is defined, which is proposed to be understood as based on a human-centered approach to structuring public relations related to the provision of private detective (investigative) and security services to ensure the legality of these activities, protection of human and civil rights and freedoms during their implementation, development of entrepreneurial activity and free competition of non-state law enforcement entities.

The paper includes periodization of the development of scientific views on the administrative and legal support of private security and private detective activity in Ukraine, consisting of three stages: the first stage (1991–2001) – the stage of overcoming the influence of the Soviet concept of human and state interests interrelation, development of national theoretical methodological principles of law enforcement; the second stage (2002–2014) – formation of national doctrines and concepts concerning the status of state bodies in the aspect of performance by them of law enforcement functions, strengthening of the concept of the service state; the third stage (2014 – present) – overcoming the negative impact of the Soviet concept of state domination in law enforcement, active development of legislative work aimed at defining and legalizing the law status of economic entities, public associations and other civil society entities as holders of law enforcement.

The paper distinguishes between the categories of «principles of administrative and legal support» and «principles of private detective (investigative) and non-state security activities» by legal and hermeneutic criteria and substantiates that the first of these categories is a broader phenomenon and

partially includes principles that cover the second category. «The essential properties of the object of administrative and legal support of private detective and non-state security activities are determined, which are as follows»: a) the emergence of this object is possible only in a market economy without state domination in all spheres of economic activity and without prohibition of private ownership of production tools; b) the object of administrative and legal support of private detective and non-state security activities is characterized by a combination of interests of the state, local governments, participants of economic relations, civil society and person (citizen). Each of the mentioned entities has its own interests related to the implementation of private detective or non-state security activities, from strengthening law and order in society to protecting the secrecy of their private lives; c) the object of administrative and legal support of non-state security activities is not enshrined in the Law of Ukraine «On Security Activities», although some of its features can be established by analyzing the essence of the definitions of protection of property and individuals in its Article 1. Taking into account the experience of lawmaking in Ukraine and national traditions of legal regulation of public relations, it would be appropriate to define the object of administrative and legal support of private detective and non-state security activities in the preamble of the relevant laws.

The author's classification of functions of administrative and legal support of non-state security and private detective activity according to the epistemological criterion is offered, which includes organizational, control, stimulating and protective functions. The understanding of types of administrative and legal support of private detective (investigative) and non-state security activities has been improved and their characteristics have been provided.

The advantages of the instrumental approach in the study of administrative and legal means of private detective and non-state security activities are substantiated and explained by the following: a) possibility to consider administrative and legal norms which regulate non-state and private detective activity as complex of legal means, aimed at achieving the goals of administrative

and legal regulation in the law enforcement sphere; b) «a combination within the instrumental approach of axiological, ontological, sociological and socio-psychological elements, which makes it possible to observe the creation of administrative and legal foundations of private detective activity under condition of absence of legalization of the latter at the legislative level»; c) «the ability to model the directions of legislative work based on the results of scientific analysis within the instrumental approach».

It is found that the subjects of private detective (investigative) and non-state security activities, taking into account their administrative and legal status, can participate in achieving at least two goals of social control over crime, which are characterized by public interest in achieving them: to compensate for the insufficiency of the means used by the state bodies to combat crime and delinquency by expanding the range of law enforcement services; as well as curbing delinquency in society through the use of methods of collective efficiency.

Particular attention is paid to the study of guarantees of legality of private detective and non-state security activities, which are presented as a set of institutional, political and legal conditions that ensure compliance with laws and regulations governing these activities, and provide their characteristics.

The author systematizes the content of 13 draft laws of Ukraine on private detective (search) activities (services), which were under consideration in the Verkhovna Rada of Ukraine in the period from 2000 to 2020 and concluded that the development of legislative activity was characterized by the following trends: a) attempts actually subordinate private detectives to the police, establishing an obligation for them to carry out certain orders of police officers related to the protection of public order and crime (offense) prevention; b) providing private detectives with the right to use physical force and use personal firearms; c) providing private detectives with the opportunity to use information with limited access, owned/administrated by state law enforcement agencies; d) establishing the obligation of private detectives, who during the implementation of detective activities received information about the facts of the crime or about the preparation

for the crime, to notify law enforcement agencies; e) gaps in the definition of procedures and subject of control over the activities of private detectives.

The peculiarities of the current state of development of administrative and legal support of private detective (search) and non-state security activities are characterized, on the basis of which it is determined that the main administrative and legal means to be used to solve existing problems should be rule-making tools and licensing of private detective activities, its certification, as well as measures related to the implementation of administrative and jurisdictional powers of law enforcement agencies in the field of control over the implementation of private detective (investigative) activities.

The study provides further development of understanding the concept of «professional secrecy», which is considered as a combination of two components of legal and ethical; as well as substantiation of the need to regulate at the legislative level the peculiarities of creation, collection, receipt, storage, use, dissemination, defense and protection of confidential information in the process of providing security and private detective services, procedures for protection of personal data of clients and others, obtaining information on the client's commission of criminal offenses and crimes.

The list of prohibitions and restrictions on the use of information containing professional secrecy of private detective (investigative) and non-state security activities is proposed and systematized on the basis of the branches of law by which they are established. The directions of increasing efficiency of guarantees of legality of observance of a professional secrecy of private detective (investigative) and non-state security activity which include implementation of a number of legal, organizational and pedagogical-educational actions are defined.

The author argues the expediency of legislative regulation of the organization, licensing, private detective (investigative) activities and control over the provision of private detective services, which has found its positive confirmation in countries such as Great Britain, Israel, Spain, Italy, India, Canada,

Kyrgyzstan, Latvia, Lithuania, Moldova, Mexico, Germany, Norway, Portugal, United States, France, Japan.

The approaches to interaction of subjects of private detective and non-state security activity in the spheres of counteraction to commission of tax and corruption crimes (offenses) are proposed in the dissertation and meant to be carried out at three levels: a) internal interaction of subjects of non-state law enforcement activity in the course of solving tasks related to the protection of public order, strengthening the rule of law in the field of their functional responsibilities; b) external interaction, in which one entity is a law enforcement agency of the state, and another or others are non-governmental law enforcement agencies, in particular those that carry out public security and private detective activities; c) interaction between representatives of both state and non-state law enforcement agencies with the involvement of other entities, including associations of citizens for the protection of public order, international organizations, representatives of law enforcement agencies, public authorities and local governments.

Special attention is paid to the legal culture of private detective (investigative) and non-state security activities as a separate type of general culture, which is formed in the representatives of these professions during training and direct professional activity, and measures for its improvement are proposed.

Key words: administrative and legal maintenance, administrative and legal relations, administrative and legal mechanism, private detective (investigative) activity, non-state security activity, delegated authority, administrative and legal status.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ПІДХОДИ ДО ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ТА НЕДЕРЖАВНОЇ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	23
1.1 Концептуальні підходи до розгляду приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності як категорії наукового пізнання	23
1.2 Metodologia дослідження сутності адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності	44
1.3 Трансформація наукових поглядів і теоретичних узагальнень щодо адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності	67
1.4 Адміністративно-правові принципи приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності	82
Висновки до Розділу 1	97
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄКТНОГО ТА СУБ'ЄКТНОГО СКЛАДУ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ТА НЕДЕРЖАВНОЇ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	104
2.1 Об'єкт та суб'єкти адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності	104
2.2 Функції адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності	120
2.3 Види адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності	135
2.4 Адміністративно-правові засоби забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності	151
Висновки до Розділу 2	163

РОЗДІЛ 3 АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА	168
ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ ГАРАНТІЙ ЗАКОННОСТІ	
ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ТА	
НЕДЕРЖАВНОЇ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
3.1 Адміністративно-правові засади соціального контролю над	168
злочинністю, здійснюваного суб'єктами приватної детективної	
та недержавної охоронної діяльності	
3.2 Система адміністративно-правових гарантій законності	182
приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної	
діяльності	
3.3 Проблеми законотворчої діяльності у сфері приватної	190
детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності	
3.4 Сучасний стан розвитку адміністративно-правового	240
забезпечення приватної детективної (розшукової) та	
недержавної охоронної діяльності	
Висновки до Розділу 3	252
РОЗДІЛ 4 АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	257
ДОДЕРЖАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ ПРИВАТНОЇ	
ДЕТЕКТИВНОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ТА НЕДЕРЖАВНОЇ	
ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
4.1 Сутність та особливості категорії «професійна таємниця»	257
4.2 Види інформації з обмеженим доступом у діяльності	266
суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної	
охоронної діяльності	
4.3 Заборони й обмеження у використанні інформації, що	289
містить професійну таємницю приватної детективної	
(розшукової) та недержавної охоронної діяльності	
4.4 Підвищення ефективності гарантій законності додержання	299
професійної таємниці приватної детективної (розшукової) та	
недержавної охоронної діяльності	
Висновки до Розділу 4	306
РОЗДІЛ 5 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ	309
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ТА	
НЕДЕРЖАВНОЇ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
5.1 Зарубіжний досвід правового забезпечення приватної	309
детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності	

5.2 Взаємодія суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності у сферах протидії вчиненню податкових та корупційних злочинів (правопорушень)	318
5.3 Концептуальні засади підвищення правової культури приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності	330
5.4 Перспективи розвитку адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності в Україні	343
Висновки до Розділу 5	362
ВИСНОВКИ	370
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	391
ДОДАТКИ	454

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Побудова в Україні правової соціальної держави, зміцнення демократичних відносин, зростання національної економіки та вільних конкурентних відносин потребують досконалого правового регулювання функціонування правоохоронної сфери. Нині довіра населення до органів держави, особливо правоохоронних, є надзвичайно низькою: за результатами опитування, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова, станом на лютий 2020 р. більшість громадян не довіряла державному апарату (77 %), судовій системі загалом (76 %), місцевим судам (71 %), прокуратурі (68 %), Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі (66 %), Національному антикорупційному бюро України (65 %), Національному агентству з питань запобігання корупції (65 %), Уряду України (64,5 %), Верховному Суду (64 %), Вищому антикорупційному суду України (64 %), Конституційному Суду України (60,5 %). Неефективність організації діяльності антикорупційних органів і недостатній правовий захист громадян призвели до того, що, за міжнародним індексом конкурентоспроможності (*Global Competitiveness Index*), Україна посіла 81-ше місце після Таджикистану та Бразилії, перебуваючи при цьому перед Бутаном та Тринідадом і Тобаго, за індексом сприйняття корупції (*Corruption Perceptions Index*) – 120-те місце, поділивши його з такими африканськими країнами, як Ліберія, Малі та Малаві.

Однією з причин гальмування розвитку цивілізованих демократичних відносин в Україні є виражена тенденція до збереження домінантного впливу держави у правоохоронній сфері. Уже кілька десятиліть поспіль зберігається парадоксальна ситуація у сфері правового забезпечення охоронної діяльності, коли у складі правоохоронного органу – Національної поліції України – функціонує поліція охорони (до 2015 року – міліція), яка конкурує з іншими охоронними підприємствами, а ліцензії на право здійснення охоронної діяльності цим конкурентам видає Міністерство внутрішніх справ України.

Ще складнішою є ситуація у сфері приватної детективної діяльності: кількість суб'єктів господарської діяльності, які надають послуги відповідно до КВЕД України 2010 «Проведення розслідувань», що охоплює діяльність з розслідування та діяльність детективів, а також будь-яку діяльність приватних детективів, незалежно від типу клієнта або цілей розслідування (код 80.30), за різними підрахунками, становить від 5–7 тис. до 25–30 тис. За запитом «детективні послуги Київ» у пошуковій системі Google можна отримати 177 тис. результатів, переважно реклами діяльності приватних детективів, які працюють як індивідуально, так і у складі приватних підприємств. Однак уже 20 років спроби затвердити закон про приватну детективну діяльність так і залишаються безуспішними.

Отже, можна констатувати значну тінізацію відносин на ринку охоронних та приватних детективних послуг, існування на ньому корупційних ризиків, недостатній рівень захисту як самих суб'єктів приватної детективної і недержавної охоронної діяльності, так і їх клієнтів. Вирішення проблем, які виникають у сфері правового забезпечення приватної детективної і недержавної охоронної діяльності, має відбуватися у межах та засобами адміністративного і частково інформаційного права, оскільки потребує з'ясування роль цих суб'єктів у правоохоронній сфері, особливості їх адміністративно-правового статусу, адміністративно-правові засоби забезпечення їх діяльності, особливості додержання ними професійної таємниці тощо. Дисертаційне дослідження ґрунтується на теоретико-методологічних засадах адміністративного, фінансового та інформаційного права, вироблених такими вченими, як В. Авер'янов, Ю. Аністратенко, О. Андрійко, О. Бандурка, А. Берлач, К. Беляков, Ю. Битяк, В. Білоус, О. Боднарчук, О. Бригінець, В. Гаращук, І. Голосніченко, С. Гречанюк, Є. Додін, Р. Калюжний, Л. Касьяненко, І. Катеринчук, Т. Коломоєць, В. Колпаков, А. Комзюк, Б. Кормич, М. Корнієнко, І. Криницький, С. Кузніченко, О. Кузьменко, А. Куліш, Є. Курінний, Т. Мацелик, Н. Литвин, Я. Лазур, Д. Лук'янець, Д. Лученко, Н. Матюхіна,

О. Миколенко, Р. Миронюк, Т. Мінка, О. Музичук, Н. Нижник, Н. Новицька, А. Новицький, О. Нікітенко, Ю. Оніщик, Є. Петров, Д. Приймаченко, Н. Рибалка, О. Рябченко, В. Скрипнюк, С. Стеценко, В. Тильчик, О. Тильчик, А. Француз, Н. Христинченко, І. Шопіна. У роботі проаналізовано дисертаційні дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, зокрема: Д. Бездітка «Договір охорони життя та здоров'я фізичної особи (тілоохоронництва) за законодавством України», О. Єщук «Адміністративно-правове регулювання охоронної діяльності в Україні» (2011 р.), В. Клименка «Адміністративно-правовий статус Державної служби охорони при Міністерстві внутрішніх справ України» (2014 р.), В. Куріла «Організаційно-правові засади надання охоронних послуг» (2002 р.), М. Мазепи «Адміністративно-правові засади правоохоронної діяльності Державної служби охорони при МВС України» (2012 р.), В. Остаповича «Державний контроль у сфері охоронної діяльності суб'єктів господарювання: адміністративно-правові аспекти» (2014 р.), А. Сачаво «Адміністративно-правові основи діяльності приватних охоронних структур та їх взаємодія з ОВС України» (2004 р.), О. Угровецького «Організаційно-правові засади охоронної діяльності Державної служби охорони при МВС України» (2004 р.), О. Шелухіна «Адміністративно-правові засади діяльності недержавних охоронних структур та служб безпеки» (2017 р.), С. Юрка «Недержавна охоронна і правоохоронна діяльність в Україні» (2017 р.). Методологічними засадами роботи слугували й концептуальні основи недержавної правоохоронної діяльності, її співвідношення з правоохоронною діяльністю держави, підходи до сутності правоохоронної системи, вироблені у докторських дисертаціях А. Куліша «Правоохоронна система України: адміністративно-правові засади організації та функціонування» (2009 р.), М. Завального «Адміністративно-правові засади діяльності та взаємодії державних та недержавних суб'єктів правоохорони в Україні» (2018 р.), Л. Чистоклетова «Адміністративно-правове забезпечення безпеки суб'єктів господарювання в Україні» (2016 р.).

Поряд з тим адміністративно-правове забезпечення приватної детективної і недержавної охоронної діяльності у їх системному взаємозв'язку ще не було предметом монографічного наукового дослідження.

Зазначене й зумовило потребу у вивченні проблеми адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності в Україні і слугує підтвердженням актуальності теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано відповідно до розділу 3 Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2017 р. № 576-р; п. 52, 55, 56 Плану заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1393-р; напряму 1 Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 р. № 504-р; п. 1, 14 розділу 2 Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки, схваленої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р. Дисертація є складовою науково-дослідної теми «Формування нової парадигми оперативно-розшукової діяльності в контексті забезпечення економічної безпеки України» (державний реєстраційний номер УкрНТІ: 0115U004155). Тема дисертації затверджена вченою радою Національного університету державної податкової служби України 29 вересня 2015 р. (протокол № 2) та уточнена вченою радою Університету державної фіскальної служби України 28 березня 2019 р. (протокол № 3).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційної роботи полягає в тому, щоб на основі комплексного аналізу доктринальних джерел, законодавства України та зарубіжних держав, а також правозастосовної практики охарактеризувати сутність та особливості адміністративно-

правового забезпечення приватної детективної (розшукової) і недержавної охоронної діяльності та запропонувати шляхи вдосконалення адміністративно-правових актів в окресленій сфері.

Для реалізації зазначеної мети необхідно виконати такі *завдання*:

– визначити концептуальні підходи до розгляду приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності як категорії наукового пізнання;

– з'ясувати особливості методології дослідження сутності адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності;

– охарактеризувати трансформацію наукових поглядів і теоретичних узагальнень щодо адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності;

– визначити адміністративно-правові принципи приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності;

– охарактеризувати об'єкт та суб'єктів адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності;

– висвітлити функції адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності;

– з'ясувати види адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності;

– систематизувати адміністративно-правові засоби забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності;

– окреслити адміністративно-правові засади соціального контролю за злочинністю, здійснюваного суб'єктами приватної детективної та недержавної охоронної діяльності;

– простежити генезу адміністративно-правових гарантій законності приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності;

- окреслити проблеми законотворчої діяльності у сфері приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності;
- охарактеризувати сучасний стан розвитку адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності;
- висвітлити сутність та особливості категорії «професійна таємниця»;
- з'ясувати види інформації з правовим режимом, що не передбачає відкритий доступ, у діяльності досліджуваних суб'єктів;
- охарактеризувати заборони та обмеження у використанні інформації, що містить професійну таємницю приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності;
- обґрунтувати напрями підвищення ефективності гарантій законності додержання професійної таємниці приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності;
- охарактеризувати зарубіжний досвід правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності;
- виявити особливості взаємодії суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності у сферах протидії вчиненню податкових та корупційних злочинів (правопорушень);
- охарактеризувати концептуальні засади підвищення правової культури приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності;
- сформулювати перспективи розвитку адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності в Україні.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають під час адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності.

Предметом дослідження є адміністративно-правове забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження слугувало поєднання особливих і специфічних прийомів та способів одержання наукового результату, об'єднаних системним підходом до розкриття сутності розглянутих правових феноменів та процесів. *Метод дворівневого аналізу систем* дав змогу на теоретичному та емпіричному рівнях дослідити концептуальні підходи до розгляду приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності як категорії наукового пізнання, а також з'ясувати особливості методології дослідження сутності адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності (підрозділи 1.1, 1.2). *Методи аналізу та синтезу* використано під час характеристики наукових поглядів і теоретичних узагальнень щодо адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, визначення адміністративно-правових принципів приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, а також дослідження сучасного стану розвитку адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності (підрозділи 1.3, 1.4, 3.4). *Структурно-функціональний метод* дав змогу визначити особливості об'єкта, суб'єктів, функцій, видів і засобів адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності (підрозділи 2.1–2.4). *Юридично-герменевтичний метод* дозволив осмислити правову дійсність у сфері соціального контролю за злочинністю, здійснюваного суб'єктами приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, визначити сутність та особливості категорії «професійна таємниця», з'ясувати види інформації з особливим правовим режимом доступу, а також сформулювати концептуальні засади підвищення правової культури приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності (підрозділи 3.1, 4.1, 4.2, 5.3). Використання *синергетичного та*

історико-правового методів дало змогу розглянути як еволюційне ціле генезу адміністративно-правових гарантій законності приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності (підрозділи 3.2, 3.3). *Метод інтерпретації* дав можливість з'ясувати сутність заборон і обмежень у використанні інформації, що містить професійну таємницю приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, а також визначити напрями підвищення ефективності гарантій законності додержання професійної таємниці приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності (підрозділи 4.3, 4.4). *Компаративно-правовий метод* використано під час аналізу зарубіжного досвіду у досліджуваній сфері (підрозділ 5.1). *Метод узагальнення судової практики* дозволив визначити проблеми правового регулювання функціонування суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної правоохоронної діяльності (підрозділи 2.4, 4.3). *Метод правового моделювання та формально-догматичний метод* дали змогу дослідити особливості взаємодії суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності у сферах протидії вчиненню податкових і корупційних злочинів (правопорушень) та визначити перспективи розвитку адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) і недержавної охоронної діяльності в Україні (підрозділи 5.2, 5.4).

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження становлять теоретичні роботи фахівців у галузі філософських, правових (теорії та історії права, конституційного права, адміністративного права і процесу, фінансового, інформаційного, цивільного, господарського, трудового, кримінального та інших галузей права), психологічних, педагогічних, соціологічних наук, науки державного управління та інших галузей наукових знань.

Нормативною основою дослідження слугували Основний Закон України, закони України «Про охоронну діяльність» (далі – Закон № 4616-VI), «Про Національну поліцію», «Про інформацію», «Про доступ до

публічної інформації», «Про захист персональних даних», «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» (далі – Закон № 1835-III), «Про ліцензування видів господарської діяльності», «Про запобігання корупції», а також 13 законопроектів, покликаних легалізувати приватну детективну (розшукову) діяльність, що перебували на розгляді у Верховній Раді України з 2000 до 2020 р.

Емпіричну основу дослідження становлять правозастосовна діяльність органів публічного адміністрування, професійних асоціацій суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності, матеріали соціологічних досліджень, статистичні дані Державної служби статистики України, Міністерства внутрішніх справ України, звіти міжнародних організацій, політико-правова публіцистика та інформаційно-довідкові видання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у дисертації на основі опрацювання теоретико-методологічних джерел та практики правозастосування запропоновано концепцію адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності та розроблено адміністративно-правове підґрунтя вдосконалення актів адміністративного законодавства у досліджуваній сфері. За результатами дослідження сформульовано низку узагальнень, висновків, пропозицій, що характеризують наукову новизну дослідження, зокрема:

у перше:

– запропоновано періодизацію розвитку наукових поглядів на адміністративно-правове забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності в Україні, що охоплює три етапи: перший (1991–2001 рр.) – етап подолання впливу радянської концепції співвідношення інтересів людини і держави, розбудова національних теоретико-методологічних засад правоохоронної діяльності; другий (2002–2014 рр.) – формування національних доктрин і концепцій щодо статусу державних органів в аспекті виконання ними правоохоронних функцій, зміцнення

концепції сервісної держави; третій етап (2014 – дотепер) – подолання негативного впливу радянської концепції домінування держави у правоохоронній сфері, активний розвиток законотворчої роботи, спрямованої на визначення та легалізацію правового статусу суб'єктів господарювання, громадських об'єднань та інших суб'єктів громадянського суспільства як носіїв правоохоронної функції;

– здійснено розмежування категорій «принципи адміністративно-правового забезпечення» і «принципи приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності» за юридично-герменевтичним критерієм і обґрунтовано, що перша із них є більш широким за своїм змістом феноменом і частково включає до себе принципи, які охоплюють другу категорію. Поряд з тим не всі принципи недержавної охоронної та приватної детективної діяльності є за своєю сутністю принципами адміністративно-правового забезпечення: деякі з них не мають правового характеру, а пов'язані з іншими сферами людської діяльності, вивчаються іншими галузевими науками (принципи фізіології і професійної психології, економічні принципи тощо);

– визначено суттєві властивості об'єкта адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності, які полягають у тому, що: а) виникнення вказаного об'єкта можливе лише в умовах ринкової економіки, без панування держави у всіх сферах економічної діяльності і без заборони приватної власності на засоби виробництва; б) для об'єкта адміністративно-правового забезпечення приватної детективної і недержавної охоронної діяльності характерним є поєднання інтересів держави, органів місцевого самоврядування, учасників господарських відносин, громадянського суспільства та людини (громадянина). Кожен з цих суб'єктів має свій інтерес, пов'язаний зі здійсненням приватної детективної або недержавної охоронної діяльності: від зміцнення правопорядку у суспільстві до охорони таємниці свого приватного життя; в) об'єкт адміністративно-правового забезпечення

недержавної охоронної діяльності не знайшов свого закріплення у Законі № 4616-VI, хоча деякі його риси можна встановити шляхом аналізу дефініцій охорони майна та фізичних осіб у ст. 1 цього Закону. Ураховуючи досвід законотворчої діяльності в Україні та національні традиції правового регулювання суспільних відносин, було б доцільно визначити об'єкт адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності у преамбулі відповідних законів;

– обґрунтовано, що суб'єкти приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, з урахуванням їх адміністративно-правового статусу, можуть брати участь у досягненні щонайменше двох цілей соціального контролю за злочинністю, які характеризуються наявністю публічного інтересу до їх досягнення: компенсувати недостатність використовуваних органами держави засобів протидії злочинності та правопорушенням за рахунок розширення спектра правоохоронних послуг; а також стримування деліктності у суспільстві за рахунок використання методів моделі колективної ефективності;

удосконалено:

– розуміння концептуальних підходів до розгляду приватної детективної (розшукової) і недержавної охоронної діяльності як категорії наукового пізнання на основі встановлення смислових підстав їх юридичного дискурсу та системних зв'язків між недержавною правоохоронною діяльністю як надсистемою і приватною детективною та недержавною охоронною діяльністю як підсистемами, з використанням дворівневого аналізу систем на теоретичному та емпіричному рівнях;

– визначення поняття «адміністративно-правове забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності», яке запропоновано трактувати як базоване на людиноцентристському підході структурування суспільних відносин, пов'язаних із наданням приватних детективних (розшукових) та охоронних послуг, з метою реалізації гарантій

законності вказаних видів діяльності, розвитку підприємницької діяльності та вільної конкуренції недержавних суб'єктів правоохорони;

– систематизацію видів адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) і недержавної охоронної діяльності та надано їх характеристику;

– обґрунтування переваг інструментального підходу у дослідженні адміністративно-правових засобів забезпечення приватної детективної і недержавної охоронної діяльності, що пояснюються, зокрема: а) можливістю розглянути адміністративно-правові норми, якими регулюється недержавна охоронна та приватна детективна діяльність, як сукупність правових засобів, спрямованих на досягнення цілей адміністративно-правового регулювання у правоохоронній сфері; б) поєднанням у межах інструментального підходу аксіологічних, онтологічних, соціологічних та соціально-психологічних елементів, що дає змогу простежити створення адміністративно-правових засад приватної детективної діяльності в умовах відсутності легалізації останньої на законодавчому рівні; в) можливістю моделювати напрями законотворчої роботи за результатами наукового аналізу у межах інструментального підходу;

– розуміння гарантій законності приватної детективної та недержавної охоронної діяльності, що розглядаються як сукупність інституційних, політичних і правових умов, за яких забезпечується додержання вимог законів та підзаконних правових актів, якими регламентуються вказані види діяльності, і надана їх характеристика;

– систематизацію змісту 13 проєктів законів України про приватну детективну (розшукову) діяльність (послуги), які перебували на розгляді у Верховній Раді України у період з 2000 до 2020 р., і зроблено висновок, що розвитку законотворчої діяльності були притаманні такі тенденції: а) спроби фактично підпорядкувати приватних детективів органам міліції, встановивши для них обов'язок виконувати певні розпорядження працівників міліції, пов'язані з охороною громадського порядку та протидією злочинності

(правопорушенням); б) наділення приватних детективів правом застосовувати заходи фізичного впливу та використовувати особисту вогнепальну зброю; в) надання приватним детективам змоги використовувати інформацію з обмеженим доступом, володільцями/розпорядниками якої є правоохоронні органи держави; г) встановлення обов'язку приватних детективів повідомляти компетентні органи про вчинення кримінальних деліктів; д) прогалини у визначенні процедур та предмета контролю за діяльністю приватних детективів;

– характеристику сучасного стану розвитку адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, на основі якої визначено, що основними адміністративно-правовими засобами, які мають використовуватися для вирішення наявних проблем, повинні стати нормотворчі засоби, а крім того, ліцензування приватної детективної діяльності, її сертифікація, а також заходи, пов'язані з реалізацією адміністративно-юрисдикційних повноважень правоохоронних органів у сфері контролю за здійсненням приватної детективної (розшукової) діяльності;

– перелік заборон та обмежень щодо використання інформації, що містить професійну таємницю приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, який систематизовано за ознакою галузей права, якими вони встановлюються;

– підходи до взаємодії суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності у сферах протидії вчиненню податкових і корупційних злочинів (правопорушень), яка має здійснюватися на трьох рівнях: а) внутрішня взаємодія суб'єктів недержавної правоохоронної діяльності між собою під час вирішення завдань, пов'язаних з охороною громадського порядку, зміцненням законності у сфері їх функціональних обов'язків; б) зовнішня взаємодія, у якій один суб'єкт представляє правоохоронний орган держави, а інший чи інші – недержавні правоохоронні органи, зокрема ті, що здійснюють державну охоронну та приватну детективну діяльність;

в) взаємодія між представниками як державних, так і недержавних правоохоронних структур із залученням інших суб'єктів, зокрема об'єднань громадян з охорони громадського порядку, міжнародних організацій представників правоохоронних органів, органів державної влади та місцевого самоврядування;

дістали подальшого розвитку:

– розуміння змісту поняття «професійна таємниця», що розглянуто як поєднана системними зв'язками сукупність двох складових правової та етичної;

– обґрунтування потреби у врегулюванні на законодавчому рівні особливостей «створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони і захисту конфіденційної інформації» у процесі надання охоронних та приватних детективних послуг, процедур захисту персональних даних клієнтів та інших осіб, а також алгоритм дій у разі отримання інформації щодо вчинення клієнтом кримінальних проступків та злочинів;

– розуміння правової культури приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності як окремого різновиду загальної культури, який формується у представників зазначених професій під час навчання та безпосереднього здійснення професійної діяльності, і запропоновано заходи, спрямовані на її підвищення;

– класифікація функцій адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності за епістемологічним критерієм, яка містить організаційну, контрольну, стимулюючу і захисну функції;

– напрями підвищення ефективності гарантій законності додержання професійної таємниці приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, які охоплюють здійснення низки правових, організаційних та педагогічно-просвітницьких заходів;

– аргументація щодо доцільності законодавчого врегулювання організації, ліцензування, здійснення приватної детективної (розшукової)

діяльності та контролю за наданням приватних детективних послуг, що знайшло своє позитивне підтвердження в таких державах, як Велика Британія, Ізраїль, Іспанія, Італія, Індія, Канада, Киргизстан, Латвія, Литва, Молдова, Мексика, Німеччина, Норвегія, Португалія, Сполучені Штати Америки, Франція, Японія;

– пропозиції та рекомендації щодо внесення змін та доповнень до законів України «Про охоронну діяльність», «Про Національну поліцію», «Про захист персональних даних», «Про ліцензування видів господарської діяльності», «Про запобігання корупції», а також аргументація щодо необхідності у прийнятті Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність».

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані у дисертації положення та висновки застосовано та у майбутньому можуть бути використані у:

– *законотворчості* – для удосконалення чинних та під час розробки нових нормативно-правових актів у сфері недержавної охоронної та приватної детективної діяльності (*довідка Комітету з питань правоохоронної діяльності Верховної Ради України №14709/9-5i від 25.08.2020*);

– *науково-дослідній сфері* – для детального та розгалуженого вивчення проблем адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності (*акт впровадження Державного науково-дослідного інституту МВС України від 05.06.2020*);

– *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення організації приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності (*акт впровадження Міжнародної асоціації розслідувачів та експертів з кризових ситуацій від 16.04.2020*);

– *навчальному процесі* – для підготовки та проведення лекційних, семінарських занять під час викладання дисциплін «Правове регулювання приватної детективної (розшукової) діяльності», «Спеціальна техніка у

приватній детективній (розшуковій) діяльності», а також запатентованого дисертантом авторського курсу «Приватна детективна (розшукова) діяльність» (акт впровадження у навчальний процес Університету державної фіскальної служби України від 25.03.2020; Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір наукового характеру «Програма курсів підвищення кваліфікації за спеціальністю «Приватна детективна (розшукова) діяльність» Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 18.05.2018 № 79097).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано дисертантом самостійно. Узагальнення, формулювання, дефініції, пропозиції та рекомендації, які становлять частину дисертаційного дослідження, є результатом індивідуальної та самостійної роботи автора. Наукові концепції, доктрини, уточнення, визначення, які є інтелектуальною власністю співавторів, у роботі не використовувалися.

Апробація результатів дослідження. Результати, узагальнення, висновки щодо вивчення предмета дослідження загалом, окремі їх елементи та рекомендації було оприлюднено на таких науково-практичних конференціях та семінарах: «Приватна детективна (розшукова) діяльність в Україні: проблеми та перспективи» (м. Ірпінь, 31 січня 2018 р.); «Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин» (м. Харків, 18–19 січня 2019 р.); «Актуальні проблеми реформування системи законодавства України» (м. Запоріжжя, 25–26 січня 2019 р.); «Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України» (м. Львів, 25–26 січня 2019 р.); «Правові та організаційно-тактичні аспекти оперативно-розшукової діяльності у сфері забезпечення економічної безпеки України» (м. Ірпінь, 29 січня 2019 р.); «Держава і право в умовах глобалізації: реалії та перспективи» (м. Дніпро, 1–2 лютого 2019 р.); «Податкова міліція: 21 рік на захисті економічної безпеки держави» (м. Ірпінь, 6 лютого 2019 р.); «Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини

в Україні» (м. Одеса, 8–9 лютого 2019 р.); «Фіктивне підприємництво як інструмент вчинення злочинів економічного спрямування» (м. Ірпінь, 25 лютого 2019 р.); «Економічна безпека держави: проблеми теорії та практики правоохоронного забезпечення» (м. Ірпінь, 30 березня 2019 р.); «Економічна безпека держави: проблеми теорії та практики правоохоронного забезпечення» (м. Ірпінь, 30 березня 2019 р.); «Формування нової парадигми кримінально-процесуальної та оперативно-розшукової діяльності в системі забезпечення економічної безпеки держави» (м. Ірпінь, 16 жовтня 2019 р.); «Міжнародні стандарти приватних розслідувань» (м. Ірпінь, 26–27 жовтня 2019 р.); «Сучасні питання розвитку приватної детективної (розшукової) діяльності в Україні» (м. Ірпінь, 24–25 січня 2020 р.); «Modern Scientific and Technical Methods of Management Information Flow and their Influence on the Development of Society» (м. Франкфурт-на-Майні (Німеччина), 24–25 лютого 2020 р.); «Goal and Role of World Science in Modernity» (м. Гельсінкі (Фінляндія), 9–10 березня 2020 р.).

Публікації. Результати аналізу сутності предмета дослідження висвітлено у 50 наукових працях автора, серед яких: одна одноосібна і чотири колективних монографії; 30 наукових статей, з яких 21 – опублікована у фахових виданнях України з юридичних наук, дев'ять статей – в іноземних фахових наукових виданнях (три з них – у наукових виданнях, що індексуються міжнародною наукометричною базою SCOPUS); 15 тез – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, а також Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір наукового характеру «Програма курсів підвищення кваліфікації за спеціальністю «Приватна детективна (розшукова) діяльність» Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, п'яти розділів, логічно об'єднаних у двадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить

510 сторінок, з них основного тексту – 390 сторінок. Список використаних джерел налічує 564 найменування. Додатки розміщено на 39 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ПІДХОДИ ДО ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ТА НЕДЕРЖАВНОЇ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Концептуальні підходи до розгляду приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності як категорії наукового пізнання

У будь-якому демократичному суспільстві існує дві проблеми, які значною мірою обумовлюють спрямованість діяльності держави та завдання органів публічного управління – це проблема додержання прав і свобод людини та громадянина і проблема соціального контролю над злочинністю. Людиноцентризм як вектор державної політики та розвитку адміністративно-правової науки, сформувався у доктрині адміністративного права у перше десятиліття після набуття Україною незалежності. Базуючись на положеннях ст. 3 Конституції України [175], можна стверджувати, що людиноцентризм є обов'язковою ознакою побудови в Україні правової соціальної держави.

Одним із проявів людиноцентризму на рівні державної політики є демократизація відносин у правоохоронній сфері, що призводить до демонополізації ролі держави і виникнення вільних конкурентних відносин між іншими, недержавними, суб'єктами правоохоронної діяльності. Виникнення та розвиток суб'єктів господарських відносин, які здійснюють надання недержавних охоронних та приватних детективних послуг, одночасно сприяє досягненню двох цілей: більшому захисту прав і задоволенню інтересів людини та громадянина, а також консолідації зусиль державних і недержавних суб'єктів у протидії злочинам та правопорушенням.

В. Авер'янов зазначав, що з огляду на запровадження людиноцентристської ідеології адміністративного права, пріоритетною потрібно визнати, умовно кажучи, «обслуговуючу» спрямованість вказаної

галузі права. Влучніше цю характеристику адміністративного права відтворює, як писав учений, термін «публічно-сервісна» спрямованість. Саме завдяки такій характеристиці адміністративного права у новій адміністративно-правовій доктрині може бути подолана найпринциповіша вада радянської наукової школи – майже повне ігнорування в науці адміністративного права проблематики прав людини. А без подолання цього недоліку неможливо наблизити вітчизняну галузь до її справді європейського розуміння – як основного регулятора цивілізованих відносин між органами публічної адміністрації та громадянами [4, с. 15]. Позиція дослідника є цілком прийнятною, адже шлях втілення ідеалів людиноцентризму у практику суспільних відносин в Україні виявився нелегким, і його ще не завершено, що можна простежити зокрема й на прикладі розвитку концептуальних підходів до розгляду приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності як категорії наукового пізнання.

Одним із наслідків упровадження людиноцентристського підходу у теорію адміністративного права став перегляд співвідношення публічних та приватних інтересів. Це було нерозривно пов'язано зі зміцненням ролі диспозитивного методу правового регулювання. Якщо за радянських часів державні інтереси визнавалися найбільш значущими, а приватні інтереси мали право на існування лише у тому випадку, якщо цілком узгоджувалися з державними, то у незалежній Україні поступово приватні інтереси починають визнаватися спочатку рівнозначними державним, а згодом – більш значущими, ніж інтереси держави. З цього приводу О. Миколенко пише: «Коли в країні з більшості питань встановлюється пріоритет державних інтересів над суспільними інтересами, то за формою державного режиму така країна є тоталітарною чи авторитарною. Отже, у суспільних відносинах можуть реалізовуватися приватні інтереси, інтереси значної частини суспільства (населення країни, територіальної громади) та інтереси держави» [246, с. 103]. Спроба визначити адміністративно-правові засади реалізації приватних інтересів в адміністративному праві України була

зроблена у роботах українських науковців, предметом наукових пошуків яких були різноманітні аспекти адміністративно-правових відносин – від функціонування правоохоронних органів – до надання адміністративних послуг органами публічної влади.

В адміністративному праві України проблематика адміністративно-правового забезпечення та функціонування правоохоронної системи належить до найбільш детально розроблених. Ці питання досліджували у своїх роботах такі науковці, як: О. Бандурка [469], В. Білоус [44], Є. Додін [109], І. Катеринчук [151], А. Куліш [199], О. Музичук [257], О. Нікітенко [310], В. Скрипнюк [448], О. Теличкін [475] та інші вчені. Проблемам приватних інтересів в адміністративному і фінансовому праві, а саме в контексті створення державою належних умов для функціонування суб'єктів господарювання всіх форм власності зокрема, та економічних відносин загалом, а також в аспекті функціонування податкової системи України, присвятили свої праці: Ю. Аністратенко [17], О. Боднарчук [46], О. Бригінець [53], Л. Касьяненко [149], Н. Литвин [213], Т. Мацелик [243], О. Рябченко [427], І. Чеховська [507].

Проблема приватних інтересів людини і громадянина, юридичних осіб, зокрема суб'єктів господарювання, у правоохоронній сфері породила концепцію недержавної правоохоронної діяльності [273]. У національній правовій науці концепцію недержавної правоохоронної діяльності вперше презентували у 1992 році академіки В. Нор, В. Грищук, а також В. Кир'яков, опублікувавши статтю під назвою «Недержавна правоохоронна діяльність (правова концепція)» у журналі «Право України» [314]. Науковці вперше проголосили існування зв'язку між рівнем додержання прав і свобод людини та громадянина й існуванням державної монополії на здійснення правоохоронної діяльності. Крім того, саме у цій науковій праці було окреслено коло недержавних правоохоронних органів – суб'єктів господарювання, які здійснюють недержавну охоронну та розшукову (у сучасному розумінні – приватну детективну) діяльність. Автори статті

наполюгали на необхідності законодавчого врегулювання діяльності означених суб'єктів.

Однак, незважаючи на 28 років, які минули з моменту першого обґрунтування існування недержавної правоохоронної діяльності, та чималу кількість наукових праць у цій сфері, в українській правовій науці її концепція, на жаль, ще не стала загальноновизнаною. Причини цього явища є занадто повільний рух України до розвинених демократичних відносин й існування у багатьох сферах суспільних відносин рудиментів радянського способу сприйняття сутності відносин людини і держави, як беззаперечного і беззастережного підкорення особистості державній волі, визнання громадянина безсловесним «гвинтиком» у державному механізмі, який може мати лише ті інтереси у сфері правоохорони, які йому дозволяє мати держава. О. Дьомін з цього приводу відзначив, що «хід реформи засвідчував, що вона нібито призначена лише для влади і бюрократії, хоча декларувалося зовсім інше – покращення управління для надання якісних послуг громадянину, який має перетворитися із об'єкта, «радянського гвинтика», в реального суб'єкта управління. У результаті реформа ...сприймається із знаком мінус. Брак прозорості, public relation's щодо запроваджуваних змін викликає зворотну негативну, навіть роздратовану реакцію типу «чергової реформи для реформи» [7, с. 10]. І хоча з моменту написання цих рядків минуло 17 років, незважаючи на певні здобутки нашої держави на шляху побудови окремих правоохоронних органів, ефективність та прозорість правоохоронної системи все ще потребує суттєвого вдосконалення.

Безперечним здобутком української правової науки є те, що нині вже напрацьовано велику джерельну базу, в якій доведено існування недержавної правоохоронної діяльності та описані її сутність та складові.

Так, С. Краснокутський (2004 р.), а також С. Юрко (2013), у своїх наукових працях навели означені положення, визначили такі ознаки недержавної правоохоронної діяльності: 1) така діяльність здійснюється лише за допомогою застосування юридичних заходів впливу, які визначені

рамками конкретного закону або нормативно-правового акту. До них відносяться заходи попередження, запобіжні заходи та заходи адміністративно-процесуального забезпечення. Зокрема, у разі здійснення злочину відносно клієнта, охоронне агентство має право припиняти і затримувати злочинців; 2) заходи юридичного впливу, що застосовуються, повинні суворо відповідати приписам закону або іншого правового акту (наприклад, договору). Відступ від розпорядження закону, з будь-якого приводу і в будь-якому напрямі, повинен вважатися актом беззаконня, несумісним з діями з охорони прав і свобод; 3) реалізується у встановленому законом порядку з дотриманням певних процедур; 4) реалізація покладається передусім на спеціально створювані підприємства, що пройшли державну реєстрацію і одержали ліцензію на здійснення цієї діяльності. Комплектуються ці підприємства у відповідний спосіб підготовленими фахівцями – особами, що мають знання у галузі юриспруденції, криміналістики й інших дисциплін, та які пройшли спеціальну підготовку. Організація таких підприємств регламентована різноманітними нормативними актами. Все це в сукупності направлено на забезпечення оперативності, обґрунтованості, законності і справедливості рішень про застосування заходів, спрямованих на охорону прав від допущених або передбачуваних правопорушень, що приймаються цими органами; 5) недержавна правоохоронна діяльність здійснюється відповідно до принципів, що притаманні правоохоронній діяльності: принцип законності, принцип поваги прав людини, принцип оперативності прийняття рішень у рамках компетенції правоохоронного органа, принцип комплексного використання сил і засобів, наявних у розпорядженні правоохоронних органів. У такий спосіб, під недержавною правоохоронною діяльністю потрібно розуміти діяльність, що здійснюється з метою захисту юридичних і фізичних осіб від порушень або протиправних обмежень їх прав і законних інтересів, спеціально створеними для цього підприємствами, діючими на оплатній договірній основі, використовуючи спеціальні сили, засоби та

методи у суворій відповідності із законом і неухильному дотриманні встановленого ним [537] порядку [188, с. 30]. Цінність цієї концепції полягає у виокремленні вченими заходів юридичного впливу, відмінних від заходів примусу (застосування останніх, як відомо, є винятковою компетенцією правоохоронних органів держави).

На думку Л. Г. Чистоклетова (2013 р.), суб'єкти правоохоронної діяльності мають сукупність ознак, що дають підстави виділити їх з усієї сукупності суб'єктів правовідносин: 1) їм властиві функції державно-владного характеру; 2) вони можуть виконувати декілька або одну правоохоронну функцію (функцію правосуддя можуть здійснювати лише судові органи, а функції дізнання, слідства, нагляду можуть здійснювати органи внутрішніх справ, прокуратури, Служби безпеки України тощо); 3) реалізація механізму правоохорони відбувається не лише у разі здійснення правопорушення, але і у разі потреби його попередження (попереджувальну функцію виконує і служба безпеки підприємства, така правоохорона не припускає втручання в діяльність організацій, підприємств, установ, приватне життя громадян, але є важливим чинником стримування правопорушень); 4) правоохоронна діяльність повинна здійснюватися тільки на підставі закону і в передбаченій ним процесуальній формі як щодо виконання звичайних функцій, так і з притягнення до відповідальності правопорушників; 5) правоохоронна діяльність здебільшого здійснюється особами, що відповідають нормативно встановленим професійним вимогам; 6) правоохоронна діяльність здійснюється під контролем держави; 7) законом встановлюється можливість оскарження незаконних дій суб'єктів, що здійснюють правоохоронну діяльність. Учений відзначає, що ці ознаки суб'єктів правоохоронної діяльності властиві не лише державним органам, але і суб'єктам господарської діяльності, які в обсязі чинного законодавства, у передбачених ним формах і методах діяльності, реалізують правоохоронні функції, які є головним відмінним чинником суб'єктів правоохоронної діяльності. При цьому для державних правоохоронних органів характерне

виконання таких функцій: конституційний контроль; правосуддя; здійснення адміністративної юрисдикції; виявлення і розслідування злочинів; оперативно-розшукова діяльність; прокурорський нагляд; виконання судових рішень і кримінальних покарань; попередження і припинення правопорушень; відомчий контроль; надання юридичної допомоги і захисту тощо. Натомість для суб'єктів господарської діяльності у ході забезпечення власної безпеки, на думку Л. Г. Чистоклетова, характерне виконання таких правоохоронних функцій: розшук осіб (наприклад, у разі викрадення комерційних таємниць, у разі невиконання боргових зобов'язань); здійснення окремих дій, схожих з оперативно-розшуковими заходами (наприклад, перевірка даних про особу, яка призначається на керівну посаду чи отримує допуск до роботи з конфіденційною чи таємною інформацією); охорона безпеки діяльності та майна власників підприємств та установ тощо. Прийнятною є й позиція вченого, що нині відсутні механізми взаємодії правоохоронних органів та суб'єктів господарювання в частині визначення взаємовигідних напрямів попередження вчиненню правопорушень в економічній сфері. Однак при цьому правоохоронна діяльність здійснюється суворо у рамках окреслених правом, а створення органів, що здійснюють правоохоронну діяльність, або передача подібних функцій представникам громадськості допускається в умовах, передбачених правом з дотриманням відповідних процедур [509, с. 222–223].

Одночасно суперечливою є думка дослідника щодо того, що попередження правопорушень, надання юридичної допомоги і захисту є винятковою компетенцією державних правоохоронних органів. Щодо попередження правопорушень, то у нашій державі зберігає чинність Закон № 1835-III. Цим правовим актом встановлено, що громадяни України відповідно до Конституції України мають право створювати в установленому цим Законом порядку громадські об'єднання для участі в охороні громадського порядку і державного кордону, сприяння органам місцевого самоврядування, правоохоронним органам, Державній прикордонній службі

України та органам виконавчої влади, а також посадовим особам у запобіганні та припиненні адміністративних правопорушень і злочинів, захисті життя та здоров'я громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань [537], а також «у рятуванні людей і майна під час стихійного лиха та інших надзвичайних обставин (далі – громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону)» [537]. Крім того, «члени громадських формувань під час виконання своїх обов'язків з охорони громадського порядку і державного кордону, після обов'язкового пред'явлення посвідчення члена громадського формування, мають право: вимагати від громадян правослухняної поведінки» [537] у вказаній сфері [398]. Що стосується юридичної допомоги і захисту, то вказана функція також не є винятково державною: для її здійснення функціонує адвокатура України, яка являє собою недержавний самоврядний інститут, що на професійній основі забезпечує надання різноманітних форм правової допомоги в порядку, встановленому Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [365].

В іншій своїй роботі Л. Г. Чистоклетов виокремлює декілька груп передумов недержавної правоохоронної діяльності. Так, на думку вченого, «соціальні передумови недержавної правоохоронної діяльності обумовлені суб'єктно-об'єктними відносинами у суспільстві, які ґрунтуються на єдності матерії і свідомості за участю людини. Реальна правоохоронна діяльність містить відносини щодо охорони, захисту і, передусім, спрямована на самозахист, самозбереження, саморегуляцію людського суспільства. Політичні передумови недержавної правоохоронної діяльності обумовлені існуванням держави та її органів, розвитком інститутів демократії, гласності та ґрунтуються на теорії поділу влади, існуванні незалежного від держави громадянського суспільства, політичного плюралізму, сприяючих розвитку інституту недержавної правоохорони. Ідеологічні передумови недержавної правоохоронної діяльності ґрунтуються на правовій культурі, правосвідомості, визнанні індивідуальних прав і свобод. Правоохоронна

діяльність покликана реагувати на невідповідність морального чинника прийнятому рівню розвитку громадських відносин. Економічні передумови віддзеркалюють рівень економічного розвитку суспільства і держави, добробуту кожної людини. Чим вищий рівень економічного розвитку суспільства і менша відмінність у добробуті кожного його члена, тим менша потреба суспільства у правоохороні. До теоретичних передумов доречно віднести і правову передумову, обумовлену охоронною функцією права. Однак її потрібно відрізнити від правової (юридичної) передумови, що характеризує стан правового регулювання, процесуальних і матеріальних приписів» [510, с. 335]. Таке трактуванням загалом є прийнятним, хоча, безумовно, вживання як рівнозначних категорій «соціальні передумови», «політичні передумови» та «ідеологічні передумови» не може не зумовлювати низку запитань (оскільки ідеологічні і політичні передумови є різновидами соціальних передумов).

У роботах С. Постольника (2014 р.) з'ясовано, що «недержавна правоохоронна діяльність внаслідок об'єктивних і суб'єктивних причин, історично була дієвою альтернативою державній. Сучасний світовий досвід свідчить про те, що забезпечення правопорядку й безпеки у суспільстві можна досягти лише за належної взаємодії правоохоронних органів із суб'єктами охоронної діяльності, які перебувають в інших формах власності. Проте поки що в Україні ця діяльність перебуває лише на стадії формування. Потрібне чітке усвідомлення, що недержавна правоохоронна діяльність повинна складатися не лише з охоронної діяльності, а й із діяльності приватних детективних структур. З огляду на це, існує нагальна потреба у створенні цих структур і законодавчому регулюванні діяльності приватних детективів» [355, с. 121–123]. І таке положення є прийнятним, адже за ті шість років, що минули з моменту написання наведеного висловлювання, ситуація із правовим забезпеченням приватної детективної діяльності так і не змінилася.

У кандидатській дисертації С. Юрка «Недержавна охоронна і правоохоронна діяльність в Україні» (2017 р.) «сформульовано поняття та виявлено суттєві ознаки недержавної правоохоронної, охоронної та детективної діяльності у контексті теоретичних і практичних основ правоохоронної діяльності; визначено перелік суб'єктів недержавної правоохоронної діяльності та історичні етапи їх становлення» [537]. Ученим «з'ясовано сутність, моделі та проблеми імплементації інституту приватних детективів у сучасній Україні, а також розроблено авторський проект Закону України «Про приватну детективну діяльність», окреслено основні проблеми та пріоритетні напрями розвитку суб'єктів недержавної охоронної і правоохоронної діяльності, громадських формувань охорони правопорядку та «індивідуальних форм участі громадян в охороні громадського порядку» [537].

Найбільш розгорнуто проблеми правового забезпечення недержавної правоохоронної діяльності розглянуто у монографії та докторській дисертації М. Завального (2018 р.), який визначив періодизацію процесу залучення недержавних суб'єктів до забезпечення публічної безпеки та порядку. Враховуючи історичні зміни у суспільно-політичному ладі й відповідне реформування правового простору у нашій країні у ХІХ–ХХІ століттях, науковець виділив такі періоди: 1) кінець ХІХ – початок ХХ століть – формування першого національного досвіду участі населення в охороні правопорядку; 2) 1917–1921 рр. – період визвольних змагань у межах трьох державних формацій: Української Народної Республіки, Української Держави і Директорії Української Народної Республіки (докорінна зміна структури суб'єктів забезпечення правопорядку в країні, створення добровільних структур, що діяли винятково на громадських засадах); 3) 1917–1953 рр. – створення форм участі громадян в охороні правопорядку на радянських ідеологічних засадах з підтримкою лише колективних форм участі населення в охороні правопорядку; 4) 1953–1991 рр. – етап активної участі населення у підтриманні правопорядку; 5) 1991 р. – дотепер –

формування нових недержавних форм участі громадян у забезпеченні правопорядку та правоохорони (приватних охоронних структур, приватних нотаріусів, приватних виконавців, утворення незалежної адвокатури тощо). Визначено поняття недержавної правоохоронної діяльності як врегульованого нормами адміністративного права виду діяльності, що полягає у наданні громадянам і організаціям послуг, які мають договірний, оплатний або безоплатний суспільно-публічний характер, здійснюваний з метою захисту й охорони законних прав та інтересів громадян, організацій, суспільства і держави в порядку та формах, визначених законом.

М. Завальним проведено класифікаційний розподіл недержавних суб'єктів правоохорони в Україні залежно від соціальної спрямованості такої діяльності, цілей та завдань, структури, форм та методів діяльності. Залежно від організаційно-правової форми (з урахуванням колективної та індивідуальної складової), недержавні суб'єкти правоохорони поділено на: 1) приватні суб'єкти охоронної діяльності; служби безпеки підприємств; адвокатські бюро та асоціації; третейські суди; 2) громадські об'єднання у вигляді громадських формувань з охорони громадського порядку та кордону; добровільні пожежні дружини; вуличні, сільські, квартальні, будинкові комітети тощо; 3) індивідуальні суб'єкти правоохорони, які виконують свої функції індивідуально або спільно з державними суб'єктами правоохорони (громадяни, які співпрацюють з державними суб'єктами правоохорони на конфіденційній основі, позаштатні співробітники державних органів правоохоронного спрямування, приватні нотаріуси, приватні виконавці, адвокати, а також окремі громадяни, діяльність яких спрямована на захист прав і свобод інших осіб. До окремої групи віднесено суб'єктів, які наділені юрисдикційними повноваженнями щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення: адміністративні комісії при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських радах [121]. Загалом такий підхід ученого до сутності і суб'єктів правоохоронної діяльності є прийнятним, поряд з тим категорія «окремі громадяни, діяльність яких спрямована на захист прав і

свобод інших осіб», включає до себе усіх без винятку повнолітніх громадян нашої держави, адже важко знайти особу, яка жодного разу у житті не захищала права і свободи інших осіб (шляхом участі у громадських організаціях правозахисної спрямованості, професійних спілках, зборах трудового колективу, надсилання звернень до органів державної влади та місцевого самоврядування, участі у демонстраціях, мітингах, пікетах тощо). А таке розмивання кола суб'єктів недержавної правоохоронної діяльності утруднює розуміння сутності останніх.

На підставі викладеного вище, можна зробити висновок, що проблематика недержавної правоохоронної діяльності розробляється в українській правовій науці з 1992 року, і за цей час напрацьовано досить велику теоретико-методологічну базу, яка містить кілька десятків варіантів визначення поняття «недержавна правоохоронна діяльність», численні спроби класифікувати недержавні правоохоронні органи (організації, суб'єктів, які здійснюють недержавну правоохоронну діяльність), формулювання цілей та завдань вказаного виду діяльності та інші суттєві для формулювання будь-якої цілісної правової концепції особливості досліджуваного феномену. При цьому належність суб'єктів, які здійснюють приватну детективну та недержавну охоронну діяльність, до кола суб'єктів недержавної охоронної діяльності, була вперше доведена ще у 1992 році, і за ті майже три десятиліття, які минули з того часу, така аргументація лише посилювала доцільність і логічність вказаної позиції.

Розгляд приватної детективної та недержавної охоронної діяльності як категорії наукового пізнання, доцільно здійснювати з урахуванням системних зв'язків вказаних видів діяльності з явищем більш узагальнюючого характеру – недержавною правоохоронною діяльністю – яка має розглядатися для них як надсистема. У філософії наукове пізнання розглядається як «цілеспрямований процес, що забезпечує вирішення чітко визначених пізнавальних завдань, поєднаних метою пізнавального процесу. Мета процесу пізнання, з одного боку, зумовлена практичними потребами людини,

а з іншого – теоретичними потребами розвитку системи знань людства. Водночас невід’ємною рисою науки як найбільш суворої форми пізнання, є постійна методологічна рефлексія. Це означає, що вивчення об’єктів, виявлення їхньої специфіки, властивостей і зв’язків завжди певною мірою супроводжується усвідомленням та критичним переосмисленням методів і засобів, за допомогою яких досліджують ці об’єкти. Термін «рефлексія» у перекладі з латини означає «повернення назад», тобто переосмислення уже зробленого або пізнаного. У контексті вибору методів пізнання, методологічна рефлексія – це осмислення та узагальнення процесу й результатів попередніх спроб пізнання для відбору, систематизації та удосконалення найефективніших способів пізнавальної діяльності» [518, с. 32].

Отже, розгляд приватної детективної та недержавної охоронної діяльності як категорії наукового пізнання, передбачає визначення актуальних проблем, які знижують ефективність вказаних видів діяльності, розгляд наукового надбання, в якому визначено суттєві риси приватної детективної та недержавної охоронної діяльності, з’ясування недостатньо досліджених аспектів цієї проблематики, встановлення системних зв’язків між недержавною правоохоронною діяльністю як надсистемою, і приватною детективною та недержавною охоронною діяльністю, як підсистемами. Приватна детективна та недержавна охоронна діяльність як категорії наукового пізнання, являють собою види регламентованої правовими нормами (певною мірою) людської активності, яка може бути об’єктом та/або предметом застосування процедур та методів надбання знань про їх правове забезпечення, організаційні умови здійснення та правові механізми реалізації.

У юридичних науках феномен наукове пізнання та методологічна рефлексія мають свою специфіку, яка обумовлена тим, що один із результатів цивілізаційного розвитку – правова норма – має свої, притаманні лише їй властивості, пов’язані із набуттям нею чинності, особливостями реалізації,

внесення змін та втратою чинності. На відміну від технічних наук, в яких може бути математично доведено існування зв'язків між певними факторами, у юридичних науках встановлення таких зв'язків дещо утруднено (якщо не зважати на кримінологію та судову статистику, методологія яких передбачає користування методами кореляційного та регресійного аналізу тощо). Безумовно, протягом останніх років у правовій науці відбувається пошук новітніх методів, за допомогою яких можна забезпечувати валідність і достовірність наукових досліджень, однак вербальний характер самого змісту правової норми дещо утруднює розробку такої методологічної та методичної бази.

З огляду на це заслуговує на увагу думка В. Петрушенка, який зазначає, що навряд чи є прийнятною претензія природознавства на монополію у галузі формування та використання основоположень науки: наукою можна вважати будь-яку дослідницько-аналітичну діяльність за умови, що вона сповідує критерії та суттєві риси науковості, такі, зокрема, як використання спеціальної термінології, опрацювання власної методології, поєднання емпіричного та теоретичного пізнання, прагнення виконати певні пізнавальні функції. Але реальні риси гуманітарної сфери дійсності змушують гуманітарні науки виявляти домінуючу увагу до індивідуального, спонтанного, ситуативного, спрямованого на себе та рефлексивно самозбагачуваного [340, с. 9]. Натомість А. Козловський стверджує, що пізнання є не тільки засобом розвитку і функціонування права. У такому разі воно виконувало б винятково інструментальні функції стосовно права, і не було б жодних підстав говорити про гносеологічну природу права, про пізнавальну функцію права, а тим паче про гносеологічну самоціль права. Пізнання не ззовні нав'язується праву, а є формою самореалізації права [162, с. 37]. Отже, немає підстав стверджувати, що специфіка правових наук обумовлює неможливість отримання науковцями достовірних і надійних результатів, які за тих самих умов можуть бути відтворені й іншими дослідниками, хоча, безумовно, предмет і методи правових досліджень

мають свою специфіку, відмінну від предмету і методу розвідок у природничих науках.

Питанням пізнання, його предмету і особливостям у правових науках присвячено велику кількість джерел, ця проблематика була предметом уваги таких науковців, як: А. Бернюков [32], Р. Гаврилюк [80], О. Калініченко [144], М. Козюбра [163], А. Кучук [207], Ю. Ющик [542] та інших. Якщо проаналізувати визначені в авторефератах кандидатських та докторських дисертацій з юридичних наук джерела дослідження, то можна переконатися, що до них належать переважно масиви аналітичних даних, законодавство, довідкові видання, звіти органів державної влади та місцевого самоврядування, політико-правова публіцистика. Особливості джерел наукових досліджень обумовлюють і використання певних методів, притаманних для юридичних наук. До найбільш поширених з них належать історико-правовий метод, який дає змогу роздивитися певне явище або процес у його динаміці протягом певних проміжків часу. Достатньо розповсюдженим є також компаративно-правовий метод, за допомогою якого можна встановити відмінності законодавства України від законодавства інших держав, зробити обґрунтовані висновки щодо доцільності або недоцільності запозичення певних аспектів зарубіжного досвіду. До досить широко використовуваних юридичних методів доречно також віднести порівняльно-правовий, який дає змогу порівнювати між собою зміст різних правових актів або особливості реалізації певних правових норм, а також формально догматичний, який дає змогу використовувати надбання теорії права для удосконалення змісту галузевих правових наук. Крім того, до таких юридичних методів, які використовуються у правових дослідженнях, необхідно віднести і соціологічний метод. Поряд з тим, його застосування у правових дослідженнях має свою специфіку, звичайно, на відміну від соціологічних досліджень, у них порівнюються не стандартні бали, а первинні дані, наприклад, відсоток осіб, які оцінюють певну правову практику схвально або засуджують її. Такий метод не зовсім коректно

називати соціологічним, оскільки він використовує у повному обсязі інструментарій соціологічної науки. Він також має право на існування, наприклад, для опису актуальності проблеми. Можливо, для більш коректного найменування вказаного методу доречніше було б використовувати назву «соціологічно-правовий».

Проблеми використання результатів правових досліджень також обумовлюють специфіку розгляду об'єкту пізнання. Найбільш поширеним у галузевих правових науках є формулювання за результатами досліджень змін та доповнень, які необхідно внести до законодавчих та підзаконних правових актів у певній сфері суспільних відносин. Отже, метод моделювання, який використовується для підготовки і опису пропозицій за результатами правових досліджень, вимагає від дослідника досконалого володіння правилами законодавчої техніки.

Сутності законодавчої техніки у системному зв'язку із методологією наукового пізнання також присвячено чимало досліджень: зокрема, ці аспекти досить широкої проблематики законодавчої техніки були предметом вивчення П. Андрушка [15], Ю. Перерви [333], З. Погорєлової [344]. В. І. Риндюк зазначає, що «законодавча техніка, як вид юридичної техніки, становить необхідний спосіб вироблення законодавчих актів державним апаратом. Законодавча техніка за своїм змістом є технікою вироблення юридичних норм у формі положень законодавчих актів. Загальне поняття законодавчої техніки зводиться до того, що законодавча техніка – це система мовних та логічних прийомів, методів, юридичних процедур і спеціально-юридичних засобів законодавчої діяльності державного апарату з вироблення юридичних норм у формі положень законодавчих актів з метою встановлення належного правопорядку у суспільстві. Законодавча техніка, як спосіб законодавчої діяльності, безпосередньо втілюється у прийомах, методах та порядку, що є структурними складовими законодавчої техніки. Залежно від змісту і характеру прийомів, методів, порядку законодавчої діяльності визначаються форми законодавчої техніки: мовна, логічна, процедурна.

Структурні складові законодавчої техніки відображають структуру способу здійснення юридичної діяльності державним апаратом, а її форми – диференціацію цих елементів залежно від їх змістовного наповнення. Найбільший інтерес з них має мовна форма законодавчої техніки, яка охоплює систему прийомів, методів, що визначають особливості використання мови при виробленні законодавчих актів. У юридичній літературі система таких прийомів, методів отримала назву юридична (правова, законодавча) стилістика та лінгвістика. Логічна форма законодавчої техніки охоплює систему прийомів, методів, які стосуються особливостей вироблення законодавчих актів з позиції логіки. У літературі напрям взаємодії логіки та права має назву юридична логіка або логіка права. Процедурна форма законодавчої техніки охоплює регламентований правом порядок здійснення законодавчої діяльності» [415, с. 181]. Екстраполюючи ці положення на адміністративно-правове забезпечення у досліджуваній сфері, необхідно акцентувати, що законодавча техніка виступає одним із критеріїв наукового пізнання, за допомогою використання якого можна знайти відповідь на питання щодо онтологічних аспектів означеного виду правового забезпечення, оскільки право існує як у вигляді правової норми (у межах концепції позитивного права), або як у вигляді означеної правової норми, так і у вигляді ідей, уявлень, концепцій про справедливість у державі та суспільстві (у межах концепції природного права). Але у будь-якому разі, важливість та потрібність феномену законодавчої техніки пояснюється тим, що остання дає змогу перейти від абстрактних уявлень про справедливе і належне в теорії права, зокрема в теорії адміністративного права, до закріплення цих уявлень у певній правовій нормі, яка, набуваючи чинності, дозволяє нібито оживити процес буття права, як універсального регулятора, надаючи йому онтологічних якостей.

Іншим аспектом розгляду приватної детективної та недержавної охоронної діяльності як категорії наукового пізнання, є феномен «діяльність», який має відмінності тлумачення у різних науках. Найбільш

розроблена проблематика, пов'язана із сутністю та видами діяльності, у соціальній психології, де діяльність трактується як людська активність, форма відображення навколишнього світу, яка перетворює світ.

На засадах досліджень, що були пов'язані з різними філософсько-логічними аспектами поняття діяльності, вчені виділяють низку принципових уточнень цього поняття: це підкреслення того, що діяльність існує лише у системі об'єктивних і необхідних суспільно-виробничих матеріальних відносин, які виникають незалежно від волі й свідомості людей. Дуже важливим є також розкриття змісту цілісності діяльності, реалізованої людиною-суб'єктом у процесі постановки й досягнення мети, тобто у процесі цілепокладання. Сутність діяльності – у створенні людського світу людиною, у створенні власних суспільних відносин і самого себе (це становить і сутність культури). Тому ціль виникає у людини як образ результату творення, що передбачається. Перетворюючий і цілепокладаючий характер діяльності дає змогу суб'єктові вийти за рамки будь-якої ситуації та стати над детермінацією, що задається нею, вписуючи її у більш широкий контекст культурно-історичного буття, і у такий спосіб знайти засіб, що виходить за межі можливостей цієї детермінації [413, с. 140]. Ключовими ознаками цього феномену є наявність суб'єкта, який здійснює діяльність, активні дії такого суб'єкта з перетворення навколишнього світу, наявність мети, яку ставить перед собою суб'єкт, і його дії, спрямовані на досягнення встановленої мети. Враховуючи, що і приватна детективна, і недержавна правоохоронна діяльність уявляють собою види діяльності, то будь-яке правове дослідження має обов'язково визначити суб'єктів такої діяльності, мету, на яку вона спрямована, форми, в яких така активність проявляється.

З'ясування сутності приватної детективної та недержавної охоронної діяльності як категорії наукового пізнання, потребує звернення до положень теорії права для того, щоб зрозуміти, які саме суспільні відносини можуть регулюватися правом. Феномен «право» розуміється як: а) право в загальносоціальній думці, тобто право як свобода й обумовленість поведінки

з погляду моралі, правил суспільних організацій, безпосередньо-соціальних вимог (моральне право, право націй на самовизначення тощо); б) право як юридичне явище, тобто позитивне право, яке значною мірою трактується як свобода і обумовленість поведінки в аспекті норм права; в) право як система нормативного регулювання, що заснована з урахуванням інтересів різних верств суспільства, на їхній згоді і компромісах; г) право як універсальний засіб комунікації, спілкування між людьми, який забезпечує упорядкованість, стабільність, безпеку, тобто створює умови, за яких тільки й можливе нормальне існування людини і суспільства; г) право як система соціального регулювання, яка характеризується певними ознаками – нормативністю, визначеністю, забезпеченістю державою тощо [126, с. 43–45].

О. Скакун визначає, що «предметом правового регулювання є сукупність суспільних відносин, урегульованих нормами права. Саме предмет правового регулювання, на думку вченої, вказує, на яку сферу (коло) суспільних відносин спрямований вплив норм права (їх диспозицій)» [446, с. 255]. Предмет правового регулювання у більшості наукових джерел трактують як «якісно однорідні суспільні відносини, які регулюються нормами права. Загалом предмет правового регулювання відповідає на запитання: що регулює ця галузь права?» [464, с. 19]. Прийнятною є думка С. Сенюти, який аналізуючи підходи до сутності правового регулювання, що склалися у правовій науці, зазначає, що «правове регулювання загалом є принципово важливим елементом предмета загальної теорії права, що виявляє динамічну, активно-діяльнісну сторону правової дійсності» [437, с. 151]. Науковець звертається до здобутку С. Алексєєва, який вважає, що «правове регулювання – це здійснюваний за допомогою правових засобів (юридичних норм, правовідносин, індивідуальних приписів тощо) результативний нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини, з метою їх впорядкування, охорони, розвитку відповідно до вимог економічного базису, суспільних потреб такого соціального устрою» [10, с. 210], а також аналізує позицію А. Полякова, відповідно до якої «право не може регулювати всі

відносини, які існують у суспільстві. До сфери правового регулювання повинні належати ті відносини, що об'єктивно потребують правового впливу та «вписуються» в правову структуру. Це означає, що вони мають місце в ієрархії соціальних цінностей, можуть бути змодельовані у правовій нормі та перекладені на мову суб'єктивних прав та обов'язків» [347, с. 443;437]. Додамо, що самого існування правової норми для існування ефективної системи правового регулювання ще недостатньо. Для того, щоб втілена у вербальній формі воля законодавця знайшла своє втілення у площині суспільних відносин і здобула конкретне вираження у процесі реалізації суб'єктивних прав і обов'язків суб'єктів вказаних відносин, необхідно створення, підтримання функціонування та періодичне оновлення механізму правового регулювання. Завдяки цьому механізму правові норми набувають конкретизації, втілюються у правах одних суб'єктів правовідносин і обов'язках інших суб'єктів, що у своїй сукупності породжує гармонічну систему правозастосування.

Отже, приватна детективна і недержавна охоронна діяльність в аспекті їх правового регулювання являють собою активний вплив на суспільні відносини у правоохоронній сфері з метою їх упорядкування, здійснюваний суб'єктами, які мають необхідні для цього права та обов'язки, закріплені у змісті правових норм. Відповідно вивчення особливостей їх адміністративно-правового забезпечення можливо із застосуванням здобутків філософії та теорії права, з опорою на концепцію діяльності як концептуальну основу вивчення правових явищ і процесів, з урахуванням вимоги прагматичності та практичної спрямованості одержаних результатів, і можливості їх застосування у законотворчому і нормотворчому процесах. Базовою категорією, яка дозволяє розмежовувати погляди науковців на проблеми дослідження приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, є категорія «недержавна правоохоронна діяльність», з приводу існування якої точаться нині численні наукові дискусії. Відстоюючи позицію щодо неприпустимості жорсткого домінування держави у всіх сферах

суспільного життя і доцільності делегування деяких функцій у сфері правоохорони, які можуть бути виконані на договірних засадах, суб'єктам підприємницької діяльності, ми вважаємо, що завданням сучасної правової науки має стати напрацювання термінологічного апарату та правових засад функціонування суб'єктів недержавної правоохоронної діяльності.

1.2 Методологія дослідження сутності адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності

Можливість дослідника досягти цілей дослідження значною мірою базується на методології – сукупності способів і прийомів наукового пізнання, комплексне і науково коректне використання яких дає змогу визначити закономірності, притаманні досліджуваним явищам та процесам, та окреслити перспективи та моделі їх подальшого розвитку. Особливо важливим під час вибору методології дослідження є розмежування прийомів і способів наукового пізнання, притаманних адміністративному праву, і методів наукових досліджень, які належать до сфери інших галузевих правових наук.

Перше питання, яке має ставити перед собою дослідник, обираючи вектори свого дослідження – можливість одержати достовірні та надійні наукові результати, які будуть мати достатній ступень валідності. «Валідність за своєю сутністю – це комплексна характеристика, що містить, з одного боку, відомості про те, чи придатна методика для вимірювання того, для чого вона була створена, а з іншого – яка її дієвість, ефективність, практична корисність» [8, с. 45]. На сутності методів адміністративного права, достовірності й надійності результатів адміністративно-правових досліджень зосереджувало увагу чимало науковців, зокрема: В. Авер'янов [1, с. 292–300], Ю. Битяк [35, с. 189–192], В. Криволапчук [189, с. 184–192], С. Кузніченко [195, с. 68–70], Д. Лук'янець [222, с. 288–291], Т. Мінка [249, с. 173–180], В. Ортинський [326, с. 5–9], Ю. Чуприна [512], Д. Шемелін [520, с. 83–88], В. Юровська [540] та інші. Серед важливих для розуміння сутності адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності положень, напрацьованих наукою адміністративного права, доречно виокремити такі.

По-перше, «теорія управління використовує системний метод для розкриття сутності управлінського аспекту дії права через розуміння сутності управління як системного явища, а управлінських закономірностей – як закономірностей функціонування певної системи управління. Подібні відмінності спостерігаються і в особливостях застосування інших методів (наприклад, догматичного та соціологічного). За допомогою цих методів, наука адміністративного права досліджує явища правової дійсності, пов'язані з галуззю адміністративного права, тоді як теорія управління, як напрямок теорії держави і права, окремою галуззю не обмежується, а застосовує ці методи для дослідження статичного та динамічного аспектів управлінської підфункції права» [306, с. 27]. Вказане обумовлює специфіку методології науки адміністративного права, порівняно з методологією теорії права.

По-друге, на думку В. Авер'янова, «вітчизняна адміністративно-правова наука, що народжується на сучасному етапі, здатна розвиватися на методологічному фундаменті власних теоретичних досліджень і здобутків. Адже до останнього часу – і це не є секретом – у багатьох працях вітчизняних дослідників механічно відтворювалися наукові позиції радянських, а пізніше – російських авторів. Особливо це притаманно навчальній літературі, де іноді зустрічалися суцільні переклади з російських джерел. Такі речі не тільки були самі собою науково некоректними, але й суттєво знижували якісний рівень наукових кадрів, оскільки для них було властиве, так би мовити, «інтелектуальне утриманство». Його наслідки, на жаль, відчуваються дотепер» [4, с. 13]. Незважаючи на те, що з моменту публікації вказаних слів минуло багато часу, вони не втратили актуальності, і особливо це помітно у сфері адміністративно-правового забезпечення приватної детективної діяльності: було зроблено чимало спроб скакулькувати відповідний закон Російської Федерації, без урахування особливостей розвитку національної правової

системи, без системного зв'язку з положеннями Конституції і законів України.

По-третє, С. Кузніченко зазначав, що «якщо виокремити у чинному законодавстві правовий інструментарій, який функціонує у різних нетипових управлінських ситуаціях, пов'язаних із існуванням соціально-небезпечних факторів, то можна стверджувати, що включається механізм «правового реверсу», який суперечить звичайно діючому. Загальнодозвільний процес реалізації окремих прав і свобод замінюється детальним регламентуванням, обмеженою можливістю їх здійснення. Звичайні юридичні засоби в таких умовах ніби втрачають регулятивно-правові якості, у такий спосіб даючи право на існування інших правових інструментів. Надзвичайно-виняткові правові приписи, хоча й несуть окрему, заздалегідь визначену, шкоду окремим суб'єктам, проте загалом спрямовані на задоволення суспільних інтересів, їх охорону та захист. Обмеження конкретних особових інтересів у вигляді виняткової, заздалегідь розробленої форми для нормальної життєдіяльності соціуму, є загально допустимою правовою презумпцією. Тобто можна стверджувати про специфічний метод правового регулювання, який хоча й вкладається у рамки традиційного методу науки адміністративного права, але має і суттєві розбіжності. Становлення надзвичайного законодавства як комплексного правового інституту, має за мету створення системи гарантій та засобів забезпечення прав і законних інтересів громадян, правопорядку й законності у державі» [196, с. 116]. Отже, надзвичайно важливим є вироблення методології адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності під час дії різних адміністративно-правових режимів (надзвичайної ситуації, надзвичайного стану, воєнного стану, а також т. зв. «особливого періоду» («періоду, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або

в окремих її місцевостях, та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій» [388]).

У контексті цього, доречно детальніше розглянути методологію дослідження сутності адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності. Зокрема, однією з перших функцій, переданих суб'єктам господарювання, що працюють на комерційній основі, була функція охоронної діяльності, яка протягом радянського і перших років пострадянського періоду належала до компетенції державної служби охорони [261, с. 157]. Розвиток суспільних відносин, складність завдань, які постають нині перед учасниками вказаних відносин в інформаційній сфері, потреба підвищувати ефективність захисту комерційної таємниці, збільшувати надійність відбору персоналу, що працює на посадах з великим ступенем відповідальності, потребує розширення спектру детективних послуг. Нині в Україні працює декілька тисяч приватних підприємств та фізичних осіб, які надають детективні послуги [290]. За даними Колегії детективів і фахівців безпеки бізнесу [105], фактично надається п'ять груп послуг, які можуть бути віднесені до детективної (розшукової) діяльності: а) послуги зовнішнього спостереження (надання допомоги батькам у спостереженні за дитиною, встановлення її кола спілкування, аналіз поведінки з метою запобігання суїциду, вчинення злочинів, наркоманії та алкоголізму тощо; виявлення фактів подружньої невірності, контроль переміщень осіб, контактів, місць відвідувань з наданням фото-/відеоматеріалів; зовнішній контроль нянь, гувернанток, вихователів під час роботи з дітьми); б) послуги зі збирання та пошуку інформації про фізичних осіб та майно (збір інформації про фізичних осіб (реєстрація, паспортні та податкові дані, доходи, транспорт, майно, виїзди за кордон тощо); встановлення відомостей про власників контрактних мобільних та стаціонарних телефонів; збір біографічних та інших даних, що характеризують особу; перевірка достовірності даних; перевірка сімейного стану); в) послуги з

розшуку фізичних осіб та їх майна (розшук осіб, зниклих безвісти, боржників, шахраїв; відновлення втрачених родинних зв'язків; пошук друзів, однокласників, товаришів по службі; розшук майна); г) послуги зі збору інформації про юридичних осіб та безпеки бізнесу (конкурентна економічна розвідка; реєстраційні й податкові дані юридичних і фізичних осіб; відомості про засновників юридичних осіб тощо); г) послуги з надання допомоги у проведенні судової експертизи та техніко-криміналістичного забезпечення розслідувань (проведення приватних оглядів місць подій, пошук виявлення і фіксація доказів: слідів пальців рук, слідів взуття, мікрочастинок; консультації із застосування спеціальних техніко-криміналістичних засобів (установка хімічних пасток на складах і офісах, мітка хімічними реактивами товарно-матеріальних цінностей, грошових купюр, комп'ютерних комплектуючих з метою виявлення розкрадань, використання іншої спецтехніки тощо» [290, с. 346]. Однак внаслідок відсутності правової бази їх функціонування, вони вимушені надавати такі послуги під виглядом інформаційних послуг. Безумовно, детективні та інформаційні послуги мають певні спільні риси, проте надання детективних послуг за своїм змістом близьке до оперативно-розшукової діяльності [291, с. 425–427]. Отже, законодавчий акт, який регулював би надання детективних послуг, дав би змогу здійснити розмежування між оперативно-розшуковою діяльністю, яку можуть здійснювати винятково органи держави, і детективними послугами, які можуть здійснювати суб'єкти підприємницької діяльності. Втім, незважаючи на гостру потребу приведення законодавства у відповідність до сучасних рівнів розвитку суспільних відносин у сфері детективної діяльності, спеціальний закон досі не прийнято. У Верховній Раді України, починаючи з 1999 року, знаходилися на розгляді декілька редакцій закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність», однак жоден з них так і не був прийнятий в остаточній редакції. У лютому 2019 року новий законопроект, покликаний врегулювати суспільні відносини у

досліджуваній сфері, знову було внесено до Верховної Ради України. У Пояснювальній записці до вказаного законопроекту зазначено, що «прийняття Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» дасть змогу легалізувати вказаний вид діяльності та вивести її з тіні, поставивши під належний контроль держави, а також значно розширить можливості у кримінальному провадженні для сторони захисту, яка, на противагу стороні обвинувачення, нині має набагато менше можливостей для збирання відповідних доказів» [358]. Однак, як свідчить доля вказаного законопроекту, повернутого нині суб'єкту законодавчої ініціативи на доопрацювання, й інших законопроектів, особливості яких буде висвітлено у наступних підрозділах, відсутність системності і хибна методологія законотворчої роботи сприяла тому, що всі численні законопроекти, покликані регулювати приватну детективну діяльність, так і не набували статусу закону.

Вирішення питання про коректний вибір методів адміністративно-правового забезпечення передусім потребує з'ясування сутності самого адміністративно-правового забезпечення. Дефініція «адміністративно-правове забезпечення» досить давно увійшла в науку адміністративного права. Перші вітчизняні дослідження адміністративно-правового забезпечення різних видів суспільних відносин датуються початком 90-х рр. минулого століття, коли Україна здобула незалежність і виникла потреба визначення теоретико-методологічних засад адміністративних відносин у різних сферах суспільного життя. Незважаючи на це, на самій дефініції «адміністративно-правове забезпечення» науковці почали зосереджувати увагу відносно недавно.

Звичайно, поняття адміністративно-правового забезпечення формулюється стосовно певної сфери суспільних відносин, яка цікавить дослідника. Зокрема, під час пошуку вказаної дефініції у наукових працях, зустрічалися такі визначення:

«адміністративно правове забезпечення – це цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини, з метою забезпечення виборчих прав, свобод і законних інтересів громадян щодо формування органів державної влади та місцевого самоврядування» [441, с. 107];

«адміністративно-правове забезпечення – це здійснюване державою за допомогою спеціального механізму упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорона, реалізація і розвиток» [164, с. 434];

«адміністративно-правове забезпечення – це регламентована адміністративно-правовими нормами діяльність суб'єктів державно-владних повноважень, яка спрямована на створення необхідних умов для належного функціонування системи судів загальної юрисдикції, та встановлена адміністративно-правовими нормами система гарантій належного функціонування системи судів загальної юрисдикції» [139, с. 39];

«адміністративно-правове забезпечення – це правомірна поведінка органів влади щодо створення умов, за яких: а) суб'єкти адміністративного права матимуть змогу у належний спосіб реалізувати свої права, свободи, інтереси; б) діє система гарантій для набуття, реалізації, охорони та захисту прав, свобод, інтересів» [342, с. 94];

«адміністративно-правове забезпечення – це процес формування та застосування органами влади та уповноваженими суб'єктами спеціальних механізмів регулювання відповідних суспільних відносин, а також створення необхідної для цього правової основи, що в комплексі спрямований на досягнення конкретної суспільно важливої мети» [31, с. 109];

«адміністративно-правове забезпечення доречно розглядати у широкому та вузькому розуміннях. У широкому розумінні адміністративно-правове забезпечення – це упорядкування суспільних відносин уповноваженими на те державою органами, їх юридичне

закріплення за допомогою правових норм, охорона, реалізація і розвиток. Вузьке визначення адміністративно-правового забезпечення буде змінюватися залежно від того, про які суспільні відносини буде йтися. До основних елементів адміністративно-правового забезпечення відносять суб'єкт адміністративно-правового забезпечення; норми права (норми адміністративного права)» [96, с. 48–49];

«адміністративно-правове забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, а також механізм їх реалізації, здійснюються за такими основними напрямками: 1) норми адміністративного права є первинним елементом правового регулювання конкретних прав і обов'язків громадян, а також визначення механізму реалізації основних прав, свобод і обов'язки громадян; 2) норми адміністративного права визначають правовий статус і компетенцію органів державної влади, їх структурних підрозділів та посадових осіб, покликани забезпечувати дотримання прав і свобод громадян в цілому або окремих питань. Адміністративно-правові норми також регулюють компетенцію різних галузевих органів та посадових осіб, а також порядок їх діяльності з реалізації конкретних прав і свобод громадян; 3) адміністративно-правові норми містять заходи дисциплінарної, а в деяких випадках – і адміністративної відповідальності за порушення прав, свобод і законних інтересів громадян органами державної влади, їх посадовими особами» [558, с.477].

Якщо акцентувати увагу на зміст цих, а також інших визначень адміністративно-правового забезпечення, які містяться у теоретичних джерелах [129; 216; 250; 463; 545], можна переконатися, що цьому поняттю притаманні певні суттєві риси.

По-перше, вказівка на належність правовідносин у досліджуваній сфері до системи публічного управління. Публічний характер адміністративно-правового забезпечення обумовлений тим, що предметом вказаного виду забезпечення стають не всі без винятку відносини, що

охоплюються ознакою «суспільні», а тільки такі види вказаних відносин, які є корисними (потрібними, необхідними) широким верствам населення, які виникають у життєдіяльності великої кількості суб'єктів, і предметом яких є не індивідуальне, а суспільне благо. Такі відносини притаманні системі, в якій одним із суб'єктів є орган публічного управління. Зрозуміло, що дві приватні особи, якими б складними та змістовними не були б їх відносини, не можуть створювати загальнообов'язкові правові приписи, дія яких розповсюджувалася б на всіх суб'єктів адміністративно-правових відносин. Отже, першою головною особливістю адміністративно-правового забезпечення є публічний характер притаманних йому правовідносин.

По-друге, регулювання визначених вище відносин адміністративно-правовими актами. Публічний характер притаманний не лише адміністративно-правовому забезпеченню, а й великій кількості феноменів, з якими пов'язують існування інших правовідносин – конституційних, кримінально-правових, фінансово-правових тощо. Безумовно, адміністративно-правові відносини регулюється нормами адміністративного права, однак окремого розгляду заслуговує тема комплексного характеру деяких адміністративно-правових актів та адміністративно-правових норм.

По-третє, існування в адміністративно-правовому забезпеченні двох взаємопов'язаних суб'єктів. З приводу співвідношення їх прав та обов'язків робити однозначні висновки зарано. Ще 20–30 років тому в адміністративному праві переважала позиція щодо нерівноправності суб'єктів таких відносин (за незначними винятками, які складали здебільшого роботи В. Б. Авер'янова, який значно випередив свій час у цьому аспекті [3]), проте більшість дослідників були одностайними щодо того, що держава, використовуючи імперативний метод, примусом та іншими засобами, забезпечує виконання громадянами своїх обов'язків. Нині така ситуація вже не вважається такою, що відповідає цілям правової

держави. Зокрема, концепція сервісної держави, відповідно до якої головним адресатом, центром, цінністю є громадянин, а держава виконує свої функції, передусім, для забезпечення прав, свобод та інтересів останнього, передбачає, що «основним призначенням держави і основною вимогою до ефективної держави має бути зручність користування послугами, що надає держава своїм громадянам. Неефективність державних послуг майже в усьому світі є наслідком неефективності держави, як форми організації суспільного життя. Більшість функцій держави успішно можуть виконувати незалежні компанії (зокрема, сертифікація, оцінка якості, видача документів, достовірна ідентифікація особи тощо)» [182, с. 55].

По-четверте, особливістю «адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності» [266] є наявність юридичної відповідальності за порушення правових приписів у вказаній сфері. У межах адміністративного права, така відповідальність охоплює адміністративні делікти, поряд з тим враховуючи, що приватно-детективна діяльність ще не набула достатнього ступеня легітимізації, тому така відповідальність може застосовуватися за порушення законодавства у сфері захисту персональних даних.

Отже, адміністративно-правовому забезпеченню приватної детективної та недержавної охоронної діяльності притаманні риси, характерні і для інших видів адміністративно-правового забезпечення. Поряд з тим, відмінність – унікальна риса дослідженого виду адміністративно-правового забезпечення, полягає у наявності комплексного характеру багатьох правових норм, які регулюють відносини, пов'язані зі здійсненням приватної детективної та недержавної охоронної діяльності. У цих нормах органічно поєднуються елементи норм адміністративного, інформаційного, податкового, цивільного, господарського права.

Окремого розгляду заслуговує питання сутності адміністративно-правового забезпечення, як правової категорії. Прийнятною є позиція науковців, які вважають, що відмінність між адміністративно-правовим регулюванням та адміністративно-правовим забезпеченням полягає у ступені впливу держави на суспільні відносини. У разі адміністративно-правового регулювання, такий вплив має жорсткий імперативний характер, натомість для адміністративно-правового забезпечення характерним передусім є структурування, здійснення більш м'якого, підтримуючого впливу на суспільні відносини [529, с. 459]. Тому серед численних визначень адміністративно-правового забезпечення, які містяться у науці адміністративного права, більш доцільним є послуговування методологічними розробками тих, автори яких вважають, що адміністративно-правове забезпечення – це структурування державою суспільних відносин для досягнення найвищої мети – забезпечення прав, свобод, інтересів людини та громадянина, а також захисту інтересів держави, її органів, суб'єктів господарювання, громадських організацій тощо.

З огляду на це, можна сформулювати поняття адміністративно-правового забезпечення як здійснення державою в особі її спеціально уповноважених органів, структурування суспільних відносин для досягнення високого стану реалізації конституційних принципів, які базуються на людиноцентристському підході, а також створення системи гарантій діяльності органів публічного управління, суб'єктів підприємницької діяльності та інститутів громадянського суспільства. Відповідно адміністративно-правове забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності можна визначити як структурування суспільних відносин, пов'язаних із наданням приватних детективних та охоронних послуг, з метою реалізації гарантій законності діяльності приватних детективів та їх об'єднань.

Дослідження «адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності» [266] потребує використання прийомів та способів наукового пізнання, об'єднана певним концептуальним вектором сукупність яких породжує наукову методологію. Л. Луць стверджував, що метою наукового пізнання завжди є виявлення закономірностей природних та соціальних явищ. При цьому самі ці явища є об'єктами наукового пізнання, а предметом – закономірності їхнього виникнення, функціонування та розвитку. Виявляються закономірності у ході здійснення наукової діяльності, компетентними суб'єктами, які володіють професійними здібностями, знаннями та навичками застосування наукової методології. Такими суб'єктами можуть бути як конкретні науковці, так і їхні колективи, інституції, організації. Діяльність цих суб'єктів спрямована не лише на дослідження природних чи суспільних явищ та виявлення їх закономірностей, а й на відображення у відповідних наукових знаннях та формування їх цілісної системи – науки. Отже, наука є системою знань про природу, людину, суспільство, закономірності їх виникнення, функціонування та розвитку, яка організована у цілісний комплекс за допомогою відповідної методології [223, с. 23–24].

Зокрема, категорія «методологія» тісно «пов'язана з деякою множинністю понять, що розкривають зміст пізнавального процесу. Найближчими з цих понять є «метод» і «методика». Методологія щодо них є поняттям ширшим і загальнішим: методологія – це застосування принципів світогляду до процесу пізнання. Метод – це конкретизація методології. У ньому зафіксоване можливе коло об'єктів і предметів дослідження, основні процедурні вимоги до роботи з об'єктом, передбачувані результати. Метод – це спосіб досягнення результатів у пізнанні об'єкта і предмета вивчення» [405, с. 32].

«Філософська методологія формується шляхом актуалізації досвіду людської пізнавальної та практичної діяльності, переведенням його в

узагальнено-категоріальну форму висновків, правил, методів і у такій формі складає змістовну канву культури. Тому традиційно вона тлумачиться як сукупність методів, застосування яких можливе у будь-якій сфері практичної діяльності. Сучасна методологія практики реалізується у розв'язанні широкого спектру проблем, до яких необхідно насамперед віднести визначення її суб'єкта, основних засобів або ресурсів, методів здійснення, а також категоріального ряду осмислення практичної діяльності. Зокрема, стосовно суб'єкта продукування соціальних змін в Україні, нині відбувається переосмислення пріоритетної цінності держави, як основного суб'єкта (типове бачення тоталітарного суспільства) і закріплення такої ролі за кожним окремим громадянином, як базового й самостійного діяча. У контексті цього, держава розглядається лише як засіб для досягнення основної мети – розширення прав і свобод людини, що натомість є необхідною умовою розвитку її особистості через самоідентифікацію та самореалізацію» [338, с. 176].

Визначаючи методологічні засади дослідження феномену адміністративно-правового забезпечення, важливо зосередити увагу на залежності від теоретичної доктрини, яку відстоюють дослідники, і розумінні ними сутності та меж адміністративно-правового забезпечення. Доктрина природного права [201, с. 23–24] обумовлює розгляд правової матерії як феномену, який походить від людини, її прав і свобод, потреб та інтересів [423, с. 25–26]. При цьому доктрина природного права базується на такому постулаті: закон ніколи не рівнозначний явищу права, право значно ширше і містить у своїй структурі не лише закони та підзаконні правові акти, а й ідеї, уявлення, концепції щодо справедливого та несправедливого, правового та не правового [197, с. 17]. Доктрина позитивного права розуміє право у більш вузькому сенсі, зводячи його до змісту правової норми [409, с. 63], яка в установленому порядку прийнята або санкціонована державою і підкріплюється відповідними правовими

інструментами [225; 233, с. 63–64], зокрема і засобами примусу [100, с. 27].

У чому саме полягає відмінність у розумінні адміністративно-правового забезпечення у цих доктринах? По-перше, відмінності спостерігаються у змісті складових цієї категорії: якщо у межах позитивного права адміністративно-правове забезпечення розуміється як діяльність уповноважених у встановленому порядку органів державної влади та місцевого самоврядування, то у доктрині природного права суб'єктами такої діяльності є не лише держава та органи місцевого самоврядування, а й інші категорії суб'єктів правових відносин, зокрема, громадяни, їх об'єднання, громадянське суспільство загалом, асоціації суб'єктів господарювання тощо. По-друге, якщо у доктрині природного права ознакою суб'єктів адміністративно-правового забезпечення є можливість застосування ними у встановленому законом порядку заходів примусу, то природне право не формулює такої залежності: так, наприклад, існують категорії суб'єктів, які беруть активну участь у захисті (охороні) публічного порядку, і попри це, не мають права застосовувати заходи примусу до інших суб'єктів правовідносин, які такий порядок порушують: зокрема, об'єднання громадян, які надають допомогу правоохоронним органам у вказаній сфері діяльності, не мають права застосовувати заходи примусу. Отже, така ситуація не може не відобразитися на розумінні поняття адміністративно-правового забезпечення. Деякі вчені зводять його до діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, інші розуміють під його суб'єктами і тих, хто не належить до кола вказаних органів.

Такі розбіжності пов'язані із переломними явищами у науці адміністративного права у період формування в Україні сервісної держави і її теоретико-методологічного підґрунтя. Якщо у радянській правовій доктрині було природним надавати право забезпечувати будь-які відносини винятково державі, то із набуттям Україною незалежності, така

ситуація починає змінюватися у бік розуміння людини і громадянина, об'єднань громадян, інших суб'єктів громадянського суспільства учасниками адміністративно-правових відносин, які зокрема мають змогу здійснювати адміністративно-правове забезпечення. З цього приводу В. Авер'янов зазначав, що українське адміністративне право потребує радикальних реформ. Його вирішальним спрямуванням має бути принципова зміна суспільної ролі і призначення цієї галузі у функціонуванні публічної влади. Визначальною має стати конституційна формула: «Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави» (ч. 2 ст. 3 Конституції України [175]). Ця формула означає підпорядкування діяльності усіх державних інститутів потребам реалізації та захисту прав людини, їх пріоритетів перед іншими цінностями демократичної, правової держави [2, с. 76]. Така позиція є прийнятною, оскільки виключення громадян, громадянського суспільства, професійних асоціацій, суб'єктів господарювання, політичних партій та релігійних організацій з числа тих, хто формує державну політику у сфері правоохорони та безпосередньо здійснює забезпечення правоохоронної діяльності, більш притаманно тоталітарним державам, в яких участь людини і громадянина в управлінні державними справами є або формальною, або занадто обмеженою. Якщо конституційні принципи щодо провідної ролі людини і громадянина, як стрижневого фактору державної політики, починають втілюватися у суспільні відносини, це зумовлює появу різноманітних суб'єктів, які у своїй діяльності починають здійснювати окремі функції держави. До таких суб'єктів у різних сферах суспільних відносин можна віднести екологічні організації, які мають за мету посилення захисту природного середовища від забруднень та інших негативних факторів техногенного та природного характеру, організації пацієнтів, метою діяльності яких є удосконалення відносин «лікар – пацієнт» та організації охорони здоров'я в державі, і такий перелік не вичерпний. Не є винятком і сфера правоохоронної діяльності, в якій нині

існують як суб'єкти, які здійснюють певні правоохоронні функції у вільний від роботи та навчання час, не отримуючи за це якогось винагородження, так і суб'єкти господарських відносин, які здійснюють недержавну правоохоронну діяльність на платній основі. При цьому роль держави у таких відносинах обмежується встановленням певних вимог до професійного, фахового та організаційного рівня суб'єктів господарювання, які здійснюють правоохоронну діяльність, зокрема шляхом ліцензування такої діяльності, а також шляхом встановлення певних обмежень і заборон, яких і добровільні, і професійні суб'єкти недержавного правоохоронної діяльності мають дотримуватися (наприклад, обмеження щодо застосування ними заходів примусу). У такий спосіб нині в науці адміністративного права сформувалися щонайменше два підходи до сутності адміністративно-правового забезпечення: відповідно до першої їх групи останнє розуміється як діяльність органів держави та місцевого самоврядування, спрямована на виконання функцій держави у певних сферах суспільних відносин, а прихильники другої групи підходів вважають, що це діяльність держави в особі її органів, громадянського суспільства, суб'єктів господарювання та окремих громадян, спрямована на досягнення високого рівня забезпечення законності та публічного порядку. При цьому з кожним роком прихильників концепції широкого розуміння адміністративно-правового забезпечення стає більше, свідчення чого є розгляд певних проблем, які раніше вважалися такими, що належать до галузі інших наук, у межах науки адміністративного права (прикладом є успішний захист дисертаційних досліджень за спеціальністю 12.00.07, яка охоплює такі науки та галузі права, як адміністративне право і адміністративний процес, а також фінансове право та інформаційне право, за такими темами: «Взаємодія суб'єктів охорони навколишнього природного середовища (адміністративно-правовий аспект)» [449], «Адміністративно-правове регулювання профілактики правопорушень у сфері економіки» [524],

«Адміністративно-правове забезпечення громадського контролю за дотриманням прав людини при виконанні кримінальних покарань» [260], «Адміністративно-правове забезпечення діяльності податкової міліції щодо протидії фіктивному підприємництву» [113] та інших).

Отже, методологія дослідження адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності являє собою сукупність методів наукового пізнання, охоплених концептуальним підходом, який визначає спрямованість діяльності дослідника і містить сукупність методів та засобів, за допомогою яких дослідник досягає поставлених цілей та завдань. У дослідженнях адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності можна констатувати наявність двох підходів, широкого і вузького, до розуміння цієї категорії. Такий поділ визначається належністю дослідника або до доктрини позитивного, або природного права. Методологія дослідження цієї правової категорії здійснює суттєвий вплив на зміст правових досліджень, оскільки визначення кола суб'єктів адміністративно-правового забезпечення та розуміння меж їх правового статусу має не лише теоретичне, а й практичне значення, тому що за результатами правових досліджень зазвичай формулюються пропозиції щодо змін до законодавчих та підзаконних правових актів, а також розробляються проекти нових правових актів. І якщо певне правове явище трактується у вузькому контексті, то відповідно правовий статус певних суб'єктів залишається невизначеним, і має місце правова лакуна, як у сфері адміністративно-правового забезпечення приватної детективної діяльності протягом багатьох років. Особи, які займаються такою діяльністю, не можуть її здійснювати на повністю легальних засадах, і вимушені маскувати договори про надання детективних послуг, відносячи їх до інформаційних, охоронних та інших послуг, правове регулювання яких не містить такої кількості прогалин. Тому методологія дослідження адміністративно-правового забезпечення на

сучасному етапі розвитку в Україні правової соціальної держави має враховувати необхідність реалізації конституційних положень щодо права громадян на участь в управлінні державними справами, на задоволення ними будь-якими не забороненими законом способами своїх інформаційних потреб та інших прав і свобод громадян у правоохоронній сфері. Додатковим аргументом на користь цієї позиції є визнана багатьма вченими неможливість правоохоронних органів здійснювати ефективну діяльність внаслідок нехтування сферою прав і свобод людини та громадянина, а також перевантаженості різноманітними функціями, частина яких може більш ефективно виконуватися суб'єктами підприємницької діяльності. У контексті цього, О. С. Данчул зазначав, що «на жаль, пріоритети сучасної діяльності Національної поліції, як і правоохоронних органів загалом, ще не відповідають запитам і потребам демократичної держави, що натомість, спричиняється до традиційного (стереотипного) сприйняття цих органів як інституту держави з контролюючими та дозвільними функціями, інструменту силового впливу на певні групи суспільства, котрі порушують закон» [99, с. 56–58]. Існує вузьковідомче, «репресивне» розуміння завдань органів, покликаних здійснювати охорону права, що виступає суттєвим чинником значного відчуження їх від суспільства. Оскільки МВС України як суб'єкт адміністративного права, займає особливе місце у перебігу формування сучасної соціальної, правової держави та створення й забезпечення гарантій прав людини і громадянина, одним із найважливіших напрямів його владно-публічної діяльності загалом та окремих підрозділів, що є його органічною складовою, має стати забезпечення усіх необхідних умов для реалізації прав, свобод та законних інтересів громадян, шляхом надання якісних адміністративних послуг [99, с. 56–58].

Розгляд методології дослідження сутності адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності був би неповним без з'ясування

співвідношення категорій «адміністративно-правове забезпечення» і «адміністративно-правове регулювання» в контексті досліджуваної проблематики. Удосконалення системи публічного управління ставить на порядок денний питання щодо визначення тих прогалів у правовому регулюванні, наявність яких не дає змоги ефективно реалізовувати права, свободи та інтереси учасників суспільних відносин [263, с. 143]. До вказаної категорії належать і приватні детективи та їх об'єднання, а також фізичні та юридичні особи, які користуються детективними послугами [455, с. 851]. «Нині є всі підстави стверджувати про те, що надання приватним детективам та їх об'єднанням офіційного статусу є нагальною потребою подальшого розвитку та підвищення ефективності реалізації державою її правоохоронної функції. При цьому самі приватні детективи та детективні агентства (об'єднання приватних детективів) повинні отримати повноцінний статус суб'єктів реалізації правоохоронної функції в державі, що передбачає наділення їх відповідними повноваженням у цій сфері» [89].

Концептуальні засади правового регулювання і його виду – адміністративно-правового регулювання, визначили у своїх роботах такі дослідники, як: О. Андрійко [13], В. Білоус [43], Ю. Битяк [36], І. Голосніченко [87], Т. Коломоєць [169], В. Колпаков [171], Н. Нижник [308], О. Рябченко [426], С. Стеценко [465] та інші науковці, які сформулювали сутність та складові системи державного і публічного управління, з'ясували особливості предмету адміністративного права, окреслили коло суспільних відносин, які належать до адміністративних, визначили роль та особливості адміністративно-правового регулювання у правовій науці та у процесі державотворення, визначили поняття та описали складові механізму адміністративно-правового регулювання. Стосовно окремих сфер адміністративних правовідносин, сутність адміністративно-правового регулювання визначили такі дослідники, як А. Борко [50], Д. Власенко [73], В. Забарський [120], В. Зьолка [135],

В. Маліков [232], Т. Мацелик [241], О. Нікітенко [309], Д. Смерницький [452], Є. Соболев [453], Н. Христинченко [498], Р. Шаповал [513], Д. Шпенюв [532] та інші.

Із досліджених позицій щодо предмету та сутності адміністративно-правового регулювання, найбільш прийнятною є та, відповідно до якої «особливістю підходів до сутності правового регулювання, обумовлених різноманітністю підходів до праворозуміння, є те, що кожен із цих підходів має своє обґрунтування, свій понятійно-логічний апарат, а вибір одного з них зрештою залежить від дослідника і обумовлений специфікою та завданнями певного дослідження» [531, с. 1059]. Прийнятним є й те, що «в інструментальному аспекті правове регулювання – це частина (елемент) правового впливу держави на суспільні відносини за допомогою специфічних правових засобів (норм права, правовідносин, актів реалізації права) з метою упорядкування, закріплення, охорони і розвитку суспільних відносин; зважаючи на теорію позитивного права, можна стверджувати, що правове регулювання – це нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини, що здійснюється як за допомогою спеціальних правових засобів, так і завдяки іншим правовим явищам, до яких належать правосвідомість, правова культура, принципи права. В інституційному аспекті правове регулювання – це процес, наслідками якого є здійснення цілеспрямованого правового впливу держави на суспільні відносини. У нормативно-юридичному аспекті правове регулювання – це здійснюване за допомогою спеціальних юридичних засобів упорядкування суспільних відносин, що включає їх юридичне закріплення, охорону, контроль за їх стабільністю та відновлення у випадку порушення. У діяльнісному аспекті правове регулювання – це діяльність держави, її органів і посадових осіб, а також уповноважених на те громадських організацій щодо встановлення обов'язкових для виконання юридичних норм (правил) поведінки суб'єктів права їх реалізації у конкретних відносинах та застосування державного примусу до правопорушників, з метою досягнення стабільного

правопорядку у суспільстві» [531, с. 1059]. Додамо, що можливо розглядати правове регулювання і в аксіологічному аспекті – як сукупність правових засобів, покликаних досягти високого рівня реалізації визначених і закріплених у правовій нормі цінностей, в яких втілюються ідеї та уявлення про справедливе і належне, про права і свободи людини та громадянина, цінності громадянського суспільства, оптимальний розвиток інститутів держави та місцевого самоврядування.

Отже, адміністративно-правове регулювання як окремий вид правового регулювання, має розглядатися, виходячи із визначених вище принципів. Адміністративно-правове регулювання приватної детективної та недержавної охоронної діяльності являє собою упорядковуючий вплив на суб'єктів суспільних відносин, з метою визначення цілей, завдань, методів, способів вказаного виду діяльності, її принципів, прав, обов'язків та юридичної відповідальності суб'єктів, які надають приватні детективні та недержавні охоронні послуги. Чому це регулювання є саме адміністративно-правовим? Тому що в його основі лежить публічний інтерес, пов'язаний зі створенням в Україні надійного механізму реалізації прав і свобод людини і громадянина, а також системи протидії злочинності та правопорушенням. Одним із учасників адміністративно-правового регулювання приватної детективної та недержавної охоронної діяльності завжди є держава в особі її органів та посадових осіб. Так, наприклад, взаємодія між представниками Міністерства внутрішніх справ України та підприємством, яке надає охоронні послуги, носить адміністративно-правовий характер. При цьому завдання публічного управління полягає у такому разі, у створенні належних умов для приватної детективної та недержавної охоронної діяльності з тим, щоб вона давала змогу досягти чотирьох основних цілей: а) посилити рівень захисту прав і свобод людини і громадянина; б) сприяти використанню ресурсу суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності для ефективної протидії злочинам та правопорушенням; в) підвищувати авторитет правоохоронних

органів та довіру до них у суспільстві; г) сприяти детінізації ринку детективних та охоронних послуг, що у результаті збільшить надходження до державного бюджету України.

Поки що ефективність адміністративно-правового регулювання приватної детективної та недержавної охоронної діяльності, під якою ми розуміємо здатність максимально досягти цілей вказаного правового регулювання за мінімальних витрат часових, людських та фінансових ресурсів, є недостатньо високою. Це обумовлено низкою об'єктивних та суб'єктивних причин, насамперед – відсутністю базового законодавчого акту, яким регулювалися б найбільш важливі питання приватної детективної діяльності, прогалинами та суперечностями в адміністративно-правових актах, якими регулюється недержавна охоронна діяльність. Зокрема, до цих найбільш важливих питань належать: правовий статус приватних детективів, особливості взаємодії їх з правоохоронними органами, гарантії додержання приватними детективами прав і свобод людини і громадянина, особливості додержання приватними детективами та суб'єктами недержавної охоронної діяльності законодавства України про захист персональних даних та інших актів інформаційно-правового характеру, контроль за приватною детективною (розшуковою) та недержавною охоронною діяльністю, суб'єкти вказаного контролю та обсяг їх повноважень, тощо.

На жаль, поки що жоден законопроект, який був покликаний регулювати приватну детективну діяльність, так і не набув статусу законодавчого акту. Цьому сприяла низка факторів, які більш детально будуть розглянуті нами у підрозділі 3.3, присвяченому розгляду проблем законотворчої діяльності у сфері приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності. Однак, поряд з тим, враховуючи, що нині у Верховній Раді України знаходиться на розгляді одразу два законопроекти у досліджуваній сфері, було б доцільно провести комплекс заходів за участю приватних детективів їх асоціацій, представників

правоохоронних та інших державних органів, науковців, представників громадськості, з метою з'ясування проблемних питань реалізації положень вказаних законопроектів та вибору найбільш доцільних варіантів розв'язання цих проблем у правовому полі. Такі заходи, на нашу думку, не лише дадуть змогу визначити своєчасно проблеми правового регулювання, які можуть бути зумовлені прийняттям вказаних законів, та створити ефективну національну модель приватної детективної діяльності, а й дозволять шляхом консолідації зусиль науковців та практиків оновити методологічне забезпечення адміністративно-правового регулювання приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності. Крім того, потребує перегляду національна модель конкурентних відносин на ринку охоронних послуг, яка вкрай негативно впливає на адміністративно-правове регулювання в означеній сфері.

1.3 Трансформація наукових поглядів і теоретичних узагальнень щодо адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності

Побудова в Україні правової соціальної держави має однією із необхідних передумов досконале правове регулювання і несуперечливу правозастосовну практику, пов'язану з реалізацією правоохоронної функції держави. Цілком закономірно, що питання функціонування правоохоронної сфери в її адміністративно-правових аспектах завжди була в центрі уваги наукової громадськості, а також численних правозахисних організацій, зокрема міжнародних, представників засобів масової інформації, окремих суб'єктів правозастосування, що мало своїми наслідками напрацювання великого наукового здобутку у досліджуваній сфері. Проблемам адміністративно-правового забезпечення функціонування правоохоронної сфери загалом і окремих правоохоронних органів присвятили свої праці, зокрема, такі вчені, як: О. Бандурка [469], В. Білоус [41, с. 204–213], С. Братель [51, с. 52–58], С. Гречанюк [93, с. 12–17], М. Іншин [500], А. Колодій [166], А. Комзюк [173], М. Корнієнко [180, с. 66–74], А. Куліш [200, с. 80–82], О. Музичук [256, с. 119–125], Є. Попович [350, с. 19–23], О. Циганов [502, с. 314–323], І. Шопіна [527] та інші.

Слід сказати, що у науковій та навчально-методичній літературі існує думка, що приватна детективна (розшукова) і недержавна охоронна діяльність, а також їх правове регулювання, розпочали свій розвиток десятки тисяч років тому. Так, автори навчального посібника «Детективна діяльність у сфері економічної безпеки» пишуть: «На ранніх етапах розвитку державності та людського суспільства приватну детективну діяльність проводили насамперед народні слідопити. Вони брали участь у розкритті злочинів на професійній основі, за що отримували винагороду за домовленістю із зацікавленою стороною. В процесі розкриття злочинів народні слідопити були самостійними; їх робота зазвичай не залежала від

процесуальної діяльності державних органів. Саме народних слідопитів можна розглядати як перших приватних детективів. Є й інші згадки про розшукову діяльність представників прадавніх народів, культурна спадщина яких нараховує десятки тисяч років» [104, с.7-8]. На жаль, автори навчального посібника не наводять посилань на джерела, які дозволили зробити такі висновки. У будь-якому разі, враховуючи, що до моменту набуття Україною незалежності розвиток її правової системи відбувався під впливом не внутрішніх потреб та закономірностей, а внаслідок панівної волі інших держав, до складу яких входили українські землі, ми не вважаємо за доцільне детально аналізувати всі правові передумови виникнення правового забезпечення у досліджуваній сфері. Безпосередньо дослідження у сфері адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності розпочалися з моменту набуття нашою державою незалежності, проте доречно відзначити певну нерівномірність спрямованості наукових пошуків.

Радикальна зміна суспільних відносин у напрямі ринкової економіки, децентралізація державного управління, зміна ціннісних орієнтирів населення країни, обумовлює потребу у перегляді принципів, методів, функцій і завдань органів внутрішніх справ України. Зміна основних засад побудови і функціонування останніх, переорієнтація установлень правосвідомості їх особового складу нададуть реальні позитивні результати лише за умови підготовки і виховання фахівців зовсім нової генерації, якісно освітні параметри яких повністю відповідатимуть вимогам сучасної правоохоронної практики [486, с. 12]. Потреба удосконалення організації і діяльності правоохоронних органів значною мірою вплинула на зміст та спрямованість наукових досліджень, пов'язаних зі сферою адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності. На прикладі вказаних досліджень можна простежити, як змінювалася концепція співвідношення недержавних і державних структур у сфері правоохоронної діяльності. У перші роки після здобуття

Україною незалежності, цілком зрозумілим було відношення до правоохоронної діяльності як сфери виняткової компетенції держави, що було проявом радянського підходу до дихотомії «людина – держава», який згодом втрачав свої переваги. Поступово така позиція починає змінюватися, втрачати свій загальний вплив на суспільні відносини. Першими кроками, які свідчили про зміни у розумінні ролі недержавних установ у забезпеченні правопорядку, була зміна розуміння предмета адміністративного права, яке із винятково державно-управлінської, почало перетворюватися у забезпечувальне. Важливою також стала концепція сервісної держави, відповідно до якої органи держави виконують сервісні обслуговуючі функції по відношенню до фізичних і юридичних осіб. На думку Т. Джиги, сервісний підхід насамперед передбачає розвиток форм, методів і технологій управління, спрямованих на підвищення якості публічних послуг. Ступінь задоволеності громадянина-клієнта якістю наданих державою послуг є підставою для оцінки ефективності державного управління. У такий спосіб, система моніторингу та контролю якості публічних послуг є невід’ємною складовою сервісного управління. «З метою гарантування надання населенню державних і муніципальних послуг належної якості, у західноєвропейських країнах було розроблено та отримали закріплення у нормативно-правових актах стандарти надання кожної послуги, методи виміру її якості, запроваджено регулярний моніторинг задоволеності споживачів якістю одержуваних послуг» [106, с. 72]. Згодом такий підхід починає запроваджуватися і в Україні. У досліджуваній сфері функціями держави, які реалізуються у формі адміністративних послуг, є зокрема ліцензування державної охоронної та інших видів підприємницької діяльності, які мають безпосереднє відношення до вирішення завдань зміцнення законності та правопорядку в Україні.

Якщо розглянути наукові дослідження, присвячені проблемам недержавної охоронної та приватної детективної діяльності, то можна виокремити такі їх загальні риси: по-перше, дослідники приділяли значну

увагу удосконаленню юридичної лексики, особливо пов'язаної із визначенням поняття недержавної правоохоронної діяльності, охоронної діяльності, приватної детективної діяльності, а також поняття правоохоронних органів, правоохоронної сфери, правоохоронної діяльності. Такі спроби удосконалити понятійний апарат досліджуваної проблематики дали змогу сформуванню досить потужну термінологічну базу, спираючись на яку, науковці можуть здійснювати свої подальші наукові пошуки. Зокрема, напрацювання наукової термінології у сфері правового забезпечення охоронної діяльності включало вироблення різноманітних визначень поняття останньої: «охоронна діяльність – це діяльність суб'єктів господарювання, з метою забезпечення безпеки фізичних осіб та охорони права власності на договірних засадах» [117, с. 256]; «охоронна діяльність – це професійна діяльність суб'єктів господарювання, яка містить у собі систему правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, пов'язаних зі збереженням належного їм майна, забезпечення особистої безпеки фізичних осіб» [226, с. 36–37]; «охоронна діяльність – це владно-організаційна діяльність ОВС та їх посадових осіб, спрямована на охорону прав і свобод громадян та забезпечення законності й правопорядку у суспільстві» [497, с. 106]; «охоронна діяльність – це професійна діяльність суб'єктів охоронної діяльності, яка містить систему правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, пов'язаних із забезпеченням особистої безпеки фізичних осіб, збереженням належного їм майна, а також охорони майна юридичних осіб» [327, с. 57]; «під охоронною діяльністю потрібно розуміти охоронну діяльність державних організацій щодо охорони належного їм майна, забезпечення особистої безпеки їх службових осіб, а також діяльність спеціально-уповноважених організацій з надання послуг з охорони майна та забезпечення особистої безпеки фізичних осіб на підставі цивільно-правових договорів» [482, с. 40–41]; «приватна охоронна діяльність – це надання на договірній основі послуг фізичним і юридичним особам, з метою захисту їх життя, здоров'я, майна, законних прав й інтересів

спеціально створеними для цієї мети недержавними підприємствами, які мають спеціальний дозвіл (ліцензію) органів внутрішніх справ та використовують сили, засоби і методи відповідно до закону і при неухильному дотриманні встановленого порядку» [435, с. 31]; і цей перелік невичерпний. Поряд з тим, різноманіття дефініцій охоронної діяльності не означає, що всі методологічні питання, пов'язані з визначенням її необхідних і достатніх ознак, були вирішені. Так, наприклад, О. М. Єщук у дисертаційному дослідженні «Адміністративно-правове регулювання охоронної діяльності в Україні» (2011 р.) формулює «поняття охоронної діяльності як об'єкта адміністративно-правового регулювання, розкриває зміст правового статусу органів публічної адміністрації у сфері охоронної діяльності, здійснює адміністративно-правову характеристику видів охоронної діяльності, а також подає пропозиції щодо елементів механізму адміністративно-правового регулювання охоронної діяльності» [116]. Дослідницею розкрито «напрями удосконалення законодавства та адміністративної діяльності міліції України у сфері надання охоронних послуг, а також обґрунтовано необхідність прийняття авторського проекту Закону України «Про охоронну діяльність в Україні», розробленого з урахуванням вимог суспільства, що мають забезпечити безпеку фізичних осіб та охорону права власності усіх форм власності, баланс інтересів держави та суб'єктів охоронної діяльності» [116]. У контексті цього, доречно зосередити увагу на таких особливостях авторської позиції: вчена «визначає охоронну діяльність як діяльність суб'єктів господарювання, з метою забезпечення безпеки фізичних осіб та охорони права власності на договірних засадах, тобто визнає, що відносини, які складаються у цій сфері, носять господарсько-правовий характер» [116]. Одночасно предмет дослідження у роботі розглядається «крізь призму механізму адміністративно-правового регулювання охоронної діяльності, сутність якого полягає в реалізації владних повноважень публічною адміністрацією у рамках режиму законності щодо забезпечення балансу інтересів фізичних і юридичних осіб, що

знаходяться під охороною, охоронних структур, держави та суспільства загалом» [116]. До елементів механізму «адміністративно-правового регулювання охоронної діяльності належать: адміністративно-правові норми, адміністративно-правові відносини, принципи регулювання охоронної діяльності, індивідуальні акти, форми та заходи, які застосовуються з метою забезпечення безпеки фізичних осіб та охорони всіх форм власності від протиправних посягань» [116]. Під час вивчення вказаних положень, виникає питання щодо можливості регулювати господарські відносини адміністративно-правовими засобами, а також щодо можливості регулювати діяльність підприємств приватної форми власності за допомогою адміністративно-правового регулювання. Це складне питання, відповіді на яке немає донині.

По-друге, під час дослідження проблем недержавної охоронної та приватної детективної діяльності, значну увагу було зосереджено на меті та завданнях їх створення (діяльності). Зокрема, А. Шиян відносить до «завдань приватної детективної діяльності пошук, збирання та фіксацію інформації, розшук предметів, майна, людей і тварин, встановлення фактів та з'ясування різних обставин на замовлення замовника та згідно з договором про надання приватних детективних послуг, для досягнення чого суб'єкти приватної детективної діяльності надають приватні детективні послуги із застосуванням засобів та методів, не заборонених законом, і намагаються при цьому отримати певний прибуток» [523, с. 261]. М. Мазепа і Ю. Загуменна формулюють мету охоронної діяльності у такий спосіб: «здійснення єдиної державної політики у галузі охорони власності та громадян; сприяння демонополізації у галузі охорони власності й охорони громадян за договорами, розвитку конкуренції та підприємництва; залучення ресурсів суб'єктів підприємницької діяльності для покращення охорони власності й охорони громадян за договорами; забезпечення законності у діяльності охоронних підприємств, високого рівня якості послуг з охорони, які вони надають» [228, с. 10]. Дослідженню цілей та завдань приватної детективної

та охоронної (як державної, так і недержавної) діяльності було присвячено праці Д. Бездітка [26], В. Гевка [83], В. Курила [202], В. Літвінова [218], Р. Миронюка [248], К. Положай [346], Д. Припутеня [363], А. Самойленко [433], О. Угровецького [483] та інших авторів. Поряд з тим, недостатньо розкритим залишилося питання функцій приватної детективної діяльності, як основних напрямів діяльності останніх. Згадування цих функцій присутнє у деяких наукових статтях, дисертаціях, монографіях, але звичайно дослідники просто констатують факт їх наявності, на кшталт: «...функції охоронної діяльності у різних сферах діяльності в Російській імперії виконували різні підрозділи поліції, зокрема портова поліція, залізнична жандармерія, гірнична поліція, фабрично-заводська поліція, підрозділи загальної поліції тощо» [153, с. 54].

По-третє, досить важливим елементом наукових досліджень, пов'язаних із визначенням сутності та особливостей недержавної охоронної та приватної детективної діяльності, став аналіз нормативно-правових актів, в яких було закріплено їх правовий статус. Значну увагу приділено і самому адміністративно-правовому статусу недержавних охоронних та приватних детективних структур, зокрема було визначено їх права, обов'язки, особливості юридичної відповідальності та гарантії здійснення ними своїх функцій. А. Сачаво у дисертації «Адміністративно-правові основи діяльності приватних охоронних структур та їх взаємодія з ОВС України» досліджував «сутність та значення недержавної (приватної) охоронної діяльності і запропонував авторське визначення цього поняття» [434]. Дослідником «проаналізовано різні концептуальні підходи щодо розуміння змісту охоронної діяльності та її різновиду – приватної, і акцентовано на необхідності створення приватних охоронних організацій на сучасному етапі розвитку суспільства. Ученим також вивчено зарубіжний досвід та історичний розвиток підприємств цієї галузі, розглянуто діяльність контрольно-наглядових органів виконавчої влади, висвітлено основні засади та принципи взаємодії приватних охоронних підприємств з органами

внутрішніх справ. За результатами дослідження обґрунтовано необхідність створення єдиного нормативного акту щодо регулювання приватної охоронної діяльності» [434]. Необхідність та доцільність створення приватних охоронних організацій визначається передусім бізнес-планами та організаційно-фінансовими можливостями їх засновників і не потребує окремого обґрунтування з погляду науки адміністративного права. Втім, якщо розуміти ці положення в контексті створення сприятливих умов для охоронних підприємств шляхом усунення, порушуючи вільну конкуренцію переваг з боку поліції, охорони, то такий підхід є цілком прийнятним.

Втім дослідження адміністративно-правових актів, в яких відображено правовий статус суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності, стосувалися звичайно більш широкої проблематики і охоплювали зокрема й визначення суперечностей між законодавством України і окремими законопроектами, покликаним закріпити здійснення недержавними структурами правоохоронних функцій. Крім того, значна увага приділялася актам міжнародного законодавства у правоохоронній сфері, а також питанням удосконалення органів судової влади у рамках кількох судових реформ, які мали місце в Україні. Вказане свідчить про комплексність проблеми удосконалення адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності, а також про їх нерозривний зв'язок з успішністю судової реформи та реформи правоохоронних органів.

По-четверте, аналіз зарубіжного досвіду. Саме успішністю наділення суб'єктів господарювання правом здійснювати приватну детективну та недержавну охоронну діяльність багато дослідників пояснювало доцільність запозичення позитивної практики. Так, В. Черков і П. Попов, розглядаючи «досвід Сполучених Штатів Америки, Великої Британії, Федеративної Республіки Німеччини та Французької Республіки у сфері протидії злочинності та забезпечення правопорядку, акцентували увагу на тенденціях, пов'язаних з дедалі більшою орієнтацією розвинених країнах світу не тільки

на традиційні поліцейські органи, але й на приватні правоохоронні організації (бюро, служби, установи)» [505, с. 248–259]. Вчені вказували, що «співробітники таких недержавних правоохоронних організацій постійно розширюють діапазон розшукової та охоронної діяльності, беруть участь у роботі національних та міжнародних конференцій з криміналістичних та інших проблем, пов'язаних з протидією злочинності, досліджують різноманітні аспекти протидії злочинності, об'єднуючись у міжнародні спільноти та організації тощо» [505, с. 248–259]. Науковці констатували про «значну роль діяльності приватних детективів (агентств, бюро) у сфері протидії злочинності, забезпечення безпеки громадян, підприємств і держави загалом» [505, с. 248–259]. Дослідники з'ясували, що «цей інститут, на жаль, ще не знайшов законодавчого врегулювання в Україні, функціонує та продуктивно діє поряд з державними правоохоронними органами інших держав, не породжуючи ані «хаосу», ані будь-яких колізій у державній правоохоронній діяльності» [505, с. 248–259]. «Національне законодавство України повинно самостійно розвиватися у напрямі врегулювання суспільних відносин, пов'язаних з приватною детективною діяльністю, враховуючи наявний законодавчий та практичний досвід зарубіжних країн» [505, с. 248–259]. У цьому процесі, на думку вчених, «необхідно обов'язково враховувати характер правової системи нашої держави, особливості українського менталітету, рівень правосвідомості громадян тощо» [505, с. 248–259]. Корисними для подальшого розвитку проблематики адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності є, окрім згаданих, ще й дослідження К. Бугайчука [55, с. 7–13], А. Волинської [76, с. 77–82], М. Завального [123, с. 156–160], В. Литвиненка [214, с. 83–87], Н. Матюхіної [240], М. Савенка [429, с. 60–63] та інших.

Крім того, необхідно зосередити увагу на достовірність джерел щодо зарубіжного досвіду приватної детективної діяльності. Так, у тезах доповіді «Приватна детективна діяльність: зарубіжний досвід» на Всеукраїнському

саміті приватних детективів (м. Дніпро, 30 листопада 2017 р.) І. Чайка зазначав: «Частим явищем для німецьких детективних агенцій є дії провокативного характеру (особливо – стосовно іноземців): викрадення і псування автомашин; демонстративні огляди особистих речей; пограбування та вандалізм; дзвінки та листи з погрозами. Такі дії використовують німецькі державні спецслужби, оскільки у випадку зриву і розкриття, залучення уваги преси, сама спецслужба уникає відповідальності, перекладаючи її на приватних детективів». При цьому посилання на джерела такої інформації у тезах відсутні [504]. Ми не заперечуємо теоретичної можливості авторки (студентки на день публікації тез) особисто зібрати відповідну інформацію шляхом взаємодії з німецькими спецслужбами, однак хочемо зауважити, що наявні вимоги щодо обґрунтованості і достовірності наукових розвідок вимагають використання підтверджених результатів, визнаних науковцями та практиками теоретичних та емпіричних досліджень, що дасть змогу запобігти міфологізації здобутків зарубіжного досвіду.

По-п'яте, результатами наукових досліджень, присвячених недержавній охоронній та приватній детективної діяльності, цілком закономірно були пропозиції щодо внесення змін і доповнень до законодавства України у досліджуваній сфері. Нині на розгляді у Верховній Раді України знаходяться два законопроекти, покликані легітимізувати приватну детективну діяльність, а також декілька інших проектів законів, покликаних унормувати та організувати відносини, пов'язані з функціонуванням інших суб'єктів недержавної правоохоронної діяльності. Поряд з тим, проблематика, пов'язана з діяльністю приватних детективних та недержавних охоронних структур, звичайно розглядалася у межах внесення змін до Законів №4616-VI [393] та «Про ліцензування видів господарської діяльності» [385]. Проблемами, які ще не були предметом детального наукового аналізу, є: а) недостатньо досліджено забезпечувальну роль держави у правоохоронній сфері, зокрема, обов'язок держави створювати конкурентні умови для здійснення суб'єктами господарських відносин, які

здійснюють недержавну охорону та приватну детективну діяльність, своїх функцій; б) недостатньо дослідженими залишаються проблеми, пов'язані з обов'язками суб'єктів приватної детективної та недержавних охоронної діяльності в інформаційній сфері (зокрема, йдеться про необхідність додержання ними вимог інформаційного законодавства України у сфері доступу до публічної інформації та захисту персональних даних); в) потребують більш детального вивчення проблеми, пов'язані із взаємодією суб'єктів недержавної охоронної та приватної детективної діяльності з представниками правоохоронних органів та інших уповноважених державою органів, компетенція яких пов'язана із забезпеченням інформаційної безпеки; г) недостатньо висвітленою на науковому рівні залишається проблема гарантій безпеки суб'єктів недержавної охоронної та приватної детективної діяльності (термін безпека можна трактувати у широкому сенсі, включаючи до нього фізичну, економічну, психологічну, інформаційну та інші види безпеки). Так, 70 % персоналу недержавних охоронних структур не перебувають де-юре у трудових відносинах з підприємствами, які надають охоронні послуги, причому не завжди йдеться про аутсорсинг чи інші форми запозиченої праці [526], іноді відносини, які складаються між підприємством та охоронцем, просто відбуваються у т. зв. «сірій зоні», коли керівництво підприємства не сплачує соціальні внески у відповідності з законодавством України, а виплата винагородження за працю відбувається прихованими від оподаткування грошовими коштами «у конверті». Наслідками такої ситуації є зменшення рівня соціальних гарантій у представників недержавних охоронних структур, особливо у період досягнення ними пенсійного віку, а також труднощі щодо отримання ними певних матеріальних компенсацій у разі виробничої травми або професійного захворювання. Ще складнішою є ситуація у сфері застосування праці приватних детективів. Враховуючи, що в Україні досі не легалізовано приватну детективну діяльність, приватні детективні послуги звичайно надаються під видом інформаційних послуг, а особи, які їх надають (або наймані працівники відповідних підприємств), не

мають жодних гарантій безпеки, тоді як здійснення їх обов'язків передбачає достатню кількість варіантів поведінки, які містять у собі елементи ризику. Однак, на жаль, питанням правового та організаційного забезпечення захисту безпеки вказаних працівників достатньої уваги на теоретико-методологічну рівні не приділялося.

Питання, пов'язані з удосконаленням правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності, привертають увагу як науковців, так і практиків. Серед авторів наукових праць у вказаній сфері чимало представників Національної поліції України, громадських об'єднань «Всеукраїнська Асоціація Приватних Детективів», «Український детективний союз», «Асоціація Професіоналів Корпоративної Безпеки України», «Українська федерація професіоналів безпеки» та інших структур, які намагаються з використанням свого професійного досвіду, довести доцільність того чи іншого варіанту наукового розв'язання проблем, які виникають у досліджуваній сфері. Таке поєднання теоретико-методологічних засад наукових досліджень і практичного досвіду дає змогу отримувати найбільш достовірні і обґрунтовані висновки щодо змін, які мають бути внесені у чинне законодавство для того, щоб забезпечити вихід підприємств, які здійснюють недержавну охоронну і приватну детективну діяльність, із «тіні», надання їх представникам достатнього рівня захищеності, а також забезпечення можливості контролю за їх діяльністю, як з боку держави, так і з боку громадянського суспільства.

На підставі викладеної вище наукової аргументації можна наочно переконатися, що трансформація наукових поглядів щодо адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності в Україні складається з трьох етапів. Перший етап (1991–2001 рр.) – етап подолання впливу радянської концепції співвідношення інтересів людини і держави, розбудова національних теоретико-методологічних засад правоохоронної діяльності. Другий етап (2002–2014 рр.) – формування національних доктрин і концепцій щодо статусу державних органів в аспекті

виконання ними правоохоронних функцій, зміцнення концепції сервісної держави. Третій етап (2014 – дотепер) – подолання негативного впливу радянської концепції домінування держави у правоохоронній сфері, активний розвиток законотворчої роботи, спрямованої на визначення та легалізацію правового статусу суб'єктів господарювання, громадських об'єднань та інших суб'єктів громадянського суспільства, як носіїв правоохоронної функції держави. Безумовно, такий поділ не враховує неоднорідність розвитку адміністративно-правової доктрини. Як і в будь-якій демократичній державі, в Україні існують різні наукові школи, які базуються на різному ідеологічному підґрунті. Тому ідею щодо недержавної правоохоронної діяльності поділяють нині не всі науковці, однак, як свідчить, наприклад, практика діяльності муніципальної варти як особливого недержавного суб'єкту правоохоронної діяльності, теоретичні конструкти, базовані винятково на здобутках попередньої епохи, іноді відстають від реального розвитку суспільних відносин.

Трансформація наукових поглядів у сфері адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та державної охоронної діяльності здійснювалася відповідно до тенденцій підвищення особистісного елемента у суспільних відносинах, поступового визнання екзистенційних соціальних цінностей, збільшення впливу людської особистості на процеси, які відбуваються в державі. Відповідно підвищення значення особистісного елемента сприяло активізації правового обґрунтування функціонування недержавних суб'єктів правоохоронної діяльності, існування яких виступає запорукою попередження монополії держави у сфері відносин, пов'язаних із забезпеченням законності і правопорядку, виникнення елементів авторитаризму.

Наукові дослідження, спрямовані на визначення сутності та особливостей приватної детективної та недержавної охоронної діяльності, а також їх адміністративно-правового забезпечення, засвідчили, що існування і права легалізація означених видів діяльності обумовлюють спрямованість

на зміцнення демократичної практики і підвищення ролі інтересів людини і громадянина, а також юридичних осіб, зокрема суб'єктів господарювання, у правоохоронній сфері. Взаємозв'язок, який існує між суб'єктами правоохорони, які є за своїм походженням недержавними, і захищеністю прав і свобод людини у правоохоронній сфері, полягає в наявності у такому випадку подвійної, потрійної та такої, що складається з більшої кількості елементів, системи контролю за діяльністю державних правоохоронних органів, зокрема і за допомогою здійснення певних функцій з охорони законності та правопорядку недержавними суб'єктами. До суб'єктів такого контролю належать засоби масової інформації, громадські об'єднання, окремі громадяни, які реалізують свої права і свободи відповідно до Законів України «Про доступ до публічної інформації», «Про звернення громадян», «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» та низки інших правових актів.

У разі, якщо у певній державі відбуваються монополізація правоохоронної сфери державою, створюються умови для зловживань такою надзвичайно широкою компетенцією, а також для розвитку корупційних та інших посадових злочинів тощо. У трансформації наукових поглядів на предмет адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності, відображаються державоцентристські та державобіжні тенденції, пов'язані з поступовим відходом від концепції пріоритету панування держави в усіх сферах суспільних відносин. Це дає підстави виокремити три основні тенденції, притаманні трансформації наукових поглядів у досліджуваній сфері: по-перше, поступове звільнення від державоцентристської тенденції в адміністративному праві; по-друге, створення системи гарантій для задоволення потреб інтересів фізичних і юридичних осіб у правоохоронній сфері без участі держави; по-третє, виникнення правового забезпечення контролю недержавних суб'єктів правоохорони за функціонуванням державних правоохоронних органів, що сприяє більшій прозорості діяльності останніх та підвищенню рівня

внутрішньої відповідальності як представників недержавних, так і представників державних правоохоронних структур і окремих громадян за стан відносин у правоохоронній сфері.

1.4 Адміністративно-правові принципи приватної детективної та недержавної охоронної діяльності

Проблемам сутності, змісту та особливостям реалізації принципів у правових науках традиційно приділяється надзвичайно багато уваги, адже вони визначають як рух системи законодавства за певними векторами, так і спрямованість правозастосовної діяльності. У вітчизняній теорії права найбільш масштабне дослідження сутності принципів права належить А. Колодію, який визначив методологічне підґрунтя їх класифікації та заклав підвалини розуміння їх сутності [167]. Теоретиками права, які досліджували властивості принципів права, є, зокрема: С. Васильєв [58, с. 15–22], В. Завальнюк [124, с. 473–477], С. Погребняк [345, с. 14–25], А. Полянничко [348, с. 55–60], Є. Ткаченко [478, с. 323–330], у роботах яких було визначено особливості принципів права як джерела права, встановлено системний зв'язок між принципами та антропологічною парадигмою права, з'ясовано роль та місце загальних принципів права у правовій системі Європейського Союзу. У галузевих правових науках питання, пов'язані із визначенням поняття та призначення принципів, також були і залишаються предметом уваги науковців [284]: у працях І. Сервецького визначено сутність принципів оперативно-розшукової діяльності, як основоположні фундаментальні засади розбудови розшукового права [438, с. 47–58], Є. Харитонов сформулював концептуальні засади визначення принципів цивільного права України [493, с. 7–13], у дослідженнях І. Криницького [193, с. 103–107], І. Образцової [319, с. 87–92] та Л. Товкун [479, с. 150–158] визначено принципи податкового права у їх взаємозв'язку з податковою політикою, сформульовано принципи податково-процесуального і бюджетного права.

Адміністративне право не стало винятком, проблематику принципів у ньому активно розробляли і розробляють як провідні вчені, так і молоді науковці. Принципи адміністративного права стали темою наукової монографії Т. Коломоєць і П. Баранчика [168], принципи адміністративно-

деліктного провадження було детально описано у роботах В. Колпакова [172, с. 18–23], принципи адміністративного судочинства розроблено та систематизовано у роботах О. Рябченко [428, с. 51–54]. Принципи адміністративного права стали предметом уваги таких науковців, як В. Ковалик (принципи державної служби як інституту адміністративного права) [156, с. 113–117], А. Кравцов (загальнометодологічні підходи до принципів сучасного адміністративного права) [186, с. 218–224], А. Кучук (принципи правоохоронної діяльності) [208, с. 27–28], А. Пухтецька (принципи європейського адміністративного права) [408, с. 78–81], С. Саєнко (принципи тлумачення норм адміністративного права) [432, с. 127–130], П. Фомін (сутність принципів адміністративного права) [491, с. 264–268], і цей перелік не є вичерпним.

Для ефективного здійснення будь-якої професійної діяльності, важливу роль відіграють принципи – керівні засади, фундаментальні ідеї, правила поведінки, які визначають як ціннісні орієнтири, так і спрямованість поведінки професіоналів [148, с. 54; 137, с. 94; 496, с. 368]. В. Погорілко та О. Фрицький зазначають, що принцип – це об’єктивна закономірність, притаманна будь-якому суспільно-політичному явищу, сформульована у вигляді певної ідеї, правила або засади [299, с. 89]. Прийнятною є й позиція, що саме принципи права являють собою необхідний елемент правового впливу, який, натомість, у межах інструментального підходу, ототожнюється з правовим регулюванням [531, с. 1056].

А. Соломяна зауважує, що «переглядаючи пропозиції різних детективних агентств, можна натрапити як на цілком традиційні послуги щодо розшуку загублених документів, – до зовсім неординарних послуг таких, як: допомога батькам у контролі за дітьми, алібі у сімейному житті, виведення осіб із різноманітних сект, встановлення gps-маяка для контролю за людьми похилого віку, визначення, хто насправді володіє акаунтом у соціальній мережі тощо. Звісно приватні детективи діють за принципом «дозволено те, що не заборонено» і у встановлений строк та конкретну

платню вирішують найрізноманітніші забаганки клієнтів. При цьому неухильно дотримуючись принципів верховенства права, законності, дотримання прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, збереження професійної таємниці, конфіденційності, взаємодії із правоохоронними органами, органами державної влади та місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та громадянами. Саме ці обставини приваблюють осіб звертатися за допомогою у приватні структури, де з ними буде укладено конкретний договір, а не до державних правоохоронних органів (де діють застарілі механізми та корупційні схеми вирішення питань). Детективні агентства посідають своє особливе місце серед недержавних суб'єктів запобігання злочинності ще й тому, що часто здійснюють не тільки опосередкований, а й безпосередній вплив на злочинні прояви. І для підвищення ефективності такого впливу, необхідно, крім законодавчого врегулювання самої діяльності детективів, врегулювати у належний спосіб систему навчання та взаємодії із державними правоохоронними органами. Оскільки тільки при злагодженій командній роботі приватних та державних правоохоронних структур можна досягти спільної мети – запобігання злочинам та їх припинення. За основу доречно взяти досвід зарубіжних країн, де детективна діяльність вже давно довела свою ефективність» [458, с. 122].

Традиційно у теорії оперативно-розшукової діяльності, посилаючись на Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», виділяють такі принципи, як «верховенство права, законність, дотримання прав і свобод людини» [389]. Водночас В. Хмеленко зауважує, що «коло принципів оперативно-розшукової діяльності є більш широким, при цьому можна виокремити такі критерії побудови системи принципів оперативно-розшукової діяльності: 1) за ступенем конкретизації виділяють принципи, напрацьовані оперативно-розшуковою практикою та визначені законодавством (безпосередньо визначені в оперативно-розшуковому законодавстві та впливають із норм оперативно-розшукового

законодавства); 2) за широтою розповсюдження виділяють принципи оперативно-розшукової діяльності, які характерні: а) для усієї юридичної діяльності (законності, гуманності, дотримання прав людини та громадянина, рівності перед законом, позавідомчого контролю); б) для діяльності у боротьбі зі злочинністю (оперативності, всебічності, повноти та об'єктивності провадження справ, її здійснення уповноваженими суб'єктами, поєднання гласності та негласності); в) для пошукової діяльності (конспіративності, залучення конфідентів, співмірності оперативно-розшукового реагування)» [323, с. 19; 496].

Якщо звернутися до аналізу спроб визначити сутність принципів приватної детективної діяльності у проектах закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність», можна переконатися, що суб'єкти законодавчої ініціативи звичайно відносили до кола вказаних принципів такі керівні засади, як «принципи верховенства права, законності та дотримання прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб» [404], а також «принципи диспозитивності, об'єктивності та неупередженості, добросовісності, незалежності суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності, конфіденційності та збереження професійної таємниці, взаємодії з правоохоронними органами, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та громадянами» [404]. Крім того, у більшості законопроектів містилася вказівка про те, що суб'єкти приватної детективної (розшукової) діяльності здійснюють детективну діяльність на всій території України, якщо інше не передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, або законодавством іноземної держави. Останнє положення за своєю сутністю являє собою принцип територіальності.

Однак необхідно пам'ятати, що внаслідок відсутності правового закріплення приватної детективної діяльності, її принципи так і не набули правового характеру.

Ситуація з принципами охоронної діяльності загалом є парадоксальною. У преамбулі Закону № 4616-VI визначено, що цей правовий акт «визначає організаційно-правові принципи здійснення господарської діяльності у сфері надання послуг з охорони власності та громадян» [393], але в його тексті немає жодного принципу.

Спробуємо знайти відповідь на запитання, а чи потрібне взагалі правове закріплення принципів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності? Ця проблематика є однією з найбільш розроблених у сучасній правовій науці. Дослідження функціонування будь-яких державних та недержавних органів, зазвичай, містить визначення керівних засад їх діяльності, тобто принципів. Поряд з тим, незважаючи на зовнішній досить нескладний характер певних принципів, іноді їх визначення потребує значних зусиль, що пов'язане з трьома основними проблемами. До таких проблем, по-перше, належить ієрархічність систем принципів, які містять у собі загальні та спеціальні; по-друге, з комплексністю таких систем принципів, які можуть за джерела норми конституційного, адміністративного, адміністративного процесуального, кримінального, кримінально-процесуального, господарського, господарського процесуального та інших галузей права. При цьому принципи, які входять до кожної із вказаних систем, часто переплітаються один з одним, дублюють за змістом одне одного. Це зрештою утруднює їх розуміння та можливість практичного застосування. Доречним у контексті цього, є досвід іноземних держав, у яких принципи діяльності певних структур зводяться до п'яти-десяти базових положень, які повинен точно знати, розуміти та виконувати кожен співробітник. Це звільняє практичних працівників від необхідності досліджувати досить громіздкі теоретичні напрацювання для того, щоб зрозуміти, як саме вони мають працювати, при цьому найчастіше неможливість авторів проектів правових актів просто та доступно викласти свою думку у такий спосіб, щоб її зрозумів практичний працівник, свідчить про те, що система принципів має певні недоліки. Отже, коли йдеться про

побудову системи принципів адміністративно-правового забезпечення приватної детективної і недержавної охоронної діяльності, передусім необхідно визначити, кому саме адресуються всі принципи, хто саме має їх втілювати у свою діяльність. Вказане робить необхідним визначення кола суб'єктів, які є носіями принципів адміністративно правового забезпечення досліджуваних видів діяльності.

Першим з цих суб'єктів є Верховна Рада України, яка шляхом законотворчої діяльності, легалізує та змінює суспільні відносини у нашій державі, визначає юридичні делікти, які супроводжують ці суспільні відносини. І діяльність Верховної Ради України, і принципи, на яких вона базується, детально розписані у теоретичних джерелах з конституційного права, і тому немає необхідності детально зосереджувати увагу на цьому питанні. Хоча прийнятною є позиція Н. Задираки, яка акцентує, що основою механізму здійснення представницької функції парламенту має бути відкритість і гласність, як принципи діяльності Верховної Ради України на всіх її рівнях. Оскільки саме Верховна Рада України є єдиним загальнонаціональним, колегіальним, представницьким органом державної влади, на думку вченої, можна стверджувати про особливу роль законодавчої влади у процесі формування політично свідомого суспільства в Україні. Відповідно до принципів теорії народного представництва (XVIII–XIX ст. ст.), народ як носій суверенітету, уповноважує парламент здійснювати від свого імені законодавчу владу, і саме з цією метою народ обирає до парламенту своїх представників, у зв'язку з цим член парламенту – представник усього народу, є виразником суспільних інтересів і не може представляти будь-які вузькогрупові інтереси [128, с. 119]. Крім того, прийнятною є думка Н. Кудерської, яка визначає обумовлений ратифікованими у встановленому порядку міжнародними договорами характер низки функцій Парламенту [194, с. 63–72], а також позицію О. Майданник, яка вважає однією із найважливіших контрольну функцію Верховної Ради України [231, с. 98–102]. Якщо розглядати діяльність

Верховної Ради України у законотворчому аспекті, ці принципи цілком можуть бути використані як принципи адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності.

Друга група принципів адміністративно-правового забезпечення вказаних видів діяльності охоплює функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування, які здійснюють контроль за вказаними видами діяльності. Так, принципами діяльності Національної поліції України, які закріплені у Законі України «Про Національну поліцію» (де вказаним принципам присвячено цілий розділ, який містить сім статей), є «принципи верховенства права» [387] (відповідно до якого «людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави») [387], «дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації; законності» [387] («поліція діє винятково на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України; поліцейському заборонено виконувати злочинні чи явно незаконні розпорядження та накази» [387]); «відкритості та прозорості» [387] («поліція здійснює свою діяльність на засадах відкритості та прозорості у межах, визначених Конституцією та законами України»); «політичної нейтральності» [387] («поліція забезпечує захист прав та свобод людини незалежно від політичних переконань та партійної належності» [387]); «взаємодії з населенням на засадах партнерства» [387] («діяльність поліції здійснюється у тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб» [387]); «безперервності» [387] («поліція забезпечує безперервне та цілодобове виконання своїх завдань. Кожний має право у будь-який час звернутися за допомогою до поліції або поліцейського») [387]. Абсолютно прийнятною є позиція авторів, які вважають, що принципи поліцейської діяльності не повинні обмежуватись їх

застосуванням винятково у межах правових норм, а впливати на процес формування ідеології служіння українському народові, іміджу та громадської думки. До таких принципів, в основі яких лежить верховенство права, доречно віднести принципи поліцейської діяльності, зокрема ввічливості, толерантності та поваги до особи, негайного усунення помилок, солідарності, взаємодопомоги і дисципліни, професіоналізму, компетентності, науковості, чесності та справедливості, підтримання позитивних традицій [158, с. 139], а також тих авторів, які вважають за необхідне уточнити деякі особливості практичного застосування визначених вище принципів [101, с. 67], їх співвідношення з правовими нормами [508, с. 126] та окремими сферами діяльності цього правоохоронного органу [210, с. 104]. Поряд з тим сам факт не просто визначення, а й деталізації принципів діяльності правоохоронного органу заслуговує на позитивну оцінку.

Третя група принципів адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності визначає правові аспекти функціонування самих підприємств та фізичних осіб-підприємців, які надають охоронні та приватні детективні послуги. Для того, щоб відмежувати норми адміністративного права з одного боку, від норм цивільного і господарського права – з іншого боку, необхідно керуватися критерієм публічності (публічність – це категорія, що завжди належить до відкритості для суспільства та громадського контролю [421, с. 19; 48], «доведення результатів діяльності органів фінансового контролю до відома громадськості» [430, с. 71], що здійснюється у випадках, коли таке оприлюднення обумовлено інтересами держави, суспільства або великих соціальних груп [534, с. 56]). Тобто, якщо правове забезпечення діяльності недержавних охоронного підприємства або приватної детективної агенції пов'язане з перерозподілом прибутків між його власниками (засновниками), визначенням концепції рекламної політики, розробкою брендів, вибором маркетингових стратегій, мають місце цивільно-правові або господарсько-правові відносини. Якщо ж правове забезпечення охоплює визначення

правил поведінки працівників недержавних охоронних підприємств та приватних детективних агенцій під час спілкування з правоохоронними органами, в екстремальних умовах, наприклад, за умов масових заворушень, надзвичайного та воєнного стану, карантинних заходів, то має місце сфера впливу адміністративно-правових відносин.

Діяльність підприємств, які надають охоронні та приватні детективні послуги, умовно можна поділити на три основні блоки. Перший з них пов'язаний із побудовою правил поведінки, в яких відображено корпоративну етику підприємства, і які є загальнообов'язковими для охоронців чи приватних детективів у ситуаціях соціальних контактів. Кодекси професійної етики приватних детективів існують у багатьох державах, в яких приватна детективна (розшукова) діяльність набула законодавче закріплення, їх особливості подягають у наступному: з одного боку, це зведення морально-етичних засад приватної детективної діяльності, але з іншого – за їх порушення можуть наставати несприятливі для приватного детектива наслідки саме правового характеру, включаючи звільнення з займаної посади. У цьому проявляється двоїстий характер норм професійної етики, що робить дуже важливим вироблення на науково обґрунтованій основі, закріплення у вербальному (писаному) вигляді та усвідомлення учасниками правовідносин принципів їх професійної діяльності.

Другий блок пов'язаний зі здійсненням працівниками вказаних підприємств дій за умов отримання ними під час виконання своїх функціональних обов'язків, інформації про вчинення злочинів та адміністративних деліктів. Щодо можливого зауваження, що ці норми можуть регулюватися кримінальним процесуальним правом, необхідно одразу заперечити, що суб'єктами кримінального процесу є визначено коло осіб з певним процесуальним статусом, при цьому ані представники недержавної охорони, ані приватні детективи не мають у кримінальному процесуальному законодавстві жодних відмінностей від інших категорій

громадян, тому будувати систему принципів їх діяльності, базуючись на нормах кримінального процесу, було би неправильним.

Четверта група принципів пов'язана з додержанням вимог інформаційного законодавства під час здійснення видів діяльності, які охоплені предметом дослідження. Вказані принципи базуються на нормах інформаційного права, і, зокрема, на положеннях інформаційного законодавства щодо доступу до публічної інформації та охорони персональних даних.

П'ята група принципів виявляється у сфері взаємодії представників недержавних охоронних та приватних детективних підприємств з громадянами, їх об'єднаннями, підприємствами, установами, організаціями усіх форм власності, органами державної влади та місцевого самоврядування, політичними партіями, релігійними організаціями, представниками міжнародних організацій та іншими суб'єктами суспільних відносин. Широта та розгалуженість суб'єктів, принципи взаємодії з якими виступають частиною адміністративно-правового забезпечення приватної детективної державної охоронної діяльності, обумовлюють регулювання відносин за їх участю не лише за допомогою правових норм, а й за допомогою принципів, які визначають вектори поведінки досліджуваної категорії працівників у різних ситуаціях.

Проблема принципів адміністративно-правового забезпечення та їх практичної реалізації у суспільних відносинах має ще один аспект. Йдеться про те, що майже у кожній монографії, дисертації, присвяченій проблемам адміністративно-правового забезпечення, міститься авторський перелік системи, класифікації принципів адміністративно-правового забезпечення досліджуваної сфери суспільних відносин.

При цьому реальність їх практичного впровадження викликає сумніви, оскільки такі системи будуються зазвичай за ознакою наявності наукової новизни, що примушує дослідників постійно ускладнювати систему принципів, доповнювати її новими елементами, створювати нові рівні

ієрархії. Водночас, як свідчать закони когнітивної психології, людська пам'ять здатна одночасно оперувати не більше, ніж 7 ± 2 категоріями, тобто будь-які класифікації, які містять понад 9 елементів, приречені на те, що користувачі забувають про існування тих, що виходять за межі зазначеної кількості (у психології вказана закономірність отримала назву закон Міллера, на честь американського психолога Дж. Міллера, який встановив цю закономірність [551, с.81–97]), яка потім отримала свій розвиток у педагогічній психології та психології праці [9; 108; 447].

Наслідком створення ієрархічних та великих за кількістю елементів систем принципів є те, що суб'єкти певних видів діяльності, зокрема недержавної охоронної та приватної детективної, запам'ятовують та користуються лише тими принципами, які здаються їм найбільш відповідними їх діяльності, або справляють на них найбільший емоційний вплив. Вказане обумовлює доцільність не збільшення, а зменшення кількості принципів адміністративно-правового забезпечення з метою, щоб система керівних засад досліджуваних видів діяльності була більш застосовна в різних умовах та не викликала необхідності звертатися до письмових джерел (чого зазвичай майже ніколи не відбувається). Поряд з тим доцільним є розмежування принципів адміністративно-правового забезпечення за критерієм суб'єктів діяльності і, виходячи з психологічних особливостей пам'яті та діяльності в різних умовах, зокрема стресових, кожен з рівнів принципів, які у сукупності складають їх систему, не має бути більше, ніж 9 елементів.

У контексті цього, доречно зазначити і про необхідність розмежування категорій «принципи адміністративно правового забезпечення» та «принципи приватної детективної та недержавної охоронної діяльності». Перша з означених категорій є більш широким за своїм змістом феноменом і частково включає до себе принципи, які охоплюють другу категорію. Поряд з тим не всі принципи охорони та приватної детективної діяльності є за своїм змістом принципами адміністративно-правового забезпечення: деякі з них не мають

правового характеру, а пов'язані з іншими сферами людської діяльності, вивчаються іншими галузевими науками. Так, наприклад, принципи фізіології і професійної психології, економічні принципи не будуть входити до складу системи принципів адміністративно-правового забезпечення досліджуваних видів діяльності. Однак заперечувати їх існування та вплив на державну охорону та приватну детективну діяльність було би не логічно.

Аналіз сутності принципів адміністративно-правового забезпечення, а також сутності приватної детективної та недержавної охоронної діяльності свідчить, що для полегшення їх розуміння та оптимізації практики правозастосування, вони можуть бути розділені на дві групи: загальні і спеціальні.

Загальні принципи приватної детективної (розшукової) діяльності являють собою спільні для всіх суб'єктів правовідносин імперативні засади діяльності, порушення яких тягне за собою настання кримінальної, адміністративної, дисциплінарної, цивільно-правової та матеріальної відповідальності. До них належать «принципи верховенства права, законності та дотримання прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, конфіденційності» [399] та збереження професійної таємниці, а також принцип територіальності. Спеціальні принципи приватної детективної (розшукової) діяльності включають також «принципи диспозитивності, об'єктивності та неупередженості, добросовісності, незалежності суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності, взаємодії з правоохоронними органами, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та громадянами» [280].

Спробуємо пояснити свою позицію. Віднесення визначених вище принципів до групи загальних здійснено на підставі розповсюдження дії вказаного принципу на всіх суб'єктів правовідносин, а також з урахуванням наявності у різних галузях національного законодавства санкцій за порушення вказаних принципів. Так, усі без винятку особи, які постійно

мешкають або тимчасово перебувають на території України, зобов'язані дотримуватися принципу законності, порушення якого (тобто вчинення незаконного діяння шляхом дії або бездіяльності) тягне за собою юридичну відповідальність. Цей принцип, зокрема, знайшов своє відображення у ст. 68 Основного Закону, в якій визначено, що «кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей» [175], а «незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності» [175]. Те саме стосується принципу дотримання прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Принцип територіальності, який базується на конституційному положенні, що «суверенітет України поширюється на всю її територію» (ч. 1 ст. 2) [440, с. 163], означає, що правові засади здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності розповсюджуються на всю територію України, якщо інше не передбачене міжнародним договором або законом України. Віднесення до групи загальних принципу конфіденційності [320, с. 182] обумовлено приписами ст. ст. 31, 32 Конституції України, якими, зокрема, визначено, що «кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо; ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України; не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини» [175]. Суб'єкти приватної детективної та недержаної охоронної діяльності, як і будь-які інші суб'єкти, на яких розповсюджується дія Конституції і Законів України, зобов'язані дотримуватися вказаних вище положень на загальних підставах, отже, такі принципи доцільно об'єднати в групу загальних.

На відміну від загальних, за недодержання спеціальних принципів кримінальної та адміністративної відповідальності не передбачено. Оскільки приватна детективна діяльність – це передусім підприємницька діяльність, то на її здійснення поширюються вимоги, свободи та обмеження, характерні для суб'єктів господарювання, «що здійснюють господарську діяльність для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку» [90]. Тобто не може наставати юридична відповідальність за недодержання принципу диспозитивності, який, наприклад, у цивільному процесі тлумачиться як «принцип судочинства, згідно з яким сторони у процесі вільно розпоряджаються своїми матеріальними і процесуальними правами: представляти чи не представляти доказ, давати показання чи відмовитися від давання показань, заявляти клопотання чи ні, подавати скаргу чи не подавати тощо, включаючи право на примирення сторін у визначених законом випадках» [536]. Натомість за порушення принципів об'єктивності, неупередженості й добросовісності корпоративними нормами суб'єктів господарювання або договором може бути передбачено певні види відповідальності – дисциплінарна або матеріальна у першому випадку, і цивільно-правова – у другому.

Отже, на підставі викладеного вище можна дійти висновку, що визначення сутності принципів приватної детективної (розшукової) діяльності є необхідною передумовою створення відповідного правового підґрунтя діяльності приватних детективів. Класифікація таких принципів має базуватися на критерії правового статусу суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності (загального та спеціального) і враховувати як вимоги, які висуваються до всіх суб'єктів, що постійно або тимчасово перебувають на території України, так і особливості здійснення ними підприємницької діяльності. Дуже важливим уявляється також наявність писаного характеру таких принципів та їх форма, яка забезпечувала їх усвідомлення та практичне застосування суб'єктами приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, а також представниками

органів публічного адміністрування та громадськості під час здійснення контролю у досліджуваній сфері недержавної правоохоронної діяльності в Україні.

Висновки до розділу 1

1. Приватна детективна (розшукова) та недержавна охоронна діяльність як категорії наукового пізнання, являють собою види регламентованої правовими нормами людської активності, яка може бути об'єктом та/або предметом застосування процедур та методів надбання знань про їх правове забезпечення, організаційні умови здійснення та правові механізми реалізації. Приватна детективна (розшукова) і недержавна охоронна діяльність в аспекті їх правового регулювання, являють собою активний вплив на суспільні відносини у правоохоронній сфері, з метою їх упорядкування, здійснюваний суб'єктами, які мають необхідні для цього права та обов'язки, закріплені у змісті правових норм. Відповідно вивчення особливостей їх адміністративно-правового забезпечення можливо із застосуванням здобутків філософії та теорії права, з опорою на концепцію діяльності, як концептуальну основу вивчення правових явищ і процесів, з урахуванням вимоги прагматичності та практичної спрямованості одержаних результатів і можливості їх застосування у законотворчому і нормотворчому процесах.

2. Особливістю методології дослідження адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності є синкретичний характер методів та засобів наукового пізнання, що детерміновано комплексним характером багатьох правових норм, які регулюють відносини, пов'язані зі здійсненням вказаних видів діяльності. У цих нормах органічно поєднуються елементи норм адміністративного, інформаційного, податкового, цивільного, господарського права, відповідно для достовірності отриманих висновків та узагальнень, доцільно використовувати інструментарій як публічно-правових, так і приватноправових галузей права. Однак провідну роль мають методи публічного права, оскільки саме у межах публічного управління відбувається створення належних умов для приватної детективної та недержавної

охоронної діяльності для того, щоб вона дозволяла досягти чотирьох основних цілей: а) посилити рівень захисту прав і свобод людини і громадянина; б) сприяти використанню ресурсу суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності для ефективної протидії злочинам та правопорушенням; в) підвищувати авторитет правоохоронних органів та довіру до них у суспільстві; г) сприяти детінізації ринку детективних та охоронних послуг, що у результаті збільшить надходження до державного бюджету України.

3. Періодизація розвитку наукових поглядів на адміністративно-правове забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної (розшукової) діяльності в Україні охоплює три етапи: перший (1991–2001 рр.) – етап подолання впливу радянської концепції співвідношення інтересів людини і держави, розбудова національних теоретико-методологічних засад правоохоронної діяльності; другий (2002–2014 рр.) – формування національних доктрин і концепцій щодо статусу державних органів в аспекті виконання ними правоохоронних функцій, зміцнення концепції сервісної держави; третій етап (2014 – дотепер) – подолання негативного впливу радянської концепції домінування держави у правоохоронній сфері, активний розвиток законотворчої роботи, спрямованої на визначення та легалізацію правового статусу суб'єктів господарювання, громадських об'єднань та інших суб'єктів громадянського суспільства як носіїв правоохоронної функції.

4. Трансформація наукових поглядів у сфері адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та державної охоронної діяльності здійснювалася відповідно до тенденцій підвищення особистісного елемента у суспільних відносинах, поступового визнання екзистенційних соціальних цінностей, збільшення впливу людської особистості на процеси, які відбуваються в державі. Відповідно підвищенню значення особистісного елемента сприяла активізація правового обґрунтування функціонування недержавних суб'єктів правоохоронної діяльності, існування яких виступає

запорукою попередження монополії держави у сфері відносин, пов'язаних із забезпеченням законності і правопорядку, виникнення елементів авторитаризму. У трансформації наукових поглядів на предмет адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної (розшукової) діяльності відображаються державоцентристські та державобіжні тенденції, пов'язана з поступовим відходом від концепції пріоритету панування держави в усіх сферах суспільних відносин. Це дає підстави виокремити три основні тенденції, притаманні трансформації наукових поглядів у досліджуваній сфері: 1) поступове звільнення від державоцентристської тенденції в адміністративному праві; 2) створення системи гарантій для задоволення потреб інтересів фізичних і юридичних осіб у правоохоронній сфері без участі держави; 3) виникнення правового забезпечення контролю недержавних суб'єктів правоохорони за функціонуванням державних правоохоронних органів, що сприяє більшій прозорості діяльності останніх та підвищенню рівня внутрішньої відповідальності як представників недержавних, так і представників державних правоохоронних структур і окремих громадян за стан відносин у правоохоронній сфері.

5. Аналіз сутності принципів адміністративно-правового забезпечення, а також сутності приватної детективної та недержавної охоронної діяльності свідчить, що для полегшення їх розуміння та оптимізації практики правозастосування, вони можуть бути розділені на дві групи: загальні і спеціальні. Загальні принципи приватної детективної (розшукової) діяльності являють собою спільні для всіх суб'єктів правовідносин імперативні засади діяльності, порушення яких тягне за собою настання кримінальної, адміністративної, дисциплінарної, цивільно-правової та матеріальної відповідальності. До них належать принципи верховенства права, законності та дотримання прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, конфіденційності та збереження професійної таємниці, а також принцип територіальності. Спеціальні принципи приватної детективної (розшукової)

діяльності містять також принципи диспозитивності, об'єктивності та неупередженості, добросовісності, незалежності суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності, взаємодії з правоохоронними органами, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та громадянами.

Дуже важливим уявляється також наявність писаного характеру таких принципів та їх форма, яка забезпечувала їх усвідомлення та практичне застосування суб'єктами приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, а також представниками органів публічного адміністрування та громадськості під час здійснення контролю у досліджуваній сфері недержавної правоохоронної діяльності в Україні.

6. Розмежування категорій «принципи адміністративно-правового забезпечення» і «принципи приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності» має здійснюватися за юридично-герменевтичним критерієм. Перша з означених категорій є більш широким за своїм змістом феноменом і частково включає до себе принципи, які охоплюють другу категорію. Поряд з тим не всі принципи недержавної охоронної та приватної детективної (розшукової) діяльності є за своєю сутністю принципами адміністративно-правового забезпечення: деякі з них не мають правового характеру, а пов'язані з іншими сферами людської діяльності, вивчаються іншими галузевими науками (принципи фізіології і професійної психології, економічні принципи тощо). Ефективне здійснення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності має своїми передумовами органічне поєднання принципів, вироблених різними галузями права та різними галузями наукових знань, з тим, щоб під час організації та здійснення професійної діяльності у її суб'єктів існували перевірені на теоретичному та емпіричному рівні алгоритми дій у найбільш поширених проблемних ситуаціях.

7. Незважаючи на майже 30 років, які минули з моменту першого обґрунтування існування недержавної правоохоронної діяльності, в

українській правовій науці її концепція, на жаль, ще не стала загальноновизнаною, попри велику кількість наукових праць у цій сфері. Причини цього явища перебувають у площині занадто повільного руху України до розвинених демократичних відносин та існування у багатьох сферах суспільних відносин рудиментів радянського способу сприйняття сутності відносин людини і держави як беззаперечного та беззастережного підкорення особистості державній волі, визнання громадянина безсловесним «гвинтиком» у державному механізмі, що може мати лише ті інтереси у сфері правоохорони, які йому дозволяє держава.

Проблематика недержавної правоохоронної діяльності розробляється в українській правовій науці з 1992 року, і за цей час напрацьовано досить велику теоретико-методологічну базу, яка містить кілька десятків варіантів визначення поняття «недержавна правоохоронна діяльність», численні спроби класифікувати недержавні правоохоронні органи (організації, суб'єктів, які здійснюють недержавну правоохоронну діяльність), формулювання цілей і завдань указанного виду діяльності та інші суттєві для формування будь-якої цілісної правової концепції особливості досліджуваного феномена. При цьому належність суб'єктів, які здійснюють приватну детективну та недержавну охоронну діяльність, до кола суб'єктів недержавної охоронної діяльності була вперше доведена ще у 1992 році, і за майже три десятиліття, які минули з того часу, ця аргументація лише посилювала доцільність і логічність зазначеної позиції. Розглядати приватну детективну та недержавну охоронну діяльність як категорію наукового пізнання доцільно з урахуванням системних зв'язків указаних видів діяльності з явищем більш узагальненого характеру – недержавною правоохоронною діяльністю, яка має вважатися щодо них надсистемою.

8. Особливістю методології дослідження адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності є синкретичний (пов'язаний із паралельним несуперечливим існуванням і використанням) характер методів та засобів наукового пізнання,

що детерміновано комплексним характером багатьох правових норм, які регулюють відносини, пов'язані зі здійсненням указаних видів діяльності. У цих нормах органічно поєднуються елементи норм адміністративного, інформаційного, податкового, цивільного, господарського права, відповідно, для достовірності отриманих висновків та узагальнень доцільно використовувати інструментарій як публічно-правових, так і приватноправових галузей права. Це дає змогу виокремити наступні особливості адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності: належність правовідносин у досліджуваній сфері до системи публічного управління (публічний характер адміністративно-правового забезпечення зумовлений тим, що його предметом стають не всі суспільні відносини, а лише ті з них, які є корисними (потрібними) широким верствам населення, що виникають у життєдіяльності великої кількості суб'єктів і предметом яких є не індивідуальне, а суспільне благо. Такі відносини притаманні системі, у якій одним із суб'єктів є орган публічного управління); регулювання визначених вище відносин адміністративно-правовими актами; існування двох взаємопов'язаних суб'єктів, думка щодо співвідношення прав та обов'язків яких протягом певного часу змінювалася (зокрема, це стосується поглядів вчених на існування недержавної правоохоронної діяльності та доцільності домінування інтересів держави у правоохоронній сфері); наявність юридичної відповідальності за порушення правових приписів у вказаній сфері.

При цьому адміністративно-правовому забезпеченню приватної детективної та недержавної охоронної діяльності притаманні риси, характерні й для інших видів адміністративно-правового забезпечення. Разом з тим відмінність, унікальна риса дослідженого виду адміністративно-правового забезпечення, полягає у наявності комплексного характеру багатьох правових норм, які регулюють відносини, пов'язані зі здійсненням приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності. У

цих нормах, зокрема, органічно та несуперечливо поєднуються елементи норм інших галузей права, зокрема, адміністративного, інформаційного, податкового, цивільного, господарського права.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄКТНОГО ТА СУБ'ЄКТНОГО СКЛАДУ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ТА НЕДЕРЖАВНОЇ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1 Об'єкт та суб'єкти адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності

Кардинальна зміна принципів та пріоритетів функціонування правоохоронної системи України детермінує важливість удосконалення функціонування всіх суб'єктів правоохоронної діяльності, зокрема недержавних. «Недоліки адміністративно-правового забезпечення їх функціонування у поєднанні з недостатньою розробленістю теорії недержавної правоохоронної діяльності обумовлюють необхідність та доцільність подальших наукових пошуків у цьому напрямі. Однією з базових категорій адміністративно-правового забезпечення є його об'єкт, коректне визначення і правильне розуміння якого дає змогу створити міцні теоретико-методологічні засади реформування будь-якої сфери суспільної активності» [275, с. 62–66].

Однак, не зважаючи на те, що питання правового забезпечення недержавної охоронної діяльності висвітлювалися у роботах багатьох науковців, проблематика, пов'язана із виявленням сутності об'єкта правового і адміністративно-правового забезпечення вказаного виду діяльності, на жаль, продовжує залишатися недостатньо дослідженою. У правових науках сутність категорії «об'єкт» найбільш плідно вивчалася у науці кримінального права: зокрема, цьому питанню присвячено роботи П. Андрушка [16], В. Борисова [49], М. Гельфера [84], Е. Каіржанова [143], М. Коржанського [177], Т. Корнякової [181], О. Кривулі та В. Куца [190],

А. Музики [254], Є. Стрельцова [467], В. Тація [535], Є. Фесенка [488] та багатьох інших.

Представниками науки адміністративного права України, на жаль, ще не напрацьовано такий міцний теоретико-методологічний апарат вивчення категорії «об'єкт», як наукою кримінального права. Однак поступово формується підінститут об'єкту адміністративних правовідносин, як складова інституту вказаного виду суспільних відносин. Серед досліджень, у яких визначено сутність та особливості об'єкта адміністративного права, доречно акцентувати увагу на праці Є. Курінного, який обґрунтовує, що «визначення об'єкта публічного права має базуватися на загальному формулюванні цієї категорії, відзеркалювати ті типові ознаки, які є характерними для цієї складової об'єкта права» [204, с. 54]. З урахуванням цього, вчений формулює визначення «поняття об'єкта публічного права як структурної складової єдиного об'єкта права, в якій домінують групи публічних потреб та інтересів, що мають або повинні мати відповідну нормативно-правову регламентацію, і безпосередня реалізація яких відбувається за обов'язкової участі органу, наділеного публічно-владною компетенцією» [204, с. 54]. Під об'єктом адміністративного права Є. Курінний пропонує розуміти «систему однорідних суспільних потреб та інтересів, реалізація яких здійснюється у межах владно-управлінської діяльності або адміністративно-правового захисту і потребує відповідної нормативно-правової регламентації» [204, с. 54]. Дефініція, властивості та види об'єктів адміністративного права, адміністративно-правових відносин, адміністративної відповідальності, адміністративної відповідальності, адміністративного проступку були сформульовані у роботах А. Гуржій [97, с. 14–19], С. Денисюка [102, с. 9–11], Ю. Коллера [165, с. 134–138], О. Миколенка [247, с. 52–54], Т. Мінки [249, с. 173–180], Є. Ольховського [321, с. 72–77], С. Петкова [341, с. 35–42], О. Синьова [443, с. 91–95], С. Стеценка [466, с. 20–26], А. Француза [492] та інших учених. Поряд з тим категорія «об'єкт адміністративно-правового

забезпечення» стосовно певних видів діяльності у правоохоронній сфері, все ще залишається малодослідженою.

Перед тим, як перейти до безпосереднього з'ясування сутності об'єкта адміністративно-правового забезпечення недержавної правоохоронної діяльності, «важливо зрозуміти, який зміст вкладається вченими у сутність категорії «об'єкт». У філософії об'єкт розуміється як те, що протистоїть суб'єкту, на що спрямована предметно-практична діяльність суб'єкта» [275]. «Суб'єкт» і «об'єкт» «відносні поняття, тому якщо щось в одному відношенні виступає як об'єкт, то в іншому відношенні може бути суб'єктом, і навпаки. Об'єктом можуть виступати як матеріальні, так і духовні явища. При цьому людина здатна робити об'єктом пізнання саму себе – свої поведінку, почуття, відчуття, думки» [533, с. 21]. «Об'єкт – це компонент об'єктивної реальності, який існує поза свідомістю та незалежно від дійсності. Об'єктивна реальність у такому разі представлена у вигляді чистої потенціальності, як буття у собі» [138, с. 35]. «Наведені, а також інші визначення свідчать, що об'єкт постає як певна частина навколишнього світу, яка може бути хоча б умовно відділена від суб'єкта і сприйматися незалежно від його дій. Проте, безумовно, такого досить абстрактного визначення було б недостатньо для розуміння сутності об'єкта адміністративно-правового забезпечення» [275].

В адміністративному праві труднощі під час з'ясування сутності об'єкту пов'язані не так з відсутністю дефініцій останнього, як з наявністю багатьох позицій учених, які частково суперечать одна одній. Є. В. Курінний зауважує, що «та частина суспільних потреб, що підлягає або має підлягати правовому забезпеченню, становить поняття «об'єкт права» або «об'єкт правового забезпечення». Об'єкт права, порівняно з предметом правового регулювання, відображає інтелектуальну сторону права, як головного важеля реалізації суспільних потреб та інтересів. Ця категорія має бути найголовнішою в ієрархії системи основних правових елементів, адже будь-якій вольовій поведінці має передувати процес усвідомлення досягнення

поставлених цілей та виконання завдань, що спричинюють її, за результатами якого має обиратися найбільш раціональний варіант вольової поведінки, що забезпечуватиме максимальну повноту і своєчасність реалізації потреб та інтересів, які формуються у суспільстві» [203, с. 72]. Існує думка, що інтерес, який закріплений у законі й охороняється законом, виступає об'єктом правового забезпечення, і захищається в судовому або в іншому законом встановленому порядку [515, с. 212]. «Перша з представлених позицій постає дещо ідеалістичною» [275]. «Аналіз практики законотворчої діяльності, ситуації, в яких прийняттю певного правового акту передують рефлексія народних депутатів щодо глобальних суспільних потреб, усвідомлення місії та призначення певного законопроекту, моделювання його впливу на життєдіяльність людини і громадянина та громадянського суспільства, свідчить, що це є скоріше винятком» [142, с. 71]. Звичайно і «розробка законопроекту, і його прийняття обумовлені більш логічними та прагматичними процесами – бажанням задовольнити певний інтерес (коаліції депутатських фракцій, міжнародних партнерів України, представників бізнесу, правоохоронних органів тощо). Це не означає, що майбутній закон не буде сприяти зміцненню гарантій прав і свобод людини та громадянина, але це вже значною мірою залежить від особливостей суспільно-політичної ситуації у певний момент часу» [275].

Т. Дідич, досліджуючи правоутворення крізь призму сфери комунікативно-інституційної взаємодії суб'єктів громадянського суспільства, цілком обґрунтовано акцентує на «ключовій ролі людини, яка: по-перше, є джерелом людських потреб та інтересів, котрі потребують своєї реалізації, охорони і захисту, формують зміст факторів утворення права та становлять потенційний об'єкт правового забезпечення за результатами утворення права; по-друге, є невід'ємним елементом суспільства, забезпечуючи його цілісність і єдність, взаємозв'язок елементів його внутрішньої будови, а також реалізацію функціонального призначення щодо узагальнення і забезпечення потреб та інтересів людей; по-третє, визначає зміст

комунікативних зв'язків усередині соціуму, впливає на результат функціонування суспільства, у такий спосіб визначає процес утворення права, як самостійної сфери функціонування суспільства; по-четверте, усвідомлює зміст права та реалізує його положення через власну поведінку, визначаючи стан реальності права, як результату його утворення» [107, с. 147]. Таке визначення є прийнятним, оскільки «сама людина (групи людей, об'єднаних за певними ознаками) визначає спрямованість суспільних відносин та сутність об'єкта правового забезпечення. Однак було б неправильним стверджувати, що у процесах адміністративно-правового забезпечення однаково справедливо враховуються інтенції всіх без винятку об'єктів суспільних відносин. Цей процес носить маятниковий характер і обумовлений (у демократичній державі) багатьма факторами, зокрема, особливостями електоральної ситуації, ступенем довіри великих соціальних груп органам публічної влади, інтересами великих економічних груп, зокрема міжнародних тощо» [275].

І. Дьомін, на підставі аналізу численних концепцій та наукових підходів, констатував, що «у науковій юридичній літературі розглядають об'єкт адміністративно-правових відносин, так би мовити, у двох площинах: це – з одного боку, об'єкти матеріального світу, тобто речі, майно, а з іншого – певні дії, що являють собою характер діяльності окремих суб'єктів права, правовий інтерес, юридичні наслідки поведінки цих суб'єктів». В аспекті його дослідження «запобігання корупції, як об'єкта адміністративно-правового регулювання, доречним було б взяти за основу другий підхід до об'єкту адміністративно-правових відносин, що вміщуватиме у собі поведінку людей, певні дії» [114, с. 303]. У такий спосіб, наведені положення теорії адміністративного права у сукупності із висвітленими вище чинниками запобігання і протидії корупції, дали змогу вченому сформулювати такі ознаки запобігання та протидії корупції, як об'єкта адміністративно-правового регулювання: «об'єкти правовідносин – це ті реальні соціальні блага, які задовольняють інтереси й потреби людей, і з приводу яких між

суб'єктами виникають, змінюються чи припиняються суб'єктивні права та юридичні обов'язки; об'єкт адміністративно-правового регулювання щодо запобігання та протидії корупції повинен містити визначений правовий інтерес (зацікавленість особи у здійсненні корупційних діянь з одного боку, і отримання, наприклад винагороди, у вигляді грошових коштів – з іншого); об'єкти адміністративного права у сфері протидії корупції і запобігання корупції поділяються на: дії працівників уповноважених на те державних органів, матеріальні предмети світу, які створені природою або людиною; національна грошова одиниця, валюта, сертифікати, лотерейні білети та ін.; продукти духовної та інтелектуальної творчості; основними об'єктами адміністративно-правового запобігання і протидії корупції є самі діяння суб'єктів публічної адміністрації «запобігання» та «протидії» корупції; запобігання корупції – це недопущення, відвертання завчасно корупційних діянь; протидія корупції – це скеровування діяльності спеціально визначених суб'єктів публічної адміністрації проти будь-яких розпочатих корупційних проявів» [114, с. 303]. Дослідник має рацію, обґрунтовуючи належність об'єкта правового регулювання до категорії суспільних благ, проте «надмірно великий перелік елементів, які можуть сприйматися як об'єкти правового регулювання, дещо ускладнює розуміння представлених категорій» [275].

Для розуміння сутності об'єкта правового забезпечення, доречно звернутися до позицій учених, якими доведено, що «правове регулювання завжди є вторинним, похідним від потреб та запитів суспільства або окремих його груп. Тому цілі правового регулювання не можуть бути винятково правовими, оскільки право існує для оптимізації функціонування суспільства, а не навпаки. Отже, соціально обумовлена ціль або цілі правового регулювання виступають як модель бажаного стану суспільних відносин. Однак заперечувати існування і винятково юридичних цілей права було б неправильним. Оскільки право – це системне утворення, воно прагне досягти певного стану урегульованості, критеріями якої є відсутність

суперечностей і прогалин, наявність діючого механізму реалізації правових приписів. Але на відміну від соціуму, що уявляє собою певну єдність індивідуумів, яким притаманні можливість здійснення активних дій, право – це явище, яке може змінюватися лише за умови доброї волі тих самих представників соціуму, або окремих їх груп. Тому правове регулювання детермінується наявністю соціальних цілей та певних завдань, зокрема, юридичних цілей, при цьому перші визначаються особливістю розвитку економічних, політичних та інших відносин у певній державі, а другі – станом розвитку нормативно-правової бази, яка ці відносини регулює. Вказане дало змогу визначити мету правового регулювання у широкому розумінні як обумовлену певними міжнародними, державними, суспільними, груповими або індивідуальними потребами та інтересами модель бажаного результату розвитку, зміни або припинення суспільних відносин у певній сфері. Ознакою соціальної демократичної держави буде при цьому, врахування у системі правового регулювання інтересів та потреб якомога більшої частини громадян певної держави, а також громадян інших держав та осіб без громадянства. Вузьке розуміння мети правового регулювання обумовлено особливостями державного ладу, розвитком демократичних відносин і громадянського суспільства у кожній окремій державі на певному етапі її розвитку» [528, с. 134–135]. Продовжуючи логіку дослідниці, з урахуванням особливостей суспільних відносин у досліджуваній сфері [296, с. 16–27], можна стверджувати, що об'єкт адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної діяльності у соціальній правовій державі постає як втілене у вигляді вектора правового розвитку розуміння інтересів учасників суспільних відносин у правоохоронній сфері, спрямованих на досягнення суспільного блага, яким є додержання визначених Конституцією і законами України майнових і немайнових прав і свобод фізичних та юридичних осіб.

Проблема науково коректного і точного визначення сутності об'єкта має надзвичайно велике значення для розвитку правовідносин у будь-якій

сфері життєдіяльності держави і суспільства. Як точка докладання зусиль, результат і осередок предметної діяльності людини, об'єкт визначає спрямованість векторів впливу і зміни, слугує орієнтиром для розуміння зон існування предмета правовідносин. Однак, не дивлячись на таку важливу змістоутворюючу роль, величезне методологічне значення, сутність об'єктів певних правовідносин залишається недостатньо дослідженою. Ці положення поширюються і на сферу адміністративно-правового забезпечення приватної детективної і недержавної охоронної діяльності, об'єкт яких ще не був предметом правових досліджень.

У філософських науках об'єкт зазвичай розуміється як «філософська категорія, що позначає будь-яку дійсну або уявну, опредмечену або ідеальну реальність, яка розглядається як щось зовнішнє по відношенню до людини і її свідомості, і яка стає предметом теоретичної і практичної діяльності суб'єкта, відчуває цілеспрямовану або мимовільну дію з боку суб'єкта, в результаті чого освоюється – перетворюється, пізнається, конструюється і пристосовується до потреб людини і суспільства. Особливою відзнакою об'єкта в його філософському розумінні є те, що він конститується у процесі предметної діяльності людини» [490, с. 438]. Зазначений підхід до сутності об'єкта значною мірою визначив його розуміння у правових науках. Так, на думку В. Сирих, «характерна особливість об'єкта загальної теорії права полягає в тому, що він не є об'єктивною реальністю, відмінною від тієї, яка досліджується іншими юридичними науками. Сукупність усіх об'єктів цих наук утворює єдиний об'єкт загальної теорії права, що прямо і безпосередньо впливає зі змісту предмета загальної теорії права. Загальні закономірності функціонування і розвитку права, інших явищ, а також властивості, зв'язки, які досліджуються усіма або більшістю юридичних наук, становлять сутність і безпосередній зміст предмета загальної теорії права» [470, с. 89]. Тому «поняття та категорії останньої широко використовуються представниками конкретних юридичних наук у процесі пізнання досліджуваних ними явищ і процесів. Так, вчення про сутність

права, нормативно-правові акти, правосвідомість, правовідносини використовується для розкриття сутності галузевих норм права, їх системної будови, форм і способів реалізації у конкретних відносинах» [470, с. 89].

Об'єкт правового забезпечення у сучасних правових науках трактується досить широко: «і як конкретні правовідносини, і як певне благо, яке вимагає захисту (охорони), і як певний вид діяльності, регульованої правом. Найбільш прийнятною є позиція, відповідно до якої правове забезпечення має своїм об'єктом певну сферу суспільних відносин» [275]. Думка, відповідно до якої, «досліджуючи процес виникнення права крізь призму сфери комунікативно-інституційної взаємодії суб'єктів громадянського суспільства, людину визнають не тільки джерелом людських потреб та інтересів, які вимагають своєї реалізації, охорони і захисту, а й становлять потенційний об'єкт правового забезпечення» [107, с. 150], є не зовсім коректною. «Коло людських потреб і інтересів – категорія надзвичайно широка, і тільки частина її регулюється правовими нормами. Саме правовідносини становлять сутність об'єкта правового забезпечення, при цьому доцільно говорити не про всю цілісність правовідносин, що виникають у державі і суспільстві, а про їх сфери, тобто про самостійні частини правовідносин, які можуть бути умовно виділені серед їх різних видів» [275].

«Розвиток системи адміністративно-правового забезпечення в сучасних умовах передбачає кардинальний перегляд його базових категорій і пошук нових сутнісних смислів усталеної наукової термінології» [275]. У контексті цього, І. Шопіна зазначає, що «збільшення впливу людиноцентристських тенденцій у розвитку адміністративного права обумовлює поступову втрату провідної ролі адміністративно-правового регулювання, як більш жорсткої правової конструкції, якій не притаманна полісуб'єктність і урахування індивідуальних відмінностей» [530, с. 142]. Однак упродовж останніх років «спостерігається підвищення ролі категорії «адміністративно-правове забезпечення», особливістю якої є зміщення акценту у системі прийняття

рішень з волі держави на інтенції людини і громадянського суспільства» [530, с. 142]. Тобто «спрямованість адміністративно-правового регулювання передбачає формування мети такого регулювання органами держави за провідної ролі імперативного методу. А адміністративно-правове забезпечення передбачає, що мета прийняття тієї чи іншої правової норми формується суб'єктами громадянського суспільства, суб'єктами господарювання, для розвитку яких необхідні ті чи інші зміни у структурі та змісті суспільних відносин. Завданням держави за таких умов, є зміна або створення правових засобів і чинників, за допомогою яких мета таких суб'єктів може найбільш ефективно досягатися» [530, с. 142]. У цьому твердженні «найбільш чітко постає ситуація, що склалася нині у сфері адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної (розшукової) діяльності, де воля й інтереси суб'єктів господарювання, що надають відповідні послуги, а також широкого кола фізичних і юридичних осіб, які бажають цими послугами скористатися, визначають спрямованість розвитку системи адміністративно-правових актів. Безумовно, такий розвиток не можна визнати рівномірним, оскільки у сфері недержавної охоронної діяльності досягнуто набагато більше, ніж у сфері приватної детективної (розшукової) діяльності, де правове забезпечення тільки формується» [275]. Однак ця проблема буде висвітлюватися нами у наступних підрозділах цієї наукової праці, ми ж зосередимося на питанні визначення функцій їх адміністративно-правового забезпечення.

Адміністративно-правове забезпечення – це впорядковувачий вплив держави на суспільні відносини у сфері недержавної охоронної та приватної детективної (розшукової) діяльності, з метою встановлення і зміцнення гарантій законності, прав і свобод людини і громадянина. Такий вплив здійснюється з використанням адміністративно-правових способів і методів, втілюючись в актах адміністративного законодавства. Сутність адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної (розшукової) діяльності визначає зміст його функцій.

Що стосується сутнісних ознак недержавної охоронної та приватної детективної (розшукової) діяльності, то для визначення об'єкта їх адміністративно-правового забезпечення найбільш важливими є:

- а) приналежність до сфери недержавної правоохоронної діяльності;
- б) регулювання одночасно нормами декількох галузей права – адміністративного, господарського, цивільного, кримінально-процесуального, інформаційного;
- в) спрямованість зазначеного виду діяльності на «захист прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб» [276].

Раніше проведені дослідження дають змогу, крім зазначених, виділяти й інші особливості недержавної охоронної та приватної детективної (розшукової) діяльності [277; 282]. Однак викладені вище особливості є найбільш важливими в аспекті характеристик адміністративно-правового забезпечення.

З огляду на це, можливо сформулювати поняття об'єкта адміністративно-правового забезпечення приватної детективної і недержавної охоронної діяльності, як сфери суспільних відносин, щодо якої застосовується вплив держави, з метою встановлення, упорядкування і зміцнення гарантій законності, прав і свобод людини і громадянина [275].

На підставі цього, можна виокремити «суттєві властивості об'єкта адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності: а) виникнення вказаного об'єкта можливо лише в умовах ринкової економіки без панування держави у всіх сферах економічної діяльності і без заборони приватної власності на засоби виробництва; б) для об'єкта адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності характерним є поєднання інтересів держави, органів місцевого самоврядування, учасників господарських відносин, громадянського суспільства і людини (громадянина). Кожен з означених суб'єктів має свій інтерес, пов'язаний зі здійсненням приватної детективної або недержавної охоронної діяльності,

від зміцнення правопорядку у суспільстві – до охорони таємниці свого приватного життя; в) об'єкт адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної діяльності не знайшов свого закріплення у Законі № 4616-VI, хоча, безумовно, деякі його риси можна встановити шляхом аналізу сутності дефініцій охорони майна та фізичних осіб у його ст. 1 [275]. Однак, «враховуючи досвід законотворчої діяльності в Україні та національні традиції правового регулювання суспільних відносин, було б доцільно визначити об'єкт адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності у преамбулі відповідних законів» [275].

Отже, «об'єкт адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної діяльності являє собою теоретичну конструкцію, яка формується у межах науки адміністративного права і правозастосовної діяльності, і визначає вектори розвитку адміністративного законодавства у досліджуваній сфері. У змісті об'єкта адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності знаходять своє втілення суспільні інтереси, сукупність яких має певною мірою нестабільний характер, що обумовлено динамікою ситуації у сфері протидії злочинам та правопорушенням, домінуванням певних форм власності тощо» [275]. Для забезпечення його більшої сталості та конструктивного характеру, необхідним є його закріплення у преамбулі Законів № 4616-VI та «Про приватну детективну діяльність» (у разі його прийняття).

Категорія «об'єкт адміністративно-правового забезпечення» тісно пов'язана із «категорією «суб'єкти адміністративно-правового забезпечення». Саме у діяльності суб'єктів знаходить своє практичне втілення об'єкт як ідеальна модель, практичне втілення якої залежить від зусиль певних юридичних і фізичних осіб. Т. Мацелик стверджує, що «теорія суб'єкта права, як і будь-яка наукова теорія, є найвищою формою організації наукового знання, що забезпечує цілісне уявлення про закономірності та інтегративні зв'язки суб'єктів права. Принципово важливим для формування

такого уявлення є визначення суб'єкта права як наукової категорії, що має суттєве методологічне значення для дослідження всієї проблеми, детермінує логіку її теоретичного осмислення, вибір засобів пізнання та місце у категоріальній системі загальної теорії права» [242, с. 6]. Прийнятною є думка В. Колпакова, який під суб'єктом розумів «джерело впливу того, хто виконує функції керівництва і впливає на об'єкт з метою переведення його у новий стан» [170, с. 9]. Це цілком співвідноситься як з розумінням сутності суб'єкта у філософських [356, с. 3–6], економічних [239, с. 110–117], соціологічних [456, с. 18–30], правових [495, с. 29–38] науках, а також в теорії управління [349, с. 166–175]. На підставі визначених у наведених вище джерелах ознак суб'єкта, можна виокремити властивості суб'єкта адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності.

По-перше, суб'єкт повинен мати ознаку статусної визначеності, – це завжди буде або орган публічної влади, або суб'єкт господарських відносин, або громадська організація, або громадянин (іноземець, особа без громадянства), з визначеними Конституцією та законами України правами, свободами та обов'язками. По-друге, у сучасних умовах розвитку демократичних відносин у поєднанні з поширенням інформаційних технологій у всіх сферах людської діяльності, суб'єкт досліджуваного виду адміністративно-правового забезпечення має розглядатися з позиції дискурсу мультираціональності, що обумовлено рівнозначністю усіх парадигм і дискурсів, з погляду яких розглядається об'єкт. У сучасних правових дослідженнях розробка мультираціонального підходу є умовою розширення меж дослідження природи раціонального, при цьому важливим методологічним аспектом мультираціонального підходу є не тільки визнання полівалентності раціональності в науці, а й можливість акцентування уваги на процесуальних аспектах комунікації. Їх реінтерпретаційна сутність дає змогу розглядати мультираціональність як базовий координаційний механізм комунікаційних систем і одна з найважливіших умов генерації соціального

знання, різноманітності його дискурсивних форм [318, с. 118]. Оскільки право в онтологічному розумінні виступає однією із форм комунікації, цілком справедливо розповсюджувати на правові відносини загальні принципи розвитку суспільних відносин у сучасних умовах цивілізаційного розвитку. По-третє, ознакою суб'єкта адміністративно-правового забезпечення у досліджуваній сфері є набута у встановленому порядку правоздатність і дієздатність, наявність яких обумовлює існування правових наслідків здійснюваних таким суб'єктом діянь. І по-четверте, правовий статус суб'єкта має включати як гарантії реалізації ним своїх прав та обов'язків, так і заходи юридичної відповідальності за порушення правових приписів.

Оскільки адміністративно-правове забезпечення знаходить свій прояв на законодавчому, виконавчо-організаційному та діяльнісному рівнях, його суб'єктів у межах цього дослідження доцільно класифікувати саме у відповідності з означеними критеріями. Поряд з тим необхідно окремо визначити існування ще одного суб'єкта, який не може визнаватися носієм принципів, однак потребує включення до кола суб'єктів адміністративно-правового забезпечення. Йдеться про людину і громадянина, фізичну особу. Ю. Дрозд зазначав, що визнання особи пріоритетним суб'єктом адміністративно-правового регулювання, розширення «зон її свободи» передбачає звуження сфери державного (адміністративного) втручання у життя особи, зменшення адміністративного тиску на неї [111, с. 136]. Людина і громадянин може реалізовувати свої потреби та інтереси як суб'єкт адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності різноманітними способами: шляхом здійснення контролю за функціонуванням державних і недержавних органів у правоохоронній сфері; шляхом укладення трудового договору з підприємством, яке надає приватні детективні або охоронні послуги з наступною участю у створенні локальних нормативно-правових актів, які є

елементом досліджуваного виду адміністративно-правового забезпечення тощо.

На підставі викладеного вище, з урахуванням конституційних та адміністративно-правових засад функціонування в Україні органів публічної влади, керуючись системно-структурним методом, можна скласти таку класифікацію суб'єктів адміністративно-правового забезпечення досліджуваного особливого виду діяльності: 1) органи публічної влади: а) законодавчий орган – Верховна Рада України, який здійснює вплив на правоохоронну сферу і відносини у ній, шляхом прийняття Конституції і законів України; б) центральні органи виконавчої влади, яким надано повноваження, або на які покладено обов'язок розробляти правові механізми ліцензування, організації, підготовки, контролю за діяльністю суб'єктів приватної детективної і недержавної охоронної діяльності (Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство юстиції України, Міністерство освіти і науки України, Державна фіскальна служба України тощо); в) суди, зокрема, адміністративні, які шляхом здійснення судочинства, забезпечують відновлення порушених прав, свобод та інтересів суб'єктів адміністративно-правових відносин у правоохоронній сфері; 2) суб'єкти господарювання, які зареєстровані у встановленому законом порядку, і створюють відповідне адміністративно-правове підґрунтя виконання своїх функцій шляхом створення локальних нормативно-правових актів, актів індивідуальної дії, отримання ліцензій на здійснення певних видів діяльності (охоронної діяльності) тощо; 3) громадські об'єднання, об'єднані за ознакою спільних інтересів групи громадян, окремі громадяни, які реалізують своє право на участь в управлінні державними справами шляхом надання допомоги іншим суб'єктам адміністративно-правових відносин, або шляхом здійснення громадського контролю за діяльністю суб'єктів господарювання у визначених законом випадках (наприклад, шляхом отримання доступу до публічної інформації відповідно до п. 4 ст. 13 Закону України «Про доступ до публічної інформації», подання звернень відповідно до Закону України «Про

звернення громадян», розробки пропозицій і рекомендацій щодо змін у правовому регулюванні правоохоронних відносин у межах роботи громадських рад при органах державної влади та місцевого самоврядування).

2.2 Функції адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності

Визначальним фактором, що сприяє розвитку будь-якого виду людської діяльності, є систематизація її функцій. Категорія «функція» несе потрійне навантаження: вона одночасно виступає цілеутворюючим критерієм діяльності, обмежує сферу цієї діяльності і позначає способи досягнення результату. Багатозначність сутності функцій людської діяльності детермінує їх неоднозначне сприйняття, що слугує причиною і рушійним фактором численних наукових дискусій. Особливо гостро цей методологічний конфлікт проявляється у відносно нових для соціальної реальності сферах розвитку суспільних відносин, до яких, наприклад, належить приватна детективна діяльність. Пошук відповіді на питання про функції її адміністративно-правового забезпечення з опорою на вже частково досліджені функції недержавної охоронної діяльності (що дає змогу використовувати методи індукції і моделювання) являє собою важливе наукове завдання [283, с. 53–56].

Розвиток системи адміністративно-правового забезпечення в сучасних умовах передбачає кардинальний перегляд його базових категорій і пошук нових сутнісних смислів усталеної наукової термінології, зокрема, щодо підвищення значення людиноцентристських аспектів правового регулювання [530, с. 142]. Ситуація, що склалася нині у сфері адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної (розшукової) діяльності, характеризується тим, що воля й інтереси суб'єктів господарювання, що надають відповідні послуги, а також широкого кола фізичних і юридичних осіб, які бажають цими послугами скористатися, визначають спрямованість розвитку системи адміністративно-правових актів. Безумовно, такий розвиток не можна визнати рівномірним, оскільки у сфері недержавної охоронної діяльності досягнуто набагато більше, ніж у сфері приватної детективної (розшукової) діяльності, де правове забезпечення

тільки формується. Однак ця проблема повинна бути темою для окремих наукових досліджень, натомість значну увагу необхідно зосередити на питанні визначення функцій їх адміністративно-правового забезпечення.

Оскільки адміністративно-правове забезпечення – це впорядковуючий вплив держави на суспільні відносини у сфері недержавної охоронної та приватної детективної (розшукової) діяльності, з метою встановлення і зміцнення гарантій законності, прав і свобод людини і громадянина, то такий вплив здійснюється з використанням адміністративно-правових способів і методів, знаходячи своє втілення в актах адміністративного законодавства. Сутність адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної (розшукової) діяльності визначає зміст його функцій. Поряд з тим на функції досліджуваного виду адміністративно-правового забезпечення справляють певний вплив функції управління.

Проблеми функцій у національному праві загалом, і в адміністративному праві України, зокрема, розробляли у своїх дослідженнях такі вчені, як: В. Авер'янов [5], О. Батанов [21, с. 21–24], В. Бевзенко [25, с. 11–14; 24, с. 10–16], В. Грохольский, [95, с. 122–127] І. Дробуш [110, с. 20–24], М. Косюта [184, с. 35–39], В. Куйбіда [198, с. 296–302], Н. Нижник [324], В. Сердюк [439], К. Соляник [459, с. 74–76], В. Титикало [477], В. Харченко [494, с. 104–108] та інші. Традиційно дослідження функцій суб'єктів адміністративного права базується на вивченні здобутків філософської науки, що дає змогу виокремити у цьому феномені найбільш суттєві риси. І. Ситар зазначав, що субстанціональність функції полягає в тому, що вона спеціалізує явища природи, здійснює внутрішню єдність світобудови, виступає об'єктивною реальністю буття людини в світі. Абсолютна функція відображає загальні та схожі ознаки явищ завдяки буттю. Відносну функцію формує людина, яка створює певні правила, що відображають конкретну залежність між змінними життєвими процесами. При цьому вчений робить акцент на необхідності розмежування правової функції і функції права. Правова функція – це постійне і безперервне відображення сукупності

елементів моральних та інших цінностей суспільства в правові норми за законами наявної культури і внутрішньої єдності явищ реального світу, з метою створення правовідносин суб'єктів права. Функція права – це встановлення на основі культурного відображення правового поля в поле соціальних потреб таких правовідносин, які забезпечили б виконання обов'язків суб'єкта права для підтримки нормальної життєдіяльності людини [444, с. 56–57]. Окрім виконання обов'язків, функції права повинні забезпечувати і реалізацію прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб, інше розуміння функції є неповним.

Першою функцією адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної (розшукової) діяльності є організаційна. Властивості соціальних організацій мають на увазі необхідність системного і систематичного впливу на них цілком і окремо на їх складові для того, щоб забезпечити їх безперебійне функціонування. Тут проявляється дія диспозитивності адміністративного права: його норми не зобов'язують, але дають змогу за наявності вільного волевиявлення суб'єктів суспільних відносин реалізувати їх право на підприємницьку діяльність, у такому разі – недержавну охоронну і приватну детективну, шляхом проходження необхідних для цього адміністративних процедур реєстрації, ліцензування, сертифікації тощо. Не всі з цих елементів нині мають достатній ступінь легітимізації для приватної детективної (розшукової) діяльності. Водночас це становить методологічну проблему, і завданням науки адміністративного права за таких умов, є вироблення достатнього теоретичного обґрунтування для реалізації цієї функції.

Друга функція адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної (розшукової) діяльності – контрольна. Контроль є універсальним соціальним феноменом, використання якого не просто дає змогу підвищити ефективність певних процесів, а й підвищити рівень безпеки життєдіяльності складних соціальних систем. Державний контроль є частиною соціального контролю, яку суспільство передало

державі для підтримки дисципліни, законності, порядку й організованості, як в інтересах усього суспільства, так і кожного громадянина. У теоретичних джерелах державний контроль розуміють як об'єктивно обумовлену діяльність державних органів, яка полягає у спостереженні, аналізі та перевірці об'єктів контролю і спрямована на запобігання, виявлення та припинення дій, що суперечать встановленим державою нормам, правилам і стандартам. З такого визначення державного контролю можна зробити висновок про характер діяльності та рівні виконання її відповідними державними органами [481, с. 287]. Питання державного та громадського контролю детально вивчали такі вчені-адміністративісти, як: О. Андрійко [14], С. Братель [52, с. 245–249], В. Гаращук [82], Л. Касьяненко [150], Д. Лученко [224, с. 97–103], А. Мазур [229, с. 140], О. Музичук [258, с. 84–89], І. Панов [329], Л. Савченко [431], В. Шестак [521] та інші. Проведений аналіз юридичної літератури дає підстави зробити загальний огляд різних поглядів на сутність і призначення державного контролю. У кожній із них присутній той або інший домінуючий чинник або позиція, яку автори намагаються розкрити при дослідженні проблеми контролю. Це підтверджує «багатоплановість державного контролю і притаманну йому різнобічність, яку потрібно трактувати як здатність спостерігати, аналізувати і перевіряти загальні явища і ситуації», а також можливість акцентувати увагу на конкретних питаннях з глибоким їх аналізом у різних сферах суспільних відносин» [295; 480, с. 38]. На основі проведеного аналізу наявних поглядів на проблему, можна зробити висновок, що «при розгляді державного контролю, необхідно керуватися його розумінням як об'єктивної функціональної діяльності, яку держава здійснює з метою перевірки дотримання і виконання поставлених завдань, прийнятих рішень і їх правомірності» [295; 480, с. 38].

Третя функція адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності – стимулююча. Стимулювання, відповідно до підходів, вироблених у педагогічній психології

[544, с. 207–213], економічних науках [20, с. 13], теорії управління [47, с. 60] та в адміністративному праві [525, с. 201–204], – це процес спонукання суб'єктів правовідносин демонструвати одні типи поведінки і утримуватися від інших. У такому разі позитивна модель поведінки є дотримання вимог адміністративно-правових та інших правових актів, у яких закріплені права, обов'язки, гарантії діяльності та особливості юридичної відповідальності як самих суб'єктів недержавної охоронної та приватної детективної діяльності, так і представників органів публічної влади. Останні здійснюють щодо зазначених вище суб'єктів контрольні, дозвільні та інші адміністративні процедури. Стимулювання суб'єктів правовідносин, їх спонукання до певної поведінки є необхідною умовою побудови ефективно працюючого механізму реалізації їх прав, обов'язків та інтересів, при цьому дуже важливим є поєднання внутрішньої (що здійснюється з використанням резервів певної організації) і зовнішньої (що здійснюється за допомогою резервів всієї держави і громадянського суспільства) системи стимулів [325, с. 56]. Стимулювання може носити як позитивний (закріплення правомірної поведінки шляхом заохочення), так і негативний (закріплення у свідомості суб'єкта думки про неприпустимість порушення норм закону шляхом застосування санкцій) характер.

Четверта функція адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності – захисна. У правовідносинах з участю суб'єктів зазначених видів діяльності переплітається надзвичайно велика кількість майнових і особистих немайнових інтересів фізичних і юридичних осіб. Будь-яка правова демократична держава у своїй конституції, органічних законах, прецедентах і іншими способами закріплює базові права громадян, інтереси підприємств, установ, організацій, які охороняються законом. Для забезпечення функціонування правового механізму цих прав функціонує система правоохоронних і судових органів. Однак, як зазначено у багатьох конституціях, передбачені ними права і свободи не є вичерпними. Фізичні та

юридичні особи мають право захищати свої права й іншими, не забороненими законом, способами, зокрема й укладаючи договори про надання їм послуг суб'єктами недержавної охоронної та приватної детективної діяльності. У сфері приватної детективної діяльності, безумовно, має місце правова лакуна, пробіл правового регулювання, що обумовлює надання детективних послуг під виглядом послуг інформаційних [142, с. 91]. Однак залишається сподіватися, що ситуація не носитиме постійний характер, і один із законопроектів про приватну детективну діяльність, що знаходиться нині на розгляді у Верховній Раді України, нарешті буде прийнятий.

Адміністративно-правове забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності знаходить своє практичне втілення у сфері суспільних відносин для встановлення і зміцнення гарантій законності, прав і свобод людини і громадянина за допомогою системи функцій. Це дає змогу побудувати зв'язок між вербальною правовою моделлю і практичною діяльністю суб'єктів, що реалізують свої владні повноваження у правоохоронній сфері або надають послуги, пов'язані із захистом майнових та особистих немайнових прав. Функції адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності потрібно трактувати як обумовлене цілями правового регулювання закріплення ідеальної моделі правовідносин у вигляді стандартів поведінки їх суб'єктів. Класифікація функцій адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності може бути побудована з опорою на цілі зазначеного виду адміністративно-правового забезпечення та включати організаційну, контрольну, стимулюючу і захисну функції.

Організаційна функція адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавних охоронної діяльності тісно пов'язана з роллю права, як універсального регулятора в упорядкуванні суспільних відносин. Прихильником якої б концепції праворозуміння не був дослідник,

загально визнаним є те, що право, завдяки своєму універсальному характеру, дозволяє надавати суспільним відносинам більшої організованості і сприяти задоволенню потреб та інтересів їх учасників. Організаційна функція адміністративно-правового забезпечення досліджуваних видів діяльності знаходить свій прояв як у підготовці законопроектів, покликаних регулювати суспільні відносини, пов'язані із наданням охоронних та приватних детективних послуг; у процесі обговорення вказаних законопроектів за широкої участі зацікавлених сторін, наприклад, Всеукраїнської Асоціації Приватних Детективів, Українського детективного союзу [133], під час аналітичної роботи, яка проводиться фахівцями Головного науково-експертного управління Верховної Ради України (така робота має за мету визначення відповідності представлених законопроектів положенням Конституції та законів України, міжнародним зобов'язанням нашої держави, загальним принципам права [245], а також збереження органічної єдності правової системи України); під час затвердження законопроектів. У досліджуваній сфері організаційна функція адміністративно-правового забезпечення знаходить свій прояв у внесенні і обговоренні поправок таких законопроектів відповідно до статей 45, 89, 116 Регламенту Верховної Ради України [395], а після набуття законом або підзаконним правовим актом чинності призначення організаційної функції адміністративно-правового забезпечення полягає у сприянні створенню одноманітної правозастосовної практики, за якої всі суб'єкти приватної детективної та недержавної охоронної діяльності діють у межах та у спосіб, передбачені законами України, і одночасно мають змогу задовольняти свої інтереси як суб'єкти підприємницької діяльності. Крім того, організаційна функція знаходить проявляється під час внесення змін та доповнень до чинних нормативно-правових актів, з метою забезпечити більшу їх відповідність актуальному стану розвитку суспільних відносин в Україні.

Що стосується контрольної функції, то вона є найбільш важливою для розуміння співвідношення між державою в особі її законодавчого органу,

правоохоронних та контрольних органів, і суб'єктами підприємницької діяльності, а також між останніми та громадянським суспільством. Такі зв'язки носять складний диференційований характер і часто характеризуються неоднорідністю і різноманітністю цілей суб'єктів таких відносин. Водночас, завдяки організуючій функції адміністративно-правового забезпечення, мета завдання та принципи діяльності суб'єктів досліджуваних видів діяльності уніфіковані й узгоджені. Контроль є феноменом демократичної держави, його виникнення пов'язане з усвідомленням державою та суспільством необхідності для органів влади та правоохоронних органів звітувати перед суспільством про свою діяльність. Поряд з тим контроль є і функцією держави, яка використовує його для визначення відповідності правовим приписам активності певних суб'єктів суспільних відносин.

Суб'єкти приватної детективної та недержавної охоронної діяльності під час надання послуг, можуть зачіпати сферу прав, свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб. Першою метою контролю як елементу функції адміністративно-правового забезпечення, яке охоплюється предметом цього дослідження, є моніторинг за його допомогою стану додержання прав і свобод людини і громадянина, а також законних інтересів фізичних та юридичних осіб, з метою отримання інформації щодо стану злочинності та правопорушень у суспільстві, зокрема, у сфері недержавної правоохоронної діяльності. Враховуючи, що відповідно до Закону № 1835-III, громадськість має низку прав у сфері правоохоронної діяльності, отримання такої інформації відбувається під час виконання членами означених громадських формувань статутних цілей. Крім того, відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації», будь-яка особа має право звертатися до розпорядників публічної інформації, до яких, відповідно до положень ч. 2 ст. 13 вказаного Закону, прирівнюються «суб'єкти господарювання, які володіють інформацією про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, що сталися або можуть статися і загрожують

здоров'ю та безпеці громадян; а також іншою інформацією, що становить суспільний інтерес (є суспільно необхідною інформацією)» [371]. Відповідно до Закону України «Про звернення громадян», громадяни України «мають право звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями» [398], що «стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення, а посадові особи вказаних структур зобов'язані розглянути пропозиції (зауваження) та повідомити громадянина про результати розгляду» [383]. Отже, керівник приватного підприємства, так само, як і керівник органу публічної влади, зобов'язаний відповідати на звернення, а значення контрольної функції адміністративно-правового забезпечення полягає у встановленні зворотного зв'язку між діями суб'єктів недержавної охоронної (приватної детективної) діяльності та додержанням прав і свобод фізичних та юридичних осіб під час здійснення такої діяльності.

Однак зведення контролю лише до одностороннього процесу отримання інформації державними органами про діяльність суб'єктів підприємницької діяльності і реагування на неї було неповним. Іншим аспектом такого контролю є отримання суб'єктами недержавної охоронної та приватної детективної діяльності інформації щодо дій органів державної влади та місцевого самоврядування у правоохоронній сфері, визначення тих аспектів таких дій, які можуть зачіпати їх законні інтереси, і своєчасне реагування на означені дії, наприклад, шляхом проведення спільних круглих столів, нарад, брифінгів, обговорення у засобах масової інформації тощо.

Функція стимулювання як функція адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавних охоронної діяльності, базується на концепті позитивної юридичної відповідальності, відповідно до

якої визначена відповідальність включає два аспекти: ретроспективний, пов'язаний із настанням несприятливих для особи наслідків вчинення нею порушення правових приписів, і позитивного (перспективного), сутність якого полягає у неухильному додержанні особою вимог правових актів, її сумлінній поведінці. Так, зокрема, на думку Н. Берлач, «юридична відповідальність виступає комплексним правовим інститутом, який спрямований на забезпечення стабільності суспільного устрою, забезпечення правопорядку і який для ефективного виконання поставлених завдань, проявляється у формі негативної (ретроспективної) та позитивної (перспективної) відповідальності» [30]. Обидва названі правові інститути реалізують реакцію держави на вчинення особою суспільно шкідливого чи суспільно корисного діяння. Більшість дослідників погоджуються з існуванням значної кількості недоліків у процесі застосування ретроспективної відповідальності, що часто зумовлено її репресивним характером, а також зменшенням можливостей перевиховання порушника. З іншого боку, позитивна юридична відповідальність спрямована на заохочення сумлінної та законослухняної поведінки, чим і обґрунтовується її пріоритетний характер у процесі становлення демократичного суспільства в Україні» [30]. Серед правознавців концепція позитивної юридичної відповідальності неодноразово була предметом критики, з огляду на віднесення до її змісту іншого правового явища (сумлінної правослухняної поведінки), однак ця концепція характеризує прогресивні тенденції у розвитку правової науки, оскільки додержання правових норм лише внаслідок страху перед покаранням, ніколи не призводило до позитивних результатів у регіональному та термінальному аспектах, і навпаки, ті держави, громадяни яких глибоко усвідомлюють необхідність додержання правових норм для досягнення стану самоповаги, мають більші успіхи у протидії злочинності та правопорушенням.

Стимулююча функція адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності являє собою

створення достатніх для правомірної діяльності правових підстав та умов, за яких суб'єкти зазначених видів діяльності можуть не вдаватися до вчинення певних правопорушень, як до єдиного варіанту досягти цілей своєї підприємницької діяльності. Найбільш розповсюдженими правопорушеннями у досліджуваній сфері є повна тінізація підприємницьких відносин, коли певні види діяльності або діяльність певних працівників здійснюється без будь-яких правових підстав, або часткова, коли внаслідок прогалин у правовому регулюванні суб'єкти надання певних послуг вимушені маскувати реально надані послуги, надання яких законодавством України не передбачено, іншими видами послуг. Стимулююча функція адміністративно-правового забезпечення покликана постійно долати наявні суперечності та прогалини у сфері правового регулювання досліджуваних видів діяльності, і тут вона має певну схожість з організуючою функцією, але якщо предметом впливу останньої є упорядкування суспільних відносин, то предметом дії стимулюючої функції є створення та постійне підкріплення системи правових чинників, які мають сприяти правослухняній поведінці як самих суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності, так і їх клієнтів.

Захисна функція адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавних охоронної діяльності має за мету нівелювання ризиків та небезпек, які виникають під час здійснення вказаних видів діяльності. Передусім це корупційні ризики, оскільки адміністративно-правове забезпечення у досліджуваній сфері характеризується значною недосконалістю, а наявні прогалини та суперечності створюють численні корупційні ризики внаслідок неможливості суб'єктів зазначених видів діяльності виконати прописані в законі вимоги або внаслідок неможливості однозначного розуміння змісту певної правової норми різними суб'єктами правозастосування [472, с. 48].

Отже, призначення адміністративно-правового забезпечення досліджуваних у цій роботі приватної детективної (розшукової), а також

тісно пов'язаної з останньою недержавної охоронної діяльності, полягає зокрема у створенні достатніх правових умов для недопущення зростання корупційних ризиків, а також зменшення негативного впливу вже наявних. Крім того, захисна функція досліджуваних видів адміністративно правового забезпечення покликана захищати конкурентні відносини на ринку недержавних охоронних та приватних детективних послуг, шляхом створення однакових правових підстав діяльності різних суб'єктів [476, с. 556]. Захисна функція проявляється і під час встановлення певних гарантій для суб'єктів визначених видів діяльності, передусім пов'язаних з їх офіційним працевлаштуванням, а також їх захистом від фізичної, інформаційної та інших видів небезпек під час здійснення своєї діяльності.

Вище було розглянуто ідеальну модель стану функції адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності. На жаль, нині не всі функції реалізовано повною мірою. Зокрема, вадами організаційної функції є відсутність недостатньої впорядкованості наявних суспільних відносин у сфері приватної детективної діяльності внаслідок відсутності правового законодавчого акту, який би її регулював, а також внаслідок недостатнього створення умов для розвитку вільних конкурентних відносин на ринку охоронних послуг. Недоліки контрольної функції полягають у прогалинах правового регулювання здійснення громадського контролю за діяльністю зазначених суб'єктів, а також у недостатній структурованості наслідків контролю з боку правоохоронних органів, що проявляється у практичній відсутності інформації щодо кількості контрольних заходів та їх правових наслідків. Так, наприклад, на офіційному сайті МВС України на сторінці «Проведення заходів державного нагляду (контролю)» міститься таблиця із переліком понад 8 тис. виданих ліцензій на здійснення охоронної діяльності [219], «Перелік питань для проведення заходів державного нагляду (контролю) у сфері охоронної діяльності» [332], Наказ МВС від 21.11.2019 р. № 966 «Про затвердження Річного плану проведення заходів державного нагляду (контролю) Міністерством

внутрішніх справ України на 2020 рік» [379], однак чи здійснювалися такі перевірки у попередні роки, які порушення було встановлено під час таких перевірок, які правові наслідки це мало – залишається невідомим.

Функція стимулювання напевно виражена найбільш слабо з усіх функцій адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності, оскільки суб'єкти приватної детективної діяльності позбавлені змоги бути носіями правослухняної поведінки внаслідок того, що з одного боку, існує економічно підкріплена суспільна потреба у наданні приватних детективних послуг, а з іншого – держава багато років не може надати цій діяльності легального характеру. Функція захисту також має вади, пов'язані як з відсутністю правового регулювання діяльності приватних детективів, так і з декларативністю багатьох норм та положень законодавства, яке визначає особливості недержавної охоронної діяльності. Прикладом є прогалини у правовому регулюванні правового статусу т. зв. муніципальних варт, які активно здійснюють свою діяльність у багатьох містах України, однак правові підстави такої діяльності поки що відсутні, оскільки закон про муніципальну варту, який мав би визначити її основні завдання (забезпечення охорони громадського порядку на території юрисдикції відповідної місцевої ради, у взаємодії з органами внутрішніх справ; профілактика правопорушень; «інформування органів та підрозділів внутрішніх справ про вчинені або ті, що готуються, злочини, місця концентрації злочинних угруповань» [537]; виконання окремих адміністративних стягнень; охорона майна, що перебуває у комунальній власності; надання окремих видів правової та соціальної допомоги громадянам, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам та організаціям, що здійснюють свою діяльність на території відповідної міської ради та місцевої ради об'єднаної територіальної громади; сприяння виконанню рішень відповідних рад, що утворили муніципальну варту, прийнятих у межах їх повноважень [357]), також так і не було прийнято.

Аналіз сучасного стану реалізації функцій адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та державної охорони діяльності свідчить, що вони являють собою нерозривну єдність основних напрямів практичної реалізації досліджуваного виду адміністративно-правового забезпечення, в якому поєднуються конституційні принципи першочергового поширення на всіх сфери суспільних відносин прав, а також свобод людини (громадянина, особи без громадянства), захисту власності і свободи конкурентних відносин. Організаційна функція адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності має за мету впорядкування суспільних відносин під час здійснення вказаних видів діяльності, функціонування підприємств та фізичних осіб-підприємців, які надають приватні детективні та охоронні послуги, що досягається шляхом створення єдиних для всіх суб'єктів підстав та умов здійснення певних дій, які визначають їх правомірний характер та сприяють законності і додержанню прав, а також визначених Основним Законом і міжнародними договорами свобод, і закріплених (гарантованих) різними правовими документами законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Контрольна функція адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності призначена для створення завдяки проведенню систематичного та комплексного моніторингу діяльності зазначених суб'єктів, зворотного зв'язку між додержанням ними правових приписів і визнанням їх поведінки правомірною, або у разі здійснення порушень правових норм – настання юридичної відповідальності. Призначення стимулюючої функції адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та державної охорони діяльності має своєю ціллю створення правового підґрунтя для прагнення як суб'єктів вказаних видів діяльності, так і їх клієнтів та органів державної влади, до правомірної поведінки за рахунок подолання прогалин та суперечностей правового регулювання та створення єдиної правозастосовної практики. Функція захисту, як функція адміністративно-правового забезпечення приватної

детективної та недержавних охоронної діяльності, має за мету нівелювання ризиків правового, економічного, фізичного, інформаційного та іншого характеру, які можуть супроводжувати досліджувані види діяльності, а також супроводжувати активність посадових осіб держави та органів місцевого самоврядування під час здійснення ними регулюючих та контрольних функцій у сфері державної правоохоронної діяльності.

2.3 Види адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності

Перед тим, як розпочати аналіз видів адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності, доречно зазначити, що у науці адміністративного права ця проблематика є поки що недостатньо висвітленою. З цього приводу С. Гальонкін зазначав, що нині в теорії права немає ґрунтовного та раціонального погляду, який би визначав ключові види адміністративно-правового забезпечення [81, с. 176]. На підставі аналізу російського вченого В. Четверикова [506], дослідник дійшов висновків щодо доцільності виокремлення таких ключових видів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження, а саме: адміністративно-правова координація й управління, адміністративно-правовий захист та адміністративно-правова охорона. Розподіл наведених видів проведено на основі різних правовідносин, які виникають в контексті реалізації кожного з них, а також кількості та порядку застосування управлінських заходів у рамках адміністративно-правового забезпечення.

О. Батраченко, досліджуючи «забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки і порядку, на підставі аналізу низки правових актів» [160; 376; 377; 387; 392], виокремлює такі «види адміністративно-правового забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки і порядку: 1) участь у формуванні державної політики у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) превентивна діяльність – попередження (профілактика) вчинення правопорушень, що посягають на публічну безпеку і порядок; 3) виявлення, припинення, розкриття та розгляд адміністративних правопорушень, що посягають на публічну безпеку і порядок, а також застосування у визначених КУПАП випадках адміністративних стягнень; 4) здійснення охоронної діяльності; 5) контрольна діяльність за дотриманням громадянами, іншими фізичними та юридичними особами публічної безпеки та порядку у межах та в порядку, визначеному законодавством» [22, с. 81].

Н. Яворська пропонує інший перелік основних видів адміністративно-правового забезпечення підприємництва, а саме: «легалізація підприємницької діяльності; забезпечення безпеки підприємницької діяльності для громадян, суспільства і держави; держаний протекціоналізм; податкове та митне забезпечення; тарифне забезпечення і забезпечення у галузі ціноутворення; здійснення державного контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю; захист прав суб'єктів підприємницької діяльності» [543, с. 58].

С. Будником сформульовано авторську класифікацію видів адміністративно-правового забезпечення протидії правопорушенням у сфері безпеки дорожнього руху Державтоінспекцією України за такими критеріями, як: сфера адміністративно-правової діяльності; час здійснення; стадії здійснення; ступінь відкритості; джерела адміністративно-правового забезпечення протидії правопорушенням; правова кваліфікація [56, с. 9].

Коректне визначення видів «адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності» [266] передусім потребує визначення базового критерію їх класифікації. Критерій являє собою «мірило оцінки, судження, необхідна та достатня умова прояву або існування якогось явища чи процесу. Розгляд будь-якої досліджуваної величини повинен містити в собі не тільки ознаки її компонентів, а й критерії, що визначають вираження тієї чи іншої ознаки в процесі або явищі, що розглядається» [205, с. 54]. Критерій – це «важлива і визначальна ознака, яка характеризує якісні аспекти явища, його сутність» [484, с. 7]. Зважаючи на трактування адміністративно-правового забезпечення як «здійснення державою в особі її спеціально уповноважених органів структурування суспільних відносин для досягнення високого стану реалізації конституційних принципів, які базуються на людиноцентристському підході, а також створення системи гарантій діяльності органів публічного управління, суб'єктів підприємницької діяльності та інститутів громадянського суспільства» [290], можна виокремити як основний цільовий

критерій розмежування видів адміністративно-правового забезпечення у досліджуваній сфері.

Феномен «мета», який зазвичай розуміють як усвідомлену на вербальному рівні та закріплену на рівні планів, програм, концепцій ідеальну модель людської діяльності, спрямовану на досягнення бажаного результату, пронизує велику кількість правових досліджень. У сфері адміністративно-правового забезпечення цей феномен розглядається у різних аспектах. Зокрема, С. Жуков вважає, що «мету у сфері адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів потрібно розглядати як на стратегічному, так і на тактичному рівні. Якщо на стратегічному рівні, на думку вченого, вона являтиме собою досягнення такого стану, за якого у державі забезпечено достатній рівень захисту прав і свобод людини і громадянина, то на тактичному рівні вона може бути представлена як створення системи вимог до доброчесності суддів, закріплення їх у відповідних нормативно-правових актах та забезпечення об'єктивного та оперативного контролю за тим, наскільки ці правові акти досягають визначених стратегічною метою показників» [119, с. 42]. Вчений вважає, що «невід'ємною рисою суб'єкта є його здатність пливати на об'єкт, при цьому у дослідженнях з адміністративного права об'єкт трактується з певними варіаціями, які можна звести до трьох основних позицій: зокрема, під об'єктом може розумітися або орган державної влади та його посадові особи, або діяльність таких органів та посадових осіб (чи окремі напрями такої діяльності), або деякі феномени, що належать до правових явищ (публічне управління, державний контроль, адміністративне судочинство тощо)» [119, с. 42]. Підтримуючи загалом думку щодо стратегічного та тактичного рівня адміністративно-правового забезпечення, необхідно зауважити, що їх ієрархічний характер не дає змоги здійснювати на основі вказаних рівнів розмежування вказаного виду правового забезпечення на окремі види, які не співвідносяться між собою як ціле та його частина. Більш продуктивним є використання як інструменту, пізнання цілей змістової ознаки. Це дозволить конкретизувати

самі цілі адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності, його видам надати більшої практичної спрямованості та зв'язку із динамікою розвитку адміністративно-правових норм, якими регулюються суспільні відносини у правоохоронній сфері.

Вказане дає підстави виокремити п'ять відносно автономних видів адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної правоохоронної діяльності. По-перше, це адміністративно-правове забезпечення захисту прав і свобод людини у правоохоронній сфері; по-друге – зміцнення законності і правопорядку у державі, по-третє – адміністративно-правове забезпечення підприємницької діяльності недержавних правоохоронних організацій; по-четверте, адміністративно-правове забезпечення безпеки суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності під час здійснення ними своєї діяльності; по-п'яте, адміністративно-правове забезпечення державного та недержавного контролю за діяльністю суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності.

Розглянемо вказані види адміністративно-правового забезпечення детальніше. Адміністративно-правове забезпечення захисту прав і свобод людини у правоохоронній сфері являє собою вплив держави на суспільні відносини, з метою реалізації визначених Конституцією та законами України положень, які втілюють ідею людиноцентризму у законотворчу та правозастосовну практику.

Я. Лазур зазначає, що «соціально-економічні та політичні перетворення, що відбулися в останні роки незалежності України, створили основу для формування нових поглядів державних службовців на проблеми публічного управління та забезпечення прав та свобод людини та громадянина. Права і свободи людини та громадянина були визначені як головна мета всієї системи публічного управління, про що свідчило, зокрема прийняття Постанови Верховної Ради України від 17 червня 1999 року «Про засади державної політики України у галузі прав людини», в якій

закріплювалися пріоритетні напрями державної політики у галузі прав людини» [372]. Беззаперечно, дотримання та забезпечення прав і свобод людини є основою державного та суспільного життя, а отже, повинно бути одним із головних обов'язків органів публічного управління та їх посадових осіб». Саме пріоритет прав людини у державній діяльності, розвиток демократичних засад в управлінні вимагають в усіх сферах суспільного життя подальшого зміцнення правосвідомості громадян та посадових осіб, виконання кожним свого громадянського обов'язку» [209, с. 112]. Категорія «права і свободи людини» в аспекті «адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності» [266], має щонайменше три рівні розуміння: перший – це права, свободи та інтереси всіх без винятку громадян України, іноземців та осіб без громадянства, що мешкають в Україні на законних підставах, які виникають і реалізуються у правоохоронній сфері держави. Суб'єкти приватної детективної та недержавної охоронної діяльності можуть або сприяти задоволенню вказаних прав, свобод та інтересів, або не порушувати їх під час свого функціонування. Ці положення базуються на нормах ст. 8 Конституції України, відповідно до яких «в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується» [175]. «Принцип верховенства права – це один із системи основоположних принципів, що визначають новітній конституційний лад України, і є юридично обов'язковою нормою найвищого рівня сучасного українського правопорядку. Його дія поширюється на усі органи державної влади, органи регіонального і місцевого самоврядування та їх посадових осіб в усіх сферах нормотворчої, правоохоронної та правозастосовної діяльності» [176, с. 51–52]. Принцип верховенства права як «основоположний принцип

сучасного українського конституційного права, є наслідком впровадження у національну систему права кращих здобутків європейської конституційної спадщини, її норм і стандартів, здійсненого в рамках процесу лібералізації політичних режимів шляхом переходу від тоталітаризму до демократії, який видався можливим у країнах Східної і Центральної Європи після падіння комуністичної системи влади» [176, с. 51–52]. Принцип верховенства права – це «невід’ємний елемент системи цінностей, покладених в основу становлення і розвитку європейського правопорядку після Другої світової війни, і які є спільним надбанням європейських народів, незалежно від їх національних правничих культур і традицій чи національних систем права країн Європи. Принцип верховенства права є одним із тріади принципів спільної спадщини європейських народів, до якої належать також принцип плюралістичної демократії та принцип прав людини» [176, с. 51–52]. Доречно також згадати положення ст. 3 Конституції України, в якій визначено, що людина, її життя і здоров’я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов’язком держави [175].

Другий рівень – це права і свободи самих суб’єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності, які також є громадянами України (або іноземцями чи особами без громадянства, які перебувають на території України на законних підставах), і які реалізуються у процесі їх діяльності. Це «право на працю, включає змогу заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується» (ст. 43 Конституції України) [175], «право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом» (ст. 42 Конституції України) [175], «право на відпочинок» (ст. 45 Конституції України) [175], «право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової

втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом» (ст. 46 Конституції України) [175] тощо. Тобто за своїм змістом – це переважно соціально-економічні права, однак можливість реалізації означених прав виникає саме у сфері адміністративно-правових відносин, оскільки можливість людини і громадянина реалізувати вказані права потребує здійснення низки дій органами публічної влади у межах наданих їм законом повноважень.

Третій рівень адміністративно-правового забезпечення захисту прав і свобод людини у правоохоронній сфері пов'язаний із забезпеченням прав і свобод осіб, які користуються приватними детективними та недержавними охоронними послугами, а також інших осіб, персональні дані яких можуть бути розголошені під час здійснення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності. Зокрема, такі права визначені у ст. 31 Конституції України, відповідно до якої «кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо» [175]. Доречно згадати положення ч. ч. 1, 2 ст. 32 Основного Закону, відповідно до яких «ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини» [175].

Другий вид адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної правоохоронної діяльності – зміцнення законності і правопорядку у державі. Законність як загальний правовий принцип і правовий режим загалом, зазвичай тлумачиться як суворотність відповідності дій суб'єктів правовідносин правовим приписам з настанням

несприятливих наслідків, зокрема, у вигляді юридичної відповідальності, у разі порушення правових норм. В. Т. Білоус зазначала, що «правоохоронна система, до якої входять система правових норм і система державних органів, які забезпечують законність і правопорядок, зокрема у сфері економічних відносин, є предметом окремого вивчення багатьох юридичних дисциплін, але загалом система правоохоронних органів характеризується такими положеннями: наявністю елементів (підсистем); субординаційними і координаційними зв'язками підсистем; цілісністю та якісною своєрідністю; відносною самостійністю тощо» [39, с. 223]. При виконанні своїх функціональних завдань «система правоохоронних органів вступає в управлінські й організаційні відносини (як внутрішньосистемні, так і зовнішні) з різними елементами державних структур. Ці відносини можуть бути як вертикальними (влада – підпорядкування), так і горизонтальними (співробітництво – погодження), але обов'язково законодавчо визначені» [39, с. 223]. Існування недержавних правоохоронних структур дає змогу використовувати додатковий потенціал суб'єктів господарювання для зменшення кількості злочинів та правопорушень, ліквідації причин та умов, які сприяють вчиненню юридичних деліктів, зменшення рівня корупції у державі. Отже, адміністративно-правове забезпечення зміцнення законності і правопорядку у державі як вид адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної правоохоронної діяльності, являє собою упорядкування правового регулювання суспільних відносин за участі суб'єктів означених видів діяльності, з метою створення умов для їх участі у виконанні правоохоронної функції держави без шкоди для розвитку відносин вільної конкуренції між суб'єктами господарювання.

Існування адміністративно-правового забезпечення підприємницької діяльності недержавних правоохоронних організацій, як третього досліджуваного виду адміністративно-правового забезпечення, тривалий час заперечувалося багатьма науковцями як таке, що є приватноправовим за своєю сутністю, а отже, не може регулюватися нормами адміністративного

права. Ситуація докорінно змінилася за останні 15 років, коли почали масово захищатися дисертації, предметом дослідження яких були адміністративно-правові аспекти господарської діяльності. Серед них особливе місце займає докторська дисертація Є. В. Петрова «Адміністративно-господарське право як підгалузь адміністративного права України», в якій учений доводить, що «адміністративно-господарське право, сформоване у межах системи адміністративного права, містить у собі усі риси та особливості останнього. Процес формування адміністративно-господарського права, на думку науковця, став логічним наслідком, з одного боку, визнання українськими вченими-правниками теорії поділу права на приватне та публічне, як першооснови формування системи національного права» [334, с. 112–117], а з іншого – «подальшої диференціації норм особливого адміністративного права, пов'язаної з формуванням у межах системи останнього нових підгалузей права, однією з яких власне і є адміністративно-господарське право. Диференціація підгалузей особливого адміністративного права має здійснюватися відповідно до функцій, які виконуються суб'єктами публічної адміністрації. Під адміністративно-господарським правом Є. В. Петровим запропоновано розуміти сукупність правових норм, які регулюють відносини, що складаються між публічною адміністрацією та суб'єктами господарювання щодо виконання публічною адміністрацією покладених на неї законодавством обов'язків (функцій)» [334, с. 112–117]. Дослідником обґрунтовано, що «система адміністративно-господарського права являє собою поєднання взаємозв'язаних писаних та неписаних норм, спрямованих на регулювання суспільних відносин, які виникають за участю публічної адміністрації та суб'єктів господарювання» [334, с. 112–117]. Крім того, акцентовано, що «система адміністративно-господарського права являє собою цілісне утворення, яке складається з адміністративно-господарських норм (писаних та неписаних), об'єднаних у відповідні правові інститути. Водночас названа система є структурним утворенням системи українського

права, у межах якої вона входить до підсистеми адміністративного права, яке натомість є елементом підсистеми публічного права» [334, с. 112–117].

Позиція Є. Петрова щодо належності норм, які регулюють відносини за участі органів публічної влади і суб'єктів господарювання, до сфери дії публічного, і зокрема адміністративного права, викладена в його докторській дисертації, а також низці інших наукових праць, загалом є прийнятною [335–337], оскільки специфіка діяльності недержавних правоохоронних організацій обумовлює додаткову аргументацію на користь цієї думки.

Така аргументація була детально викладена у праці М. Завального, який доводить, що винятковий характер державної правоохоронної діяльності обумовлений особливістю правоохоронної системи, її суб'єктним складом. Суб'єкти правоохорони поділено вченим на дві основні групи: державні та недержавні. Головним суб'єктом правоохорони в Україні, на думку М. Завального, залишається державна. Правоохоронна функція держави реалізується через діяльність органів законодавчої, виконавчої та судової влади. Діяльність державних суб'єктів правоохорони характеризується детальною правовою регламентацією: у нормативно-правових актах визначено повноваження кожного державного органу. Залежно від організаційно-правової форми (з урахуванням колективної та індивідуальної складової): 1) приватні суб'єкти охоронної діяльності, служби безпеки підприємств, адвокатські бюро та асоціації, третейські суди; 2) громадські об'єднання у вигляді громадських формувань з охорони громадського порядку та кордону, добровільні пожежні дружини, вуличні, сільські, квартальні, будинкові комітети тощо; 3) індивідуальні суб'єкти правоохорони, які виконують свої функції індивідуально або спільно з державними суб'єктами правоохорони (громадяни, які співпрацюють з державними суб'єктами правоохорони на конфіденційній основі, позаштатні співробітники державних органів правоохоронного спрямування, приватні нотаріуси, приватні виконавці, адвокати, а також окремі громадяни, діяльність яких спрямована на захист прав і свобод інших осіб). До окремої

групи віднесено суб'єктів, які наділені юрисдикційними повноваженнями щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення. Зазначені недержавні суб'єкти правоохорони є суб'єктами й локальних адміністративно-правових відносин, зокрема щодо їхньої внутрішньоорганізаційної діяльності: питання створення та реорганізації недержавних суб'єктів правоохорони, кадрова робота, визначення напрямів діяльності та взаємодії з державними суб'єктами правоохорони тощо. Адміністративно-правові норми здійснюють регулюючий вплив на діяльність зазначених суб'єктів. При цьому приватні суб'єкти охоронної діяльності мають право діяти і як юридичні особи, і як фізичні особи-підприємці [122, с. 209]. Протягом останніх років з'явилися наукові обґрунтування концепції непрямого регулювання економіки: О. Рябченко доводив, що необхідність доктринального аналізу проблеми використання форм непрямого регулювання економіки зумовлена першочерговістю орієнтованості на людину в діяльності державних органів, що визначає стимулювання соціальної активності людини за умови, що забезпечені інтереси держави, які стосуються сталого економічного розвитку та добробуту населення [554, с. 177–193].

Керуючись визначеними вище теоретико-методологічними засадами, можна сформулювати визначення адміністративно-правового забезпечення підприємницької діяльності недержавних правоохоронних організацій як державою, в особі органів публічної влади створення правових основ для функціонування суб'єктів приватної детективної, недержавної охоронної та інших видів підприємницької діяльності у сфері правоохорони, шляхом легітимізації їх діяльності в адміністративно-правових актах, її ліцензування, державного та громадського контролю за її здійсненням.

Адміністративно-правове забезпечення безпеки суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності під час здійснення ними своєї діяльності, як четвертий вид досліджуваного правового забезпечення, базується на положеннях ч. 1 ст. 3 Конституції України, відповідно до яких

«людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [175]; ст. 27, яка визначає, що кожна «людина має невід'ємне право на життя, ніхто не може бути свавільно позбавлений життя» [175]; «обов'язок держави – захищати життя людини; і кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань» [175]; ст. 28, відповідно до якої «кожен має право на повагу до його гідності; а також на положеннях інших статей Основного Закону» [175].

Проблематика безпеки суб'єктів господарювання належить до достатньо розроблених у національній правовій науці. Так, на думку авторів навчального посібника «Детективна діяльність у сфері економічної безпеки», «безпекова діяльність – це діяльність, спрямована на протидію загрозам, з метою захисту корпоративних інтересів, збереження цілісності процесів чи системи, та сприяння її розвитку на основі засвоєння та розвитку безпекової культури. За змістом безпекова діяльність має комплексний характер, що дає змогу володіти відповідною інформацією оперативного і аналітичного характеру про загрози, на основі якої попереджати їх виникнення чи реалізацію» [104, с. 98]. У випадках настання загрози – «ліквідувати її, після реалізації – відновлювати втрати, цілісність процесів чи об'єктів. Відтак безпекова діяльність структурно містить три складових механізми: а) інформаційно-оперативні; б) попереджувально-профілактичні; в) ліквідаційно-відновлювальні.

На практиці кожний з цих механізмів безпекової діяльності реалізується через низку видових функцій безпеки (видів безпекової діяльності), які містять відповідні методи і засоби» [104, с. 98]. Однак існує ще один аспект безпекової діяльності – нормативно-правовий, і він постає системоутворюючим для різних видів економічної безпеки суб'єктів господарювання, оскільки визначає межі та моделі їх правомірної поведінки, механізми відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів тощо. У контексті цього, В. Білоус відносить до складових загроз економічній

безпеці: «зростання сектору «тіньової» економіки, посилення її криміналізації; ріст рівня корупції та організованої злочинності, її проникнення до ключових галузей економіки, неефективність управління державним сектором економіки та податкової системи; масове ухилення від сплати податків; відсутність адекватного кримінальній ситуації законодавства та судової системи; неузгодженість дій правоохоронних органів щодо посилення боротьби з економічною злочинністю; затримка і відставання у створенні найважливіших інститутів ринкової економіки; не виважена лібералізація зовнішньоекономічної діяльності; неефективність державного регулювання та керованості соціально-економічними процесами; відсутність продуманої системи економічної безпеки» [38, с. 117].

Дослідженням предмета державної діяльності у сфері економічної безпеки В. Білоуса встановлено, що «основними напрямками повинні стати: визначення та моніторинг факторів, які підривають стійкість соціально-економічної системи у короткостроковій та довгостроковій перспективі; розробка і здійснення економічної політики інституціональних перетворень, спрямованих на усунення або пом'якшення шкідливих впливів загрозоформуючих факторів, локалізацію та наступну ліквідацію самих загроз» [38, с. 117]. Зважаючи на методологічні засади, закладені у вказаній, а також в інших роботах науковця [40–42], можна визначити адміністративно-правове забезпечення безпеки суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності під час здійснення ними своєї діяльності, як створення адміністративно-правових засад правомірної поведінки учасників суспільних відносин у правоохоронній сфері, спрямованої на збереження життя, здоров'я (фізична безпека), честі та гідності (психологічна безпека), майнових інтересів (економічна безпека) суб'єктів означених видів недержавної правоохоронної діяльності, а також створення та зміцнення відновлення їх прав, свобод та законних інтересів у разі їх порушення і відшкодування спричиненої шкоди у встановленому законом порядку.

Адміністративно-правове забезпечення державного та недержавного контролю за діяльністю суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності базується на положеннях ч. 4 ст. 42 Конституції України, відповідно до якої «держава захищає права споживачів; ч. 2 ст. 32, яка визначає, що не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини» [175], а також інших положеннях Основного Закону. О. Музичук, який провів масштабне дослідження контролю за діяльністю правоохоронних органів, визначає його як «один із видів соціального контролю, що має лише йому притаманну мету, завдання, об'єкт та предмет, здійснюється міжнародними, державними та недержавними суб'єктами, які наділені різним обсягом контрольних повноважень, зокрема, і правом втручання суб'єкта контролю у професійну діяльність правоохоронних органів, зміст якого полягає у перевірці виконання (додержання) ними вимог законодавчих та підзаконних актів, що регламентують їх діяльність» [257]. До спеціальних ознак контролю за діяльністю правоохоронних органів ученим віднесено те, що: «1) він є різновидом соціального контролю, механізмом участі державних та недержавних суб'єктів в управлінні правоохоронною справою, що є позитивно апробованою практикою більшості демократичних країн; 2) його об'єктом є лише правоохоронні органи держави, законодавче визначення яких є недосконалим, а перелік, що пропонується у чинному законодавстві, – відкритим (невичерпним); 3) предметом такого контролю є як зовнішня, так і внутрішньо-організаційна діяльність правоохоронних органів; 4) виконує спеціальну мету та спеціальні завдання; 5) здійснюється міжнародними, державними та недержавними суб'єктами, чим відрізняється від таких видів контролю, як державний, цивільний та громадський; 6) суб'єкти такого контролю наділені різним обсягом контрольних повноважень (від припинення діяльності правоохоронних органів, зміни їх штатної структури,

скасування їх актів управління до подання скарги на їх діяльність), а незначний обсяг деяких з них (наприклад, громадського контролю) обумовлює необхідність введення у законодавчий обіг такого терміна, як «громадський нагляд; 7) зазвичай передбачає втручання суб'єкта контролю у професійну діяльність підконтрольного об'єкта, що реалізується під час припинення його протиправних дій, притягнення винного до відповідальності, відміни акта управління, відсторонення його від виконання службових обов'язків; 8) сутність такого контролю полягає у тому, що держава та її окремі інституції перевіряють діяльність органів, які наділені правом застосування державного примусу, зброї, спеціальної техніки, сили тощо, утримуються за рахунок державного бюджету, отже, перебувають на піклуванні (утриманні) держави та суспільства; 9) передбачає спеціальні форми та методи його здійснення, які насамперед залежать від: суб'єкта контролю, обсягу наданих повноважень та його предмета, напряму діяльності правоохоронного органу, який перевіряється» [257]. Саме поняття «правоохоронні органи» О. Музичуком визначено як «державні органи, метою утворення та діяльності яких є охорона та захист прав і свобод громадян, інтересів суспільства і держави, передусім, від злочинних посягань, що є визначальним (основним) у їх діяльності, і які, у зв'язку з цим та на професійній основі, виконують правоохоронні завдання, функції та повноваження, здійснення яких передбачає можливість застосування державного примусу, а їх працівники мають підвищений соціально-правовий захист», обумовлений особливостями проходження ними «правоохоронної служби» [259, с. 12–21], тобто зміст цього поняття у жодний спосіб не співвідноситься з недержавними правоохоронними організаціями. Втім це не знецінює здобутків ученого у галузі вироблення теоретико-методологічних засад контролю у сфері правоохорони. На підставі їх аналізу, можна сформулювати таке визначення: адміністративно-правове забезпечення державного та недержавного контролю за діяльністю суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності являє собою здійснення

постійного комплексного спостереження за законністю діяльності означених суб'єктів, з метою недопущення порушення ними вимог правових приписів та усунення перешкод та суперечностей у правовій сфері, які виступають причинами та умовами вчинення ними юридичних деліктів.

Виділені види адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності перебувають у постійному зв'язку та взаємодії, що пов'язано з певною умовністю виокремлення певних сфер правового забезпечення. Водночас запропонована класифікація може бути використана для вдосконалення системи адміністративно-правових актів у досліджуваній сфері.

2.4 Адміністративно-правові засоби забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності

Правові засоби являють собою важливий елемент механізму адміністративно-правового забезпечення, призначення якого полягає у здійсненні дій, необхідних для досягнення цілей правового регулювання, у межах передбачених актами адміністративного законодавства вимог. На думку С. Алексєєва, «правові засоби являють собою субстанціональні, інституціональні правові феномени, які розглядаються в контексті власного функціонального призначення і спрямовані на досягнення соціально корисних цілей. Правові засоби консолідуються у систему для досягнення поставлених цілей і знаходять своє втілення у механізмі правового регулювання» [11, с. 14–15]. Н. Заяць, розвиваючи думку С. Алексєєва, стверджує, що поняття «субстанціональність» «дає характеристику сутності того чи іншого правового явища – того, з чого воно складається як реальний факт дійсності. До субстанціональних у юридичній сфері належить сама правова матерія, яка хоча і належить до суб'єктивної сторони життя суспільства, але виступає як об'єктивований соціальний феномен, реальний факт у суб'єктивно-об'єктивній дійсності, що виражений у праві як інституційному утворенні. Як субстанціональні явища, правові засоби відрізняються від інших компонентів правової дійсності: з одного боку, від явищ правової дійсності – діяльності у сфері правотворчості, актів з реалізації та застосування юридичних норм (тлумачення, винесення правозастосовних рішень тощо)» [132, с. 168–171], а з іншого – «від явищ суб'єктивної сфери правової дійсності – правосвідомості, суб'єктивних елементів правової культури, правової науки. Ці дві сторони враховуються в правовому регулюванні, є частиною його механізму, і тому може йтися про регулятивні функції правосвідомості чи про регулятивне значення застосування права» [132, с. 168–171]. Але вони самі собою «не створюють тих регулятивних компонентів, з яких складається право, тобто того, що є

правовими засобами. Саме тому наведені вище два компоненти правової дійсності пов'язані з правовими засобами, але безпосередньо до їхнього складу не входять: один із них (правова дійсність) – як застосування та використання правових засобів, а інший (явища суб'єктивного порядку, наприклад правосвідомість) – уявлення про них, які є суб'єктивним образом» [132, с. 168–171].

На думку Р. Ромашова, «правові засоби – це такі інституційні утворення (встановлення, форми) правової дійсності, які у своєму реальному функціонуванні, використанні у процесі спеціальної правової діяльності, призводять до досягнення певного результату у вирішенні соціальних завдань і проблем, що стоять перед суспільством і державою на певному етапі. У контексті сформульованого визначення правовий засіб тотожний інструменту, за допомогою якого здійснюється регулятивна діяльність. З огляду на такий інструментальний підхід, правові засоби численні і різноманітні, вони виконують різні функції на окремих ділянках правового регулювання, у різних видах юридичної діяльності» [424, с. 269].

М. Белкін зазначав, що «об'єктивним критерієм виокремлення з маси суспільних відносин тих, що складають саме предмет адміністративного права, є обов'язкова наявність у цих відносинах особливого суб'єкта – суб'єкта владних повноважень. Отже, на думку вченого, адміністративно-правові засоби – це юридичні засоби, які реалізуються за участю держави в особі її уповноважених органів – суб'єктів владних повноважень – у сфері адміністративно-правового регулювання, з метою забезпечення публічного правопорядку та законності» [33, с. 86–91]. Керуючись їх суттєвими ознаками, дослідник констатує, що «адміністративно-правові засоби доцільно класифікувати на: норми, відносини, законодавство, методи, форми, компетенція суб'єктів, способи реалізації норм» [33, с. 86–91]. Виходячи з поглядів С. Алексєєва, ним побудована «ієрархія цих засобів: засоби першого рівня – законодавство, норми; другого рівня – відносини, що ними

породжуються; третього рівня – методи, форми, способи, компетенція суб'єктів» [33, с. 86–91].

Л. Шевченко стверджує, що адміністративно-правові засоби – це «сукупність прийомів і способів, за допомогою яких публічна адміністрація впливає на суспільні відносини у різних сферах, з метою регулювання та охорони публічних інтересів, ...сукупність встановлених нормами адміністративного права способів і прийомів, за допомогою яких публічна адміністрація впливає на суспільні відносини..., з метою регулювання та охорони публічних інтересів, розв'язання певного кола завдань та досягнення поставлених соціально корисних цілей у зазначеній сфері» [516, с. 69–76].

На думку В. Свириденко, правові засоби – це «не просто інструменти вирішення тих чи інших соціальних завдань, що існують одночасно з іншими і допускають різні альтернативи. Зміст постановки проблеми про правові засоби полягає в тому, що вони є не тільки соціальною необхідністю, своєрідною об'єктивною закономірністю, але й оптимальним, адекватним умовам цивілізації способом вирішення завдань, які стоять перед суспільством, способом, що виражає соціальну цінність права, як регулятора суспільних відносин» [436, с. 262–265].

С. Г. Онопрієнко вважав, що «категорія «правові засоби» є здобутком інструментального підходу у праві, відповідно до якого останнє розглядається як засіб соціального контролю і врегулювання суперечностей, які постійно виникають у сфері соціальних відносин» [322, с. 98]. На підставі розгляду «широкого та вузького підходу до сутності правових засобів, а також їх класифікацій, вироблених у межах різних галузей права» [322, с. 98], дослідник пропонував визначення правових засобів забезпечення інформаційної культури, як «системи правових явищ інструментального характеру, за допомогою яких суб'єкти формування інформаційної культури досягають поставлених цілей» [322, с. 98]. Такі правові засоби вчений класифікував за декількома підставами: «а) за будовою (односкладні (заборона, дозвіл, зобов'язання) та багатоскладні (в яких поєднується

декілька односкладних); б) за призначенням: регулятивні та охоронні; в) за спрямованістю: формуючі та обмежувальні; г) залежно від сфери використання: публічно-правові та приватно-правові» [322, с. 98].

Дослідження цих та інших поглядів науковців на сутність правових засобів свідчить, що їх сприйняття значною мірою визначається позицією дослідника щодо сутності означеного феномена. Такі позиції умовно можна поділити на три основні підходи: перший, за якого правові засоби розуміються в субституційному аспекті; другий, прихильники якого керуються діяльнісним аспектом до сутності правових засобів; третій, у межах якого визнається переважно інструментальний характер правових засобів. У жодний спосіб не заперечуючи цінності інших підходів, необхідно зауважити, що дослідження засобів адміністративно-правового забезпечення приватної детективної і недержавної охоронної діяльності доцільніше здійснювати з позицій інструментального підходу, оскільки він дає змогу більш наочно встановити зв'язки, які існують між нормою адміністративного права і правозастосовною практикою. Переваги інструментального підходу у дослідженні проблем адміністративно-правового забезпечення приватної детективної і недержавної охоронної діяльності пояснюються, зокрема:

- а) можливістю розглянути адміністративно-правові норми, якими регулюється недержавна охоронна та приватна детективна діяльність, як сукупність правових засобів, спрямованих на досягнення цілей адміністративно-правового регулювання у правоохоронній сфері;
- б) поєднанням у межах інструментального підходу аксіологічних, онтологічних, соціологічних та соціально-психологічних елементів, що дає змогу простежити створення адміністративно-правових засад приватної детективної діяльності в умовах відсутності легалізації останньої на законодавчому рівні;
- в) можливістю моделювати напрями законотворчої роботи за результатами наукового аналізу у межах інструментального підходу.

Класифікація інструментальних адміністративно-правових засобів правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності має базуватися на критерії конвенціоналізму, відповідно до якого вибір одного правового засобу не усуває можливості вибору іншого. Принцип конвенціоналізму було сформульовано американським науковцем Р. Карнапом, а гносеологічною основою цього принципу стало визнання можливості вчених використовувати широкий діапазон теоретичних засобів для пізнання того чи іншого явища або процесу. У філософії права конвенціоналізм було описано у роботах В. Нерсисянца [307], а в теорії права – М. Костенка та В. Клочкова [183]. Поряд з принципом релятивізму, конвенціоналізм утворює методологічний плюралізм. М. Жовтобрюх з цього приводу зазначав, що в основі методологічного плюралізму лежать принципи релятивізму й конвенціоналізму наукового пізнання і наукової істини, по суті ставиться завдання максимального наближення в теорії до сутності об'єктивної реальності, а не її дзеркального відображення. Методологічний плюралізм допускає одночасне існування конкуруючих теорій, «картин світу», кількох стандартів науковості, використання різноманітних методів [118, с. 223].

Але чи може використовуватися критерій конвенціоналізму у правовому забезпеченні функціонування правоохоронної сфери, враховуючи, що діяльність суб'єктів останньої може тягнути за собою порушення прав і свобод людини і громадянина, а також спричиняти шкоду охоронюваним законом інтересам юридичних осіб? Відповідь на це запитання знаходиться у площині визнання наявності приватних інтересів у публічному праві, зокрема, адміністративному. Суб'єкти приватної детективної і недержавної охоронної діяльності за своїм правовим статусом, є суб'єктами підприємницької діяльності, їх активність спрямована передусім на отримання прибутку, і це цілком логічно у демократичній ринковій державі. Їх клієнти, які мають свої приватні інтереси у правоохоронній сфері, які не суперечать законодавству України, шляхом укладення договору, прагнуть

такі інтереси задовольнити на платній основі і без участі держави та її органів, що також повністю відповідає принципам правової демократичної держави та узгоджується з положеннями ст. 6 та ч. 1 ст. 627 Цивільного кодексу України, відповідно до яких «сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості» [499]. Працівники приватних детективних та недержавних охоронних підприємств мають свої приватні інтереси, пов'язані з можливістю продати свій особливий товар – робочу силу, і отримати за це відповідне винагороду – заробітну плату.

За даними МВС, на початку 2019 р. 6,7 тис. підприємств отримали ліцензії на здійснення охоронної діяльності. Із загальної кількості охоронних компаній за показником щорічного валового доходу можна виділити: 32 – великих; 75 – середніх; 625 – малих; 6 062 – мікропідприємств [328]. За даними Державної служби статистики України, станом на 2018 р. у нашій державі функціонувало 4 216 «охоронних служб» (тут і далі – термінологія Державної служби статистики України), на яких працювало 62 178 найманих працівників, 3 831 – «приватних охоронних служб», на яких було задіяно 57 226 найманих працівників, 344 підприємства з обслуговування систем безпеки (4 843 найманих працівників) і 41 підприємство «з проведення розслідувань», на яких працювало 109 найманих працівників [152]. Враховуючи значний рівень тінізації господарської діяльності у сфері надання приватних детективних і недержавних охоронних послуг, реальні показники можуть бути значно більшими, особливо стосовно тіньової зайнятості персоналу. Якщо взяти до уваги, що одне підприємство може обслуговувати щонайменше десятки клієнтів на місяць, то можна зробити висновок, що у досліджуваній сфері виникають та реалізуються приватні інтереси сотень тисяч осіб на рік. Зважаючи на те, що у сучасному адміністративному праві публічний інтерес розуміється як інтерес держави, суспільства, територіальної громади, а також важливі для значної кількості

осіб інтереси та потреби [366], в силу значної кількості осіб, сукупність приватних інтересів у сфері приватної детективної та недержавної охоронної діяльності трансформується у публічний інтерес. Публічність інтересів, які виникають у досліджуваній сфері, обумовлена також періодичними спробами надати владні повноваження суб'єктам приватної детективної та недержавної охоронної діяльності, надати їх правовому статусу квазі-владного характеру. Так, наприклад, у Постанові Франківського районного суду м. Львова від 6 квітня 2002 року вказано, що суддя вказаного суду Кузь В. Я., розглянувши матеріали про притягнення до адміністративної відповідальності ОСОБУ_1, громадянки України, непрацюючої, за ст. 173 Кодексу України про адміністративні правопорушення (надалі КУпАП), встановив, що у провадженні Франківського районного суду м. Львова знаходяться матеріали про адміністративне правопорушення, фабула та диспозиція якого викладені у протоколі серії АПР 18 № 512157 від 03.01.2020. Відповідно до вищевказаного протоколу вчинення адміністративного правопорушення полягає в тому, що 03.01.2020 р. о 15 год 30 хв ОСОБА_1, перебуваючи за адресою: м. Львів, пл. Кропивницького, 6 виражалася нецензурною лайкою до працівників «Муніципальної Варти», чим порушила громадський порядок та спокій громадян, вчинила адміністративне правопорушення, передбачене ст. 173 КУпАП. Відповідно до ст. 38 КУпАП України, «адміністративне стягнення може бути накладене не пізніше, як через три місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – три місяці з дня його виявлення» [302]. З огляду на це, впливає, що матеріали передані судді 30.03.2020 р., подія мала місце та протокол складено 23.01.2020 р., тобто на час розгляду справи сплив тримісячний строк накладення адміністративного стягнення за адміністративне правопорушення. Відповідно до п. 7 ст. 247 КУпАП, «провадження у справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю у разі закінчення на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених статтею 38 цього

Кодексу» [160]. Відповідно до узагальненого науково-консультативного висновку НКР Вищого адміністративного суду України, зазначено, що «пункт 7 частини першої статті 247 КУпАП, не містить положень про наявність у суду повноважень щодо встановлення обставин вчинення адміністративного правопорушення, наявності вини особи у його вчиненні у разі закриття провадження про адміністративні правопорушення» [354]. Відтак «справа підлягає закриттю без визнання вини особи у вчиненні адміністративного правопорушення, оскільки у випадку визнання вини особи у вчиненні адміністративного правопорушення та одночасного закриття справи свідчить про порушення права людини на справедливий суд, передбаченого статтею 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року» [354]. Отже, «провадження підлягає закриттю відповідно до вимог указаної норми закону. На підставі викладеного, керуючись статтями 23–24, 33, 38, 268, 283, 284, 247 п. 7, 277 КУпАП, суд постанови адміністративну справу відносно ОСОБИ_1 за ст. 173 КУпАП, провадженням закрити за пропуском строку накладення адміністративного стягнення за адміністративне правопорушення» [354].

С. Студенников зазначав, що «ще у 2000 році Верховною Радою України був ухвалений Закон № 1835-III. Згідно з його преамбулою, громадяни України, відповідно до положень Основного Закону, можуть формувати у визначеному вказаним правовим актом порядку громадські об'єднання, метою створення яких є реалізація участі у процесі охорони таких цінностей, як громадський порядок» [298] (нині у науку адміністративного права увійшла категорія «публічний порядок»), а також «для охорони державного кордону і надання сприяння органам держави та органам місцевого самоврядування у виконанні покладених на них функцій та завдань» [298], що полягають у «здійсненні активних дій, спрямованих на протидію різноманітним деліктам, як кримінальним, так і адміністративним. Рішення про створення громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону приймається на зборах (конференціях)

громадян. Місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування та правоохоронні органи надають всіляку допомогу та підтримку у створенні громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону» [298]. Члени громадських формувань під час виконання своїх обов'язків з охорони громадського порядку і державного кордону після обов'язкового пред'явлення посвідчення члена громадського формування, мають право: «2) у разі підозри у вчиненні адміністративних правопорушень і злочинів, перевіряти у громадян документи, що посвідчують їх особу; ... 4) складати протоколи про адміністративні правопорушення...» [298].

«Продовження цієї історії відбулося у 2015 році, коли Верховна Рада ухвалила у першому читанні Закон України «Про муніципальну варту». Муніципальна варта планувалася як орган у системі місцевого самоврядування, який створили у вигляді структурних підрозділів органів місцевого самоврядування чи комунальних установ, з метою забезпечення на території, що перебуває під юрисдикцією відповідної ради, охорони громадського порядку, законності, прав, свобод і законних інтересів громадян, та утримується за рахунок коштів відповідного місцевого бюджету. Попри те, що закон так і не був ухвалений, майже в кожному українському місті з'явилися комунальні підприємства під назвою «муніципальна варта» або «муніципальна охорона». Представники цих підприємств намагаються виконувати функції, передбачені № 1835-III, не звертаючи уваги на те, що комунальні підприємства цим законом не передбачені, в ньому йдеться лише про громадські організації» [298]. Тобто, «поки що діяльність т. зв. «муніципальної варти» (як комунального підприємства) та її осередків не регулюється жодним законом. Нині склалася ситуація, коли «муніципальною вартою» називають себе як громадські формування, так і комунальні підприємства або підрозділи органів місцевого самоврядування» [298]. Зокрема, організація під назвою «Муніципальна Варта Києва» на власній сторінці у соцмережі 9 квітня відзвітувала про складені нею протоколи у Деснянському районі м. Києва: «Ринок «Фермер» –

5 протоколів; кіоски з шаурмою – 2 протоколи; п'яний неадекват – 1 протокол. Вказана торгівля здійснювалася не тільки попри карантин, а і без жодної дозвільної документації. Сума штрафу від 17 000 гривень. Рейди здійснюються спільно з районною адміністрацією та поліцією» [297]. «Натомість органи місцевого самоврядування або створюють комунальні підприємства «Муніципальна варта», або створюють підрозділи з такою назвою» [298]. Наприклад, «Луцький міськрайонний суд Волинської області у справі № 161/3004/20 задовольнив позов Головного управління Національної поліції України у Волинській області до Департаменту муніципальної варти Луцької міської ради, інспектора Департаменту муніципальної варти Луцької міської ради про визнання протиправними дій та скасування постанови (закон про муніципальну варту дотепер відсутній). Щодо складання протоколів про адміністративні правопорушення, то ситуація виглядає неоднозначною. Згідно зі статтею 254 Кодексу України про адміністративні правопорушення, «про вчинення адміністративного правопорушення складається протокол уповноваженими на те посадовою особою або представником громадської організації чи органу громадської самодіяльності. Відповідно до змісту статті 255 КУпАП, член громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону (далі – ГФОГПіДК) може складати протокол у випадках, передбачених низкою статей Кодексу України про адміністративні правопорушення» [298]. «Про перевірку вимог законодавства щодо дотримання карантину у їхніх повноваженнях не йдеться. Крім того, протоколи мають право складати посадові особи, уповноважені на те виконавчими комітетами (а у населених пунктах, де не створено виконавчих комітетів, – виконавчими органами, що виконують їхні повноваження) сільських, селищних, міських рад» у таких випадках: («ч. ч. 1–4 статті 41, статті 44-3, 96-2, 103-1, 103-2, 103-3, 104, ч. 1 статті 106-1, статті 106-2, 127-2, 149-152, ч. ч. 3–5 статті 152-1, статті 154, 155, 155-2, 156, ч. ч. 1–4 статті 156-1, статті 156-2, 159-160, стаття 175-1 (за порушення, вчинені у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської,

селищної, міської ради), статті 183, 185-1, 186-5, 197, 198. Чи є такими уповноваженими особами працівники комунальних підприємств під назвою «Муніципальна варта» та чим підтверджуються такі повноваження, залишається незрозумілим» [298]. Попри свій незрозумілий статус, «працівники таких підприємств відправляють у суди складені ними протоколи про адміністративні порушення. При цьому посадові особи виконавчих комітетів, на відміну від громадських формувань, вже мають право складати протоколи щодо порушення карантину. Зрозуміло, що така ситуація правової невизначеності приводить до зловживань» [298]. Так, «слідчий суддя Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області відкрив провадження № 1-кс/185/579/20 за скаргою на бездіяльність слідчого. 3 квітня 2020 року засобами поштового зв'язку заявник надіслав до Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області скаргу, в якій просить зобов'язати відповідальну особу Павлоградського ВП ГУНП у Дніпропетровській області внести до ЄДРД відомості за ч. 2 ст. 206 КК України відносно працівників муніципальної варти, які 1 квітня 2020 року перешкоджали законній господарській діяльності» [485]. Ось чому, «коли особа представляється представником муніципальної варти, важливо вимагати пояснень, яку саме варту він представляє, хто та яким документом його уповноважив складати протокол, якою нормою передбачено його право складати протокол саме за цим правопорушенням» [298].

На підставі викладеного, можна сформулювати дефініцію засобів адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності, як визначених нормами адміністративного права прийомів, способів та інструментів, за допомогою яких суб'єкти означених видів діяльності досягають власних цілей, пов'язаних з отриманням прибутку, у поєднанні з високим рівнем додержання прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб, зміцнюючи при цьому законність та публічний порядок у державі та суспільстві.

Класифікація засобів адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності включає чотири основні групи: організаційні, які застосовуються під час реєстрації підприємств, ліцензування їх діяльності, визначення внутрішньоорганізаційних стандартів професійної поведінки; засоби комунікації, за допомогою яких будуються правові основи взаємодії з органами державної влади та місцевого самоврядування, правоохоронними органами, клієнтами, громадськими організаціями та окремими громадянами; засоби контролю, які використовуються під час визначення відповідності приватної детективної та недержавної охоронної діяльності встановленим у нормах адміністративного права приписам; засоби відповідальності, які охоплюють інструменти кримінального, адміністративно-деліктного, трудового (в аспекті матеріально-правової та дисциплінарної відповідальності) права, що можуть застосовуватися у випадку відхилення реальної поведінки персоналу суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності від вимог законності.

Висновки до розділу 2

1. Суб'єкт адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності повинен мати ознаку статусної визначеності, це завжди буде або орган публічної влади, або суб'єкт господарських відносин, або громадська організація, або громадянин (іноземець, особа без громадянства), з визначеними Конституцією та законами України правами, свободами та обов'язками. У нинішніх умовах розвитку демократичних відносин у поєднанні з поширенням інформаційних технологій у всіх сферах людської діяльності, суб'єкт досліджуваного виду адміністративно-правового забезпечення має розглядатися з позиції дискурсу мультираціональності, що обумовлено рівнозначністю усіх парадигм і дискурсів, з погляду яких розглядається сфера правоохорони. Оскільки право в онтологічному розумінні виступає однією із форм комунікації, цілком справедливо розповсюджувати на правові відносини загальні принципи побудови суспільних відносин у сучасних умовах цивілізаційного розвитку. Важливою ознакою суб'єкта адміністративно-правового забезпечення у досліджуваній сфері є набута у встановленому порядку правоздатність і дієздатність, наявність яких обумовлює існування правових наслідків здійснюваних таким суб'єктом діянь. Правовий статус суб'єкта має включати як гарантії реалізації ним своїх прав та обов'язків, так і заходи юридичної відповідальності за порушення правових приписів. На підставі цього, можна скласти таку класифікацію суб'єктів адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності: 1) органи публічної влади: а) законодавчий орган – Верховна Рада України, який здійснює вплив на правоохоронну сферу і відносини у ній, шляхом прийняття Конституції і законів України; б) центральні органи виконавчої влади, яким надано повноваження або на які покладено обов'язок розробляти правові механізми ліцензування, організації, підготовки, контролю за діяльністю суб'єктів приватної детективної і недержавної охоронної

діяльності (Міністерство внутрішніх справ України; Міністерство юстиції України, Міністерство освіти і науки України, Державна фіскальна служба України тощо); в) суди, зокрема, адміністративні, які шляхом здійснення судочинства, забезпечують відновлення порушених прав, свобод та інтересів суб'єктів адміністративно-правових відносин у правоохоронній сфері; 2) суб'єкти господарювання, які зареєстровані у встановленому законом порядку, і створюють відповідне адміністративно-правове підґрунтя виконання своїх функцій, шляхом створення локальних нормативно-правових актів, актів індивідуальної дії, отримання ліцензій на здійснення певних видів діяльності (охоронної діяльності) тощо; 3) громадські об'єднання, об'єднані за ознакою спільних інтересів групи громадян, окремі громадяни, які реалізують своє право на участь в управлінні державними справами, шляхом надання допомоги іншим суб'єктам адміністративно-правових відносин або шляхом здійснення громадського контролю за діяльністю суб'єктів господарювання у визначених законом випадках (наприклад, шляхом отримання доступу до публічної інформації відповідно до п. 4 ст. 13 Закону України «Про доступ до публічної інформації», подання звернень відповідно до Закону України «Про звернення громадян», розробки пропозицій і рекомендацій щодо змін у правовому регулюванні правоохоронних відносин у межах роботи громадських рад при органах державної влади та місцевого самоврядування).

2. Аналіз сучасного стану реалізації функцій адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та державної охоронної діяльності свідчить, що вони являють собою нерозривну єдність основних напрямів практичної реалізації досліджуваного виду адміністративно-правового забезпечення, в якому поєднуються конституційні принципи пріоритетності прав і свобод людини і громадянина, захисту власності і свободи конкурентних відносин. Організаційна функція адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності має за мету впорядкування суспільних відносин під час здійснення

вказаних видів діяльності, функціонування підприємств та фізичних осіб-підприємців, які надають приватні детективні та охоронні послуги, що досягається шляхом створення єдиних для всіх суб'єктів підстав та умов здійснення певних дій, які визначають їх правомірний характер та сприяють законності і додержанню прав, свобод та законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Контрольна функція адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності має своїм призначенням створення завдяки проведенню систематичного та комплексного моніторингу діяльності зазначених суб'єктів, зворотного зв'язку між додержанням ними правових приписів і визнанням їх поведінки правомірною, або у разі здійснення порушень правових норм – настання юридичної відповідальності. Призначення стимулюючої функції адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та державної охоронної діяльності має своєю ціллю створення правового підґрунтя для прагнення як суб'єктів вказаних видів діяльності, так і їх клієнтів та органів державної влади, до правомірної поведінки за рахунок подолання прогалин та суперечностей правового регулювання та створення єдиної правозастосовної практики. Функція захисту як функція адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності, має за мету нівелювання ризиків правового, економічного, фізичного, інформаційного та іншого характеру, які можуть супроводжувати досліджувані види діяльності, а також супроводжувати активність посадових осіб держави та органів місцевого самоврядування під час здійснення ними регулюючих та контрольних функцій у сфері державної правоохоронної діяльності.

3. За змістовою ознакою можна виокремити п'ять відносно автономних видів адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної правоохоронної діяльності. По-перше, це адміністративно-правове забезпечення захисту прав і свобод людини у правоохоронній сфері; по-друге – зміцнення законності і правопорядку у державі; по-третє –

адміністративно-правове забезпечення підприємницької діяльності недержавних правоохоронних організацій; по-четверте, адміністративно-правове забезпечення безпеки суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності під час здійснення ними своєї діяльності; по-п'яте, адміністративно-правове забезпечення державного та недержавного контролю за діяльністю суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності.

4. Класифікація адміністративно-правових засобів правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності має базуватися на критерії конвенціоналізму, відповідно до якого вибір одного правового засобу не усуває можливості вибору іншого. Класифікація засобів адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності включає чотири основні групи: організаційні, які застосовуються під час реєстрації підприємств, ліцензування їх діяльності, визначення внутрішньоорганізаційних стандартів професійної поведінки; засоби комунікації, за допомогою яких будуються правові основи взаємодії з органами державної влади та місцевого самоврядування, правоохоронними органами, клієнтами, громадськими організаціями та окремими громадянами; засоби контролю, які використовуються під час визначення відповідності приватної детективної та недержавної охоронної діяльності встановленим у нормах адміністративного права приписам; засоби відповідальності, які охоплюють інструменти кримінального, адміністративно-деліктного, трудового (в аспекті матеріально-правової та дисциплінарної відповідальності) права, що можуть застосовуватися у випадку відхилення реальної поведінки персоналу суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності від вимог законності. Комплексний характер правових норм, якими визначаються сутність та особливості адміністративно-правових засобів правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності не послаблює, а посилює вказані інструменти досягнення цілей

адміністративно-правового регулювання, обумовлюючи системність правових впливів та можливість застосовувати найбільш ефективні з них.

РОЗДІЛ 3

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ ГАРАНТІЙ ЗАКОННОСТІ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ТА НЕДЕРЖАВНОЇ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Адміністративно-правові засади соціального контролю над злочинністю, здійснюваного суб'єктами приватної детективної та недержавної охоронної діяльності

Наявність можливості всіх суб'єктів правовідносин брати участь у здійсненні контролю у різних сферах життєдіяльності суспільства є однією з ознак правової держави і запорукою додержання принципів демократизму, законності і верховенства права під час здійснення правоохоронної діяльності. Водночас у сучасних умовах зміни парадигми публічного управління виникає необхідність уточнення правового статусу суб'єктів соціального контролю, їх ролі та місця у системі попередження злочинів та правопорушень. Якщо за умов функціонування тоталітарної держави провідна роль у протидії деліктам належить державі, то за умов розвитку демократичних відносин стає важливим створення умов для участі у системі протидії злочинам та правопорушенням широких верств громадськості, громадських об'єднань, а також суб'єктів недержавної правоохоронної діяльності.

Право як універсальний регулятор, виконує роль стабілізуючої основи суспільних відносин завдяки тому, що у правових приписах містяться правила поведінки учасників суспільних відносин та встановлюються заходи покарання за порушення вказаних правил. Завдяки цьому суспільство отримало змогу убезпечити себе від деструктивних впливів та можливість здійснювати діяльність у різних сферах. Не є винятком і сфера правоохоронної діяльності. Враховуючи, що суб'єкти правоохоронної діяльності мають більші, ніж в інших фізичних та юридичних осіб, засоби і

можливості, включаючи заходи примусу, законодавець регламентував значну частину відносин, пов'язаних зі здійсненням правоохоронцями своїх функцій і завдань, на законодавчому рівні [280]. Безумовно, доцільність вказаних заходів не викликає сумнівів. Водночас останнім часом, з розвитком в Україні ринкових відносин, з'являються суб'єкти, які, не маючи владних повноважень, притаманних для державних органів, здійснюють діяльність, подібну до діяльності представників силових структур. Це стосується недержавної охоронної та приватної детективної діяльності [280].

Проблема соціальної обумовленості правового врегулювання відносин, що виникають у сфері державної охоронної та приватної детективної діяльності, має високий рівень актуальності та важливості для подальшого розвитку правовідносин у правоохоронній сфері [280].

З моменту набуття Україною незалежності питання правового регулювання діяльності її правоохоронних органів завжди визнавалося з боку держави, науковців та практиків достатньо важливим для того, щоб приділяти йому першочергову увагу. В Україні у спадок від Радянського Союзу залишилася державоцентристська система правового регулювання, в якій усі органи, підприємства, установи та організації мали виконувати винятково волю держави, а у разі наявності розбіжностей між позицією держави і людини (громадянина) – однозначно правильною визнавалася винятково позиція держави [280]. За таких умов у громадян не було змоги висловлювати власну позицію щодо можливості захисту їх прав свобод та інтересів іншими, ніж держава, суб'єктами суспільних відносин. Такі рішення приймалися винятково на державному рівні [280].

Надання охоронних послуг на госпрозрахункових засадах існувало і за років радянського режиму [280]. «Позавідомча охорона як самостійний структурний підрозділ при органах міліції Міністерства охорони громадського порядку (пізніше – при органах внутрішніх справ) СРСР, була утворена для охорони підприємств, установ і організацій». Становлення системи позавідомчої охорони припадає на 50-ті рр. ХХ ст. Її діяльність

регулювалася постановами Ради Міністрів СРСР «Про упорядкування охорони підприємств, організацій і установ» від 24.01.1959 р.» [535, с. 434]. У 60-ті рр. «позавідомча охорона сформувалася як спеціальний охоронний апарат. Юридично нова структура та її статус були закріплені постановою Ради Міністрів СРСР «Про затвердження Типового положення про позавідомчу охорону» від 18.11.1966 р. На виконання союзної постанови Рада Міністрів УРСР 12.04.1966 р. прийняла постанову «Про затвердження Положення про позавідомчу охорону при органах міліції Української РСР». Цим Положенням було закріплено сформовану у той час організаційно-структурну будову позавідомчої охорони, визначено функціональні обов'язки особового складу охоронних підрозділів, їх внутрішню організацію, підпорядкування, принципи добору кадрів тощо. Основними завданнями позавідомчої охорони були: забезпечення на договірних засадах з підприємствами, установами та організаціями охорони об'єктів від розкрадання державної власності й проникнення сторонніх осіб на об'єкти, що охороняються; здійснення заходів з удосконалення технічних засобів охорони об'єктів; забезпечення експлуатаційного обстеження апаратури охоронної та охоронно-пожежної сигналізації на об'єктах, що охороняються позавідомчою охороною; здійснення технічного нагляду за виконанням монтажних робіт з обладнання засобами охоронної сигналізації об'єктів, які знаходяться під охороною; проведення заходів з профілактики крадіжок особистого майна громадян, шляхом обладнання квартир та інших місць його зберігання засобами сигналізації тощо» [535, с. 434]. Втім «розвиток системи позавідомчої охорони свідчив, що, по-перше, – це був державний орган, для якого основною функцією був захист державного майна; по-друге, якщо за часів радянського режиму виникали будь-які конфліктні ситуації у цій сфері, то можливість їх вирішення обумовлювалася винятково волею держави, громадяни не мали жодних важелів впливу на функціонування цієї системи. І головне, основний важіль впливу на охоронну діяльність був відсутній – внаслідок панування державної монополії особи, які бажали скористатися

охоронними послугами, не могли звернутися до інших, аніж позавідомча охорона, суб'єктів» [280].

З набуттям Україною незалежності, «ринкові відносини почали визнаватися такими, на яких базуються демократичні надбання нової української держави. Виникнення великої кількості підприємств, які надавали охоронні та приватні детективні послуги, сприяло тому, що громадяни отримали змогу задовольняти свої потреби та інтереси не лише за допомогою державних органів, а й шляхом користування послугами, які надавали їм інші суб'єкти господарювання» [280]. Втім, як неодноразово вказувалося у наукових джерелах, Міністерство внутрішніх справ України залишалося суб'єктом, який мав вагомий вплив на діяльність суб'єктів, які надають охоронні послуги, здійснюючи ліцензування їх діяльності, і, одночасно, зберігалася перевага держави на ринку охоронних послуг внаслідок монополії Державної служби охорони (згодом – Поліції охорони) на використання вогнепальної зброї під час надання охоронних послуг. А що стосується приватної детективної діяльності, то внаслідок відсутності базового правового акту, який регулював би її здійснення, приватні детективи надавали свої послуги переважно під виглядом інших видів послуг, зокрема, інформаційних. Така ситуація, на жаль, триває й донині» [280].

Отже, «соціальна обумовленість правового врегулювання відносин, що виникають під час здійснення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності – це наявність комплексу чинників, пов'язаних із розвитком в Україні громадянського суспільства, конкурентних відносин у сфері господарської діяльності, а також зі зміцненням гарантій додержання прав і свобод людини і громадянина. Сукупність цих чинників обумовлює існування потреби фізичних та юридичних осіб у користуванні недержавними охоронними та приватними детективними послугами. Інтереси учасників суспільних відносин виступають головним фактором законодавчого врегулювання досліджуваних видів діяльності. Крім того,

чинниками, які спрямовують законотворчу діяльність у сфері здійснення приватної детективної і недержавної охоронної діяльності, є використання потенціалу суб'єктів недержавної правоохоронної діяльності для зміцнення системи протидії злочинам та правопорушенням» [280].

У чому саме полягає можливість суб'єктів недержавної охоронної та приватної детективної діяльності зміцнювати потенціал системи протидії злочинам та правопорушенням? Для того, щоб з'ясувати сутність цього питання, необхідно розглянути його крізь призму соціального контролю над злочинністю.

Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 року «Перетворення нашого світу: Порядок денний у галузі сталого розвитку на період до 2030 року» проголосила своїми цілями «боротьбу з усіма формами організованої злочинності, зменшення незаконного обігу зброї та фінансових потоків, значне скорочення масштабів корупції і хабарництва у всіх їх формах, забезпечення відповідального прийняття рішень репрезентативними органами на всіх рівнях за участю усіх верств суспільства» [411]. «Завдання протидії злочинності в умовах глобалізації економічних процесів, зростання ролі транскордонного в усіх сферах людської життєдіяльності, формування інформаційного суспільства вимагають переосмислення наявних моделей профілактики делінквентної поведінки і підвищення ефективності систем соціального контролю, як основної складової таких моделей. Трансформація системи соціального контролю над злочинністю обумовлена змінами у системі суспільних відносин і невідповідністю низки напрацьованих в індустріальному суспільстві способів і методів викликам епохи постмодерну» [292, с. 47].

Феноменологія соціального контролю сягає своїм корінням в античну філософію, представники якої надавали великого значення можливості держави і суспільства, використовувати різноманітні засоби впливу на делінквентну поведінку індивідів. У роботах Демокріта, Протагора, Платона, Арістотеля закладені основи переосмислення винятково каральної ролі

держави по відношенню до причин і умов злочинності, властивої для рабовласницьких товариств. Безумовно, не можна стверджувати, що їхнім роботам був характерний системний підхід до проблеми створення та легітимації засобів нівелювання виходу індивіда із рамок соціальної норми в сучасному його розумінні. Водночас ідеї Демокріта про первинність ролі громадського виховання у попередженні злочинних вад на противагу допоміжної ролі загрози покарання, а також розробка Платоном вчення про ціннісно-мотиваційні особливості злочинної поведінки і вплив на злочинність соціальних трансформацій, заснованих на ідеї справедливості [343, с. 219; 522, с. 24], зберігають свою цінність і у наш час.

Однак створення термінологічної бази і методологічного апарату соціального контролю пов'язують з настанням епохи постмодерну, для якої характерними є глобалізація фінансових, транспортних, міграційних, технологічних потоків; «віртуалізація» життєдіяльності, релятивізм (агностицизм), соціально-економічна нерівність, критицизм по відношенню до модерну, влади, можливостей науки; фрагментаризація суспільства, розмивання меж між «нормою» і «не нормою», консьюмеризація свідомості і життєдіяльності [86, с. 91–94], нестабільна ідентичність, невизначеність соціальних і культурних процесів [560, с. 211–216]. Вплив дискурсу сучасності і постмодерну на розвиток пенітенціарних систем та профілактики злочинності неодноразово обґрунтовувалося у роботах сучасних дослідників, як західних [549, с. 146–149; 556, с. 599–600], так і країн пострадянського простору [174, с. 134–137]. Водночас усталений підхід до проблеми вибору оптимальних моделей протидії злочинності ще не склався, а наявні моделі характеризуються деякою еkleктичністю і інерційністю по відношенню до змін, що не завжди сприяє їх ефективності [292].

Поява терміна «соціальний контроль» пов'язують з іменем французького соціолога і кримінолога Г. Тарда, однак учений спочатку підходив до його змісту досить вузько, розглядаючи його як спосіб соціальної реабілітації осіб, які вчинили злочинні діяння, а мету – як

реадаптацію таких осіб до умов життя у суспільстві, шляхом включення у соціально схвалену і соціально корисну діяльність [473, с. 47]. Втім у більш пізніх дослідженнях Г. Тард дещо розширює розуміння цього феномена, пов'язуючи його з процесом соціалізації особистості. Ключовою для розуміння сутності соціального контролю у концепції Г. Тарда є теорія наслідування, що оперує терміном культурного перенесення. У контексті цього, навчання делінквентним моделям поведінки не має принципових відмінностей від навчання будь-яким іншим моделям поведінки, яке відбувається у процесі соціалізації особистості, первинну роль у якій виконує батьківська сім'я індивіда. Примітно, що більш пізні дослідження знайшли експериментальне підтвердження деяких проявів цієї тези: зокрема, про це свідчать результати вивчення сприйняття діяльності поліції серед дітей від 10 до 15 років і їх батьків, проведеного британськими вченими К. Сіндалл, Д. Дж. Маккарті і Я. Брантон-Сміт. За результатами опитування понад 1 500 респондентів було встановлено наявність прямої залежності між поглядами дітей та їх батьків, значення якої варіюється від наявності досвіду віктимізації і віку дитини [557, с. 351–359].

Дослідження феномена соціального контролю за часів соціалізму базувалися переважно на постулаті про провідну роль комуністичної партії в усіх соціальних процесах [27, с. 70], або носили абстрактно-узагальнений характер, не дозволяючи виділити всі необхідні і достатні для формування поняття ознаки. Так, на думку радянського вченого В. А. Клімова, соціальний контроль являє собою сукупність суспільних процесів, що мають за мету спостереження за функціонуванням соціальних об'єктів (соціальних спільнот, соціальних інститутів, індивідів), перевірку та оцінку результатів їх діяльності відповідно до соціальних норм, управлінськими рішеннями, а також застосування до об'єктів певних заходів впливу, з метою ліквідації негативних явищ (соціальних відхилень) і всебічного розвитку позитивних явищ і тенденцій [154, с. 17]. У цьому визначенні передусім відсутній суб'єкт спостереження за функціонуванням соціальних об'єктів, а категорія

«розвиток позитивних явищ і тенденцій» передбачає односторонню оціночну діяльність, джерело якої не зрозумілий. Загалом це визначення за своїм змістом тяжіє до однополюсної ідеологічної картини світу, властивої примату потреб держави над потребами особистості: якщо якісь індивіди або соціальні групи поведуться не відповідно до управлінських рішень, до них застосовуються певні санкції, при цьому управлінські рішення позиціонуються як рівнозначні по відношенню до соціальних норм [292].

У сучасних кримінологічних і соціологічних дослідженнях зроблена спроба відійти від позитивістського сприйняття феномена девіантної поведінки, що зумовило появу поліваріантних підходів до сутності соціального контролю. Так, Я. Гілінський під соціальним контролем у широкому значенні розуміє механізм самоорганізації (саморегуляції) і самозбереження суспільства, шляхом встановлення і підтримки у такому суспільстві нормативного порядку і усунення, нейтралізації, мінімізації девіантної поведінки [85, с. 506–521]. Цільова складова такого визначення дає змогу отримати уявлення про спрямованість соціального контролю, його місії – самоорганізації та самозбереження суспільства. Водночас воно не дає відповіді на питання про засоби, за допомогою яких досягається усунення або мінімізація девіантної поведінки. Крім того, елемент невизначеності міститься в категорії «суспільство». Якщо підходити до цього поняття у соціально-структурному аспекті, то можна переконатися, що воно може розглядатися як якась цілісна спільність тільки у певному контексті. З погляду детермінуючого впливу соціальних норм, суспільство являє собою сукупність соціальних груп, кожна з яких може мати власні цінності і стандарти поведінки, які не завжди збігаються з нормами інших соціальних груп.

На думку В. Романова, Р. Меднікова та А. М'якотіної, соціальний контроль – це особливий вид соціальної регуляції поведінки суспільства, спрямований на встановлення громадського порядку, який містить у собі комплекс матеріальних і символічних ресурсів, який суспільство

використовує для підтримки правомірної поведінки своїх членів. Основними функціями соціального контролю учені вважають нормативну (діють ціннісно-нормативні регулятори людської поведінки) та інституційну (виражається в існуванні у суспільстві системи суб'єктів соціального контролю – спеціальних інститутів, які регулюють поведінку людей за допомогою санкцій) [422, с. 56]. У такому разі важливим є виділення авторами інституційної складової соціального контролю. Поряд з тим певну суперечність закладено в категорії «громадський порядок», яка надмірно звужує спрямованість соціального контролю, обмежуючи його системою відносин, що склалися між членами суспільства, яка містить у собі законодавчо закріплені правила взаємної поведінки, спілкування і проживання (вузький підхід) [6, с. 32], або системою упорядкованих стабільних суспільних відносин, що склалися під впливом соціальних норм, ядром яких є правопорядок (широкий підхід) [78, с. 29]. Аналогічно викликає заперечення спрямованість соціального контролю винятково на підтримку правомірної поведінки. Незважаючи на наявність в теорії права численних визначень цього феномену, їх сутність зводиться переважно до поведінки, яка здійснюється у сфері правового регулювання і підпорядковується вимогам правових норм [424, с. 247]. Зведення сфери дії соціального контролю винятково до правових явищ і процесів обмежує розуміння впливу інших соціальних норм – моральних, релігійних, професійних тощо.

Безумовно, будь-яка спроба вивчити вплив соціальних норм, які не належать до правових, на сутність процесів, що виникають у сфері соціального контролю, буде значно ускладнена недостатнім рівнем вербалізації таких норм, їх неписаним (за рідкісним винятком) характером, закритістю для зовнішнього спостерігача багатьох етнічних, релігійних і корпоративних груп. Однак це не свідчить про неможливість створити методологічний апарат, достатній для вивчення особливостей функціонування механізму соціального контролю. У західній кримінології у контексті цього, активно використовують досягнення соціології і соціальної

психології, завдяки яким сформовано інструментарій оцінки впливу соціального контролю на актуальний рівень злочинності. Це дало підстави виокремити певні закономірності.

По-перше, первинний рівень формування соціальної ідентичності, який закладається на рівні батьківської сім'ї індивіда і суттєво впливає на особливості його ціннісно-мотиваційної сфери в наступні роки. Наявність прямої залежності між довірою дитини до правоохоронних органів і позицією його сім'ї з цього приводу, знайшло своє підтвердження на експериментальному рівні [557, с. 351–359]. Експериментально підтверджено існування кореляції між прихильністю дитини до сім'ї і делінквентністю. Було встановлено, що слабкість емоційних зв'язків дитини з батьками характерна для правопорушників, тоді як прихильність батька і матері до дитини є двома з п'яти кращих предикторів злочинності. Це дало змогу констатувати, що сімейні прихильності відіграють провідну роль у соціалізації дитини, а також у підтримці її подальшої відповідності правилам суспільства [548]. Ще у радянській кримінологічній науці було з'ясовано роль сім'ї у системі профілактики злочинності, однак ці положення носили скоріше декларативний характер. Гуманізація радянської системи профілактики злочинності неповнолітніх, на думку низки дослідників, відбулася лише в середині 70-х рр. минулого століття, до цього вона носила радше репресивно-каральний характер [45, с. 57–58]. Нині важливим є дотримання балансу між батьківським контролем і створенням простору саморозвитку індивіда, оскільки самоідентифікація і формування відповідальності особистості за прийняті рішення виступають важливими чинниками її соціалізації. Інфантилізм, що формується системою жорсткої опіки, не дає змоги індивіду створити власні механізми соціальної адаптації, що у результаті знову ж таки призводить до некритичного сприйняття позиції референтної групи, зокрема криміналізованої, що посилює ризики виникнення делінквентної поведінки. Вирішенням такої суперечності між важливістю батьківського контролю і необхідністю формування власних

адаптивних механізмів, є використання на рівні загально-соціального попередження злочинності, заходів з розвитку батьківської компетенції та рефлексії внутрішньосімейної педагогічної позиції.

По-друге, ефективність обраної моделі попередження злочинності залежить від інтеграційного з'єднання у системі соціального контролю всіх об'єктивних і суб'єктивних факторів, що детермінують делінквентну поведінку. У контексті цього, становить інтерес модель соціального контролю Г. Барака, яка передбачає використання напрацювань і методології суміжних з кримінології дисциплін. Вчений доводить, що в епоху постмодернізму каральна спрямованість заходів щодо попередження злочинності себе вичерпала, є неефективною, а створення нової, ефективною моделі вимагає насамперед враховувати складний, динамічно змінний характер злочинності і її множинну інтерактивну причинність. За таких умов зростає роль неформального соціального контролю, пов'язаного з отриманням інформації та способами нівелювання впливу ритуалів злочинної поведінки [546, с. 242–249]. На відміну від державної складової соціального контролю, процедури якого носять більш сталий характер, зумовлений необхідністю органів держави діяти винятково у рамках своєї законодавчо закріпленої компетенції, контроль з боку громадянського суспільства відрізняється більшою гнучкістю й оперативністю. Це не знімає питання про етичні стандарти, якими керуються суб'єкти соціального контролю, однак вербалізація й обговорення таких стандартів на різних рівнях – від круглих столів за участю представників органів державної влади – до специфічних груп на місцевому рівні – дало б змогу виробити спільні цінності і стратегії, подолати наявні на рівні пострадянської ментальності рудименти співчуття носіям делінквентної поведінки.

По-третє, важлива роль у системі соціального контролю над злочинністю належить партнерській моделі відносин між органами державної влади, зокрема, правоохоронними, і представниками громадянського суспільства. Партнерська модель відносин передбачає

обговорення соціальних проблем на місцевому рівні між громадянами і правоохоронними органами і створення механізмів протидії злочинності, з урахуванням актуальної ситуації [547, с. 398–404], використання інституту сусідського контролю, здатного, на думку дослідників, підвищувати ефективність соціального контролю в умовах соціальної дезорганізації [550, с. 445–449], сприяння і заохочення колективної ефективності (*collective efficacy*), зокрема орієнтованих на партнерство стратегій, які заохочують сприйняття легітимності поліції [555, с. 85]. Партнерська модель відносин між правоохоронними органами та представниками громадськості вимагає наявності зрілого громадянського суспільства, члени якого мають високий рівень соціальної відповідальності, а також достатнього рівня довіри населення державним інститутам. У цьому сенсі прийнятною є позиція В. Руденкіна, який вважає, що довіра, як інституційне (абстрактне), так і персональне (персоніфіковане), є необхідною умовою громадянської самоорганізації, включення людини у діяльність громадських організацій, а недовіра громадян політичним інститутам фактично позбавляє їх мотивації у будь-яких формах взаємодіяти з ними [425, с. 54]. Іншою умовою створення діючої партнерської моделі протидії злочинності є транспарентність діяльності органів державної влади, що передбачає активне використання всіх можливих засобів комунікації для інформування населення про місію, правовий статус державних інститутів, що стоять перед ними, актуальні проблеми та можливості громадян включатися у спільну діяльність для досягнення загальних цілей. Розподіл відповідальності за стан злочинності між державою і громадянським суспільством здатне допомогти досягти щонайменше двох важливих цілей: компенсувати недостатність використовуваних органами держави засобів протидії злочинності за рахунок розширення їх арсеналу недержавними суб'єктами такої протидії, а також вийти на більш складні рівні впливу на делінквентну поведінку, завдяки використанню методів моделі колективної ефективності.

Процес переходу від позитивістської до постмодерністської моделі протидії злочинності супроводжується численними кризами і конфліктами ментальних установок, що закономірно для будь-якої глобальної соціальної трансформації. Такими, що виникають при цьому у державах пострадянського простору, проблемами є наявність такої, що складно коригується, домінантної позиції щодо патерналістської ролі держави, відмова від особистої соціальної відповідальності в обмін на гарантовану державою безпеку, що обумовлює пасивність деякої частини населення і низький рівень рефлексії свого місця і ролі у системі попередження делінквентної поведінки. Низка проблем пов'язана з наявністю агресивних комунікативних впливів, що сприяють формуванню особистості «ідеального споживача» реалізованих товарів і послуг, цінність яких ставиться вище способів їх отримання, що сприяє розмиванню моральних критеріїв і стандартів. Однак в умовах глобалізації економічних процесів і активного розвитку інформаційних технологій роль недержавних суб'єктів соціального контролю над злочинністю буде зростати, оскільки державний контроль, який базується на обмеженій бюджетом кількості фінансових і кадрових ресурсів, не в змозі буде охопити всі динамічно змінні межі суспільних відносин. Водночас це не знижує важливість ролі держави у системі протидії злочинності. Основними завданнями трансформації наявних моделей соціального контролю є «створення на центральному та місцевих рівнях численних майданчиків і платформ для обговорення проблем протидії злочинності, підтримка формування механізмів профілактики, заснованих на принципах партнерства, широке застосування соціологічних досліджень з їх подальшим обговоренням і прийняттям необхідних рішень на рівні місцевих громад, що має сприяти розвитку соціальної відповідальності та підвищенню колективної ефективності у сфері запобігання делінквентної поведінки» [292]. Суб'єкти приватної детективної та недержавної охоронної діяльності, з урахуванням їх адміністративно-правового статусу, можуть брати участь у досягненні щонайменше двох цілей, які характеризуються наявністю

публічного інтересу щодо їх досягнення: компенсувати недостатність використовуваних органами держави засобів протидії злочинності та правопорушенням за рахунок розширення спектру правоохоронних послуг; а також стримування деліктності у суспільстві за рахунок використання методів моделі колективної ефективності.

3.2 Система адміністративно-правових гарантій законності приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності

Адміністративно-правовий статус суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності обумовлений закріпленою у правових нормах системою суспільних відносин. Водночас він має певні відмінності, наявність яких зумовлена його двоюкою природою. Правовий статус суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності порівняно з правовими статусами інших представників професій у сфері правозастосовної діяльності, має свої властивості, пов'язані з наявністю невідповідності між реальними суспільними відносинами, що складаються у сфері приватної детективної розшукової діяльності, та їх правовим закріпленням [296, с. 87].

Правовий статус приватного детектива відрізняється такими особливостями: відсутністю правової регламентації на рівні закону із одночасним закріпленням на рівні підзаконних правових актів; латентним характером детективної діяльності, що обумовлює або здійснення її під видом надання інформаційних послуг, або «повністю поза межами вимог законності, як-то під час здійснення схованого спостереження з використанням спеціальних технічних засобів для отримання інформації, зокрема з обмеженим доступом; наявністю у приватних детективів прав, обов'язків та відповідальності, передбачених законодавством про здійснення підприємницької діяльності, за відсутності у них необхідних для надання послуг на умовах конфіденційності обмежень та заборон, характерних для представників правоохоронних професій; розповсюдження на приватних детективів вимог законодавства про захист інформації та відповідальності за його порушення» [552, с. 88]. На підставі аналізу вказаних особливостей правовий статус суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності, можна визначити як комплекс закріплених у законі їх прав, обов'язків, гарантій та юридичної відповідальності, сукупність яких дає змогу здійснювати їх професійну діяльність.

Особливе місце у структурі адміністративно-правового статусу займають гарантії. За своєю сутністю гарантії – це «система умов, що забезпечують задоволення інтересів людини, основною функцією яких є виконання зобов'язань державою та іншими суб'єктами у сфері реалізації прав особи. Об'єктом гарантій постають суспільні відносини, пов'язані з охороною і захистом прав людини, задоволенням майнових і немайнових інтересів громадян» [252, с. 311]. О. Скакун під «гарантіями забезпечення прав, свобод та обов'язків людини та громадянина розуміє систему соціально-економічних, політичних, юридичних умов, способів та засобів, які забезпечують їхню фактичну реалізацію, охорону та надійний захист. Коли немає гарантій, то права, свободи та обов'язки людини і громадянина набувають форми «заяв про наміри», які не мають ніякої цінності ні для особистості, ні для людства» [445, с. 203]. «Гарантії являють собою систему норм, принципів, умов і вимог, що забезпечують у своїй сукупності дотримання прав, свобод і законних інтересів громадян» [450, с. 310]. Кожна демократична держава вважає за необхідне «побудувати систему гарантій реалізації прав і свобод своїх громадян, оскільки саме вони забезпечують реальну можливість використовувати закріплені законом права і свободи» [267, с. 141–143].

Аналізуючи наукові визначення понять гарантій, необхідно відзначити, що у літературі «зустрічаються найрізноманітніші ознаки, що складають основу поняття гарантій: «засоби», «заходи», «механізм», «норми права», «умови», «обов'язки держави», «система умов, способів, засобів». Усі ці думки прийнятні і мають право на існування, однак необхідно виділити загальні, спільні риси всіх термінів» [267]. Спільним є те, що: «1) гарантіями є умови, за яких всебічно реалізуються права і свободи особи; 2) гарантіями є система засобів, за допомогою яких забезпечується охорона прав і свобод особи» [267]; «3) гарантіями є засоби, за допомогою яких забезпечується дієвий захист інтересів, прав і свобод людини і громадянина у разі їх незаконного порушення» [277, с. 78].

Гарантії діяльності суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності можна умовно розділити на три групи: «а) гарантії законності приватної детективної та недержавної охоронної діяльності; б) гарантії безпеки здійснення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності; в) гарантії поєднання приватних і публічних інтересів під час здійснення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності. У діяльності суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності гарантії законності можуть бути представлені як сукупність інституційних, політичних та правових умов, за яких забезпечується додержання вимог законів та підзаконних правових актів, якими регламентується приватна детективна (розшукова) діяльність» [267]. До інституційних умов належить «закріплена у Конституції України система державного ладу» [552, с. 71–81].

Серед інституційних гарантій здійснення приватної детективної діяльності доречно зазначити «функціонування Верховної Ради України, на яку покладено законодавчу функцію, правоохоронних органів, призначення яких полягає у протидії злочинності та правопорушенням, судової системи, а також низки контрольних органів. Політичними гарантіями приватної детективної та недержавної охоронної діяльності є функціонування системи народовладдя, право громадян на участь в управлінні державними справами» [267], «свобода слова, діяльність засобів масової інформації тощо» [296].

До правових гарантій законності діяльності суб'єктів приватної детективної суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності доречно віднести: а) матеріальні гарантії, до яких належать принципи верховенства права, законності, диспозитивності, об'єктивності та неупередженості, дотримання прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, поваги до людської гідності, добросовісності, незалежності суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності, конфіденційності та збереження професійної таємниці, взаємодії з правоохоронними органами, органами державної влади та органами місцевого самоврядування,

підприємствами, установами, організаціями та громадянами; б) заборони, відповідно до яких приватний детектив не може бути службовою чи посадовою особою органів державної влади, органів місцевого самоврядування, правоохоронних чи судових органів влади, а також не може бути приватним детективом особа, яка: має непогашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість; визнана судом недієздатною, чи цивільна дієздатність якої обмежена; перебуває на обліку у закладах охорони здоров'я у зв'язку з психічними захворюваннями, алкоголізмом чи наркоманією; звільнена з посади судді, прокурора, нотаріуса, зі служби у правоохоронних органах, з державної служби або служби в органах місцевого самоврядування за порушення присяги, вчинення корупційного правопорушення; позбавлена права на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю – протягом трьох років з дня набрання чинності рішенням про анулювання свідоцтва про право на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю [267]; в) ведення Єдиного реєстру суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності, з метою збирання, зберігання, обліку та надання достовірної інформації про чисельність і їх персональний склад, які відповідно до цього Закону, набули права на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю в Україні, про обрані суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності організаційні форми діяльності [552].

До процесуальних гарантій законності діяльності суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності належать: порядок видачі та анулювання свідоцтва про право на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю; порядок оскарження рішень про відмову у видачі свідоцтва про право на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю [267], та про анулювання свідоцтва про право на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю; право суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності здійснювати захист своїх порушених прав у судовому та позасудовому порядку (зокрема шляхом самозахисту), що

реалізується на підставі Кодексу адміністративного судочинства України, Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших нормативно-правових актів [267].

На жаль, головна правова гарантія законності здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності нині відсутня – Закон України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» досі не прийнято [267]. Це обумовлює недостатній рівень додержання гарантій законності досліджуваного виду діяльності [267].

Гарантії безпеки здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності являють собою «систему визначених законодавством України та сталою правозастосовною практикою прийомів і способів, використання яких дає змогу знизити ризики спричинення шкоди життю, здоров'ю, фінансовим та іншим охоронюваним правам інтересів приватних детективів та їх об'єднань, а також фізичних та юридичних осіб, що користуються їх послугами» [267]. До гарантій безпеки доречно віднести: «захист інформації, зокрема у телекомунікаційних мережах; систему відбору та підготовки кадрів; контроль за діяльністю приватних детективів та їх об'єднань, як внутрішній, так і зовнішній» [267].

Гарантії поєднання «приватних і публічних інтересів під час здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності – це система правових засобів та способів, за допомогою яких забезпечується одночасне додержання, з одного боку, вимог інформаційного законодавства в аспекті захисту персональних даних та професійної таємниці вказаного виду діяльності, і з іншого – високий рівень взаємодії з правоохоронними органами у сфері протидії злочинам та правопорушенням» [267].

Юридична відповідальність суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності являє собою комплекс заходів обмежувального або примусового характеру, які застосовуються до приватного детектива у разі вчинення ним порушення правових приписів. Приватний детектив може

нести кримінальну, адміністративну, цивільну та матеріальну відповідальність згідно з загальними вимогами законодавства України, яке регулює трудові відносини, порядок надання послуг суб'єктами господарювання, захист інформації тощо. Враховуючи, що діяльність приватних детективів пов'язана з існуванням великої кількості ризиків, було б доцільно доповнити проект Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» окремою статтею, в якій би було закріплено спеціальні підстави притягнення приватних детективів до юридичної відповідальності.

На підставі аналізу зарубіжного досвіду правового регулювання приватної детективної (розшукової) діяльності, можна зробити такі висновки: а) з огляду на важливість вказаного виду діяльності, її поширеність та існування під час її здійснення численних ризиків порушення прав людини і громадянина, юридичних осіб та держави загалом, у більшості розглянутих держав діяльність приватних детективів легалізована на рівні закону; б) особливе місце у законах, якими регулюється діяльність приватних детективів у державах англосаксонської системи, займає детальне викладення особливостей взаємодії з правоохоронними органами, що могло би бути корисним і для української практики.

Особливу небезпеку являє собою утворення у процесі діяльності приватних детективів, що знаходиться поза межами правового поля, умов для вчинення злочинів. Проблеми, пов'язані зі створенням умов вчинення злочинів, які посягають на інформаційні права громадян, полягають у неможливості забезпечити під час надання детективних послуг у т. зв. «сірій» зоні належного контролю у сфері захисту персональних даних, і відповідного вжиття заходів за результатами такого контролю, включаючи притягнення до юридичної відповідальності. У такий спосіб, шкода спричиняється: а) інтересам держави, пов'язаним із забезпеченням визначених Конституцією та законами України прав та свобод фізичних і юридичних осіб; планомірним надходженням податків і зборів до Державного бюджету України і місцевих

бюджетів, забезпечення безперешкодної та ефективної діяльності правоохоронних органів; б) інтересам громадянського суспільства, оскільки існування непідконтрольних підприємств та фізичних осіб створює небезпеку для забезпечення права громадян на управління державними справами; в) інтересам підприємств, установ та організацій, які є законослухняними платниками податків, що додержуються вимог законів України під час надання правових послуг, проте існування на ринку поруч з ними суб'єктів, які не виконують вимоги податкового та інших галузей законодавства України, є порушенням щодо них умов конкуренції; г) інтересам правоохоронних та розвідувальних органів, що є особливо небезпечним нині, під час проведення Операції Об'єднаних сил і створює загрозу настання небезпечних наслідків, які можуть бути використані у збройній агресії проти України; ґ) інтересам громадян, оскільки підвищуються ризики порушення гарантованих Конституцією України прав на «недоторканність житла, таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; невтручання в особисте і сімейне життя» [175], крім випадків, передбачених Конституцією України, та інших конституційних прав, свобод і гарантій; д) інтересам суб'єктів приватної детективної (охоронної) діяльності, відсутність законодавчих гарантій у роботі яких підвищує ризик спричинення небезпеки їх життю, здоров'ю, діловій репутації, честі, гідності та іншим охоронюваним законом інтересам. Вказані напрями мають обумовити роботу з відповідними адресатами для того, щоб забезпечити їхнє інформування щодо створення зони небезпеки, порушення їх прав, свобод та законних інтересів.

Багатолітня практика надання приватних детективних послуг в Україні, а також зарубіжний досвід свідчать, що діяльність приватних детективів має надзвичайно великий потенціал для вирішення проблем протидії злочинності та правопорушенням. Результати досліджень доводять, що нині вирішення завдань підвищення рівня законності та правопорядку у суспільстві потребує активної участі всіх суб'єктів соціального контролю, як державних від

інтегративного поєднання у системі соціального контролю всіх об'єктивних та суб'єктивних факторів [292, с. 447]. Одним із таких факторів має стати співпраця між правоохоронними органами та приватними детективами (їх об'єднаннями), у ході якої мають сумісно вирішуватися завдання захисту прав людини та громадянина і протидії злочинності.

Отже, необхідним є якнайшвидше прийняття Закону України «Про приватну детективну діяльність», в якому було б доцільно конкретизувати права та обов'язки приватних детективів, визначити гарантії їх діяльності та закріпити особливості юридичної відповідальності за порушення правових приписів. Це дало б змогу запобігти тінізації надання детективних послуг та сприяло б підвищенню законності недержавної правоохоронної діяльності, а також дозволило б створити надійну систему гарантій здійснення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності.

3.3 Проблеми законотворчої діяльності у сфері приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності

У попередніх підрозділах уже було акцентовано увагу на тому, що спроби нормативно урегулювати приватну детективну діяльність робилися протягом двох десятиліть. У контексті цього, доречно зосередитися саме на сутності цієї законотворчої діяльності.

5 квітня 2000 року у Верховній Раді України було зареєстровано за № 5237 проект Закону України «Про приватну детективну діяльність», внесений народним депутатом Ю. Кармазіним. У вказаному законопроекті приватна детективна діяльність визначалася як «підприємницька діяльність, що спрямована на надання на договірній основі фізичним та юридичним особам послуг, передбачених цим Законом, з метою захисту їх прав та законних інтересів. Зазначені послуги надаються приватними детективами, об'єднаннями приватних детективів (бюро, агентствами, фірмами тощо), що мають спеціальний дозвіл (ліцензію) органів Міністерства юстиції України» [401; 537]. У наступних проектах обов'язки з ліцензування приватної детективної діяльності покладаються вже на Міністерство внутрішніх справ України.

Законопроект № 5237, окрім поняття приватної детективної діяльності, «містить також поняття «детективна діяльність персоналу служб безпеки банків, фірм, компаній та інших суб'єктів господарювання незалежно від форм власності». Зазначена діяльність провадиться персоналом служб безпеки на основі трудових відносин з відповідними суб'єктами господарювання» [401]. Відсутність визначення детективної діяльності робить вказану категорію нечіткою, до того ж відносини між керівництвом підприємств, установ та організацій і їх підлеглими, зокрема тими, що складають персонал служб безпеки, належать скоріше до сфери трудових відносин. Водночас, якщо йдеться про здійснення дій, які складають зміст приватної детективної діяльності, не у

внутрішньоорганізаційних, а у зовнішніх по відношенню до певного підприємства (установи, організації) відносинах, то це саме приватна детективна діяльність.

Авторський колектив, який працював над створенням законопроекту, доповнив його застереженнями щодо того, що на громадян, що провадять приватну детективну діяльність, дія законів, які визначають статус працівників правоохоронних органів, не поширюється. Громадяни, їх об'єднання, служби безпеки суб'єктів господарювання, що займаються приватною детективною діяльністю, «не мають права здійснювати оперативно-розшукові дії, віднесені до виняткової компетенції органів дізнання» [401].

Щодо принципів приватної детективної діяльності, то автори законопроекту вважали за доцільне зосередити увагу на принципах «верховенства права, дотримання та поваги до конституційних прав і свобод людини, конфіденційності, взаємодії з правоохоронними органами та населенням, з метою захисту прав і законних інтересів клієнтів» [401]. У законопроекті міститься застереження щодо того, що «діяльність приватних детективів не має бути спрямована проти охоронюваних законом інтересів держави, суспільства та окремих осіб, а також щодо того, що приватною детективною діяльністю мають право займатися лише особи та об'єднання, які у встановленому законодавством порядку отримали спеціальний дозвіл (ліцензію)» [401]. Особливий інтерес має визначення послуг, «які дозволяється надавати під час провадження приватної детективної діяльності: «збір відомостей, які мають значення для захисту прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб (клієнтів); збір інформації для проведення ділових переговорів, встановлення рівня кредитоспроможності та надійності ділових партнерів; захист суб'єктів господарювання від підприємницького шпигунства; виявлення фактів протиправного використання товарних знаків, логотипів, фірмових найменувань тощо» [401]; «перевірка обставин розголошення

комерційної, банківської та науково-технічної інформації, що становить державну, службову або комерційну таємницю; з'ясування біографічних та інших відомостей про осіб, з якими укладаються договори (контракти); встановлення місцезнаходження громадян, які пропали безвісти; розшук втраченого або викраденого майна; збір «відомостей про факти, які можуть бути використані як докази» [537] у цивільних, господарських і кримінальних справах, а також справах про адміністративні правопорушення. У законопроекті також зазначалося, що «під час провадження професійної діяльності приватний детектив (об'єднання приватних детективів, служба безпеки суб'єкта господарювання) має право: запитувати та отримувати потрібну інформацію, документи або їх копії від підприємства, установ, організацій, об'єднань, а від громадян – за їх згодою» [401]. При цьому термін письмової відповіді на запит приватного детектива «не повинен перевищувати десяти днів; ознайомлюватися на підприємствах, в установах, організаціях, об'єднаннях з необхідними для виконання доручення документами та матеріалами, за винятком тих, таємниця яких охороняється законом; отримувати на договірній основі письмові висновки фахівців та експертів з питань, що потребують спеціальних знань; застосовувати науково-технічні засоби відповідно до вимог цього закону та інших актів законодавства; виконувати інші дії, не заборонені законодавством» [401]. Під час укладення договору «про збір відомостей у цивільних, господарських та кримінальних справах, а також у справах про адміністративні порушення, приватний детектив, об'єднання приватних детективів протягом доби повинні повідомити про це особу, яка проводить дізнання, слідство або суд, у провадженні якого перебуває справа з цього факту» [401].

У законопроекті № 5237 було зосереджено увагу на правовому забезпеченні співробітництва та взаємодії приватних детективів та їх об'єднань з правоохоронними та органами місцевого самоврядування. Зокрема, передбачалося, що «приватні детективи, їх об'єднання та служби

безпеки суб'єктів господарювання, які під час провадження детективної діяльності, отримують відомості про злочин, що готується, або про скоєний злочин, зобов'язані у якомога найкоротший термін повідомити про це співробітника правоохоронного органу. Особа, яка вчинила злочин, може бути затримана приватним детективом, після чого останній зобов'язаний негайно передати її органам внутрішніх справ за місцем затримання» [537].

Суб'єктами приватної детективної діяльності законопроектом № 5237 було визначено такі категорії: «приватні детективи, які провадять свою діяльність без створення юридичної особи; об'єднання приватних детективів, які діють на основі своїх статутів і мають статус юридичної особи; співробітники (особи, які мають статус приватного детектива) служб безпеки суб'єктів господарювання» [401]. Приватним детективом може бути «особа, що є громадянином України, досягла 25 років, має вищу юридичну освіту і стаж роботи на посадах у державних і правоохоронних органах, і встановленому порядку отримала ліцензію на право здійснення детективної діяльності. Приватний детектив не може перебувати на державній службі, а також мати непогашену судимість за корисливі злочини» [401]. Приватний детектив має право «займатися детективною діяльністю індивідуально, відкрити детективне бюро, об'єднуватися з іншими приватними детективами в детективні бюро, агентства, фірми тощо, а також працювати на основі трудового договору (контракту) в службі безпеки суб'єкта господарювання. Приватний детектив може мати помічника або кількох помічників, які мають юридичну освіту» [401]. Умови роботи «визначаються трудовою угодою (контрактом) між приватним детективом (об'єднанням приватних детективів) і помічником приватного детектива з дотриманням законодавства про працю» [401].

Розробники законопроекту № 5237 приділили увагу і видам діяльності, які має виконувати приватний детектив. Зокрема, було визначено, що «діяльність приватного детектива (об'єднання приватних

детективів, служби безпеки суб'єкта господарювання), які мають відповідні ліцензії, провадиться шляхом: «усного чи письмового опитування громадян, працівників підприємств, організацій і установ за їх згодою; огляду або вивчення предметів та документів за письмовою згодою їх власників чи законних користувачів; зовнішнього огляду споруд, приміщень та інших об'єктів, а за згодою їх власників чи уповноважених ними осіб – їх внутрішній огляд; спостереження для отримання інформації з метою надання приватних детективних послуг тощо» [537]. Приватним детективам (об'єднанням приватних детективів, службам безпеки суб'єктів господарювання) «заборонялося проведення стеження засобами та у формах, які потребують санкції судді або суду. Приватний детектив, «як крайній захід, має право застосовувати вогнепальну зброю у таких випадках: 1) для захисту громадян від нападу, що загрожує їх життю і здоров'ю, а також звільнення заручників; 2) для відбиття нападу на себе та членів своєї сім'ї, якщо їх життю або здоров'ю загрожує небезпека; 3) для затримання особи, яку застали при вчиненні тяжкого злочину і яка намагається втекти; 4) для затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожує життю і здоров'ю; 5) для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю громадян або приватному детективу. Забороняється застосовувати і використовувати вогнепальну зброю при значному скупченні людей, якщо від цього можуть постраждати сторонні особи» [401]. Приватний детектив «має право використовувати зброю для подання сигналу тривоги або виклику допомоги, для знешкодження тварини, яка загрожує життю і здоров'ю. Про застосування заходів фізичного впливу і спеціальних засобів активної оборони, які завдали тілесних ушкоджень, а також у всіх випадках застосування вогнепальної зброї, приватний детектив зобов'язаний негайно інформувати орган внутрішніх справ за місцем застосування таких заходів, засобів або зброї,

який зобов'язаний перевірити правомірність його дій» [401]. Право приватних детективів використовувати вогнепальну зброю було надто сміливою новацією для пострадянської правоохоронної системи, тому закономірною стала відсутність достатньої підтримки як цих положень, так і законопроекту загалом, з боку парламентаріїв.

У законопроекті № 5237 також було зроблено спробу визначити гарантії особистої безпеки озброєного приватного детектива. Зокрема, визначалося, що «приватний детектив має право оголити вогнепальну зброю і привести її у готовність, якщо вважає, що в ситуації, яка склалася, можуть виникнути обставини для її застосування. При затриманні злочинців або осіб, яких приватний детектив запідозрив у скоєнні злочину, він може привести у готовність вогнепальну зброю, що є попередженням про можливість її застосування» [401]. Спроба особи, яку «затримує приватний детектив із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши при цьому визначену ним відстань, чи доторкнутися до зброї, дають йому право застосувати вогнепальну зброю» [401]. До обмежень і заборон під час провадження детективної діяльності було віднесено, зокрема: «умисно вдаватися до дій, що посягають на конституційні права і свободи громадян, ставлять під загрозу їх життя, здоров'я, гідність та майно; розголошувати зібрану інформацію, використовувати її всупереч інтересам свого клієнта або в інтересах третіх осіб; приховувати від правоохоронних органів достовірно відомі факти вчинення злочинів та про наміри щодо скоєння злочинів; видавати себе за співробітників (підрозділів) правоохоронних органів; збирати відомості, пов'язані з політичною та релігійною діяльністю і переконаннями; свідомо вводити клієнта в оману або фальсифікувати зібрані матеріали; здійснювати кіно- і фотозйомку, відео- і аудіозапис у службових та інших приміщеннях без письмової згоди власників цих приміщень або уповноважених ними осіб; передавати свою ліцензію або посвідчення для використання іншим особам» [401]. Провадження приватним детективом

будь-яких дій, «пов'язаних з порушенням таємниці листування, телефонних переговорів та телеграфних повідомлень, переговорів із застосуванням електронних мереж або з порушенням гарантій недоторканності особи, її житла та майна, встановлених Конституцією України, мало тягнути за собою відповідальність, передбачену законодавством України» [401].

До важливих положень законопроекту № 5237 доречно також віднести положення про професійну таємницю приватного детектива. Приватний детектив (об'єднання приватних детективів, служба безпеки суб'єкта господарювання) зобов'язаний зберігати професійну таємницю. Предметом професійної таємниці приватного детектива є «питання, з яких громадянин або юридична особа зверталися до приватного детектива, сутність детективного дослідження, порад, консультацій, роз'яснень та інших відомостей, одержаних приватним детективом під час здійснення ним своїх професійних обов'язків» [401]. Приватному детективу, посадовим особам об'єднань приватних детективів та служб безпеки суб'єктів господарювання забороняється «розголошувати відомості, що складають професійну таємницю приватного детектива, і використовувати їх у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб» [401]. У авторів законопроекту своєрідний погляд на гарантії приватної детективної діяльності. Зокрема, визначалося, що «професійні права, честь і гідність приватного детектива охороняються законом. Забороняється будь-яке втручання у діяльність приватного детектива, вимагання від приватного детектива, його помічника, посадових осіб і технічних працівників об'єднань приватних детективів, служб безпеки суб'єктів господарювання відомостей» [401].

Положення щодо контролю і нагляду у законопроекті № 5237 не були достатньо деталізовані. Закріплювалося, що «контроль і нагляд за дотриманням приватними детективами їх об'єднаннями, службами безпеки та охорони суб'єктів господарювання вимог цього Закону, інших

законодавчих актів України здійснюються у порядку, визначеному законодавством України. Під час здійснення зазначеного контролю і нагляду, співробітники відповідних органів у межах своєї компетенції, мають право вимагати від приватних детективів, письмової чи усної інформації, необхідної для виконання контрольних функцій» [401]. Перевищення зазначеними співробітниками своїх повноважень «під час здійснення контролю і нагляду, може бути оскаржене в судовому порядку». Крім того, заборонялося надання приватних детективних послуг без ліцензії [401]. Це діяння мало тягнути за собою настання юридичної відповідальності, втім її вид та форма авторами законопроекту № 5237 не уточнювалися.

Законопроект № 5237 було одержано Верховною Радою України 5 квітня 2000 року, а 18 квітня того ж року вручено для ознайомлення. На цьому робота із вказаним законопроектом закінчилася.

Нові спроби врегулювати правовий статус приватних детективів були зроблені вже під час IV каденції Верховної Ради України. 7 квітня 2004 року було внесено до Верховної Ради України проект Закону України «Про приватну детективну діяльність» № 5380 (автори – народні депутати В. Кафарський, О. Бандурка та В. Мойсик). У цьому Законі термін «приватна детективна діяльність» набув нового змісту: вказаний вид діяльності визначався у такий спосіб: а) «підприємницька діяльність, спрямована на надання приватними детективами, детективними агентствами, на договірній основі замовникам (фізичним та юридичним особам) професійних послуг, які передбачені цим Законом і складають систему розшукових заходів, з метою забезпечення захисту приватних прав і інтересів замовників» [537]; б) «детективна діяльність персоналу служб безпеки суб'єктів господарювання. Приватний детектив у вказаному законопроекті трактувався як фізична особа, що має спеціальний дозвіл (ліцензію) органів Міністерства юстиції України на ведення приватної детективної діяльності» [537]. Зазнали певних змін, у порівнянні із

попереднім законопроектом № 5237, принципи приватної детективної діяльності: принцип верховенства права було замінено на принцип законності, крім того, у ст. 3 законопроекту № 5380 знайшли своє відображення принципи дотримання прав і свобод людини, збереження професійної таємниці, конфіденційності, взаємодії з правоохоронними органами, органами управління, населенням [402].

Коло суб'єктів приватної детективної діяльності у законопроекті № 5380 зазнало незначних змін: до них було віднесено приватних детективів, що здійснюють свою діяльність як фізичні особи; детективні агентства (у попередньому варіанті – об'єднання) і служби безпеки суб'єктів господарювання (у попередньому варіанті – працівники означених служб, які мають статус приватного детектива). Приватним детективом у законопроекті № 5380 було визначено громадянина України, який отримав у встановленому цим Законом та іншими актами чинного законодавства України порядку особисту ліцензію на право здійснення приватної детективної діяльності. Приватний детектив не міг бути державним службовцем, перебувати на виборних оплачуваних посадах в органах державної влади, громадських організаціях (у законопроекті № 5237 заборони перебувати на виборних оплачуваних посадах не було. Загалом вона виглядає недостатньо обґрунтованою: так, наприклад, який негативний вплив на здійснення приватної детективної діяльності може справляти перебування приватного детектива, наприклад, на посаді голови рахункової комісії товариства з розведення акваріумних рибок? Вказана заборона без достатніх підстав обмежує конституційні права приватних детективів у сфері громадської діяльності).

Правами приватного детектива відповідно до положень законопроекту № 5380, були зокрема: право займатися детективною діяльністю як фізична особа; створювати власне підприємство з приватної детективної діяльності (детективне агентство); створювати детективні агентства спільно з іншими особами; працювати на основі трудових

відносин (контракту або трудового договору) в службах безпеки суб'єктів господарювання, детективних агентствах; мати помічників; мати зазначене статтею 23 цього Закону технічне оснащення (йдеться засоби для здійснення фото-, кіно- і відеозйомки, оптичні та радіоприлади, засоби оперативного радіо- і телефонного зв'язку, інші науково-технічні засоби, не заборонені чинним законодавством України для використання при здійсненні такої діяльності. Оснащення суб'єктів приватної детективної діяльності зазначеними технічними засобами та їх реєстрація в органах Міністерства внутрішніх справ України, на думку авторів законопроекту, мало здійснюватися згідно з чинним законодавством України). Крім того, як і в попередньому законопроекті, приватних детективів планувалося наділити правом «в порядку, передбаченому законодавством України для громадян України, мати вогнепальну зброю, спеціальні засоби активної оборони» [402]. Втім у перехідних положеннях законопроекту № 5380 положення щодо внесення змін до законодавства України в частині вільного обігу зброї відсутні.

Законопроект № 5380, як і законопроект № 5237, також містить положення, які визначають правовий статус помічника приватного детектива, правовий статус детективних агентств (у попередньому проекті ці положення були більш розгалуженими і містили особливості створення і функціонування об'єднань приватних детективів (бюро, агентств, фірм тощо). «До основних видів послуг, які суб'єкти приватної детективної діяльності мають право надавати замовникам, у законопроекті було віднесено: пошук, збір, фіксація та накопичення відомостей, потрібних для захисту прав і приватних інтересів замовників; пошук громадян, що зникли безвісти, встановлення їх місцезнаходження, з'ясування причин і обставин зникнення, можливості і умов їх повернення; розшук зниклого (втраченого або викраденого) майна клієнта; відтворення для замовника втраченої (зниклої) інформації з питань його приватних інтересів; пошук і збір відомостей та даних, які за певних, визначених процесуальними

кодексами, обставин, згідно з рішенням суду, можуть мати статус доказів у відповідному виді судочинства; пошук і збір інформації для клієнтів, з метою підготовки ділових переговорів, з'ясування фінансового стану, рівня реальної кредитоспроможності і надійності наявних та потенційних ділових партнерів; пошук і збір біографічних та інших відомостей про осіб – потенційних або наявних клієнтів і партнерів замовника послуг; захист замовників (суб'єктів господарювання) від підприємницького шпигунства; з'ясування обставин розголошення комерційної, банківської, науково-технічної або іншої інформації, що становить службову, комерційну або особисту приватну таємницю; пошук і виявлення фактів протиправного використання» [537] товарних знаків, найменувань, логотипів, фірмової символіки та інших фірмових відзнак товарів, продукції, або самої особи, які є власністю замовника; «інші послуги з детективної діяльності, не заборонені чинним законодавством України. У випадках пошуку і збору даних про факти, які можуть бути використані як докази у кримінальних справах, суб'єкт приватної детективної діяльності упродовж доби з моменту укладання угоди з клієнтом про збір таких відомостей, зобов'язаний письмово повідомити про це особу, яка проводить дізнання, слідчого, прокурора або суд» [537], у «провадженні якого знаходиться кримінальна справа» [402].

Особливу увагу автори законопроекту № 5380 приділили методам роботи суб'єктів приватної детективної діяльності. Передбачалося, що приватні детективи, детективні агентства, служби безпеки суб'єктів господарювання, при виконанні «своєї професійної діяльності, мають право відшукувати, отримувати та накопичувати потрібну інформацію всіма не забороненими чинним законодавством України методами, зокрема: усно або письмово запитувати та отримувати від підприємств, установ, організацій, громадян, інших фізичних та юридичних осіб» [537], в термін, визначений чинним законодавством України, потрібну інформацію, документи або копії документів (від громадян – за їх згодою);

«ознайомлюватися на підприємствах, в установах, організаціях, у інших юридичних осіб з необхідною для виконання завдань замовника інформацією, матеріалами та документами (за винятком тих, таємниця яких охороняється законом)» [537]; «безперешкодно проводити зовнішній огляд споруд, приміщень, інших об'єктів вільного доступу; проводити зовнішній огляд закритих для вільного доступу споруд, приміщень, інших об'єктів за згодою їх власників або законних користувачів; відвідувати житлові та інші приміщення, проводити їх огляд за згодою їх власників, мешканців або уповноважених ними осіб для отримання потрібної для виконання завдання інформації і матеріалів; проводити огляд або вивчення матеріалів, предметів, документів за згодою їх власників або законних користувачів» [537]; здійснювати потрібну для виконання завдань замовника «самостійну, або за допомогою інших фахівців, експертів та спеціалістів експертизу отриманих в ході детективної діяльності матеріалів, документів, інших речей; отримувати на договірній основі письмові висновки та усну консультацію фахівців та експертів з питань, що потребують спеціальних знань; здійснювати спостереження за фізичними та юридичними особами (об'єктами спостереження), зокрема із застосуванням фото-, кіно- і відеозйомки, оптичних та радіоприладів, оперативного радіо- і телефонного зв'язку, інших науково-технічних засобів, відповідно до вимог законодавства України; затримувати осіб, що вчинили злочин, з обов'язковою негайною передачею затриманого в орган внутрішніх справ за місцем затримання; застосовувати у випадках, передбачених законодавством України, вогнепальну зброю» [537]; «користуватися добровільною допомогою підприємств, установ, організацій, громадян, інших фізичних та юридичних осіб; виконувати інші дії, не заборонені законодавством України» [402].

Що стосується заборон під час здійснення приватної детективної діяльності, то автори законопроекту № 5380 визначили, що «під час здійснення детективної діяльності, не допускається порушення прав і

свобод людини та юридичних осіб» [537] (крім випадків, передбачених чинним законодавством України). «Не підлягають передачі і розголошенню результати детективної діяльності, які, відповідно до законодавства України, становлять державну таємницю, а також відомості, що стосуються особистого життя, честі, гідності людини. За передачу і розголошення цих відомостей суб'єкти приватної детективної діяльності, а також особи, яким ці відомості були довірені при здійсненні детективної діяльності чи стали відомі на службі або роботі, підлягають відповідальності згідно з чинним законодавством України» [537], крім випадків розголошення інформації про незаконні дії, що порушують права людини. Для одержання інформації приватним детективам було «заборонено застосовувати технічні засоби, психотропні, хімічні та інші речовини, які пригнічують волю або завдають шкоди здоров'ю людей та навколишньому середовищу» [537]. Приватним детективам (співробітникам детективних агентств, служб безпеки суб'єктів господарювання) заборонялося «здійснення діяльності, яка вимагає рішення суду» [537]. Крім того, приватним детективам, співробітникам детективних агентств, служб безпеки суб'єктів господарювання «при здійсненні детективної діяльності, заборонялося: здійснювати детективну діяльність, спрямовану на пошук, збір, фіксацію та накопичення відомостей (зокрема відомостей біографічного характеру) відносно політичних партій України, а також політичних діячів України; умисно вдаватися до дій, що порушують конституційні права і свободи громадян, ставлять під загрозу їх життя, здоров'я, гідність та майно; проводити зовнішній огляд закритих для вільного доступу споруд, приміщень, інших об'єктів, відвідувати житлові та інші приміщення, проводити їх огляд для отримання потрібної для виконання завдання інформації і матеріалів» [537], проводити «огляд або вивчення матеріалів, предметів, документів без відповідної згоди власників або уповноважених ними осіб; розголошувати або передавати іншим особам зібрану в ході здійснення

детективної діяльності інформацію (за винятком випадків, передбачених чинним законодавством України)» [537], використовувати її «всупереч інтересам свого клієнта або в інтересах третіх осіб; видавати себе за співробітників підрозділів державних правоохоронних органів; свідомо вводити клієнта в оману або фальсифікувати зібрані матеріали; здійснювати кіно- і фотозйомку, відео- та аудіозапис у службових та інших приміщеннях без згоди власників цих приміщень або уповноважених ними осіб; передавати свою ліцензію або посвідчення для використання іншим особам» [402].

Крім того, важливим є встановлення обов'язку приватних детективів, які під час здійснення детективної діяльності, отримали інформацію про факти скоєного злочину або про підготовку до злочину, «упродовж доби (якщо цьому не заважають обставини непереборної сили) повідомити про це співробітника державного правоохоронного органу а також передати правоохоронним органам оригінали матеріалів, що підтверджують цю інформацію і можуть бути використані згідно з чинним законодавством України, як судові докази органами прокуратури, слідства та суду України» [537]. При цьому, на думку авторів законопроекту, «приватного детектива доречно було б наділити правом затримати особу, яка вчинила злочин, після чого він зобов'язаний негайно передати цю особу органам внутрішніх справ за місцем затримання. Суб'єкти приватної детективної діяльності наділялися також правом надавати правоохоронним органам допомогу в забезпеченні правопорядку та інші не заборонені законодавством України послуги» [537], зокрема на договірній основі. За письмовими запитами суб'єктів приватної детективної діяльності, органи Міністерства внутрішніх справ мали «надавати їм відомості, які містяться в адресних бюро, паспортних підрозділах, облікових підрозділах Державної автомобільної інспекції, а також облікових підрозділах обліку осіб, що мають судимість або притягалися до кримінальної відповідальності» [537]. Органи державного управління у межах

компетенції мали «сприяти приватним детективам, детективним агентства та службам безпеки суб'єктів господарювання в оренді придатних для роботи приміщень, у вирішенні їх професійних, соціальних та інших питань» [537]. Для здійснення окремих видів детективної діяльності – спостереження за фізичними та юридичними особами (об'єктами спостереження) – суб'єкти приватної детективної діяльності, як і в попередньому законопроекті, наділялися «правом застосовувати фото-, кіно- і відеозйомки, оптичні та радіоприлади, засоби оперативного радіо- і телефонного зв'язку, інші науково-технічні засоби, не заборонені чинним законодавством України для використання при здійсненні такої діяльності» [537].

У випадках, передбачених чинним законодавством України, приватний детектив при виконанні своїх професійних обов'язків, наділявся правом «застосувати заходи фізичного впливу (зокрема – прийоми рукопашного бою), а також використовувати вогнепальну зброю і спеціальні засоби активної оборони та примусу (наручники, гумові кийки, засоби зв'язування, слезогінні речовини, світлозвукові пристрої відволікаючої дії), порядок придбання, обліку, зберігання і використання яких встановлюється законодавством України» [537]. Вогнепальна зброя могла бути застосована приватним детективом в наступних випадках: «для захисту від нападу, яке загрожує життю або здоров'ю громадян; для звільнення заручників; для самозахисту та захисту членів своєї сім'ї, якщо їх життю або здоров'ю загрожує небезпека; для затримання особи, яка вчинила тяжкий злочин і намагається втекти; для затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю та здоров'ю громадян або приватному детективу» [537]; «для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю громадян або приватному детективу; для подання сигналу тривоги або виклику допомоги; для знешкодження

тварини, яка загрожує життю і здоров'ю громадян або приватному детективу. Контроль за діяльністю приватних детективів покладался на Міністерство юстиції України та правоохоронні органи» [402].

Тобто у законопроекті № 5380 було зроблено спробу наділити приватних осіб частиною прав працівників правоохоронних органів, включаючи засоби примусу, зокрема застосування вогнепальної зброї. Водночас приватні детективи зобов'язані були повідомляти про вчинені злочини і підготовку до них (без будь-якої вказівки на необхідність дотримання умов договору з клієнтом і збереження конфіденційної інформації за цим договором). Приватні детективи також наділялися правом отримання інформації з обмеженим доступом із інформаційних систем правоохоронних органів. Автори законопроекту зробили сміливу спробу створити повністю підконтрольні Міністерствам юстиції і внутрішніх справ «кишенькові» правоохоронні органи, які підвищували б відсоток розкритих злочинів, проводили б затримання злочинців, могли би брати участь у спеціальних операціях, і все це – не за бюджетні кошти, а за кошти клієнтів приватних детективів. Зрозуміло, що спроба створити непрозорі і недоступні для контролю більшості демократичних інституцій структури, представники яких мають майже всі права правоохоронців, не могла бути успішною.

Спроба суттєво вплинути на рівновагу у розподілі компетенції правоохоронних органів держави не могла залишитися непомітною. У Висновку Головного науково-експертного управління Верховної Ради України від 19 травня 2004 року визначалося, що зміст детективної діяльності і порядок її здійснення, викладений у законопроекті, викликає суттєві зауваження, оскільки не відповідає окремим положенням Конституції України і низці чинних законодавчих актів. Це пояснювалося тим, що у законопроекті приватна детективна діяльність часто «зводиться до здійснення дізнання, досудового слідства та оперативно-розшукової діяльності і частково підміняє діяльність правоохоронних органів і

спеціальних підрозділів державних органів, що є неприпустимим. Передбачені у законопроекті повноваження приватних детективів можуть призвести до порушення прав і свобод людини і громадянина» [537]. У Висновку підкреслювалося, що «збір інформації приватними детективами має здійснюватися із суворим дотриманням вимог ст. 32 Конституції України, відповідно до якої не допускається збір, збереження, використання і поширення конфіденційної інформації про особу без її на те згоди» [66]. Причому «кожний громадянин України має право вільно знайомитися в органах влади й органах місцевого самоврядування, установах і організаціях із відомостями про себе, що не є державною таємницею» [66]. Відповідно до статті 23 Закону України «Про інформацію» (у редакції, яка нині втратила чинність, у чинній редакції цього правового акту відповідні положення містяться у ст. 11), «забороняється збирання відомостей про особу без її попередньої згоди, за винятком випадків, передбачених законом» [384]. У Висновку зверталася увага на те, що це положення додатково розтлумачив Конституційний Суд України, якій вказав у Рішенні від 30.10.1997 р. № 5-зп, що частину четверту статті 23 вищенаведеного Закону треба розуміти так, що «забороняється не лише збирання, а й зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її попередньої згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту, прав та свобод людини» [418]. До конфіденційної інформації, зокрема, «належать відомості про особу (освіта, сімейний стан, релігійність, стан здоров'я, дата і місце народження, майновий стан» [537] та інші персональні дані) [418]. У такий спосіб, на думку фахівців Головного науково-експертного управління Верховної Ради України, «приватна детективна діяльність фактично може бути зведена лише до збору дозволеної інформації винятково за письмовим дозволом особи, про яку така інформація збирається» [66].

Крім того, зауваження Головного науково-експертного управління Верховної Ради України викликали вимоги про надання ліцензії приватного детектива лише особам з вищою юридичною освітою стажем, не менше 5 років на роботі, пов'язаній з проведенням дізнання, досудового слідства та оперативно-розшукової діяльності (ст. 9 проекту), які було визнано необґрунтованими, адже проектом до повноважень детектива включено «здійснення охоронних функцій чи захист промислового шпигунства, а така діяльність явно не вимагає наявності вищої юридичної освіти або потребує винятково технічної освіти» [537]. Зайвим і необґрунтованим було визнано включення до предмету регулювання цього законопроекту служб безпеки, як структурних підрозділів юридичних осіб. Насамперед діяльність цих підрозділів, що полягає у забезпеченні власної безпеки (економічної, юридичної, технічної, майнової тощо) юридичних осіб і не передбачає надання послуг такого характеру третім особам на договірних підставах, взагалі не підлягає відокремленому регулюванню, оскільки їх повноваження не можуть виходити за межі повноважень юридичних осіб, структурними підрозділами яких вони є. З огляду на це, така діяльність і не потребує ліцензування. У Висновку було підкреслено, що не є зрозумілим та доцільним надання таким суб'єктам відповідного, передбаченого вказаним Законом, документу на здійснення детективної діяльності (йдеться про ліцензію), а до персоналу вказаних структур мають формуватися вимоги як до вказаної категорії професії приватних детективів [537], «якщо їх діяльність полягає у фізичній охороні об'єкта і технічному захисті об'єкта, або при встановленні автобіографічних даних осіб при наборі кадрів чи перевірці платоспроможності контрагентів, але за їх особистим дозволом, що цілком узгоджується з чинним законодавством» [537]. Таким, що «потребує уточнення, було визнано навіть саме визначення приватної детективної діяльності. Зокрема, детективна діяльність визначається як система розшукових заходів, що здійснюються відповідно до цього Закону, з метою забезпечення

приватних прав і інтересів замовників» [537]. Однак «при здійсненні таких заходів можуть порушуватися права та інтереси третіх осіб. Крім того, положення законопроекту не визначали виняткових напрямів здійснення приватної детективної діяльності, що дає підстави трактувати таку діяльність надзвичайно широко» [537]. Так, у законопроекті «під детективною діяльністю також розуміють і збір доказів у кримінальних справах (фактично це досудове розслідування), охоронну діяльність і навіть звільнення заручників. Заборона здійснювати оперативно-розшукову діяльність, яка віднесена до компетенції правоохоронних органів, на думку фахівців Головного науково-експертного управління Верховної Ради України» [537], фактично нівелювалася винятком з цього положення. Узагальнюючий висновок Головного науково-експертного управління полягав у тому, що за результатами розгляду в першому читанні законопроект доцільно відправити на доопрацювання з поданням на повторне перше читання [66].

Проте, не зважаючи на наявність вказаних зауважень, 12 січня 2005 року проект Закону «Про приватну детективну діяльність» було прийнято за основу [394]. У період підготовки до другого читання Головне юридичне управління Верховної Ради України знову визначило низку невідповідностей законопроекту Конституції та законам України. Частина їх була схожа на зауваження до попередньої редакції досліджуваного законопроекту. Зокрема, у Зауваженнях Головного юридичного управління Верховної Ради України щодо законопроекту № 5380 від 5.01.2006 року визначалося, що до недоліків цього документу доречно віднести невідповідність деяких конструкцій вказаного законопроекту Основному Закону та іншим законодавчим правовим актам. Зазначалося, що досліджувана діяльність фактично ототожнюється із «здійсненням дізнання, попереднього слідства, оперативно-розшукової роботи та ... охоронних функцій» [280]. Фахівці Головного юридичного управління Верховної Ради України вважали, що у проекті необхідно більш чітко

визначити поняття приватної детективної діяльності. Зокрема, зазначити, що пошукові заходи будуються на договірній платній основі, мають носити правомірний характер і при цьому вони не завжди мають бути гласними. Крім того, вдосконалюючи структуру проекту шляхом виділення відповідних розділів, потрібно усунути невиправдані повтори, внутрішні невідповідності його положень між назвами розділів, статей та змістом статей, а також здійснити суттєве техніко-юридичне редагування. Зазначені недоліки проекту дали підстави визнати його таким, що неповно, не комплексно, нечітко і непослідовно регулює питання приватної детективної діяльності [130]. 12 січня 2006 року спроба прийняти законопроект у другому читанні виявилася неуспішною і його не було прийнято.

Майже одночасно із законопроектом № 5380 як альтернативний, 1 липня 2004 року було зареєстровано проект Закону України «Про приватну детективну діяльність» № 5380-1 (автори – народні депутати Ю. Кармазін, В. Онопенко та М. Оніщук). Детективна діяльність визначалася у вказаному законопроекті, як «дозволена органами внутрішніх справ діяльність детективів чи детективних організацій з надання фізичним і юридичним особам на договірній основі послуг щодо захисту їхніх законних прав та інтересів» [537], а детектив – як «громадянин України, що одержав у встановленому законом порядку ліцензію на приватну розшукову діяльність і виконує» [400] (мовою оригіналу, безумовно, коректніше було би вжити термін «надає») такі послуги: «збір відомостей з цивільних справ на договірній основі з учасниками процесу; вивчення ринку, збір інформації для ділових переговорів» [400], «виявлення некредитоспроможних або ненадійних ділових партнерів» [537]; «захист підприємств і фірм від незаконного збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну таємницю; встановлення обставин неправомірного використання у підприємницькій діяльності фірмових знаків і найменувань, недобросовісної конкуренції, а

також розголошення відомостей, що складають комерційну таємницю; встановлення авторів і відправників анонімних листів, розповсюджувачів відомостей, що ганьблять окремих осіб; з'ясування біографічних і інших даних, що характеризують особу, про окремих громадян (з їхньої письмової згоди) при укладенні ними трудових і інших контрактів; пошук безвісти зниклих громадян; пошук втраченого громадянами або підприємствами, установами, організаціями майна; збір відомостей за кримінальними справами на договірній основі з учасниками процесу. Протягом доби ... з моменту укладання контракту з клієнтом на збір таких відомостей, детектив зобов'язаний був письмово повідомити про це особу, що здійснює дізнання, слідчого, прокурора або суд, у чиєму провадженні знаходиться кримінальна справа. Фізичним і юридичним особам, що не мають правового статусу детектива, члена детективної організації, заборонялося надавати вказані вище види послуг» [400].

Доречно зосередити увагу і на підхід авторів законопроекту до принципів детективної діяльності. На їх думку, остання ґрунтується на принципах «законності, гуманності, соціальної справедливості, поваги до особистості, її прав і свобод і здійснюється при взаємодії з державними і громадськими організаціями, з метою забезпечення правопорядку, попередження правопорушень і злочинів, а також захисту суспільних відносин від протиправних посягань» [400]. Складається враження, що ці принципи притаманні скоріше Національній поліції України чи іншому правоохоронному органу держави. Приватна детективна діяльність, передусім, – це підприємницька діяльність, і її головною метою є отримання прибутку. Забезпечення правопорядку, попередження правопорушень і злочинів є функціями держави, сукупність яких складає її правоохоронну функцію. Здійснення цієї функції забезпечується коштами платників податків, отже, примушувати цих платників двічі сплачувати за забезпечення правопорядку, попередження правопорушень і злочинів (один раз у формі податків, у другий раз – як клієнтів приватних

детективів) було б несправедливим. Інша річ, що під час приватної детективної діяльності можуть здійснюватися окремі дії, які сприяють охороні правопорядку, попередженню правопорушень і злочинів. Але це у жодним спосіб не є метою, це має визнаватися добровільним кроком з боку суб'єктів приватної детективної діяльності, а відмова від виконання цих функцій не може тягнути за собою юридичної відповідальності (за винятком загального для усіх громадян України, іноземців та осіб без громадянства, що законно перебувають на її території, обов'язків щодо повідомлення компетентних органів за обставин, передбачених ст. ст. 136, 146-1, 256, 258-3, 260 та ін. Кримінального кодексу України [191]).

Що стосується відношення авторів законопроекту № 5380-1 до кола суб'єктів детективної діяльності, то на їх думку, «детективна діяльність в Україні здійснюється приватними детективами та детективними організаціями. Детективи, члени детективних організацій не мають права поєднувати свою роботу з державною службою. Працівникам державних правоохоронних органів забороняється займатися за сумісництвом діяльністю в детективних організаціях» [400]. Якщо розуміти термін «організація» як «об'єднання людей, суспільних груп, держав на базі спільності інтересів, мети, програми дій тощо» [380], як «підприємства, установи, організації, органи влади чи інші установи, їх підрозділи чи їх об'єднання з правами юридичної особи чи без них, громадські організації чи приватні або засновані на іншій формі власності підприємства, установи, організації, які виконують самостійні функції та мають установчий документ (статут) і свою структуру управління» [396], то термін «організації» в контексті «детективні організації» загалом вжито коректно. Однак, безумовно, з погляду формально-юридичного підходу, суб'єкти приватної детективної діяльності можуть здійснювати означену діяльність або як «приватне підприємство, що діє на основі приватної власності громадян чи суб'єкта господарювання (юридичної особи); або підприємство, що діє на основі колективної власності (підприємство

колективної власності), або як підприємство, засноване на змішаній формі власності (на базі об'єднання майна різних форм власності)» [90], або як господарське товариство, або як фізична особа-підприємець.

Суб'єкти детективної діяльності, згідно з положеннями законопроекту № 5380-1, у межах наданої їм компетенції, мають «право: представляти в державних і громадських організаціях інтереси фізичних і юридичних осіб, з якими знаходяться в договірних відносинах; опитувати громадян і посадових осіб (з їхньої згоди); проводити спостереження для одержання необхідної інформації з метою надання детективних послуг; запитувати і безперешкодно одержувати у встановленому порядку інформацію і копії документів від організацій і громадян (за винятком тих, які є державною, службовою і комерційною таємницею); оглядати в разі потреби (за участю і за згодою власника або його представника) територію, будинки, приміщення, майно, що належить фізичним і юридичним особам; запитувати за згодою клієнта для роз'яснення питань, що вимагають спеціальних знань, висновок фахівця; припиняти протиправні дії осіб, що зазіхають на права і законні інтереси фізичних і юридичних осіб, затримувати і негайно доставляти їх в органи внутрішніх справ» [400]; «виявляти причини й умови, що сприяють вчиненню правопорушень, і здійснювати в межах своєї компетенції заходи для їх усунення, проводити профілактичну роботу з особами, схильними до вчинення злочинів, брати участь у правовому вихованні населення; вживати невідкладних заходів щодо порятунку людей, наданню їм допомоги в охороні майна у випадках, коли існує така загроза» [400], і при інших «надзвичайних обставинах; застосовувати відео- і аудіозапис, фотозйомку, технічні й інші засоби, що не заподіюють шкоди життю і здоров'ю громадян і навколишньому середовищу, а також засоби оперативного радіо- і телефонного зв'язку» [400]. Автори законопроекту № 5380-1 також включили до прав приватного детектива право використання вогнепальної зброї: у разі потреби «надання детективами

послуг, поєднаних з небезпекою для їхнього життя і здоров'я» [400], приватним детективам планувалося дозволити «використання вогнепальної зброї та спеціальних засобів, види, порядок придбання, облік, збереження і носіння яких встановлюються Кабінетом Міністрів України» [400]. Водночас у проекті містилося цілком слушне застереження щодо того, що «детективи чи члени детективних організацій не мають повноваження державних правоохоронних органів і не займаються функціями дізнання, слідства і правосуддя, віднесеними до виняткової компетенції органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду» [400].

Своєрідним є підхід авторів законопроекту № 5380-1 до виконання за рахунок зусиль приватних детективів та коштів їх клієнтів функцій, притаманних винятково державі. Так, відповідно до положень законопроекту, «суб'єкти детективної діяльності зобов'язані: дотримуватися вимог законодавства (незрозумілий повною мірою пункт, оскільки всі громадяни України, незалежно від сфери своєї професійної діяльності, зобов'язані додержуватися вказаних вимог); професійно і сумлінно виконувати умови договорів» [400] (це обов'язок будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності); «не розголошувати отриману інформацію, не використовувати її у своїх цілях і не передавати третім особам» [400] (відсутність уточнення щодо джерела та умов отримання інформації робить це положення декларативним); «відмовитися від укладання договору у випадках, якщо раніше виконувалися доручення, що суперечать інтересам клієнта; негайно повідомляти правоохоронні органи про виявлені факти злочину, затримувати на місці злочину осіб, що його вчинили, і негайно доставляти їх в органи внутрішніх справ» [400] (залишається лише співчувати приватному детективу, який, наприклад, з вікна свого будинку бачить осіб, що вчиняють масові заворушення, оскільки, на думку авторів законопроекту, його обов'язком у такому разі буде повідомити у правоохоронні органи про факт вчинення правопорушення, що цілком логічно, а потім вийти і самотійно затримати

всіх осіб, що його вчиняють, оскільки положення законопроекту не залишають йому іншої альтернативи.

Головне науково-експертне управління Верховної Ради України у своєму Висновку від 31 серпня 2004 року визначає, що цей проект, як і попередні варіанти проектів цього закону, не завжди узгоджується з національним законодавством України. Крім того, сутність детективної діяльності у ньому «належно не визначена, професійні повноваження детектива сформульовані нечітко» [67]. Фахівці Головного науково-експертного управління Верховної Ради України роблять висновок, що «законопроектом передбачається створення приватних озброєних правоохоронних структур, що є неприпустимим. Незважаючи на спеціальне застереження про те, що «детективи та члени детективних організацій не мають повноваження державних правоохоронних органів», у низці випадків законопроектом передбачено виконання приватними детективами саме функцій правоохоронних органів (п. п. 4, 7, 8 ст. 7, ч. 4 ст. 12, ст. ст. 24 і 26 проекту)» [67]. При цьому положення законопроекту «значною мірою запозичені із Закону РФ «Про приватну детективну та охоронну діяльність в Російській Федерації» (статті 2, 3, 4, 6, 7, 8, 10, 12–20 та інші), тому вони не завжди у належний спосіб узгоджуються з чинним законодавством України» [67]. Нерозуміння «дозволених національним законодавством меж детективної діяльності для приватних детективів призводить до того, що законопроектом приватні структури наділяються обов'язками правоохоронних органів, для виконання яких передбачається надання останнім особливого права на використання вогнепальної зброї, фізичної сили та спеціальних засобів» [67]. У Висновку акцентовано увагу на тому, що «детективна діяльність має бути зведена значною мірою до збору дозволеної інформації і проведення розшукових дій (але не оперативно-розшукової діяльності), що не потребує носіння і використання вогнепальної зброї» [67]. Комітет з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, де

знаходився на розгляді вказаний законопроект, у своєму Висновку від 8 грудня 2004 року вирішив рекомендувати Верховній Раді України законопроект відхилити, врахувавши конструктивні пропозиції при підготовці до другого читання раніше підтриманого Комітетом законопроекту «Про приватну детективну діяльність» (реєстр. № 5380). У такий спосіб, законопроект № 5380-1 було відхилено.

25 лютого 2008 року було внесено до Парламенту проект Закону України «Про приватну детективну діяльність» № 2120 (ініціатор законопроекту – народний депутат В. Мойсик). Приватна детективна діяльність у проекті визначалася як «передбачена цим Законом підприємницька діяльність фізичних та юридичних осіб, що являє собою систему гласних пошукових заходів, спрямованих на надання приватними детективами, детективними агентствами на договірній основі замовникам (фізичним та юридичним особам) професійних послуг, з метою забезпечення та захисту їх законних прав та інтересів» [537]. Приватний детектив розумівся як «фізична особа, яка має свідоцтво про право на здійснення приватної детективної діяльності, та зареєстрована як суб'єкт підприємницької діяльності» [403]. Детективне агентство визначалося як «юридична особа, що зареєстрована згідно з нормами чинного законодавства та цього Закону, для якої приватна детективна діяльність є основним видом діяльності» [403]. До основних видів послуг, які суб'єкти приватної детективної діяльності мають право надавати замовникам, автори законопроекту віднесли: «пошук, збір, фіксація відомостей, потрібних для захисту законних прав та інтересів фізичних або юридичних осіб; пошук осіб, місцезнаходження яких невідоме, з'ясування причин і обставин зникнення, можливостей і умов їх повернення; розшук зниклого (втраченого або викраденого) майна, тварин; відтворення втраченої (зниклої) інформації з питань їх законних прав та інтересів; пошук і збір даних, які можуть бути приводом або підставою для звернення в правоохоронні органи або до суду; «пошук і збір з відкритих джерел

інформації, з метою підготовки ділових переговорів, з'ясування фінансового стану...з'ясування біографічних ... даних, що характеризують особу» [403]; «захист суб'єктів господарювання від незаконного (несанкціонованого) збирання з метою використання відомостей, що становлять комерційну таємницю; з'ясування обставин розголошення комерційної, банківської... або іншої інформації, що становить службову, комерційну або особисту приватну таємницю» [537]; «пошук і виявлення фактів протиправного використання прав інтелектуальної власності, які є власністю замовника; інші послуги з детективної діяльності, які не заборонені чинним законодавством» [403]. У законопроекті містилося застереження щодо того, що суб'єкти приватної детективної діяльності мають право «вести пошук і збір даних лише в межах, не заборонених законом, з обов'язковим дотриманням обмежень, що передбачені частиною другою статті 32 Конституції України [403] (в цій нормі Основного Закону визначено, що не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [175]). Повноваження суб'єктів приватної детективної діяльності автори законопроекту трактували у такий спосіб: «приватні детективи, детективні агентства при здійсненні своєї професійної діяльності, мають право відшукувати, отримувати та накопичувати потрібну інформацію всіма не забороненими законом методами, зокрема: усно або письмово запитувати та отримувати від підприємств, установ, організацій, громадян, інших фізичних та юридичних осіб необхідну інформацію; ознайомлюватися на підприємствах, в установах, організаціях, у інших юридичних осіб з необхідною для виконання завдань замовника інформацією, матеріалами та документами (за винятком тих, таємниця яких охороняється законом); безперешкодно проводити зовнішній огляд споруд, приміщень, інших об'єктів, доступ до яких не обмежений; проводити зовнішній огляд

закритих для вільного доступу споруд, приміщень, інших об'єктів за згодою їх власників або законних користувачів; відвідувати житлові та інші приміщення, проводити їх огляд за згодою їх власників, мешканців або уповноважених ними осіб для отримання потрібної для виконання завдання інформації і матеріалів; проводити огляд або вивчення матеріалів, предметів, документів за згодою їх власників або законних користувачів; отримувати на договірній основі письмові висновки та усні консультації фахівців та експертів з питань, що потребують спеціальних знань; здійснювати візуальний контроль у громадських місцях, транспорті та на відкритій місцевості; затримувати осіб, яких застали при вчиненні злочину, або яких в установленому законом порядку оголошено у розшук, з негайною передачею затриманого в орган внутрішніх справ за місцем затримання; користуватися добровільною допомогою підприємств, установ, організацій, громадян, інших фізичних та юридичних осіб; виконувати інші дії, що не заборонені законами України» [403]. При цьому у проекті містилося застереження, відповідно до якого під час здійснення детективної діяльності «не допускається порушення законних прав і свобод фізичних або юридичних осіб» [175]. Підхід, за якого затримання осіб, яких застали при вчиненні злочину, або яких в установленому законом порядку оголошено у розшук, є правом, а не обов'язком приватного детектива, і є більш виваженим, ніж у попередніх законопроектах. Крім того, більш детально було прописано обмеження у здійсненні детективної діяльності, зокрема: приватним детективам, їх помічникам, іншим співробітникам детективних агентств при здійсненні детективної діяльності, заборонялося: «умисно вдаватися до дій, що порушують конституційні права і свободи громадян, ставлять під загрозу їх життя, здоров'я, гідність та майно; розголошувати або передавати іншим особам зібрану в ході здійснення детективної діяльності інформацію (за винятком випадків, передбачених законом), використовувати її всупереч інтересам свого замовника або в інтересах третіх осіб; видавати себе за

співробітників правоохоронних органів; свідомо вводити замовника в оману або фальсифікувати зібрані матеріали; здійснювати кіно- і фотозйомку, відео- та аудіозапис у службових та інших приміщеннях без згоди власників, користувачів цих приміщень або уповноважених ними осіб; передавати своє свідоцтво або посвідчення для використання іншим особам» [403]. Результати «детективної діяльності, що становлять державну чи іншу таємницю, яка охороняється законом, а також відомості, що стосуються особистого життя, честі, гідності людини, не підлягали передачі і розголошенню. За передачу і розголошення таких відомостей суб'єкти приватної детективної діяльності, а також особи, яким ці відомості були довірені при здійсненні детективної діяльності чи стали відомі у зв'язку зі службовою діяльністю, підлягали відповідальності згідно з законом, крім випадків розголошення інформації про незаконні дії, що мають ознаки злочину» [403]. Для одержання інформації приватним детективам заборонялося «застосовувати такі технічні засоби, психотропні, хімічні або інші речовини, що пригнічують волю людей чи завдають іншої шкоди їхньому здоров'ю або завдають шкоди навколишньому середовищу. Приватним детективам заборонялося також знімати інформацію з каналів зв'язку, здійснювати контроль кореспонденції та інші спеціальні заходи, проведення яких законами України дозволено лише правоохоронним органам за дозволом суду» [403].

Тобто автори законопроекту прийняли рішення не включати до нього право приватного детектива використовувати під час здійснення своєї діяльності вогнепальну зброю.

У Висновку Головного науково-експертного управління Верховної Ради України позитивні відмінності законопроекту № 2120 було відмічено і вказано, що, «на відміну від численних попередніх законопроектів з цього питання, які раніше вносилися на розгляд Верховної Ради України (наприклад, від 5 квітня 2000 р. № 5237, від 7 квітня 2004 р. № 5380, від 1

липня 2004 р. № 5380-1), цей законопроект значною мірою узгоджується із загальними положеннями та вимогами національного законодавства» [71]. Водночас було констатовано, що він не позбавлений низки суттєвих недоліків і потребує певного удосконалення. Зокрема, визначалося, що законопроектом «недостатньо повно визначені кваліфікаційні ознаки приватної детективної діяльності, як особливого виду підприємницької діяльності, що вимагає додаткового законодавчого врегулювання. Головна мета діяльності, зазначена у проекті, – вказувалося у Висновку, – забезпечення та захист законних прав і інтересів замовників, – виглядає надто декларативно» [71]. Висловлювалося також побажання розкрити у проекті і зміст вжитого у ст. 1 терміну «система гласних пошукових заходів». Відзначалося, що «правове регулювання приватної детективної діяльності містить низку нелогічних положень. Зокрема, йдеться про вимоги, які висуваються до фізичних та юридичних осіб, що виявили бажання займатись приватною детективною діяльністю, і умовами їх реєстрації, які передбачають видачу спеціального свідоцтва (дозволу)» [71]. На думку фахівців Головного науково-експертного управління Верховної Ради України, «вимоги щодо отримання спеціального свідоцтва (дозволу) на здійснення певної діяльності є видом контролю держави за такою діяльністю, оскільки в силу специфічності, непрофесійне її здійснення може завдати суттєвої шкоди фізичним і юридичним особам. Наприклад, це стосується діяльності адвокатури, де для отримання свідоцтва адвоката, особа має відповідати низці вимог щодо освіти і практичних навичок, які ще має підтвердити успішним складанням іспитів та прийняти присягу адвоката України» [71]. Лише за таких умов адвокату надається свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю, яке може бути анульовано лише у передбачених законом випадках. Натомість від кандидата у приватні детективи проектом не вимагається будь-яких професійних знань та навичок. «Виходячи із вимог ст. 5 законопроекту, приватним детективом може бути будь-який психічно здоровий

громадянин України віком не менше 21 року, який має будь-яку вищу базову освіту (тобто освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра). Вимоги до приватного детектива є настільки незначними, що можуть призвести, з одного боку, до повного непрофесіоналізму, і з іншого – до постійних порушень такими «детективами» закону. Тому продемонстрований у проекті підхід до кваліфікаційних вимог для осіб, які мають намір бути приватними детективами, вважався фахівцям Головного науково-експертного управління невиправданим» [71].

Крім того, доречно акцентувати увагу на позиції Головного науково-експертного управління Верховної Ради України щодо доцільності ліцензування приватної детективної діяльності. На думку фахівців Управління, «не зовсім зрозумілою є вимога, що міститься у ст. 6 законопроекту № 2120 щодо необхідності отримання дозволу Міністерства юстиції України для реєстрації детективного агентства. З огляду на те, що «проектом для такого агентства встановлено єдину суттєву вимогу – здійснення приватної детективної діяльності як основної, – включення вказівки про це до статуту юридичної особи унеможливорює відмову у наданні згоди на реєстрацію цієї юридичної особи, як детективного агентства. За таких умов, як зазначено у Висновку Головного науково-експертного управління Верховної Ради України, цілком достатньою є звичайна державна реєстрація агентства, як юридичної особи без отримання додаткових дозволів на неї» [71].

За результатами поіменних голосувань 18 березня 2009 року про прийняття проекту закону про приватну детективну діяльність № 2120, за основу та про направлення вказаного проекту на повторне перше читання рішення не було прийнято, і проект було відхилено.

Однак спроби прийняти закон, який регулював би приватну детективну діяльність, не припинялися. 3 грудня 2012 року було зареєстровано проект Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» № 1093 [293, с. 14–15] (ініціатори законопроекту

– народні депутати В. Швець, В. Малишев) [399]. Приватна детективна (розшукова) діяльність трактувалася у вказаному законопроекті як «дозволена органами внутрішніх справ діяльність приватних детективів або приватних детективних підприємств, їх об'єднань та філій, з надання замовникам (фізичним і юридичним особам) на платній договірній основі детективних послуг» [537], з «метою захисту їхніх законних прав та інтересів» [399]. Було акцентовано, що приватна детективна (розшукова) діяльність є за своєю сутністю підприємницькою діяльністю. До принципів досліджуваного виду діяльності авторами було віднесено принципи «верховенства права, законності, дотримання прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, збереження професійної таємниці, конфіденційності» [537], «взаємодії з правоохоронними органами, органами державної влади та місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та громадянами» [399]. Визначалося, що «суб'єкти приватної детективної (розшукової) діяльності надають на платній договірній основі детективні послуги фізичним та юридичним особам (замовникам), з метою захисту їхніх законних прав та інтересів» [399]. Суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності цим законопроектом визнавалися: «приватні детективи – громадяни України, які отримали в установленому законодавством порядку, свідоцтво про право на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю; приватні детективні підприємства (бюро, товариства, контори, фірми), об'єднання приватних детективних підприємств та їх філії, що отримали в установленому законодавством порядку дозвіл на реєстрацію» [537] та пройшли державну реєстрацію як юридичні особи» [399]. На суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності «не розповсюджувалася дія законів, що закріплюють правовий статус працівників правоохоронних органів. Суб'єкти приватної детективної (розшукової) діяльності не вправі були здійснювати будь-які оперативно-розшукові заходи, віднесені законом до виняткової компетенції оперативних підрозділів» [399],

передбачених статтею 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [399] (тобто «Національної поліції – підрозділами кримінальної та спеціальної поліції; Державного бюро розслідувань – оперативними, оперативно-технічними, внутрішнього контролю, забезпечення особистої безпеки; Служби безпеки України – контррозвідкою, військовою контррозвідкою, захисту національної державності, спеціальними підрозділами у боротьбі з корупцією та організованою злочинністю, оперативно-технічними, внутрішньої безпеки, оперативного документування, боротьби з тероризмом і захисту учасників кримінального судочинства та працівників правоохоронних органів; Служби зовнішньої розвідки України – агентурної розвідки, оперативно-технічними, власної безпеки; Державної прикордонної служби України – розвідувальним органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону (агентурної розвідки, оперативно-технічним, власної безпеки), «підрозділами забезпечення внутрішньої безпеки та власної безпеки, оперативного документування, оперативно-розшуковими та оперативно-технічними; управління державної охорони – підрозділом оперативного забезпечення охорони винятково з метою забезпечення безпеки осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона; органів доходів і зборів – оперативними підрозділами податкової міліції та підрозділами, які ведуть боротьбу з контрабандою; органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України; розвідувального органу Міністерства оборони України – оперативними, оперативно-технічними, власної безпеки; Національного антикорупційного бюро України – детективів, оперативно-технічними, внутрішнього контролю)» [389]. Втім вказане застереження виглядає не зовсім логічним, адже у ч. 2 ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» вже міститься застереження щодо того, що жодні суб'єкти, крім згаданих вище, не мають права проводити оперативно-розшукову діяльність. Тобто

немає потреби доповнювати положеннями щодо заборон, якщо вони вже визначені в законах України, інші законодавчі акти: це перевантажує їх зайвими подробицями і ускладнює їх сприйняття.

Відповідно до положень законопроекту № 1093, «приватна детективна (розшукова) діяльність здійснюється з метою пошуку, збирання та фіксації інформації, розшуку предметів, майна, людей та тварин, встановлення фактів та з'ясування різних обставин за замовленням клієнтів» [399; 537]. Для досягнення цієї мети, суб'єкти приватної детективної (розшукової) діяльності надають «приватні детективні послуги із застосуванням засобів та методів, що не заборонені чинним законодавством України. Дозволяється надання таких видів приватних детективних послуг: пошук і збір із відкритих джерел інформації з метою підготовки ділових переговорів, з'ясування фінансової, майнової та комерційної спроможності і благонадійності потенційних ділових партнерів (юридичних і фізичних осіб); з'ясування обставин неправомірного використання в підприємницькій діяльності фірмових знаків та найменувань, недобросовісної конкуренції, а також розголошення відомостей, що становлять комерційну таємницю; з'ясування біографічних та інших даних, що характеризують особу, стосовно окремих громадян (з їх письмової згоди) при укладенні ними трудових та інших договорів, виявлення їхніх ділових зв'язків, зокрема у регіонах і за кордоном; пошук осіб, місцезнаходження яких невідоме, з'ясування причин і обставин зникнення, можливостей і умов їх повернення, розшук осіб, які втратили родинні та дружні зв'язки; розшук зниклого (втраченого або викраденого) майна, тварин; пошук, збирання та фіксація відомостей в кримінальному провадженні на договірній основі, зі стороною кримінального провадження з боку захисту; реалізація заходів з відтворенню втраченої (зниклої) інформації з питань законних прав та інтересів замовників; пошук і збір даних, які можуть бути приводом або підставою для звернення до правоохоронних органів або до суду; виявлення фактів

незаконного (несанкціонованого) збирання з метою використання відомостей, що становлять комерційну таємницю замовника, а також фактів незаконного (несанкціонованого) збирання стосовно фізичних осіб конфіденційної інформації; пошук і виявлення фактів незаконного використання прав інтелектуальної власності, що належать замовнику; пошук боржників та осіб, які ухиляються від виконання своїх договірних обов'язків; вирішення в порядку, встановленому законодавством України, питань щодо повернення боргів та виконання договірних обов'язків тощо» [399; 537]. Суб'єкти приватної детективної (розшукової) діяльності можуть надавати й інші детективні послуги, якщо вони не суперечать вимогам чинного законодавства України [399; 537]. Відсутність у законодавстві України переліку детективних послуг не дає змоги зрозуміти, а які ж з-поміж них мав на увазі у цьому випадку законотворець. Втім, порівняно з попередніми законопроектами, перелік послуг, які можуть надавати приватні детективи, більше відповідає Конституції та законам України.

На думку авторів законопроекту № 1093, «приватні детективи, приватні детективні підприємства, об'єднання приватних детективних підприємств та їх філії при здійсненні своєї професійної діяльності, мають право відшукувати, отримувати та накопичувати потрібну інформацію всіма не забороненими законом методами, зокрема: на підставі усних або письмових запитів до підприємств, установ, організацій, громадян та за їх згодою отримувати необхідну інформацію» [399; 537]; відповідно до Закону України «Про інформацію», «ознайомлюватися на підприємствах, в установах, організаціях, у інших юридичних осіб з необхідною для виконання завдання замовника інформацією, матеріалами та документами (за винятком тих, таємниця яких охороняється законом, та конфіденційної інформації, що є власністю держави); проводити зовнішній огляд споруд, приміщень, інших об'єктів, доступ до яких не обмежений; проводити зовнішній огляд закритих для вільного доступу споруд, приміщень, інших об'єктів за згодою їх власників або законних користувачів; винятково за

письмовою чи усною згодою власників відвідувати їхні житлові й інші приміщення та проводити їх огляд для отримання потрібної для виконання завдання інформації і матеріалів; проводити огляд або вивчення матеріалів, предметів, документів за згодою їх власників або законних користувачів; отримувати на договірній основі письмові висновки та усні консультації фахівців та експертів з питань, що потребують спеціальних знань» [399; 537]; здійснювати «зовнішнє спостереження на відкритій місцевості, у громадських місцях та на транспорті; здійснювати кіно- і фотозйомку, відео- та аудіозапис, а також застосовувати інші технічні засоби, які не завдають шкоди життю та здоров'ю громадян, навколишньому середовищу, у службових та інших приміщеннях, за письмовою чи усною згодою власників, користувачів цих приміщень або уповноважених ними осіб» [399; 537]. Під час здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності не допускається порушення законних прав і свобод фізичних або юридичних осіб [399].

Значно коректніше авторський колектив законопроекту № 1093 визначив правові наслідки отримання приватним детективом інформації про вчинення злочину. «Приватним детективам, їх помічникам, іншим співробітникам приватних детективних підприємств, об'єднань приватних детективних підприємств та їх філій, при здійсненні детективної (розшукової) діяльності, забороняється: приховувати від правоохоронних органів факти скоєних злочинів чи злочинів, які готуються, що стали відомими у процесі проведення приватної детективної (розшукової) діяльності; видавати себе за суб'єктів оперативно-розшукової діяльності, співробітників правоохоронних органів; збирати відомості, що пов'язані з особистим життям, з політичними та релігійними переконанням окремих осіб; передавати своє свідоцтво або посвідчення для використання іншим особам» [537]. Результати приватної детективної (розшукової) діяльності, що «становлять державну чи іншу таємницю, яка охороняється законом, не

підлягають передачі і розголошенню, крім випадків розголошення інформації про незаконні дії, що мають ознаки злочину» [399].

Позиція авторів законопроекту № 1093 щодо отримання приватним детективом дозволу на придбання, зберігання і застосування спеціальних засобів, була досить оригінальною. «Громадянину України, який звернувся до органу внутрішніх справ за свідоцтвом про право на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю і подав відомості щодо потреби в спеціальних засобах, разом із свідоцтвом про право на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю та посвідченням приватного детектива, видається цим органом внутрішніх справ дозвіл на придбання, зберігання і застосування таких спеціальних засобів активної оборони: пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів; електрошокових пристроїв; балончиків та інших спецзасобів з препаратами сльозогінної та дратівної дії. Придбання цих спеціальних засобів приватний детектив здійснює за власний кошт і реєструє їх в органі внутрішніх справ у порядку, встановленому законодавством України» [537]. Здійснюючи приватну детективну (розшукову) діяльність, «приватний детектив має право застосовувати спеціальні засоби лише у випадках та в порядку, що передбачені цим Законом. При застосуванні спеціальних засобів, приватний детектив зобов'язаний: попередити про наміри їх застосування, надавши при цьому достатньо часу для виконання своїх вимог, за винятком тих випадків, коли зволікання у застосуванні спеціальних засобів створює безпосередньо небезпеку його життю чи здоров'ю або може потягти за собою інші тяжкі наслідки; прагнути, в залежності від характеру та ступеню небезпеки правопорушення та осіб, які його скоїли, а також сили їх спротиву, аби будь-яка шкода, заподіяна при усуненні небезпеки, була мінімальною; забезпечити особам, які отримали тілесні ушкодження, долікарняну допомогу і негайно повідомити

про цей випадок органи охорони здоров'я та внутрішніх справ. Приватні детективи, які мають дозвіл на придбання, зберігання і застосування спеціальних засобів, зобов'язані проходити періодичну перевірку на придатність до дій в умовах, пов'язаних із застосуванням спеціальних засобів» [537]. Така «перевірка здійснюється в порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України. Застосування приватним детективом спеціальних засобів з перевищенням своїх повноважень, перевищенням меж необхідної оборони чи меж крайньої необхідності, тягне за собою відповідальність, що встановлена законом» [537]. При цьому, на думку авторів законопроекту № 1093, у частині застосування спеціальних засобів на приватну детективну (розшукову) діяльність розповсюджуються Закон України «Про міліцію» [386] та Правила застосування спеціальних засобів при охороні громадського порядку, затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 27 лютого 1991 р. № 49 «Про затвердження Правил застосування спеціальних засобів при охороні громадського порядку» [378] (обидва правових акти нині втратили чинність). Приватні детективи «мають право застосовувати спеціальні засоби для відбиття нападу, що безпосередньо загрожує їхньому життю чи здоров'ю. Водночас застосування спеціальних засобів забороняється: до жінок з явними ознаками вагітності, осіб похилого віку або з вираженими ознаками інвалідності та малолітніх, крім випадків вчинення ними групового нападу, що реально загрожує життю чи здоров'ю приватного детектива, або збройного нападу; у приміщеннях і на земельних ділянках, що закріплені за представництвами іноземних держав; у приміщеннях або виробництвах, пов'язаних з виготовленням вибухових чи легкозаймистих речовин» [537], у дитячих та лікувальних закладах [399].

Головне науково-експертне управління Верховної Ради України, проаналізувавши поданий на розгляд законопроект, у своєму Висновку визнало його загалом прийнятним і таким, що заслуговує на підтримку. Однак окремі положення законопроекту викликали зауваження і

пропозиції. Зокрема, запропоноване законодавче врегулювання порядку створення юридичних осіб, що мають здійснювати приватну детективну діяльність, на думку фахівців Управління, «потребує доопрацювання, а саме щодо узгодження з вимогами Цивільного кодексу України як базового законодавчого акту у сфері цивільно-правових відносин. Викликала також сумнів вимога про створення юридичних осіб, що здійснюють приватну детективну діяльність, у формі «підприємств», оскільки ст. 191 Цивільного кодексу України підприємство визначено як «єдиний майновий комплекс, що використовується для здійснення підприємницької діяльності», тобто розглядається як об'єкт права» [68]. Натомість за законопроектом «юридичні особи, що здійснюють приватну детективну діяльність, є суб'єктами права» [68]. Тому Головним науково-експертним управлінням Верховної Ради України було акцентовано увагу на тому, що юридичні особи, що «здійснюватимуть приватну детективну діяльність, мають створюватись у формі підприємницьких товариств відповідно до вимог статті 84 і глави 8 Цивільного кодексу України» [68]. Крім того, на думку фахівців Управління, необхідно було «визначитися з видами юридичних осіб, оскільки запропоноване законопроектом створення бюро, товариств, контор, фірм тощо, створює плутанину, адже не встановлює будь-якої різниці між ними, не визначає їх специфічних ознак (статті 4, 6, 12, пункт 2 Розділу VIII)» [68]. Враховуючи вимоги законопроекту про те, що «засновниками юридичної особи, яка здійснює приватну детективну діяльність, можуть бути винятково приватні детективи, необхідно передбачити можливість створення юридичної особи одним приватним детективом або об'єднанням (двох і більше) приватних детективів, а також визначити порядок їх створення, діяльності, вимоги до статутних документів тощо» [68] (наприклад, статті 14, 15 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»). Крім того, деякі положення законопроекту були визнані такими, що потребують техніко-юридичного доопрацювання [68].

Проаналізувавши законопроект, народні депутати України – члени Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, погодилися з деякими зауваженнями, висловленими Головним науково-експертним управлінням, Міністерством юстиції України, Міністерством внутрішніх справ України, іншими державними органами та науковими установами. Однак у рішенні вказаного Комітету народні депутати зазначили, що «прийняття Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» дасть змогу легалізувати діяльність цього виду й вивести її з тіні, поставивши під належний контроль держави, значно збільшити можливості громадян України та їх об'єднань у захисті своїх законних інтересів, закласти законодавчу основу для створення нових робочих місць, збільшити надходження до бюджету за рахунок сплати податків суб'єктами приватної розшукової діяльності, підвищити відповідальність правоохоронних органів держави в питаннях реагування на потреби громадян та суспільства» [72]. У такий спосіб, Комітет прийняв рішення рекомендувати Верховній Раді України за результатами розгляду на пленарному засіданні у першому читанні, прийняти законопроект за основу з подальшим його доопрацюванням до розгляду у другому читанні [72].

Однак 14 травня 2014 року, коли відбулося поіменне голосування про розгляд за скороченою процедурою проекту закону про приватну детективну (розшукову) діяльність (№ 1093), рішення не було прийнято. Так само наступного дня не вдалося прийняти рішення шляхом поіменного голосування щодо прийняття проекту закону про приватну детективну (розшукову) діяльність (№ 1093) за основу. Законопроект було відхилено та знято з розгляду.

28 грудня 2015 року у Верховній Раді України було зареєстровано за № 3726 проект Закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність», ініціаторами внесення якого стали народні депутати VIII скликання М. Паламарчук, А. Кожем'якін, О. Продан, А. Тетерук, В. Король,

А. Геращенко, В. Бухарєв, Є. Дейдей, В. Барвіненко, Я. Безбах, П. Костенко, І. Котвіцький, В. Купрій, Р. Мацола, В. Мисик, Ю. Мірошніченко, В. Развадовський, В. Соляр, Д. Шенцев, А. Яценко, А. Палатний, В. Іщенко та І. Мельничук. Проект Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» № 3726 «складався із 22 статей, що об'єднані у 8 розділів, які, окрім загальних, прикінцевих та перехідних положень, визначали та регламентували: види та правовий статус суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності» [359]; процедуру «видачі свідоцтв про право на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю; види детективних послуг, що можуть надаватися суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності, права та обов'язки цих суб'єктів; питання підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, які здійснюють приватну детективну (розшукову) діяльність; процедуру отримання дозволу на придбання, зберігання і застосування спеціальних засобів та умови їх застосування; здійснення контролю за діяльністю суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності» [359].

Приватний детектив у законопроекті № 3726 визначався як «фізична особа, яка здійснює приватну детективну (розшукову) діяльність на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом» [404], а приватна детективна (розшукова) діяльність – «як дозволена органами Національної поліції України незалежна професійна діяльність приватних детективів або приватних детективних підприємств (агентств) щодо надання клієнтам на платній договірній основі детективних послуг, з метою захисту їхніх законних прав та інтересів на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом» [404]. До принципів приватної детективної (розшукової) діяльності було віднесено «принципи верховенства права, законності, дотримання прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, збереження професійної таємниці, конфіденційності, взаємодії із правоохоронними органами, органами державної влади та місцевого

самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та громадянами» [404]. Приватним детективом може бути громадянин України, який «володіє державною мовою, має вищу юридичну освіту, пройшов спеціальну підготовку з метою здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності, чи має стаж роботи в оперативних підрозділах або органах досудового розслідування не менше трьох років та отримав у встановленому порядку свідоцтво про право на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю» [404]. Було встановлено низку заборон для приватних детективів, зокрема: визначено, що приватний детектив «не може займати будь-яку посаду в органах державної влади, місцевого самоврядування, правоохоронних чи судових органах влади. Крім того, не могла бути приватним детективом особа яка: має непогашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість за вчинення злочину; визнана судом недієздатною чи обмежено дієздатною; звільнена з посади судді, прокурора, нотаріуса, як працівник правоохоронного органу, з державної служби ... за порушення присяги, вчинення корупційного правопорушення» [404]. Приватному детективу було заборонено: «обіймати посади, зазначені у пункті 1 частини першої статті 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» (йдеться про осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віцепрем'єр-міністр України, віцепрем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор України, Голова Національного банку України, Голова Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим; народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим,

депутати місцевих рад; державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування; військові посадові особи Збройних Сил України та інших, утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби та військовослужбовців служби за призовом під час мобілізації, на особливий період стосовно їхньої підприємницької діяльності; судді Конституційного Суду України, інші професійні судді, Голова, члени, дисциплінарні інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, службові особи секретаріату цієї Комісії, Голова, заступник Голови, секретарі секцій Вищої ради юстиції, а також інші члени Вищої ради юстиції, народні засідателі і присяжні (під час виконання ними цих функцій); особи рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, державної кримінально-виконавчої служби, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, податкової міліції, особи начальницького складу органів та підрозділів цивільного захисту; посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, дипломатичної служби, доходів і зборів» [404]; «члени Центральної виборчої комісії; посадові та службові особи інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим» [373]). Приватним детективам також було заборонено «займатися адвокатською, нотаріальною чи судово-експертною діяльністю; бути працівником Збройних Сил України. Несумісною з діяльністю приватного детектива була визначена військова або альтернативна (невійськова) служба» [404]. У разі виникнення обставин несумісності, «приватний детектив зобов'язаний у триденний строк з дня виникнення таких обставин, подати до територіального органу Національної поліції, що видав свідоцтво про право на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю, заяву про зупинення такої діяльності, а також посвідчення приватного детектива та свідоцтво» [404].

Відповідно до положень законопроекту № 3726, приватний детектив має право: «займатися детективною (розшуковою) діяльністю

індивідуально як самозайнята особа або суб'єкт підприємницької діяльності; надавати приватні детективні (розшукові) послуги індивідуально або в об'єднанні з іншими приватними детективами, шляхом заснування приватного детективного підприємства (агентства); мати помічників із числа осіб, які мають вищу чи базову юридичну освіту, та уклали трудовий контракт із приватним детективом; відкривати рахунки в банках, мати особисті бланки та печатку, штампи із зазначенням свого прізвища, імені та по батькові, номери і дати видачі свідоцтва про право на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю» [404].

Історія проходження законопроекту № 3726 має свої відмінності, порівняно з іншими проектами законів у досліджуваній сфері. 19 квітня 2016 року законопроект № 3726 було прийнято у першому читанні, а 13 квітня 2017 року – загалом, однак він так і не набув статусу закону. Президент України скористався своїм правом вето, яке Парламент не зміг подолати, і законопроект було знято з розгляду. Зауваження, які було висунуто Главою держави [404], стосувалися того, що, враховуючи визначені законопроектом мету здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності («пошук, збирання та фіксація інформації, розшук предметів, майна, людей і тварин, встановлення фактів та з'ясування різних обставин» [404]), а також характер послуг, що можуть надаватися суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності, та наданих таким суб'єктам прав, «згадані вище повноваження відповідають напрямам діяльності центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, та Національної поліції України» [404]. Крім того, Президент України висунув зауваження стосовного того, що «суб'єктам приватної детективної (розшукової) діяльності дозволяється збирання, фіксування та дослідження відомостей, необхідних для розгляду справ, зокрема, у кримінальному судочинстві, а

також пошук і збір даних, які можуть бути приводом або підставою для звернення замовника приватних детективних послуг до правоохоронних органів або до суду, з метою захисту його законних прав та інтересів (пункти 1, 7 частини третьої статті 12)» [404]. За відсутності чіткої конкретизації відомостей чи даних, які дозволяється збирати, фіксувати та досліджувати суб'єктам приватної детективної (розшукової) діяльності, на думку Президента України, «фактично допускається можливість збирання такими суб'єктами доказів для розгляду справ у кримінальному судочинстві» [404]. Викликали заперечення Глави держави також «надання суб'єктам приватної детективної (розшукової) діяльності права здійснювати зовнішнє спостереження на відкритій місцевості, у громадських місцях та на транспорті, надання послуг, пов'язаних із забезпеченням захисту інформації з обмеженим доступом (комерційної, промислової, професійної таємниці) замовника приватних детективних (розшукових) послуг» [404], та деякі інші положення законопроекту, зокрема, щодо їх узгодження з нормами законів України «Про інформацію» [384] та «Про доступ до публічної інформації» [371], за якими до інформації з обмеженим доступом належить конфіденційна, таємна та службова інформація.

У Верховній Раді України IX скликання зареєстровано одразу чотири законопроекти у досліджуваній сфері: зокрема, проект закону про приватну детективну (розшукову) діяльність від 2 вересня 2019 року № 1228, та проект закону про детективні послуги від 20 вересня 2019 року № 1228-1. Кожен з них має свої переваги і недоліки, але у будь-якому разі, подальше зволікання з прийняттям закону, який врегулював би діяльність приватних детективів, погіршує і без того складну ситуацію у сфері функціонування ринку детективних послуг.

Більш продуктивною була законотворча діяльність у сфері адміністративно-правового забезпечення надання охоронних послуг. Закон № 4616-VI було прийнято 22 березня 2012 року, а чинності він набрав 18

жовтня 2012 року. Цей правовий акт визначив особливості здійснення господарської діяльності у сфері надання послуг з охорони власності та громадян. У вказаному законі містилися дефініції понять «охоронна діяльність», «об'єкт охорони», «суб'єкт охоронної діяльності», «охорона майна фізичної особи», «персонал охорони», «фахівець з організації заходів охорони» та інші.

Прийняття вказаного законодавчого акту потрібно розцінювати як позитивний крок на шляху побудови цивілізованого ринку охоронних послуг. Водночас у вказаному законі відзначалася велика кількість суперечностей та прогалин. Передусім вони були пов'язані з тим, що система контролю за здійсненням господарської діяльності у сфері надання охоронних послуг у вказаному правовому акті була прописана фрагментарно, і це не давало змоги усвідомити сутність, принципи засоби такого контролю. Однією з проблем, на якій акцентують учені протягом багатьох років, є те, що організація, яка входить до сфери управління МВС України (поліція охорони Національної поліції України), надає охоронні послуги, а Міністерство внутрішніх справ України, центральний орган виконавчої влади, до сфери управління якого входить поліція охорони Національної поліції України, є суб'єктом контролю за здійсненням охоронної діяльності суб'єктами господарювання, зокрема, видає ліцензію на здійснення охоронних послуг.

Крім того, протягом кількох десятиліть поліція охорони (до створення Національної поліції України – Державна служба охорони при МВС України) залишається єдиною в Україні охоронною структурою, працівники якої на підставі закону, мають повноваження на озброєну охорону, а також право застосовувати владні функції щодо правопорушників.

Державна служба охорони при МВС України, яка діяла на основі самофінансування, була створена 10 серпня 1993 року постановою Кабінету Міністрів України № 615 «Про заходи щодо вдосконалення

охорони об'єктів державної та інших форм власності». Вказана Служба насамперед здійснювала переважно охорону державних особливо важливих об'єктів. Водночас наприкінці 90-х рр. минулого століття відбулася суттєва реорганізація як структури, так і змісту діяльності Державної служби охорони при МВС України, і було активізовано співпрацю з органами господарювання в аспекті надання ним охоронних послуг. У цей час було «створено спецпідрозділ міліції охорони «Титан», службу інкасації й інші структурні підрозділи, які надавали охоронні послуги. 14 лютого 2000 р. наказом МВС України № 96 було оголошено рішення колегії МВС України від 31 січня 2000 р. № 1км/1 «Про основні напрямки реформування Державної служби охорони при МВС України». Згідно з Концепцією реформування Державної служби охорони при МВС України, проводяться організаційні та практичні заходи з вивільнення працівників міліції охорони від виконання невластивих завдань, реорганізації воєнізованої та сторожової охорони Державної служби охорони у підрозділи цивільної охорони «Варта» та «Захист»» [227, с. 52–54; 420, с. 83–84], «створено Управління ліцензування та сертифікації технічних засобів охоронної та охоронно-пожежної сигналізації. Реалізуючи вимоги Концепції за визначеними напрямками і термінами, Головним управлінням і підпорядкованими йому підрозділами на місцях здійснено низку організаційних і практичних заходів. Скоротилася кількість співробітників адміністративно-управлінського апарату, зникли непотрібні ланки управління, ліквідувалися збиткові підрозділи» [227, с. 52–54; 420, с. 56–59].

Одночасно ринок охоронних послуг, які надавалися недержавними суб'єктами господарювання, мав свої тенденції розвитку, до яких доречно віднести підвищення професіоналізації, технічної оснащеності і водночас періодичну тінізацію трудових відносин з персоналом, що була спричинена переважно змінами податкової політики України (зокрема,

після прийняття Закону України від 12 грудня 2019 року № 1233, яким скасовується штраф у розмірі 30 мінімальних зарплат, що накладається на роботодавця за допуск до роботи без оформлення трудового договору, а замість нього встановлюється адміністративне стягнення у вигляді попередження, можна прогнозувати, що тінізація трудових відносин на ринку охоронних послуг знову зросте). Втім, окрім непередбаченої податкової політики, описані вище тенденції нерівної конкуренції на досліджуваному ринку ще більше ускладнюють ситуацію для недержавних охоронних підприємств.

З огляду на це, необхідно зосередити увагу на Звіті про результати дослідження впливу постанови Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 року № 937 «Питання забезпечення охорони об'єктів державної та інших форм власності» на економічну конкуренцію на ринку охоронних послуг, схвалений Антимонопольним комітетом України 23.05.2016 року, протокол № 35 [134]. У ньому зазначено, що «Комітетом у зв'язку з надходженням численних скарг суб'єктів господарювання – учасників ринку надання охоронних послуг, проведено дослідження впливу положень постанови Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 р. № 937 «Питання забезпечення охорони об'єктів державної та інших форм власності» (далі – ПКМ № 937) на економічну конкуренцію у вказаній сфері. ПКМ № 937 затверджено перелік об'єктів державної та інших форм власності (далі – Перелік)» [134], охорона «нерухомого майна яких здійснюється винятково органами поліції охорони. Крім того, ПКМ № 937 доручено міністерствам, іншим суб'єктам управління об'єктами державної власності вжити вичерпних заходів для переукладення з органами поліції охорони договорів про надання послуг з охорони, укладених з Державною службою охорони при Міністерстві внутрішніх справ» [134]. Отже, метою дослідження є «визначення Комітетом стану конкурентного середовища на ринку охоронних послуг, оцінка впливу на нього ПКМ № 937 та внесення пропозицій щодо здійснення заходів, спрямованих на захист економічної

конкуренції у разі, якщо дія положень ПКМ № 937 негативно на неї впливатиме» [134]. У висновках вказаного документу визначено, що «відсутність конкурентних умов на певних сегментах ринку, зазвичай, має негативні наслідки для споживачів послуг, які насамперед пов'язані зі зниженням якості послуг та зростанням їх вартості при незмінному попиті, який завдяки рішенням державних органів, у цьому випадку ПКМ № 937, для органів поліції охорони залишається стабільним» [134]. При цьому «відсутність конкурентної боротьби на окремому сегменті ринку між поліцією охорони та іншими учасниками ринку за споживача неодмінно призведе до порушення балансу на загальному ринку охоронних послуг, передусім пов'язаного з розміром вартості послуг» [134]. Незважаючи на те, що з моменту затвердження вказаної постанови пройшло п'ять років, ситуація з конкуренцією на ринку охоронних послуг залишається проблемною і не сприяє справедливому суперництву між приватними охоронними підприємствами та поліцією охорони.

Отже, ринок охоронних послуг в Україні дестабілізовано і ця ситуація триває вже багато років. Окремо її ускладнює відсутність в Україні вільного обігу зброї, безуспішні спроби запровадити який також тривають вже багато років. Способи вирішити ситуацію, що склалася, охоплюються двома основними напрямками: передаванням функцій ліцензування недержавної охоронної діяльності від МВС України іншому центральному органу виконавчої влади, або позбавлення Національної поліції України і її структурного підрозділу – поліції охорони – права надавати охоронні послуги. Кожен з цих шляхів має свої недоліки, які не дають змоги визнати їх бездоганними.

Водночас окремої уваги заслуговує пропозиція щодо легалізації в Україні вільного обігу зброї. Останнім часом в українському суспільстві точаться дискусії щодо доцільності запровадити вільний обіг зброї з метою забезпечення більшої захищеності прав і свобод людини і громадянина. Ні система професійної підготовки правоохоронців, ні організація роботи з

кадрами в Національній поліції України (як і в міліції України) у жодний спосіб не гарантують того, що табельна зброя може бути незаконно застосована (як у випадку з загибеллю п'ятирічного хлопчика у Переяславі-Хмельницькому Київської області у травні 2019 року). Отже, намагання держави залишити за собою монополію на обіг зброї є недостатньо аргументованим. Однак це питання потребує подальших наукових досліджень з метою визначення умов, за яких легалізація вільного обігу зброї сприятиме підвищенню рівня законності та правопорядку, зокрема й у сфері недержавної охоронної діяльності.

3.4 Сучасний стан розвитку адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності

Кардинальне оновлення національної правової систем вимагає перегляду наявних у теорії адміністративного права підходів до сутності адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної діяльності в Україні. Складність цієї проблематики полягає в тому, що вона поєднує у собі одночасно адміністративно-правові, господарсько-правові та цивільно-правові аспекти. Водночас адміністративно-правовий аспект проблем удосконалення правового забезпечення недержавної охоронної діяльності є нині найбільш важливим, оскільки йдеться про нове розуміння публічного інтересу у досліджуваній сфері. Вказане обумовлює актуальність та важливість дослідження проблем недержавної охоронної діяльності засобами адміністративного права.

Нині в Україні здійснюється масштабна законотворча робота, спрямована на подолання тих суперечностей, які виникли за період існування держави. Це амбітне і давно назріле завдання потребує продуманої реалізації, для того, щоб поспіхом не ліквідувати ті правові механізми, які вже довели свою ефективність та відповідність конституційним принципам і міжнародним зобов'язанням нашої держави. З іншого боку, наявність проблем, які не вирішувалися десятиліттями, потребує рішучих дій, спрямованих на підвищення рівня захисту прав і законних інтересів учасників суспільних відносин. Загалом це свідчить про необхідність дотримуватися т. зв. «серединного шляху», не роблячи поспішних, не продуманих кроків, але одночасно постійно рухаючись уперед, до побудови цивілізованої правоохоронної системи [274, с. 90–92].

Проблеми легалізації ринку детективних послуг є надзвичайно важливими, адже ситуація, за якої приватні детективи протягом кількох десятиліть не мають змоги здійснювати свою діяльність у відповідності до

профільного закону, сприяє як зменшенню надходжень до державного бюджету України, так і підвищенню рівня правового нігілізму у суспільстві. Про масштабність ринку детективних послуг свідчить той факт, що станом на грудень 2019 року, в Україні функціонує вісім професійних асоціацій приватних детективів у статусі громадських об'єднань (громадські організації «Всеукраїнська асоціація детективів», «Дніпропетровська спілка приватних детективів», «Асоціація приватних детективів України», «Федерація професійних детективів України», «Українська професійна асоціація «Альянс приватних детективів», «Міжнародна асоціація розслідувачів та експертів з кризових ситуацій», громадська спілка «Український детективний союз»). Активно проводить свою роботу приватне підприємство «Гал-безпека», яке, відповідно до інформації на його сайті, «легально здійснює детективну діяльність в Україні, керуючись при цьому видом діяльності за КВЕД України 2010 – «Проведення розслідувань», який включає в себе «діяльність з розслідування та діяльність детективів», а також «будь-яку діяльність приватних детективів, незалежно від типу клієнта або цілей розслідування (код 80.30)», а також здійснює «професійно-спеціальне навчання за програмами курсової і індивідуальної підготовки та підвищення кваліфікації персоналу охорони державних та недержавних охоронних підприємств у відповідності з Державним стандартом професійно-технічної освіти (ДСПТО 5169-ОК, 74, 60-2011), який був затверджений Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерством праці та соціальної політики України» та «підготовку персоналу муніципальних варт» [362] (до речі, які також здійснюють свою діяльність поза правовим полем). Натомість кількість суб'єктів господарської діяльності, які здійснюють приватну детективну (розшукову) діяльність, за різними підрахунками, оцінюється від 5–7 тис. до 25–30 тис. За запитом «детективні послуги Київ» у пошуковій системі Google можна отримати 177 тис. результатів, переважно реклами діяльності приватних детективів, які працюють як індивідуально, так і у складі приватних підприємств [264].

На сучасному етапі розбудови правоохоронної системи України становлять значний інтерес місце в ній та правовий статус суб'єктів, які здійснюють діяльність, що містить певні ознаки правоохоронної, зокрема, йдеться про недержавну охоронну, приватну детективну та інші види діяльності, зміст яких у певний спосіб співвідноситься з функціями працівників правоохоронних органів. Досягнення реалізації принципів законності та верховенства права потребує, щоб функції таких суб'єктів та їх правовий статус були несуперечливо та детально визначені у законах та підзаконних правових актах для того, щоб у будь-якій ситуації були зрозумілі межі їх активності, можливість настання юридичної відповідальності тощо. На жаль, правове забезпечення вказаних видів діяльності перебуває у незадовільному стані. Закон № 4616-VI неодноразово був об'єктом критики з боку науковців та практиків, багато його положень застаріли і потребують негайних змін [281]. Ситуація у сфері приватної детективної діяльності ще гірша – вже кілька десятиліть робляться безуспішні спроби прийняти рамковий закон, який регулював би діяльність приватних детективів. Про необхідність прийняття цього правового акту зазначали такі науковці та практики, як: О. Захаров [131, с. 128–135], Г. Кожевников [161, с. 86–87], С. Параниця та О. Польгун [331, с. 185–190], О. Пунда [406, с. 151–159], Є. Рахновський [410, с. 50–51], О. Рибалка [412, с. 259–263], І. Риженко [414, с. 385–389], А. Юрченко та А. Усенко [541, с. 131–137], однак ці спроби досі не були успішними.

У національній правовій науці існує кілька сотень досліджень, присвячених визначенню поняття, сутності та складових правоохоронної системи, а також визначенню поняття та видів правоохоронних органів. Такі дослідження умовно можна поділити на дві групи. Відповідно до першої групи концепцій, коло правоохоронних органів трактується досить широко, наприклад, до нього включаються і судові органи. Друга група підходів до сутності правоохоронних органів – до кола останніх включаються лише ті органи, працівники яких мають право на здійснення оперативно-розшукової

діяльності. Третя група підходів з різними варіаціями поєднує перший та другий підходи.

Приблизно до 2010 року переважно вважалося, що правоохоронні органи – це винятково органи держави, наділені владними повноваженнями. Але з розвитком правових досліджень правоохоронна функція держави починає трактуватися дещо ширше, і вважається, що її реалізують у своїй діяльності майже всі органи державної влади та місцевого самоврядування, інститути громадянського суспільства та окремі громадяни. Також необхідно назвати декілька досліджень, в яких обґрунтовано існування недержавної правоохоронної діяльності. Це, зокрема, роботи М. В. Завального, який вважає що залежно від засобів правового регулювання та їх перетворення у відповідні інститути, суб'єктом правоохоронної діяльності може виступати як держава, так і кожна людина, об'єднання людей. Для державних органів як суб'єктів правоохорони, така діяльність є формою публічного управління та регулювання, а для громадської діяльності – самоврядування та саморегуляції. Залежно від організаційно-правової форми (з урахуванням колективної та індивідуальної складової), вчений виокремлює такі суб'єкти недержавної правоохоронної діяльності: 1) приватні суб'єкти охоронної діяльності, служби безпеки підприємств, адвокатські бюро та асоціації, третейські суди; 2) громадські об'єднання у вигляді громадських формувань з охорони громадського порядку та кордону, добровільні пожежні дружини, вуличні, сільські, квартальні, будинкові комітети тощо; 3) індивідуальні суб'єкти правоохорони, які виконують свої функції індивідуально або спільно з державними суб'єктами правоохорони (громадяни, які співпрацюють з державними суб'єктами правоохорони на конфіденційній основі, позаштатні співробітники державних органів правоохоронного спрямування, приватні нотаріуси, приватні виконавці, адвокати, а також окремі громадяни, діяльність яких спрямована на захист прав і свобод інших осіб). До окремої групи М. В. Завальним віднесено суб'єктів, які наділені юрисдикційними повноваженнями щодо розгляду справ про адміністративні

правопорушення: адміністративні комісії при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад [121, с. 306–311].

На думку С. Юрка, «у нинішніх умовах головні правоохоронні функції та суттєві ознаки правоохоронної діяльності можуть належати окремим інститутам громадянського суспільства, що дає підстави для введення в науковий обіг терміна «недержавна правоохоронна діяльність» [539, с. 230–231]. Науковцем запропоновано визначити недержавну правоохоронну діяльність як «спеціалізовану діяльність інститутів громадянського суспільства з розшуку осіб, що переховуються від правосуддя» [539, с. 230–231], розкриття «правопорушень, охорони фізичних і юридичних осіб, їх майна та громадського порядку від протиправних посягань, шляхом застосування примусових заходів відповідно до встановленої законом процедури» [539, с. 230–231]. Недержавна правоохоронна діяльність, на думку вченого, «може мати комерційний (охоронні агентства) та некомерційний характер (громадські правоохоронні формування); здійснюватися на професійній (приватний детектив) або непрофесійній основі (член громадського формування охорони громадського порядку)» [539, с. 230–231]. Недержавна правоохоронна діяльність, – стверджує С. Юрко, також «може бути публічною (діяльність муніципальних органів охорони правопорядку) та приватною (діяльність служб безпеки підприємств)» [539, с. 230–231].

С. Постольник зазначав, що «нині через об'єктивні та суб'єктивні причини (обмеженість державного бюджету, тотальну недовіру громадян тощо), державні правоохоронні органи не можуть повною мірою виконувати свої обов'язки. У таких умовах держава повинна частково делегувати свою правоохоронну функцію недержавним структурам, готовим займатися правоохоронною діяльністю» [355, с. 123]. Тому в сучасних державах світу недержавні правоохоронні структури (приватні детективні агентства, охоронні фірми, внутрішні служби безпеки суб'єктів господарювання тощо) нарівні з державними органами, запобігають вчиненню злочинів, порушенню

громадського порядку, здійснюють затримання правопорушників, проводять розшукові заходи, здійснюють загалом правоохоронну функцію та борються зі злочинністю [355, с. 123]. Недержавна правоохоронна діяльність внаслідок об'єктивних і суб'єктивних причин, «історично була дієвою альтернативою державній. Сучасний світовий досвід свідчить про те, що забезпечення правопорядку й безпеки у суспільстві можна досягти лише за належної взаємодії правоохоронних органів із суб'єктами охоронної діяльності, які перебувають в інших формах власності. Проте поки що в Україні ця діяльність перебуває лише на стадії формування» [355, с. 123].

Досліджуючи сутність та зміст недержавної правоохоронної діяльності, дослідники найчастіше як приклади, наводять недержавну охоронну та приватну детективну діяльність. Якщо звернутися до змісту охоронних послуг, то можна побачити, що в них поєднуються сукупність дій та функцій, які притаманні Поліції охорони Національної поліції України та суб'єктам господарювання. Так, відповідно до положень ст. ст. 5, 6 Закону № 4616-VI, «суб'єкт охоронної діяльності на підставі отриманої у встановленому порядку ліцензії, надає такі охоронні послуги: 1) охорона майна громадян; 2) охорона майна юридичних осіб; 3) охорона фізичних осіб. Охорона майна та фізичних осіб забезпечується персоналом охорони шляхом здійснення таких заходів: 1) використання пунктів централізованого спостереження, технічних засобів охорони, транспорту реагування, службових собак; 2) контроль за станом майнової безпеки об'єкта охорони; 3) запобігання загрозам особистій безпеці фізичної особи, яка охороняється; 4) реагування у межах наданих законом повноважень на протиправні дії, пов'язані з посяганням на об'єкт охорони» [393].

Аналіз положень «Інструкції про організацію службової діяльності органів поліції охорони під час виконання заходів з фізичної охорони об'єктів», якою «визначено основні засади службової діяльності органів і підрозділів поліції охорони, спрямовані на організацію та виконання заходів з фізичної охорони об'єктів і майна усіх форм власності, фізичних осіб (далі

– фізична охорона об'єктів), прийнятих під охорону на договірних засадах» [390], свідчить, що відмінності у правовому статусі поліції охорони та суб'єктів підприємницької діяльності, які надають охоронні послуги, пов'язані передусім з правом використання засобів поліцейського примусу [390]. Зокрема, поліція охорони, у відповідності з повноваженнями, наданими їй ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію України», під час виконання повноважень, визначених цим Законом, уповноважена застосовувати такі заходи примусу: 1) фізичний вплив (сила); 2) застосування спеціальних засобів; 3) застосування вогнепальної зброї [387]. Однак якщо вважати застосування заходів поліцейського примусу не змістом, а інструментом охоронної діяльності, який до того ж використовується у виняткових випадках, то можна констатувати ідентичність змісту діяльності поліції охорони та суб'єктів підприємницької діяльності, які надають охоронні послуги.

Отже, коли два суб'єкти виконують ту саму функцію, відносити їх до різних сфер діяльності було б неправильно. Монополія держави на здійснення правоохоронної діяльності є атавізмом радянської епохи, коли лише держава мала повноваження щодо реалізації певних правових дій. Нині, коли право людини і громадянина на участь у публічному управлінні закріплене у Конституції та законах України, така позиція є дещо застарілою. Певна кількість громадян має потреби, задовольнити які державні органи, зокрема правоохоронні, або не в змозі внаслідок завантаженості іншими функціями та завданнями, або тому, що ця справа не належить до їх компетенції. За таких умов право споживача на отримання певних послуг охорони, приватної розшукової та іншої діяльності прямо витікає із положень Цивільного кодексу України, ст. 6 та ч. 1 ст. 627 якого визначають, що «сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору, з урахуванням вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості» [499].

Специфіка недержавної правоохоронної діяльності полягає в тому, що вона пов'язана із можливими порушеннями прав і свобод фізичних осіб та прав і інтересів інших учасників суспільних відносин. Отже, потреба у правовому регулюванні недержавної правоохоронної діяльності насамперед пов'язана з необхідністю забезпечити суспільство від випадків, коли умисно або випадково, особи, які здійснюють недержавну правоохоронну діяльність, порушують правові приписи, спричиняючи шкоду або небезпеку суспільним відносинам. Тому прийняття закону України про приватну детективну діяльність, необхідність якого неодноразово підкреслювали науковці та практики, а також удосконалення Закону № 4616-VI, є нинішньою нагальною потребою.

У контексті цього, доречно згадати положення ч. 1 ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», яке визначає, що «правоохоронні органи – це органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції» [369]. Тобто цей Закон відносить до правоохоронних органів та їх працівників надзвичайно широку категорію суб'єктів. Аналіз їх функцій свідчить, що всі вони у певний спосіб контролюють наявність порушень правових приписів та протидіють антиправовій поведінці. Внесення до чинного законодавства змін, пов'язаних з визначенням закритого переліку правоохоронних органів або їх працівників, не є доцільним, оскільки правоохоронну функцію держави у певний спосіб здійснюють всі державні органи та органи місцевого самоврядування, а також значна кількість інститутів громадянського суспільства, суб'єктів господарських відносин, а також окремих громадян. Тому за своєю сутністю, діяльність, яку здійснюють представники

недержавних охоронних підприємств та приватні детективи або їх об'єднання, є правоохоронною, оскільки вона відповідає таким ознакам правоохоронної діяльності: спрямованість цієї діяльності на охорону права, що полягає в забезпеченні передбачених законом попереджувальних і припиняючих заходів, з метою недопущення та припинення правопорушень; здійснення цієї діяльності за допомогою юридичних заходів впливу, які повинні відповідати закону та іншим правовим приписам, та реалізація яких повинна здійснюватися у межах встановленої законом процедури; здійснення правоохоронної діяльності правоохоронними органами [54, с. 175–176]. Отже, функції суб'єктів, які здійснюють недержавну охоронну та приватну детективну діяльність, передбачають можливість та доцільність віднесення їх до кола суб'єктів недержавної правоохоронної діяльності.

На підставі цього, можна сформулювати таке поняття: недержавна правоохоронна діяльність – це здійснення передбачених законодавством України дій, пов'язаних з додержанням приписів законодавства України, захистом прав і свобод людини і громадянина, що здійснюються суб'єктами господарської діяльності відповідно до визначених в їх статутах цілей, на платній основі.

У дослідженнях, присвячених проблематиці приватної детективної (розшукової) діяльності, йдеться про те, що «надання можливості учасникам господарських відносин (приватним детективам та детективним агентствам (об'єднанням приватних детективів), завдяки визнанню за ними офіційного статусу брати участь у правових відносинах у сфері реалізації правоохоронної функції держави, не лише сприяє розширенню можливостей самої держави щодо покращення стану організації діяльності із забезпечення законності та правопорядку у країні, контролю за здійсненням такої діяльності (за рахунок ліцензування такої діяльності, її правової регламентації)» [455, с. 851]. Це «сприяє й оптимальному використанню державою власних ресурсів з метою ефективного виконання цієї функції, а також вирішує питання задоволення потреби громадян та юридичних осіб у

захисті їх прав та законних інтересів, оскільки реалізація правоохоронної функції вимагає її своєчасного забезпечення достатніми матеріально-технічними, фінансовими та кадровими ресурсами» [455, с. 851]. Отже, є всі підстави стверджувати про те, що надання приватним детективам та їх об'єднанням офіційного статусу є нагальною потребою подальшого розвитку та підвищення ефективності реалізації державою її правоохоронної функції. При цьому «самі приватні детективи та детективні агентства (об'єднання приватних детективів) повинні отримати повноцінний статус суб'єктів реалізації правоохоронної функції у державі, що передбачає наділення їх відповідними повноваженням у цій сфері» [89].

Особливістю адміністративно-правових відносин є охоплення ними надзвичайно широкого кола зв'язків, що виникають у державі і суспільстві. Такі зв'язки складаються між державою в особі її органів та їх посадових осіб, та іншими суб'єктами суспільних відносин, зокрема суб'єктами господарської діяльності. Відмінності між адміністративним правом та приватними галузями права (цивільним, господарським тощо) полягають у тому, що об'єктом адміністративно-правових відносин завжди є загальне благо, публічний інтерес, у задоволенні якого зацікавлені не лише замовник і виконавець певної послуги, а держава, її органи (зокрема правоохоронні), громадянське суспільство, окремі групи громадян. У наукових джерелах зазначено, що збільшення впливу людиноцентристських тенденцій у розвитку адміністративного права зумовлює поступову втрату провідної ролі адміністративно-правового регулювання, як більш жорсткої правової конструкції, якій не притаманна полісуб'єктність та врахування індивідуальних відмінностей. Натомість протягом останніх років спостерігається підвищення ролі категорії «адміністративно-правове забезпечення», особливістю якої є зміщення акценту в системі прийняття рішень з волі держави на інтенції людини та громадянського суспільства. Тобто спрямованість адміністративно-правового регулювання передбачає формування мети такого регулювання органами держави за провідної ролі

імперативного методу. Водночас адміністративно-правове забезпечення передбачає формування мети прийняття тієї чи іншої правової норми, насамперед, за системою публічного адміністрування, така мета формується суб'єктами громадянського суспільства, суб'єктами господарювання, для розвитку яких є необхідними ті чи інші зміни у структурі та змісті суспільних відносин. Завданням держави за таких умов, є зміна або створення за допомогою правових засобів умов, за яких мета таких суб'єктів може найбільш ефективно досягатися [530, с. 145]. Не є винятком і сфера надання приватних детективних послуг: завдання публічного управління тут полягає у створенні належних умов для приватної детективної (розшукової) діяльності для того, щоб вона дозволяла досягти чотирьох основних цілей: а) посилити рівень захисту прав і свобод людини і громадянина; б) сприяти використанню ресурсу суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності для ефективної протидії злочинам та правопорушенням; в) підвищувати авторитет правоохоронних органів та довіру до них у суспільстві; г) сприяти детінізації ринку детективних (розшукових) послуг, що в результаті збільшить надходження до державного бюджету України.

Аналіз актуальних проблем легалізації ринку приватних детективних послуг дає підстави зробити висновок, що відсутність правового регулювання діяльності приватних детективів має своїми наслідками численні прогалини правового регулювання, заповнення яких відбувається як частково правовими (шляхом використання методу аналогії права або аналогії закону, з урахуванням наявності спільних рис між детективними та інформаційними послугами), так і позаправовими методами (шляхом тінізації ринку детективних послуг). В аспекті адміністративно-правового регулювання, вказане обумовлює неефективність публічного управління у досліджуваній сфері внаслідок порушення інтересів як самих приватних детективів, так і їх клієнтів. Крім того, шкода спричинюється адміністративно-правовим відносинам, які виникають з приводу протидії злочинам та правопорушенням: замість того, щоб використовувати ресурс

суб'єктів приватної детективної діяльності для підвищення ефективності функціонування правоохоронних органів, останні вимушені використовувати свої ресурси для протидії вимушено нелегальній детективній діяльності. Основними адміністративно-правовими засобами, які мають використовуватися для вирішення вказаної проблеми, є нормотворчі засоби, а також ліцензування приватної детективної діяльності, її сертифікація, і заходи, що пов'язані із реалізацією адміністративно-юрисдикційних повноважень правоохоронних органів у сфері контролю за здійсненням приватної детективної (розшукової) діяльності.

Висновки до розділу 3

1. Наявність можливості всіх суб'єктів правовідносин брати участь у здійсненні контролю у різних сферах життєдіяльності суспільства є однією з ознак правової держави і запорукою додержання принципів демократизму, законності і верховенства права під час здійснення правоохоронної діяльності. Водночас у сучасних умовах зміни парадигми публічного управління виникає необхідність уточнення правового статусу суб'єктів соціального контролю, їх ролі та місця у системі попередження злочинів та правопорушень. Якщо за умов функціонування тоталітарної держави провідна роль у протидії деліктам належить державі, то за умов розвитку демократичних відносин стає важливим створення умов для участі у системі протидії злочинам та правопорушенням широких верств громадськості, громадських об'єднань, а також суб'єктів недержавної правоохоронної діяльності.

2. Сучасний стан розвитку моделі соціального контролю, суб'єктами якого є зокрема суб'єкти господарювання, які надають приватні детективні та охоронні послуги, характеризується процесом переходу від позитивістської – до постмодерністської моделі протидії злочинності. Така трансформація супроводжується численними кризами і конфліктами ментальних установок, що закономірно для будь-якої глобальної соціальної трансформації. Проблемами, що виникають при цьому у державах пострадянського простору, є наявність такої, що складно коригується, домінантної позиції щодо патерналістської ролі держави, відмова від особистої соціальної відповідальності в обмін на гарантовану державою безпеку, що обумовлює пасивність деякої частини населення і низький рівень рефлексії свого місця і ролі у системі попередження делінквентної поведінки. Низка проблем пов'язана з наявністю агресивних комунікативних впливів, що сприяють формуванню особистості «ідеального споживача» реалізованих товарів і послуг, цінність яких ставиться вище способів їх отримання, що сприяє

розмиванню моральних критеріїв і стандартів. Однак в умовах глобалізації економічних процесів і активного розвитку інформаційних технологій, роль недержавних суб'єктів соціального контролю над злочинністю буде зростати, оскільки державний контроль, який базується на обмеженій бюджетом кількості фінансових і кадрових ресурсів, не в змозі буде охопити всі межі суспільних відносин, що динамічно змінюються. Водночас це у жодний спосіб не знижує важливість ролі держави у системі протидії злочинності. Основними завданнями трансформації наявних моделей соціального контролю є створення на центральному та місцевих рівнях численних майданчиків і платформ для обговорення проблем протидії злочинності, підтримка формування механізмів профілактики, заснованих на принципах партнерства, широке застосування соціологічних досліджень з їх подальшим обговоренням і прийняттям необхідних рішень на рівні місцевих громад, що має сприяти розвитку соціальної відповідальності та підвищення колективної ефективності у сфері запобігання делінквентної поведінки, зокрема за участю суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності.

3. Рівень додержання гарантій законності приватної детективної та недержавної охоронної діяльності залежить від трьох основних умов. До інституційних умов належить закріплена у Конституції України система державного ладу, функціонування законодавчої, виконавчої та судової влади. Політичними умовами гарантій законності приватної детективної та недержавної охоронної діяльності є функціонування системи народовладдя, право громадян на участь в управлінні державними справами, свобода слова, діяльність засобів масової інформації тощо. До правових умов додержання гарантій законності приватної детективної та недержавної охоронної діяльності доречно віднести: матеріальні умови, заборони та ведення МВС України Реєстру ліцензій на провадження охоронної діяльності. Гарантії законності приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності поділяються на процедурні, гарантії безпеки та гарантії балансу приватних і публічних інтересів під час здійснення означених видів

діяльності. До гарантій безпеки віднести: захист інформації, зокрема у телекомунікаційних мережах; систему відбору та підготовки кадрів; контроль за діяльністю суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, як внутрішній, так і зовнішній. Гарантії балансу приватних і публічних інтересів під час здійснення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності – це система правових засобів та способів, за допомогою яких забезпечується одночасне додержання, з одного боку, вимог інформаційного законодавства в аспекті захисту персональних даних та професійної таємниці вказаного виду діяльності, і з іншого – забезпечується високий рівень взаємодії з правоохоронними органами у сфері протидії злочинам та правопорушенням.

4. Аналіз законотворчої діяльності у сфері приватної детективної діяльності свідчить, що протягом 2000–2020 рр. на розгляді у Верховній Раді України знаходилося 13 законопроектів, а саме: зареєстрований від 05.04.2000 р. № 5237 проект закону про приватну детективну діяльність; від 07.04.2004 р. № 5380 проект закону про приватну детективну діяльність; від 01.07.2004 р. № 5380-1 проект закону про детективну діяльність; від 26.06.2007 р. № 3727 проект закону про приватну детективну діяльність; від 25.02.2008 р. № 2120 проект закону про приватну детективну діяльність; від 12.04.2010 р. № 6288 проект закону про приватну детективну (розшукову) діяльність; від 13.12.2012 р. № 1093 проект закону про приватну детективну (розшукову) діяльність; від 28.12.2015 р. № 3726 проект закону про приватну детективну (розшукову) діяльність (було прийнято Верховною Радою України 13.04.2017 р. і ветоано Президентом України); від 08.02.2019 р. № 10024 проект закону про приватну детективну (розшукову) діяльність; від 02.09.2019 р. № 1228 проект закону про приватну детективну (розшукову) діяльність; від 20.09.2019 р. № 1228-1 проект закону про детективні послуги; від 04.02.2020 р. № 3010 проект закону про приватну детективну діяльність; від 18.02.2020 р. № 3010-1 проект закону про приватну детективну (розшукову) діяльність. Причини, внаслідок яких донині діяльність

приватних детективів не здобула свого правового врегулювання, пояснюються: а) намаганням без критичного аналізу та зв'язку з національною правовою системою запозичити досвід Російської Федерації; б) не вирішенням питання щодо унікальних властивостей приватної детективної (розшукової) діяльності, які детермінують необхідність її регулювання на рівні закону; в) неаргументованими спробами наділити приватних детективів елементами владних повноважень (застосування примусу, використання зброї, доступ до систем обліків правоохоронних органів); г) неврахуванням під час підготовки законопроектів про приватну детективну діяльність вимог інформаційного законодавства України про захист персональних даних.

5. Недержавна правоохоронна діяльність являє собою здійснення передбачених законодавством України дій, пов'язаних з додержанням приписів законодавства України, захистом прав і свобод людини і громадянина, що здійснюються суб'єктами господарської діяльності відповідно до визначених в їх статутах цілей на платній основі. Аналіз актуальних проблем легалізації ринку приватних детективних послуг дає підстави стверджувати, що відсутність правового регулювання діяльності приватних детективів має своїми наслідками численні прогалини правового регулювання, заповнення яких відбувається як частково правовими (шляхом використання методу аналогії права або аналогії закону, з урахуванням наявності спільних рис між детективними та інформаційними послугами), так і позаправовими методами (шляхом тінізації ринку детективних послуг). В аспекті адміністративно-правового регулювання вказане обумовлює неефективність публічного управління у досліджуваній сфері внаслідок порушення інтересів як самих приватних детективів, так і їх клієнтів. Крім того, шкода спричинюється адміністративно-правовим відношенням, які виникають з приводу протидії злочинам та правопорушенням: замість того, щоб використовувати ресурс суб'єктів приватної детективної діяльності для підвищення ефективності функціонування правоохоронних органів, останні

вимушені використовувати свої ресурси для протидії вимушено нелегальній детективній діяльності.

РОЗДІЛ 4

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОДЕРЖАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ТА НЕДЕРЖАВНОЇ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

4.1 Сутність та особливості категорії «професійна таємниця»

Розвиток в Україні інформаційного суспільства обумовлює підвищення вимог до дотримання інформаційних прав і свобод людини і громадянина. Особливо важливим нині стає забезпечення проголошених Конституцією та законами України прав і свобод людини в інформаційній сфері під час здійснення розшукових заходів. Однак якщо питання захисту інформації у кримінальному процесі певною мірою чітко врегульовано, то поява нових, недержавних форм розшукової діяльності, зокрема, приватної детективної, потребує проведення окремих наукових досліджень. У такий спосіб склалася парадоксальна ситуація: приватна детективна діяльність з метою пошуку людей, тварин, майна, певних відомостей та даних, активно здійснюється вже не один десяток років, активно рекламується, проте її правове регулювання досі відсутнє. Це становить небезпеку порушення прав і свобод людини, зокрема, на захист персональних даних [289, с. 198–202].

Питання, пов'язані з розвитком правовідносин у правоохоронній сфері у системному зв'язку з питаннями розбудови інформаційного суспільства, досліджували у своїх працях такі науковці, як: І. Арістова [18, с. 43–48], К. Беляков [34, с. 231–238], В. Гавловський [77, с. 247–251], Р. Калюжний [146, с. 190–198]; К. Калюжний [145, с. 190–198], А. Марущак [236, с. 19–24], Н. Новицька [311, с. 59–64], А. Новицький [312, с. 17–22] та інші. Водночас, з огляду на відносну новизну явища приватної охоронної та недержавної охоронної діяльності, особливості додержання суб'єктами вказаної

діяльності професійної таємниці ще не були предметом окремих наукових досліджень.

Т. Чабайовський зауважує, що «кримінальне провадження є саме тією сферою правозастосовної державної діяльності, у якій обмеження прав людини є об'єктивно необхідним явищем для успішного вирішення завдань такого провадження, охорони прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, які беруть у ньому участь, а також для швидкого і повного розкриття злочинів, викриття винних та забезпечення правильного застосування закону з тим, щоб кожний, хто вчинив злочин, був притягнутий до відповідальності і жоден невинний не був покараний» [503, с. 4]. При цьому «є неприпустимим протиставлення інтересів суспільства й окремої особи. Порушення прав громадян не може бути виправдане мотивами державної необхідності. У цих умовах стає нагальним посилення захисту й охорони конституційних прав осіб, одним з яких є право на недоторканність та охорону особистого життя громадян» [503, с. 4]. Одним із елементів цього механізму є категорія «професійна таємниця».

Втім наявність професійної таємниці притаманна й іншим сферам правовідносин. Зокрема, вважається, що класифікація професійних таємниць у юридичному їх розумінні містить близько 32 її різновидів. Підстави віднесення тієї чи іншої інформації до професійної таємниці є досить різноманітними. Так, наприклад, пропонують їх умовно розділити на три групи: таємниця приватного життя, комерційна таємниця та державні секрети» [471, с. 34; 514]. Серед першої групи (таємниця приватного життя), автори виокремлюють банківську, лікарську, нотаріальну, страхову, адвокатську та деякі інші види таємниць. Зокрема, прикладами комерційної таємниці є безпосередньо комерційна, журналістська чи редакційна, а прикладами державних секретів є державна чи службова таємниця. А. Алексенцев пропонує розподіл інформації за видами таємниці [12, с. 65]. А. Фатьянов класифікує ту інформацію, що підлягає захисту за трьома ознаками: за приналежністю; за ступенем конфіденційності; за змістом [487,

с. 27]. Досить змістовний варіант класифікації професійної таємниці пропонував В. Лопатін. На думку вченого, професійна таємниця може бути поділена на сім видів: лікарська таємниця; таємниця зв'язку; нотаріальна таємниця; адвокатська таємниця; таємниця усиновлення; таємниця страхування; таємниця сповіді [7; 221, с. 36].

Виокремлення певних сфер професійної діяльності, у яких діє режим професійної таємниці, є дещо застарілим підходом. Розвиток інформаційного законодавства, зокрема, у сфері захисту персональних даних, проникнення інформаційних технологій у всі сфери людської активності, а також удосконалення багатьох виробничих процесів за рахунок включення до них інформаційних компонентів, сприяли тому, що персональні дані людини стають відомими великій кількості осіб – бухгалтеру, який здійснює нарахування заробітної плати; співробітнику відділу кадрів, який зберігає документи працівників або їх копії; персоналу Державної фіскальної служби України; органам соціального захисту; психотерапевту (психологу); вчителям загальноосвітніх шкіл; продавцям, які здійснюють доставку товарів; турагентам та туроператорам тощо. З огляду на значну кількість осіб, які здійснюють обробку та зберігання персональних даних, класифікація видів професійної таємниці була б настільки великою, що користування нею було би надзвичайно складним. Чи потрібна нам розгалужена система, яка включала б бухгалтерську, кадрову, податкову, митну, соціально-захисну, психологічну, педагогічну, торгівельну, туристичну та інші види таємниці? Мабуть, що ні. Водночас необхідно дотримуватися визначених Конституцією і законами України інформаційних прав і свобод громадян. Однак треба знайти відповідь на запитання – а у який спосіб має здійснюватися регулювання правил, пов'язаних із захистом професійної таємниці, на рівні правових актів чи в інших системах соціальних норм, наприклад, в етичних кодексах для працівників певних професій?

Перед тим, як відповісти на це запитання, необхідно з'ясувати, що саме являє собою професійна таємниця?

На думку І. Петрухіна, «професійні таємниці – це таємниці, довірені представникам певних професій громадянами, з метою здійснення (захисту) своїх прав та законних інтересів. В основі професійних таємниць лежать особисті таємниці, захищені від розголошення правовими заборонами, які адресовані тим, кому ці таємниці за необхідністю довірені» [339, с. 14]. Недоліком цього визначення є те, що категорія «таємниця» визначається сама через себе («професійна таємниця – це таємниця»), що не дає змоги скласти уявлення про її сутність.

В. Мазуров стверджував, що професійна таємниця являє собою охоронювані законом конфіденційні відомості, довірені чи такі, що стали відомі особі винятково в силу виконання нею своїх професійних обов'язків, не пов'язаних з державною чи муніципальною службою, незаконне одержання чи поширення яких може завдати шкоди правам і законним інтересам іншої особи, що довірила ці відомості, і надає їй право на захист відповідно до законодавства України [230, с. 18]. Однак і це визначення зумовлює низку запитань. По-перше, чому вчений вважає, що конфіденційні відомості чи дані не можуть вважатися професійною таємницею, якщо вони стали відомі особі, що знаходиться на державній чи муніципальній службі? Зокрема, якщо Міністр охорони здоров'я, що знаходиться на державній службі, або начальник міського управління охорони здоров'я, що знаходиться на муніципальній службі, під час виконання своїх професійних обов'язків, отримує доступ, наприклад, до персональних даних осіб, хворих на венеричні захворювання, і розголосить їх, це не буде вважатися порушенням професійної (лікарської) таємниці? Мабуть, що буде. Інша справа, що в таких діях буде спостерігатися і порушення законодавства про захист персональних даних, однак категорія «професійна таємниця», безумовно, пов'язана з категорією «персональні дані» як «відомостей чи сукупності відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути

конкретно ідентифікована» [382]. По-друге, досить вузьким є трактування дослідником шкоди, яка може бути завдана незаконним одержанням чи поширенням певних відомостей: науковець вважає, що вона може завдати шкоди правам і законним інтересам іншої особи, що довірила ці відомості, тоді як частими є випадки, коли шкода при цьому може бути завдана третім особам (наприклад, дітям та іншим членам сім'ї особи, у якої виявили синдром набутого імунodefіциту людини).

Г. Виноградова визначає професійну таємницю як «матеріали, документи, інші відомості, якими користується особа у процесі та у зв'язку з виконанням своїх професійних обов'язків, які забороняється розголошувати у будь-якій формі, якщо: така інформація довірена або стала відомою особі винятково через виконання нею своїх професійних обов'язків» [65, с. 60]; особа, «якій довірено інформацію, не перебуває на державній або муніципальній службі; заборону на поширення довіреної або такої, що стала відомою, інформації, яка може зашкодити правам або законним інтересам довірителя, встановлено законом; інформація не належить до відомостей, що становлять державну або комерційну таємницю» [65, с. 60]. У вказаному визначенні, крім зазначеного під час аналізу попередньої дефініції, неточним є існування заборони, встановленої законом. Безумовно, у Законі України «Про захист персональних даних» критерієм віднесення певних відомостей до персональних даних визначено можливість ідентифікувати за ними особу, однак, наприклад, чи належить до таких даних ІР-адреса в мережі Інтернет? З одного боку, так, за її допомогою можна ідентифікувати особу за лічені хвилини. З іншого – у жодному законі немає конкретної вказівки на цю обставину. Це не дає змоги ефективно здійснювати вплив на суспільні відносини, оскільки, як справедливо зазначає І. Шопіна, необхідною умовою дієвості цього впливу є правова визначеність [531, с. 1056].

Складність у побудові визначення професійної таємниці пов'язана з недоліками та суперечностями як у системі інформаційного законодавства, так і між нормами інформаційного та інших галузей законодавства.

Безумовно, професійна таємниця являє собою певні відомості або дані, за якими можна ідентифікувати особу. Знеособлення, позбавлення можливості ідентифікувати певну особу під оприлюднення даних не підпадає під категорію «розголошення професійної таємниці» (наприклад, детальне описання історії хвороби та лікування певної особи у медичних журналах, де хворий визначається певною літерою, на кшталт «хворий Б».).

З огляду на це, доречно з'ясувати й сутність професійної таємниці результатів приватної детективної (розшукової) діяльності, яку законотворець закріпив у ст. 17 проекту Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність», прийнятого Верховною Радою України 13 квітня 2017 року, і до якого Президент України застосував право вето та повернув на повторний розгляд.

Автори законодавчої ініціативи вважають, що «інформація з питань, щодо яких здійснювалося приватне детективне дослідження, та відомості, що стосуються особистого життя, честі, гідності людини та громадянина, а також інша інформація, отримана суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності під час виконання ними своїх професійних обов'язків, становлять професійну таємницю суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності» [404]. Приватним детективам, працівникам об'єднання приватних детективів «забороняється розголошувати та/або використовувати у своїх інтересах або інтересах третіх осіб відомості, що становлять професійну таємницю суб'єкта приватної детективної (розшукової) діяльності» [404]. Використання цими особами безпосередньо або через інших осіб відомостей, отриманих у результаті приватної детективної (розшукової) діяльності, «з метою шантажу суб'єктів детективних досліджень чи замовників таких досліджень, тягне за собою відповідальність, передбачену законом» [404]. При цьому приватні детективи зобов'язані «забезпечити умови, що унеможливають доступ сторонніх осіб до відомостей, що становлять професійну таємницю суб'єкта приватної детективної (розшукової) діяльності, або їх розголошення. Приватні

детективи зобов'язані відшкодувати шкоду, заподіяну третім особам внаслідок доступу сторонніх осіб до відомостей, що становлять професійну таємницю суб'єкта приватної детективної (розшукової) діяльності, або їх розголошення» [404].

Спроба визначити поняття професійної таємниці у проекті Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» є цілком прийнятною. Однак не зовсім доречним є включення до нього терміну «інформація», який є надзвичайно широким за своїм змістом. Коректніше було б використання терміну «дані».

Однак сама спроба закріпити на рівні закону, надати легальний статус категорії «професійна таємниця суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності» є повністю обґрунтованою та заслуговує на підтримку. Ситуація з правовим закріпленням професійної таємниці суб'єктів недержавної охоронної діяльності характеризується більшим рівнем правової визначеності: зокрема, відповідно до ч. 4 ст. 13 Закону № 4616-VI, «персонал охорони зобов'язаний зберігати таємницю, що охороняється законом, а також конфіденційну інформацію про господарську діяльність суб'єктів господарювання, оголошену такою в установленому порядку, відомості про особисте і сімейне життя фізичних осіб, що стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, крім випадків, передбачених законодавством». Однак персонал охорони – це «працівники, які безпосередньо виконують функції з охорони майна або фізичних осіб відповідно до свого кваліфікаційного рівня» [393], а окрім них, у вищезгаданому Законі визначено ще категорію «фахівець з організації заходів охорони» («керівник суб'єкта охоронної діяльності або його заступник, начальник філії, іншого відокремленого структурного підрозділу або його заступник, до посадових обов'язків якого належать організація та проведення заходів охорони, контроль за виконанням персоналом охорони покладених на нього обов'язків») [393]. І для другої категорії осіб жодного обов'язку щодо додержання професійної таємниці законодавством не

встановлено. Ця прогалина потребує свого заповнення і Закон України № 4616-VI має бути доповнений обов'язком фахівців з організації охорони зберігати таємницю, що охороняється законом, а також конфіденційну інформацію про господарську діяльність суб'єктів господарювання, оголошену такою в установленому порядку, відомості про особисте і сімейне життя фізичних осіб, що стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, крім випадків, передбачених законодавством.

На підставі аналізу дефініції «професійна таємниця», можна зробити висновок, що вона включає дві складові – правову та етичну. Правова складова професійної таємниці передбачає охорону певних відомостей (даних) у прийнятому у встановленому порядку правовому акті органу державної влади або місцевого самоврядування. Етична складова може складатися із двох рівнів – корпоративного і винятково професійного, і передбачати охорону певних відомостей та даних, шляхом встановлення бажаної моделі поведінки професіонала на рівні етичних кодексів чи інших документів неправового характеру. Відповідно санкції, які можуть бути застосовані до осіб, які порушили професійну таємницю, можуть носити як правовий (у вигляді кримінальної, адміністративної, дисциплінарної, цивільно-правової, матеріальної відповідальності), так і моральний (засудження поведінки особи на загальних зборах професійних співтовариств тощо) характер. Говорячи про професійну таємницю суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, необхідно підтримати намагання закріпити її поняття та особливості на рівні закону, оскільки діяльність приватних детективів безпосередньо зачіпає права і свободи людини і громадянина в інформаційній сфері.

На підставі вказаного вище можна зробити висновок, що професійна таємниця суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності уявляє собою комплекс вимог щодо утримання від певних дій (розголошення відомостей та даних), необхідність збереження яких визначається як Законами України «Про інформацію», «Про захист

персональних даних», так і умовами договору між фізичними та юридичними особами з одного боку, і суб'єктами досліджуваних видів діяльності – з іншого.

4.2 Види інформації з обмеженим доступом у діяльності суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності

Розвиток інформаційних технологій та удосконалення системи гарантій прав і свобод людини і громадянина ставлять на порядок денний «питання про підвищення ефективності захисту інформації у сфері недержавної правоохоронної діяльності. Недоліки інформаційного законодавства у поєднанні з недостатнім рівнем інформаційно-правової культури учасників суспільних відносин, обумовлюють нині необхідність удосконалення як системи правового забезпечення, так і правозастосовної діяльності суб'єктів, які надають охоронні та приватні детективні послуги» [266, с. 108–112]. Однак, перш ніж виробляти пропозиції щодо оптимізації інформаційно-правових аспектів діяльності вказаних суб'єктів, «необхідно визначити види інформації з обмеженим доступом, які зустрічаються у діяльності суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності» [266, с. 108–112]. Це дасть змогу конкретизувати вимоги до захисту відповідних відомостей та даних, а також удосконалити систему контролю за додержанням норм інформаційного законодавства.

Здійснення професійної діяльності у багатьох сферах суспільних відносин передбачає існування «спеціальних вимог до правових режимів доступу до інформації. Такі вимоги можуть як встановлюватися законом і носити як загальнообов'язковий характер, так і визначатися договором і мати диспозитивний характер» [294, с. 108–112]. «Соціальне призначення таких обмежень полягає передусім у забезпеченні прав і свобод людини і громадянина в інформаційній сфері. Такі права і свободи закріплені, зокрема, у ст. 31 Конституції України, яка визначає, що кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими

способами одержати інформацію неможливо» [175]. Відповідно до положень ст. 32 Основного Закону, «ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини» [175].

Б. Кормич зауважує, що «існує низка похідних від цих прав норм, якими врегульовані окремі аспекти інформаційних відносин, зокрема норми, які містяться в основних міжнародно-правових актах з прав людини. Так, норми ст. 19 Загальної декларації прав людини і громадянина встановлюють право на свободу слова, а норми ст. 12 цієї Декларації – таємницю приватного життя» [125]. «Положення Загальної декларації прав людини і громадянина було згодом розвинуто у Міжнародному пакті про громадянські і політичні права та Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права; у Європейській Конвенції про захист основних прав і свобод людини тощо. Існує також низка галузевих міжнародно-правових актів, якими врегульовані окремі питання інформаційних прав людини – доступ до екологічної інформації, захист персональних даних тощо» [178, с. 225–226]. У цих актах «інформаційні права людини було значною мірою конкретизовано, і ... було ... регламентовано випадки і можливості обмежень цих прав з боку держави. У такий спосіб, окрім безпосереднього встановлення умов, за яких фізична особа бере участь в інформаційних відносинах, цими нормами встановлено певні межі і напрями державної діяльності в інформаційній сфері» [178, с. 225–226].

Основні засади правового режиму доступу до інформації визначено у ст. ст. 20, 21 Закону України «Про інформацію». Згідно з положеннями ст. 20 вказаного правового акту, «за порядком доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом. При цьому будь-яка інформація є відкритою, крім тієї, що віднесена законом до

інформації з обмеженим доступом» [384]. Стаття 21 визначає, що «інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація. Конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку, відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом» [384]. Відносини, пов'язані з правовим режимом конфіденційної інформації, регулюються законом. Порядок віднесення інформації до таємної або службової, а також порядок доступу до неї також регулюються законами. До інформації з обмеженим доступом не можуть бути віднесені відомості про стан довкілля, якість харчових продуктів і предметів побуту; про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища [384] та інші «надзвичайні ситуації, що сталися або можуть статися і загрожують безпеці людей; про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення; про факти порушення прав і свобод людини, включаючи інформацію, що міститься в архівних документах колишніх радянських органів державної безпеки, пов'язаних з політичними репресіями, Голодомором 1932–1933 років в Україні та іншими злочинами, вчиненими представниками комуністичного та/або націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів» [384]; про «незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб; щодо діяльності державних та комунальних унітарних підприємств, господарських товариств, у статутному капіталі яких понад 50 відсотків акцій (часток) належать державі або територіальній громаді» [384], а також «господарських товариств, 50 і більше відсотків акцій (часток) яких належать господарському товариству, частка держави або територіальної громади в

якому становить 100 відсотків, що підлягають обов'язковому оприлюдненню, відповідно до закону; інші відомості, доступ до яких не може бути обмежено відповідно до законів та міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України» [384].

Великі масиви відомостей та персональних даних потребують відповідного захисту [287, с. 324–329], оскільки нині, за умов розвитку інформаційного суспільства, дедалі частіше виступають об'єктом злочину [286, с. 140–145]. Правові відносини, пов'язані із захистом і обробкою персональних даних, регулюються Законом України «Про захист персональних даних», «спрямованим на захист основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на невтручання в особисте життя, у зв'язку з обробкою персональних даних» [382]. Персональні дані у вказаному Законі визначаються як «відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована. Персональні дані як об'єкт правового захисту, можуть бути віднесені до конфіденційної інформації про особу законом або відповідною особою» [382].

Сукупність вимог (критеріїв) для обмеження доступу до інформації (алгоритм дій, які необхідно зробити для обмеження доступу), називають «трискладовим тестом» [294]. «Будь-яке обмеження доступу до публічної інформації повинно пройти цей тест, і лише якщо додержано сукупності всіх трьох складових цього тесту, може бути обмежено доступ до інформації. Якщо при вирішенні питання обмеження доступу не буде встановлено відповідність усім трьом вимогам, то інформація повинна бути розкрита» [301, с. 67–68]. Це правило можна сформулювати в інший спосіб: «кожен з трьох критеріїв «трискладового тесту» можна вважати запитанням, на яке розпорядник повинен відповісти перед тим, як обмежити доступ до публічної інформації; якщо на всі запитання дано позитивну відповідь, то доступ може бути обмежено; якщо хоча б на одне з

трьох запитань відповідь є негативною, то в доступі не може бути відмовлено. Цими вимогами (критеріями) є: 1) наявність визначеного законом інтересу, для захисту якого обмежується доступ; 2) можливість завдання вказаному інтересу суттєвої шкоди у разі розкриття інформації; 3) більша вага такої шкоди порівняно із суспільним інтересом в отриманні інформації» [301, с. 67–68]. Законодавцем обрано саме такий підхід до можливого обмеження доступу до інформації, оскільки він оптимально забезпечує максимальну відкритість інформації та реалізацію права кожного на інформацію. Інші підходи, наприклад, «визначення типів документів або кола питань, які підлягають безумовному обмеженню в доступі, є неприйнятними, оскільки дозволяли б автоматичну відмову в доступі, незважаючи на зміст інформації та можливість завдання її розголошенням шкоди конкуруючим інтересам» [301, с. 67–68]. Тому саме обраний підхід «дає змогу реалізувати засадничий принцип правового регулювання доступу до інформації – презумпцію відкритості всієї інформації, що знаходиться у володінні розпорядника, і винятковість будь-якого обмеження у доступі до неї» [301, с. 67–68].

Переходячи від аналізу сутності конфіденційної інформації до визначення властивостей інформації таємної, доречно зазначити, що державна таємниця (далі також – секретна інформація) – це «вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому Законом України «Про державну таємницю», державною таємницею і підлягають охороні державою» [370]. «Конкретні відомості можуть бути віднесені до державної таємниці за ступенями секретності «особливої важливості», «цілком таємно» та «таємно» лише за умови, що вони належать до категорій, зазначених у частині першій цієї статті, і їх розголошення завдаватиме шкоди інтересам національної безпеки України» та з дотриманням вимог статті 6 Закону

України «Про доступ до публічної інформації». Звід відомостей, що становлять державну таємницю (далі – ЗВДТ), затверджено наказом Служби безпеки України від 12.08.2005 р. № 440. ЗВДТ є «єдиною формою реєстрації цих відомостей в Україні. Він формується Службою безпеки України на підставі рішень державних експертів з питань таємниць, а у випадках, передбачених статтею 12 Закону України «Про державну таємницю», – на виконання рішень суду» [374].

О. Марценюк стверджує, що «право на отримання інформації реалізується та гарантується встановленим режимом доступу до інформаційних ресурсів. За наявності визначених умов, один вид інформаційних ресурсів може переходити в інший. Наприклад, державна таємниця, через чітко встановлені Законом строки, втрачає гриф таємності, у такий спосіб переходить з інформаційних ресурсів з обмеженим доступом до відкритої інформації. Комерційна, банківська таємниця чи конфіденційна інформація, за бажанням власника, стає відкритою» [237, с. 23–29]. Власність на «інформацію з обмеженим доступом цілком належить суб'єкту, який створює, зберігає, може використовувати чи поширювати інформацію. Законодавство покладає обов'язок саме на власника інформації встановлювати режим доступу до інформації, забезпечувати заходи зберігання конфіденційної інформації, а також право використовувати та поширювати інформацію на власний розсуд» [237, с. 23–29]. Держава, інші суб'єкти інформаційних відносин «в жодних випадках не втручаються у володіння, користування, розпорядження конфіденційною інформацією. До конфіденційної інформації вчений відносить інформацію про особу, медичну, комерційну, банківську таємницю, таємницю сповіді та іншу інформацію професійного характеру» [237, с. 23–29].

На підставі викладеного, можна зробити висновок, що «законодавством України передбачено режим обмеженого доступу для інформації, вільний обіг (розголошення) якої може спричинити шкоду

(небезпеку) інтересам держави, фізичних та юридичних осіб. Застосування до певних видів інформації правового режиму обмеженого доступу здійснюється на рівні закону» [266], що цілком узгоджується з положеннями ч. 3 ст. 34 Конституції України [175], яка визначає, що «здійснення прав вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя» [175]. Видами інформації з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація, при цьому у недержавній охоронній та приватній детективній (розшуковій) діяльності може застосовуватися лише один вид такої інформації – конфіденційна. Це обумовлено тим, що «суб'єкти вказаних видів діяльності не належать до визначених законодавством України суб'єктів, правовий статус яких дає їм змогу отримувати доступ до таємної і службової інформації» [294]. Водночас «суб'єкти приватної детективної та недержавної охоронної діяльності несуть відповідальність за порушення вимог правових приписів у сфері захисту інформації» [534].

Конфіденційна інформація може бути «класифікована за критерієм змісту, і об'єднана у три групи: а) персональні дані замовника, які стають відомими суб'єктам недержавної охоронної та приватної детективної діяльності під час укладення договору про надання відповідних послуг; б) персональні дані інших осіб, які вступають у правовідносини із замовником під час надання йому охоронних та детективних послуг; в) відомості про вчинення замовником або іншими, пов'язаними з ним особами кримінальних злочинів або адміністративних правопорушень, про що суб'єктам недержавної охоронної та приватної детективної діяльності

стало відомо під час виконання умов договору про надання відповідних послуг» [266].

«Якщо самі умови договору про надання охоронних або приватних детективних послуг належать до предмета приватного (цивільного та господарського) права, то види інформації з обмеженим доступом, захист вказаної інформації та правові наслідки її розголошення або, навпаки, незаконного приховування, належать до предмета публічного права (адміністративного, інформаційного, кримінального)» [266].

Отже, «суб'єкти недержавної охоронної та приватної детективної діяльності під час надання послуг, отримують конфіденційну інформацію, зміст якої складають переважно персональні дані, а також, за певних умов, відомості про вчення кримінальних та адміністративних деліктів. Вказане свідчить про необхідність визначення особливостей створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони і захисту ними конфіденційної інформації у процесі надання охоронних та приватних детективних послуг» [266].

З огляду на це, доречно зосередити увагу на особливостях видів детективних послуг в аспекті наявності в них певних даних, що належать до професійної таємниці.

«Збирання, фіксування та дослідження відомостей, необхідних для розгляду справ у цивільному, господарському, адміністративному та кримінальному судочинстві, на договірній основі зі сторонами судового процесу» [404] передбачає здійснення певної діяльності з інформацією, яка може бути використана у визначених видах судочинства. «Суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи, що виникають з цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, крім справ, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства (ч. 1 ст. 19 Цивільного процесуального кодексу України)» [501]. Завданням господарського судочинства є «справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів, пов'язаних зі

здійсненню господарської діяльності, та розгляд інших справ, віднесених до юрисдикції господарського суду, з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави (ч. 1 ст. 2 Господарського кодексу України)». Господарські суди розглядають справи «у спорах, що виникають у зв'язку зі здійсненням господарської діяльності, та інші справи у визначених законом випадках, зокрема: справи у спорах, що виникають при укладанні, зміні, розірванні і виконанні правочинів у господарській діяльності, крім правочинів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем, а також у спорах щодо правочинів, укладених для забезпечення виконання зобов'язання, сторонами якого є юридичні особи та (або) фізичні особи-підприємці; справи у спорах щодо приватизації майна, крім спорів про приватизацію державного житлового фонду; справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин, зокрема у спорах між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи або між юридичною особою та її учасником (засновником, акціонером, членом), зокрема учасником, який вибув, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, крім трудових спорів; справи у спорах, що виникають з правочинів щодо акцій, часток, паїв, інших корпоративних прав в юридичній особі, крім правочинів у сімейних та спадкових правовідносинах, а також деякі інші види спорів (ч. 1 ст. 20 Господарського кодексу України) [91]. Завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин, з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень (ч. 1 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України). Юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи у публічно-правових спорах, зокрема: спорах фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень

(нормативно-правових актів чи індивідуальних актів), дій чи бездіяльності, крім випадків, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший порядок судового провадження; спорах з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби; спорах між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, зокрема делегованих повноважень; спорах, що виникають з приводу укладання, виконання, припинення, скасування чи визнання нечинними адміністративних договорів; за зверненням суб'єкта владних повноважень у випадках, коли право звернення до суду для вирішення публічно-правового спору надано такому суб'єкту законом; спорах щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму, а також деяких інших видах спорів публічно-правового характеру (ч. 1 ст. 19 Кодексу адміністративного судочинства України) [159]. Завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду для того, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу, і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура (стаття 2 Кримінального процесуального кодексу України) [192]. Кожен з наведених процесуальних правових актів містить свої специфічні вимоги щодо змісту та особливостей оприлюднення певних відомостей та даних.

«Вивчення ринку, пошук і збір інформації з відкритих джерел з метою підготовки ділових переговорів замовника, з'ясування фінансової платоспроможності, майнового стану та благонадійності потенційних ділових партнерів» [404]. Мета вивчення ринку зазвичай концентрується

на двох головних моментах: аналіз ситуації всередині й поза підприємством, прогноз можливих змін, і на цій основі розробка управлінської стратегії; пошук критеріїв для прийняття управлінських рішень, перевірка та підтвердження гіпотези поведінки підприємства на ринку. Завдання вивчення ринку – не просто структура технології вивчення, а пошук методів для вирішення нагальних для підприємства проблем. Передумовою у такому разі, виступає не техніка проведення, а одержання відповідей на запитання: для чого це потрібно, що є проблемою [251, с. 78]. Саме ці питання визначають коло відомостей, що можуть бути віднесені до таємниці приватної детективної (розшукової) діяльності [271].

«З'ясування біографічних та інших даних, що характеризують особу, стосовно окремих громадян (за їхньої письмової згоди) при укладенні ними трудових та інших договорів із замовником приватних детективних (розшукових) послуг (зайняття в нього відповідної вакантної посади), виявлення їхніх ділових зв'язків, зокрема з конкурентами замовника, в Україні і за кордоном» [404]. Відповідно до ч. 5 ст. 6 Закону України «Про захист персональних даних», обробка персональних даних здійснюється для конкретних і законних цілей, визначених за згодою суб'єкта персональних даних, або у випадках, передбачених законами України, у порядку, встановленому законодавством [382]. Згідно зі ст. 7 вказаного Закону, забороняється обробка персональних даних про расове або етнічне походження, політичні, релігійні або світоглядні переконання, членство в політичних партіях та професійних спілках, засудження до кримінального покарання, а також даних, що стосуються здоров'я, статевого життя, біометричних або генетичних даних. Однак це положення у деяких випадках не застосовується. Це, зокрема, відбувається, коли обробка персональних даних здійснюється за умови надання суб'єктом персональних даних однозначної згоди на обробку таких даних; необхідна для здійснення прав та виконання обов'язків володільця у сфері трудових

правовідносин відповідно до закону із забезпеченням відповідного захисту тощо [382].

Віднесення до видів детективних (розшукових) послуг *«пошуку осіб, місцезнаходження яких невідоме, з'ясування причин та обставин їх зникнення, можливостей і умов їх повернення, розшук осіб, які втратили родинні або дружні зв'язки»* [404], обумовлює існування суперечностей між проектом Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» і законодавством про захист персональних даних. Безумовно, відповідно до п. 5 ст. 7 Закону України «Про захист персональних даних», без згоди особи можлива обробка персональних даних, необхідна для обґрунтування, задоволення або захисту правової вимоги. Але якщо така правова вимога відсутня, законність здійснення приватними детективами чи їх об'єднаннями пошуку зниклих осіб викликає запитання. У деяких випадках можна було б керуватися положеннями п. 3 вказаної статті, відповідно до якої можлива без згоди особи обробка персональних даних, необхідна для захисту життєво важливих інтересів суб'єкта персональних даних або іншої особи, у разі недієздатності або обмеження цивільної дієздатності суб'єкта персональних даних, але це досить вузьке коло юридичних фактів. Запобігти суперечностям між правовими нормами можна було б шляхом урахування у ч. 3 ст. 12 проекту Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» положень п. 8 ст. 7 Закону України «Про захист персональних даних», яка передбачає відсутність обмежень на обробку персональних даних, які були явно оприлюднені суб'єктом персональних даних.

Формулювання у ст. 12 проекту Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» такого виду детективних послуг, як *«Розшук зниклого (втраченого або викраденого) майна, предметів і тварин»* [404], містить певну суперечність: відповідно до положень ст. ст.190, 179 Цивільного кодексу України, майном як особливим об'єктом, вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та

обов'язки, а річчю є предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки. З огляду на це, не зрозуміло, що мав на увазі законодавець під предметом, і які предмети не можуть бути речами. Згідно з ч. 1 ст. 180 Цивільного кодексу України, тварини є особливим об'єктом цивільних прав. На них поширюється правовий режим речі, крім випадків, встановлених законом [499].

«Здійснення заходів з відтворення втраченої (зниклої) інформації з питань законних прав та інтересів замовника» [404] передбачає певну інформаційну діяльність, зміст якої потребує уточнення з приводу того, чи мав на увазі законотворець саме термін «відтворення» (а не відновлення, яке доречніше було б здійснювати у випадках, коли інформація втрачена).

Вид детективної послуги *«пошук і збір даних, які можуть бути приводом або підставою для звернення замовника приватних детективних послуг до правоохоронних органів або до суду з метою захисту його законних прав та інтересів» [404]*, – не може розглядатися в аспекті таємниці приватної детективної (розшукової) діяльності, оскільки відповідно до ч. 4 ст. 21 Закону України «Про інформацію» до інформації з обмеженим доступом не можуть бути віднесені відомості про факти порушення прав і свобод людини.

«Виявлення фактів незаконного (несанкціонованого) збирання з метою використання відомостей, що становлять комерційну таємницю замовника, або їх розголошення, а також фактів незаконного (несанкціонованого) збирання конфіденційної інформації стосовно фізичних осіб» [404] передбачає здійснення комплексу дій з охорони комерційної таємниці. Ознаки правової категорії комерційної таємниці нерозривно пов'язані з властивостями об'єкту зовнішнього світу, з яким така категорія утворює органічну єдність. Властивістю у філософії називають сторону предмета чи явища, яка обумовлює його відмінність чи схожість з іншими предметами та явищами, й виявляється у взаємодії з ними [317, с. 324; 489]. Ознаки комерційної таємниці можна встановити з

прийнятого за основу цього дослідження легального визначення комерційної таємниці, закріпленого у ст. 505 ЦК України [499]. Ознаками комерційної таємниці є: інформаційність комерційної таємниці (у розумінні, що комерційна таємниця – це інформація); конфіденційність, комерційна цінність та захищеність інформації, яка становить комерційну таємницю. Наявність цих ознак у певної інформації є підставою для визнання її комерційною таємницею та набуття нею відповідної правової охорони. Це вказує на напрям встановлення причинно-наслідкового зв'язку: виникнення в інформації сукупності вищеперерахованих ознак потрібно трактувати як причину наслідку, яким буде визнання та охорона цієї інформації в якості комерційної таємниці. Усі ознаки, притаманні юридичній категорії комерційної таємниці, слід охарактеризувати як істотні, необхідні та невіддільні. Водночас такі ознаки як інформаційність, а також захищеність інформації, тобто вжиття особою, яка законно контролює цю інформацію, адекватних наявним обставинам заходів щодо збереження її конфіденційності, є загальними для всіх видів конфіденційної інформації і, значною мірою, також для таємної інформації. Решта ознак комерційної таємниці є специфічними. Ознаки захищеності, конфіденційності та комерційної цінності інформації, що становить комерційну таємницю, є зовнішніми, якісними, а інформаційність – внутрішньою, сутнісною. Іншу думку з цього приводу висловлював Е. Гаврилов, стверджуючи, що цінність інформації – це об'єктивна, внутрішньо притаманна їй властивість [79; 316, с. 32]. Оскільки від наявності сукупності названих ознак комерційної таємниці або від відсутності хоча б однієї з них, залежить існування правовідносин щодо комерційної таємниці (правовідносини виникають з виникненням усіх ознак комерційної таємниці в їх сукупності і припиняються з відпадинням хоча б однієї з них), ознаки комерційної таємниці можна кваліфікувати як юридичні факти, які в сукупності утворюють юридичний

склад, котрий натомість обумовлює існування правовідносин щодо комерційної таємниці [315, с. 217].

«Пошук, виявлення та фіксування фактів незаконного використання прав інтелектуальної власності, що належать замовнику, а також випадків недобросовісної конкуренції» [404] пов'язані з правовим режимом інтелектуальної власності. На законодавчому рівні поняття «право інтелектуальної власності» закріплено у ст. 418 Цивільного кодексу України: «Право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений Цивільним кодексом та іншим законом. Право інтелектуальної власності становлять особисті немайнові права інтелектуальної власності та (або) майнові права інтелектуальної власності, зміст яких щодо певних об'єктів права інтелектуальної власності визначається Цивільним кодексом та іншим законом. Право інтелектуальної власності є непорушним. Ніхто не може бути позбавлений права інтелектуальної власності чи обмежений у його здійсненні, крім випадків, передбачених законом» [499]. Виняткове значення здійснення правової охорони відносин інтелектуальної власності в Україні полягає у наявності: транснаціональної сфери їх розповсюдження і міжнародно-правового регулювання; широкого спектру владних повноважень суб'єктів їх забезпечення, а також можливості використання усіх різновидів правового захисту [187, с. 157]. Недобросовісною конкуренцією є будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності. До таких дій, зокрема, належать неправомірне використання позначень (використання імені, комерційного (фірмового) найменування, торговельної марки (знаку для товарів і послуг), рекламних матеріалів, оформлення упаковки товарів і періодичних видань, інших позначень без дозволу (згоди) суб'єкта господарювання, який раніше почав використовувати їх або схожі на них позначення у господарській діяльності, що призвело чи може призвести до змішування з діяльністю

цього суб'єкта господарювання); неправомірне використання товару іншого виробника (введення у господарський обіг під своїм позначенням товару іншого виробника, шляхом змін чи зняття позначень виробника без дозволу уповноваженої на те особи) тощо [381].

Щодо такого виду надання детективних послуг, як *«пошук боржників та осіб, які ухиляються від виконання своїх договірних зобов'язань»* [404] в аспекті професійної таємниці, доречно зазначити, що на нього повністю розповсюджуються положення ч. 4 ст. 21 Закону України «Про інформацію»: до інформації з обмеженим доступом не можуть бути віднесені відомості про факти порушення прав і свобод людини.

«Забезпечення захисту інформації з обмеженим доступом (комерційної, промислової, професійної таємниці) замовника приватних детективних (розшукових) послуг» [404] передбачає здійснення сукупності організаційно-технічних заходів для запобігання завданню шкоди інтересам власника інформації чи автоматизованої системи та осіб, які користуються інформацією, а також заходи, спрямовані на забезпечення інформації від небажаних наслідків дій, що навмисно або випадково призводять до кодифікації, розкриття чи руйнування даних. Безпека інформації – це захищеність інформації від несанкціонованих дій (випадкових чи навмисних), що призводять до модифікації, розкриття чи зруйнування даних [451, с. 29, 468].

У визначенні кола відомостей, що стосуються особистого життя, честі, гідності людини та громадянина, надзвичайно важливу роль відіграє «Рішення Конституційного Суду України від 20 січня 2012 року № 2-рп/2012 у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України» [417]. Суб'єкт права на конституційне подання – Жашківська районна рада Черкаської області – звернувся до Конституційного Суду України з

клопотанням дати офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України в аспекті таких питань: що потрібно розуміти під інформацією про особисте і сімейне життя, зокрема, чи належить така інформація до конфіденційної інформації про особу; чи є збирання, зберігання, використання та поширення інформації про особу втручанням в її особисте і сімейне життя. Потребу в офіційному тлумаченні вказаних положень Конституції України ініціатор клопотання обґрунтовує наявністю практичної необхідності у їх з'ясуванні та офіційній інтерпретації, з метою забезпечення конституційного порядку у сфері реалізації конституційних прав на інформацію» [417] та «невтручання в особисте і сімейне життя людини, зокрема посадової особи» [417]. Вирішуючи порушене в конституційному поданні питання, Конституційний Суд України виходив того, що «згідно з Конституцією України людина, її честь і гідність визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (частина перша статті 3); органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 19); усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах (стаття 21)» [417]; «кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості (стаття 23)» [417]; «громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом; не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками (частина перша, друга статті 24)» [417]; «кожна людина має невід'ємне право на життя (частина перша статті 27); кожен має право на повагу до його гідності (частина перша статті 28); кожен зобов'язаний неухильно

додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей (частина перша статті 68)» [417]; «винятково законами України визначаються: права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод; основні обов'язки громадянина; засади регулювання шлюбу, сім'ї, охорони дитинства, материнства, батьківства; організація і діяльність органів виконавчої влади, основи державної служби, організації державної статистики та інформатики (пункти 1, 6, 12 частини першої статті 92)» [175]. Конституційний Суд України у своєму рішенні визначив, що «лише фізична особа, якої стосується конфіденційна інформація, відповідно до конституційного та законодавчого регулювання права особи на збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації, має право вільно, на власний розсуд визначати порядок ознайомлення з нею інших осіб, держави та органів місцевого самоврядування, а також право на збереження її у таємниці» [417]. Даючи офіційне тлумачення частин першої, другої статті 32 Конституції України, Суд вважає, «що інформація про особисте та сімейне життя особи (персональні дані про неї) – це будь-які відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована, а саме: національність, освіта, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, матеріальний стан, адреса, дата і місце народження, місце проживання та перебування тощо, дані про особисті майнові та немайнові відносини» [537] цієї особи з іншими особами, зокрема «членами сім'ї, а також відомості про події та явища, що відбувалися або відбуваються у побутовому, інтимному, товариському, професійному, діловому та інших сферах життя особи, за винятком даних стосовно виконання повноважень особою, яка займає посаду, пов'язану зі здійсненням функцій держави або органів місцевого самоврядування» [417]. Така інформація про фізичну особу та членів її сім'ї «є конфіденційною і може бути поширена тільки за їх згодою, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах

національної безпеки, економічного добробуту та прав людини» [417]. Даючи офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 32 Конституції України у системному зв'язку з частиною другою статті 34 цієї Конституції [175], Конституційний Суд України дійшов висновку, що «збирання, зберігання, використання та поширення державою, органами місцевого самоврядування, юридичними або фізичними особами конфіденційної інформації про особу без її згоди» [537], є втручанням в її особисте та сімейне життя, «яке допускається винятково у визначених законом випадках і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини» [417].

Під час здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності приватними детективами може бути отримано надзвичайно великий масив інформації, для упорядкування якого доцільно скористатися класифікацією, яка міститься у ст. ст. 20, 21 Закону України «Про інформацію», і яка вже частково була розглянута вище. Відкрити інформацію, отриману суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності під час виконання ними своїх професійних обов'язків, можна розділити на ту, в якій міститься склад правопорушення (порушення прав і свобод громадян) і ту, яка містить відомості та дані, що не охоплюються умовами договору, і на які не поширюється вимога щодо збереження професійної таємниці. У проектах Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність міститься обов'язок детективів дотримуватися вимог конфіденційності щодо отриманої інформації, крім випадків, коли така інформація містить факти про готування, замах на вчинення кримінального правопорушення. Кримінальне правопорушення – це протиправне діяння, що спричинило конфлікт з приводу завдання одним із його учасників суттєвої шкоди іншому або створення загрози настання такої шкоди, правовим наслідком якого є передбачені законом засоби кримінально-правового реагування, з метою розв'язання цього конфлікту [206, с. 118].

Готування до злочину – це діяльність зі створення умов для вчинення злочину. Частина 1 статті 14 Кримінального кодексу України визначає, що готуванням до злочину є підшукування або пристосування засобів чи знарядь, підшукування співучасників або змова на вчинення злочину, усунення перешкод, а також інше умисне створення умов для вчинення злочину [191]. Готування до вчинення злочину за своїми фактичними властивостями не відрізняється від підготовчих дій, свідомо спрямованих на досягнення будь-якого (не суспільно небезпечного) результату. У всіх випадках підготовчі дії створюють умови для подальших дій. За будь-яких підготовчих дій немає ще самого здійснення дій, які б безпосередньо призводили до результату, досягнення якого було метою у цьому випадку. Підготовчі дії до вчинення злочину відрізняються від підготовчих дій до досягнення суспільно корисного результату специфічними рисами. Як дії, спрямовані на створення умов для вчинення злочину, підготовчі дії у результаті можуть призвести до одного із таких наслідків, які мають різне юридичне значення: до закінченого злочину; до замаху, коли починаючи безпосереднє вчинення злочину, особа не доводить його з причин, які не залежать від її волі; до припинення підготовчих дій з причин, які не залежать від волі суб'єкта; до припинення злочинної діяльності актом добровільної відмови від вчинення злочину. Коли в кримінальному праві йдеться про відповідальність за готування до вчинення злочину, то мається на увазі третій випадок, тобто коли ці дії були припинені з причин, незалежних від особи, до того, як ця особа безпосередньо розпочала вчинювати злочин [517, с. 534].

Таємна та службова інформація не може бути об'єктом приватної детективної діяльності, оскільки, відповідно до положень законів України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про державну таємницю», дії з такою інформацією можуть здійснювати лише державні органи (установи, підприємства, організації), а також органи місцевого самоврядування, до яких приватні детективи та їх об'єднання не належать.

Так, зокрема, згідно з положеннями ст. 20 Закону України «Про державну таємницю» державні органи, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації мають право провадити діяльність, пов'язану з державною таємницею, після надання їм Службою безпеки України спеціального дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею. Надання дозволу здійснюється на підставі заявок державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій та результатів спеціальної експертизи щодо наявності умов для провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею. З метою визначення наявності умов для провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, Служба безпеки України може створювати спеціальні експертні комісії, до складу яких включати фахівців державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій за погодженням з їх керівниками. Результати спеціальної експертизи щодо наявності умов для провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, оформляються відповідним актом. Дозвіл на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, надається державним органам, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам, організаціям за результатами спеціальної експертизи за умови, що вони: відповідно до компетенції, державних завдань, програм, замовлень, договорів (контрактів) беруть участь у діяльності, пов'язаній з державною таємницею; мають приміщення для проведення робіт, пов'язаних з державною таємницею, сховища для зберігання засекречених документів та інших матеріальних носіїв секретної інформації, що відповідають вимогам щодо забезпечення секретності зазначених робіт, усуваючи можливість доступу до них сторонніх осіб, гарантують збереження носіїв секретної інформації; додержуються передбачених законодавством вимог режиму секретності робіт та інших заходів, пов'язаних з використанням секретної інформації, порядку допуску осіб до державної таємниці, прийому іноземних громадян, а також порядку

здійснення технічного та криптографічного захисту секретної інформації; мають режимно-секретний орган, якщо інше не передбачено цим Законом [370].

Отже, правовий режим професійної таємниці може розповсюджуватися лише на конфіденційну інформацію, отриману під час здійснення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності.

При володінні розпорядником конфіденційною інформацією про фізичну чи юридичну особу, необхідно зважати на те, що ця інформація апріорі обмежена в доступі, якщо відповідна особа не дала чіткої згоди на розголошення такої інформації, або сама не розголосила її будь-яким способом. Це впливає з обов'язку, який покладається на розпорядника, зокрема ч. 3 ст. 10 Закону України «Про доступ до публічної інформації», охороняти таку інформацію від несанкціонованого (законом чи самою особою) доступу до неї [371]. При цьому якщо певна інформація про особу на підставі закону не може бути віднесена до конфіденційної, то обов'язок запобігати її розголошенню не виникає – навіть якщо така особа наполягає на її конфіденційності та нерозголошенні.

Обов'язок розпорядника не розголошувати конфіденційну інформацію існує і в тому випадку, «коли відповідна інформація потрапила до нього опосередковано і не була безпосередньо передана йому на умовах конфіденційності» [301, с. 32]. Наприклад, «якщо приватному детективу під час виконання його функцій стала відома інформація, що належить до адвокатської, лікарської, нотаріальної чи іншої таємниці, то обмеження доступу до такої інформації може відповідати інтересу запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно» [301, с. 32]. Схожі випадки будуть мати місце у разі, якщо представник недержавної охоронної структури під час здійснення своїх професійних функцій, пов'язаних, наприклад, з фізичним захистом особи, стане носієм персональних даних такої особи, відомостей щодо її особистого та інших

сфер життя, які можуть бути використані всупереч інтересам клієнта. Унеможливлення ризиків розголошення професійної таємниці у таких випадках, на нашу думку, має відбуватися шляхом правового закріплення обов'язків суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності у сфері захисту персональних даних та інших відомостей щодо їх клієнтів.

4.3 Заборони й обмеження у використанні інформації, що містить професійну таємницю приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності

Заборони й обмеження, під якими у доктринальних джерелах зазвичай розуміють покладання на суб'єкта правовідносин обов'язку утримуватися від вчинення певних дій [322, с. 112], відіграють надзвичайно важливу роль в інформаційних правовідносинах, що виникають у правоохоронній сфері. В інформаційно-правових дослідженнях сутності та елементам інформаційно-правових норм приділяли увагу такі дослідники, як: І. Арістова [19, с. 102–110], К. Беляков [28], О. Вознесенська [74], Л. Коваленко [155, с. 475–481], О. Кохановська [185, с. 19–25], Ю. Лемішко [211, с. 60–64], Д. Маріц [234, с. 64–67], В. Настюк і В. Бєлєвцева [300, с. 151–157], А. Новицький [313, с. 25–29], І. Панова [330, с. 9–15] та інші, водночас заборонним та обмежувальним видам інформаційно-правових норм, на жаль, наукових досліджень майже не присвячено.

Відповідно до положень більшості проектів Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» приватним детективам, працівникам об'єднання приватних детективів забороняється розголошувати та/або використовувати у своїх інтересах або інтересах третіх осіб відомості, що становлять професійну таємницю суб'єкта приватної детективної (розшукової) діяльності.

Юридична конструкція «у своїх інтересах» викликає питання щодо сутності таких інтересів. У правових, економічних, соціологічних, психологічних, педагогічних науках цей термін трактується по-різному, що, по-перше, обумовлено певною психологізацією правових досліджень, внаслідок яких поняття «інтерес» тлумачать з позицій інтенцій і потреб, які виникають у особистості [61; 253, с. 195]. Однак це дещо поверховий підхід і до права, і до сутності процесів, що характеризують життєдіяльність особистості, оскільки такі потреби та інтенції, інтереси, як свідчать

фундаментальні дослідження у галузі психології [220; 255], часто виникають на рівні підсвідомості, а отже, ніяк не можуть бути предметом правових досліджень і правового регулювання, оскільки навіть сама особистість не дуже усвідомлює їх сутність, що вже говорити про юрисдикційні органи, для яких таке завдання може бути непосильним.

Існує позиція, що інтерес є за своєю сутністю категорією суб'єктивною, а механізм його виникнення пов'язаний із формуванням на глибинних рівнях підсвідомого певної інтенції, відчуття її на екзистенційному рівні і вже потім усвідомлення у вигляді інтересу. Ця позиція є більш обґрунтованою, однак відповіді на питання щодо сутності інтересів вона не дає. Деякі дослідники відстоюють позицію щодо об'єднання у феномені інтересу об'єктивних та суб'єктивних факторів, що породжує об'єктивність інтересів навіть за відсутності їх усвідомлення [60, с. 196]. Повертаючись до правозастосовної практики, важко уявити алгоритм трактування уповноваженою особою неусвідомлених, але об'єктивних інтересів суб'єктів правовідносин, особливо коли йдеться про порушення їхніх інтересів. Більш прийнятною є позиція, відповідно до якої інтерес розуміється як оптимальний для певної особи в її суб'єктивному сприйнятті спосіб задоволення потреби [59, с. 197], однак на рівні правозастосовної практики, таке трактування викликало би труднощі, про що вже йшлося у науковій літературі [60, с. 197].

Важливе значення для усвідомлення сутності категорії «законний інтерес» має одна з постанов Верховного Суду. Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду 20 лютого 2019 року, розглянув у судовому засіданні справу № 522/3665/17 за касаційною скаргою ОСОБИ_2 на постанову Приморського районного суду м. Одеси від 12.05.2017 р. та ухвалу Одеського апеляційного адміністративного суду від 18.10.2017 р., у справі за позовом ОСОБИ_2 до Одеської міської ради про визнання протиправним та скасування наказу, визнання протиправними та зобов'язання вчинити дії. Верховний Суд звертає увагу, що позивач звернувся за захистом не прав, а своїх законних інтересів, пов'язаних зі

здійсненню місцевого самоврядування, як член територіальної громади міста Одеси. Цей інтерес позивач вбачає у незаконному зменшенні доходів місцевого бюджету територіальної громади внаслідок надання необґрунтованих податкових пільг зі сплати місцевих податків. За своїм смисловим навантаженням термін «законний інтерес» є тотожним «охоронюваному законом інтересу», оскільки саме законність обумовлює надання інтересу правової охорони. Поняття законного (охоронюваного законом) інтересу міститься в рішенні Конституційного Суду України від 01.12.2004 р. у справі № 1-10/2004, згідно з яким поняття «охоронюваний законом інтерес» у логічно-смислового зв'язку з поняттям «права», треба розуміти як прагнення до користування конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом, як зумовлений загальним змістом об'єктивного і прямо не опосередкований у суб'єктивному праві простий легітимний дозвіл, що є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони, з метою задоволення індивідуальних і колективних потреб, які не суперечать Конституції і законам України, суспільним інтересам, справедливості, добросовісності, розумності та іншим загально-правовим засадам. Ознаки, притаманні законному інтересу, визначені у вже згаданому рішенні Конституційного Суду України від 01.12.2004 р. у справі № 1-10/2004. Поняття «охоронюваний законом інтерес» означає правовий феномен, який: а) виходить за межі змісту суб'єктивного права; б) є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони; в) має за мету задоволення усвідомлених індивідуальних і колективних потреб; г) не може суперечити Конституції і законам України, суспільним інтересам, загально визнаним принципам права; г) означає прагнення (не юридичну можливість) до користування у межах правового регулювання конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом; д) розглядається як простий легітимний дозвіл, тобто такий, що не заборонений законом. Охоронюваний законом інтерес регулює ту сферу відносин, заглиблення в яку для суб'єктивного права законодавець вважає неможливим або

недоцільним. Розмежовуючи суб'єктивне право, і пов'язаний з ним інтерес, Конституційний Суд України зазначає, що перше є особливим дозволом, тобто дозволом, що відображається у відомій формулі: «Дозволено все, що передбачено у законі», а друге – простим дозволом, тобто дозволом, до якого можна застосовувати не менш відоме правило: «Дозволено все, що не заборонено законом». Інтерес, навіть перебуваючи під охороною закону чи права, на відміну від суб'єктивного права, не має такої правової можливості, як останнє, оскільки не забезпечується юридичним обов'язком іншої сторони. Законний інтерес відбиває лише легітимне прагнення свого носія до того, що не заборонено законом, тобто тільки його бажання, мрію, потяг до нього, а отже – й не юридичну, а фактичну (соціальну) можливість. Це прагнення у межах сфери правового регулювання до користування якимось конкретним матеріальним або нематеріальним благом. Відмінність такого блага від блага, яке охоплюється змістом суб'єктивного права, полягає в тому, що користування благом, на яке особа має право, визначається можливістю в рамках закону, а до якого має законний інтерес – без вимог певних дій від інших осіб або чітко встановлених меж поведінки. Зі змісту наведених правових норм випливає, що судовому захисту в адміністративному судочинстві підлягає законний інтерес, який має такі ознаки: а) має правовий характер, тобто перебуває у сфері правового регулювання; б) пов'язаний з конкретним матеріальним або нематеріальним благом; в) є визначеним. Благо, на яке спрямоване прагнення, не може бути абстрактним або загальним. У позовній заяві особа повинна зазначити, який саме її інтерес порушено та в чому він полягає; г) є персоналізованим (суб'єктивним). Тобто належить конкретній особі – позивачу (на це вказує слово «її»); г) суб'єктом порушення позивач вважає суб'єкта владних повноважень. Обставинами, що свідчать про очевидну відсутність у позивача законного інтересу (а отже, і матеріально-правової заінтересованості), є: а) незаконність інтересу – його суперечність Конституції, законам України, принципам права; б) не правовий характер вимог – вимоги не породжують

правових наслідків для позивача. Це усуває можливість віднесення спору до «юридичного» відповідно до ч. 2 ст. 124 Конституції України; в) встановлена законом заборона пред'явлення позову на захист певного інтересу (наприклад, заборона оскаржувати рішення дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя особою, яка подала скаргу на суддю); г) коло осіб, які можуть бути позивачами, прямо визначено законом, і позивач до їх числа не належить (це свідчить про відсутність матеріальної правоздатності); г) позивач звернувся за захистом інтересів інших осіб – держави, громади, фізичної або юридичної особи без відповідних правових підстав або в інтересах невизначеного кола осіб [351].

Термін «розголошення» у доктринальних джерелах традиційно трактували у контексті його семантичного розуміння [62, с. 1238], враховуючи такі ознаки цього феномену, як поширення [98, с. 23], протиправність [244, с. 60], поширення певних відомостей та даних серед сторонніх осіб [454, с. 39], що може знаходити свій прояв як у формі дій, так і бездіяльності [304, с. 492], включає надання певних відомостей та даних тим особам, поширення інформації серед яких не бажано для потерпілого [127, с. 99], може здійснюватися в усній, письмовій або публічній формі [364, с. 471].

Отже, розголошення таємниці детективної (розшукової) діяльності – це доведення її будь-яким способом до відома сторонньої особи за відсутності на це законних підстав, що може відбитися в суспільно небезпечній дії або бездіяльності. При цьому сторонньою є особа, щодо ознайомлення якої з професійною таємницею відсутня згода її власника (або уповноваженої особи, органу). Незаконний характер діяння під час розголошення полягає у відсутності належних підстав на доведення певної інформації до відома сторонньої особи. З об'єктивної сторони розголошення може мати прояв в дії або бездіяльності.

Внаслідок можливості приватних детективів мати доступ до відомостей, що складають професійну таємницю у різних сферах суспільних

відносин, вони можуть виступати суб'єктами низки злочинів, передбачених Кримінальним кодексом України, зокрема:

– ст.145 Кримінального кодексу України, яка передбачає кримінальну відповідальність за «умисне розголошення лікарської таємниці особою, якій вона стала відома у зв'язку з виконанням професійних чи службових обов'язків, якщо таке діяння спричинило тяжкі наслідки (карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, або виправними роботами на строк до двох років)» [191];

– ч. 2 ст. 209-1 Кримінального кодексу України, яка передбачає кримінальну відповідальність за «розголошення у будь-якому вигляді інформації, яка відповідно до закону надається спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади із спеціальним статусом з питань фінансового моніторингу, особою, якій ця інформація стала відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, якщо такі дії заподіяли суттєву шкоду охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб (карається штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років)» [303, с. 189];

– ст. 231 Кримінального кодексу України, яка передбачає кримінальну відповідальність за «умисні дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей, а також незаконне використання таких відомостей, якщо це спричинило суттєву шкоду суб'єкту господарської діяльності (карається штрафом від трьох тисяч до восьми тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян)» [191];

– ст. 232 Кримінального кодексу України, яка передбачає кримінальну відповідальність за «умисне розголошення комерційної або банківської таємниці без згоди її власника особою, якій ця таємниця відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, якщо воно вчинене з корисливих чи інших особистих мотивів і завдало суттєвої шкоди суб'єкту господарської діяльності (карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років)» [191];

– ч. 1 ст. 387 Кримінального кодексу України, яка передбачає кримінальну відповідальність за «розголошення без письмового дозволу прокурора, слідчого або особи, яка провадила оперативно-розшукову діяльність, даних оперативно-розшукової діяльності або досудового розслідування особою, попередженою в установленому законом порядку про обов'язок не розголошувати такі дані (карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років)» [303].

Однак чи можуть бути приватні детективи суб'єктами злочинів, передбачених ст. 232-1 Кримінального кодексу України, що має назву «Незаконне використання інсайдерської інформації»? Вказана стаття передбачає «кримінальну відповідальність за умисне незаконне розголошення, передачу або надання доступу до інсайдерської інформації» [397], а так само надання з використанням такої інформації рекомендацій стосовно придбання або відчуження цінних паперів чи похідних (деривативів), якщо це призвело до отримання особою, яка вчинила зазначені дії, чи третіми особами необґрунтованого прибутку в значному розмірі, або уникнення учасником фондового ринку чи третіми особами значних збитків, або якщо це заподіяло значну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб (ч. 1); вчинення з використанням

інсайдерської інформації на власну користь або на користь інших осіб правочинів, спрямованих на придбання або відчуження цінних паперів чи похідних (деривативів), яких стосується інсайдерська інформація, якщо це призвело до отримання особою, яка вчинила зазначені дії, чи третіми особами необґрунтованого прибутку в значному розмірі, або уникнення учасником фондового ринку чи третіми особами значних збитків, або якщо це заподіяло значну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб (ч. 2); а також дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо такі дії спричинили тяжкі наслідки (ч. 3) і дії, передбачені ч. ч. 1–3 цієї статті, якщо вони вчинені організованою групою [303]. З одного боку, примітка 3 до цієї статті визначає, що «під особами, які вчинили дії, передбачені цією статтею, розуміються: посадові особи емітента, зокрема ті, які були посадовими особами емітента на момент ознайомлення з інсайдерською інформацією; особи, які мають доступ до інсайдерської інформації у зв'язку з виконанням ними трудових (службових) обов'язків або договірних зобов'язань незалежно від відносин з емітентом, зокрема співробітники професійних учасників фондового ринку» [397]; державні службовці, яким відома інсайдерська інформація внаслідок виконання ними посадових (службових) обов'язків; особи, які ознайомилися з інсайдерською інформацією неправомірним шляхом; аудитори, нотаріуси, експерти, оцінювачі, арбітражні керуючі або інші особи, які виконують надані законом публічні повноваження. Незважаючи на те, що законодавцем вжито конструкцію «виконують надані законом публічні повноваження», не всі із зазначених осіб виконують винятково публічні повноваження. Цікаво, що схожу думку висловив 7 лютого 2014 року пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, у витягу з рішення якого «Про судову практику розгляду справ про оскарження нотаріальних дій або відмову у їх вчиненні» вказується, що «система нотаріату не входить до

системи органів виконавчої влади. Проте вважати діяльність нотаріуса як таку, у межах якої здійснюються владні управлінські функції, не можна. У діях нотаріуса немає ані адміністративного примусу, ані управлінських повноважень, хоча він і є посадовою особою (але не державним службовцем), а нотаріальну діяльність потрібно характеризувати як публічно-правову, оскільки вона здійснюється від імені держави» [397]. Між нотаріальною та адміністративною діяльністю існує суттєва різниця за юридичним характером, колом суб'єктів та структурою їх правовідносин, цілями, результатами та методами регулювання. Крім того, «якщо метою виконавчо-розпорядчої діяльності є реалізація функції державного управління, а результатом цієї діяльності є управлінське рішення, яким один суб'єкт приписує певну поведінку іншому суб'єкту, то метою діяльності нотаріату є захист і охорона наявних суб'єктивних прав та інтересів, а результатом нотаріальної діяльності є нотаріальний акт як різновид правозастосовного юрисдикційного акта, що офіційно підтверджує вже об'єктивно наявні факти, права та обов'язки, які суб'єкти права покладають на себе за своїм бажанням» [397]. Крім того, структура нотаріату утворена у такий спосіб, що вони не пов'язані між собою в організаційному відношенні і при вчиненні нотаріальних дій. Що ж до владності у нотаріальних правовідносинах, то вона виявляється лише в офіційній силі нотаріальних актів. Правовідносини, що виникають між нотаріусами та іншими суб'єктами нотаріальної діяльності, є винятково процесуальними за своєю сутністю і не можуть характеризуватися як владні відносини у розумінні КАС. Незалежно від того, є нотаріус приватним, чи працює у державній нотаріальній конторі «(Закон № 3425-ХІІ фактично прирівнює за правовим статусом державних і приватних нотаріусів), він не може вважатися суб'єктом владних повноважень. У такий спосіб, з урахуванням положень ст. 17 КАС, можна дійти висновку про неможливість розгляду в порядку адміністративного судочинства справ щодо оскарження нотаріальних дій або відмови в їх вчиненні» [397]. А отже, «виходячи з положень ст. 15 ЦПК, такі справи

повинні розглядатися в порядку цивільного судочинства. Аналогічно повинні розглядатися судами справи про оскарження нотаріальних дій або відмови в їх вчиненні щодо посадових осіб, на яких відповідно до статей 37, 38, 40 Закону № 3425-ХІІ покладено право та обов'язок вчиняти нотаріальні дії, оскільки вони виконують дії, які потрібно відносити до нотаріальних» [397].

На відміну від правового статусу нотаріуса, правовий статус суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності не є публічно-правовим у всіх своїх проявах. Вони виступають учасниками господарських відносин, особами приватного права. Отже, їх не може бути притягнуто до юридичної відповідальності, якщо законом встановлено, що суб'єктом такої відповідальності можуть бути особи, наділені державою публічно-владними повноваженнями.

4.4 Підвищення ефективності гарантій законності додержання професійної таємниці приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності

Аналіз теоретичних джерел та законодавства, пов'язаного із збереженням професійної таємниці результатів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності свідчить, що ефективність вказаних процесів залежить від трьох основних факторів:

1) налагодженої системи роботи з інформацією (відомостями, даними), сукупність яких складає професійну таємницю детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності;

2) відповідності рівня знань, вмінь та навичок приватних детективів поставленим перед ними завданням, включаючи їх достатню обізнаність щодо процесів збирання, зберігання, обробки та знищення відомостей та даних;

3) розвитку системи контролю за додержанням інформаційного законодавства під час здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності.

З приводу першого фактору, то «для збереження професійної таємниці суб'єкти господарювання створюють служби інформаційної безпеки, що має виявляти і наочно демонструвати власникам підприємства весь спектр загроз в інформаційній сфері. Завдання керівників служби переконати, що протистояти загрозам можна тільки на основі створення й упровадження ефективних систем захисту інформації» [179, с. 21]. До найпоширеніших видів потенційних загроз безпеці діяльності підприємства у сфері інформаційних технологій відносять: відсутність регламентованого доступу до файлів даних; вільне втручання в програмне забезпечення; відсутність протоколювання змін у програмному забезпеченні; відсутність регламентації користувачів інформації; відсутність дублювання важливих документів на документальних носіях даних; часті удосконалення одного і того самого

програмного забезпечення різними особами; відсутність схем інформаційного забезпечення рівнів управління; наявність непідзвітних посадових осіб у системі управління тощо [88; 94]. Слід також сказати, що за умов інформаційної війни, яка ведеться Російською Федерацією проти України, надзвичайно зростає значення забезпечення безпеки від кіберзагроз [564, с.977-978]. Оскільки розвідувальні органи держави-агресора можуть бути зацікавлені у зборі компрометуючої інформації щодо державних службовців, керівників правоохоронних органів, підприємців, відомих блогерів та інших осіб, які здійснюють інформаційний вплив на суб'єктів суспільних відносин, вирішення таких протиправних завдань може відбуватися із залученням суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності. Як справедливо зазначає С. Онопрієнко, за допомогою інформаційно-психологічних операцій усуваються перешкоди на шляху досягнення військових та політичних цілей, що може знаходити свій прояв у зменшенні впливу певних політичних лідерів, державних інституцій, інститутів громадянського суспільства тощо, що може відбуватися шляхом дискредитації, штучного створення конфліктних ситуацій, введення в оману шляхом покладання відповідальності на певних осіб за дії, які було вчинено противником. Проведення спеціальних інформаційних операцій надає можливість забезпечити довготривалість певних досягнень у військовій чи політичній сфері за рахунок формування громадської думки, спрямованої на захист певного стану суспільних відносин, бажаного для сторони впливу, а також запобігти відповідальності внаслідок маніпулювання свідомістю певної аудиторії з метою формування в неї думки щодо відсутності в діях сторони впливу порушення приписів національного та міжнародного законодавства. За умов гібридної війни розвиток критичного мислення громадян, розуміння ними цілі та джерела інформаційних впливів, здатність самостійно будувати безпечні комунікації, як складові інформаційної культури, безпосередньо впливають на стан національної та особистої безпеки. Вказане обумовлює включення до

спеціальних вимог до осіб, які претендують на зайняття посад у державних органах, базового рівня розвитку інформаційних знань, вмінь та навичок [322, с.181]. Додамо, що наявність базового рівня вказаних знань, вмінь та навичок є, на нашу думку, обов'язковою для суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержаної охоронної діяльності, оскільки ризики, які вони можуть утворювати своїми діями, можуть породжувати небезпеки для прав і свобод людини та громадянина, так і для національної безпеки держави.

Створюючи системи захисту на підприємстві, необхідно враховувати, що, «по-перше, для ефективного захисту інформаційних ресурсів потрібна реалізація цілої низки різноманітних заходів, які можна розподілити на три групи: юридичні, організаційно-економічні й технологічні» [136, с. 65]. По-друге, «хоча розробкою заходів у кожній із трьох груп повинні займатися фахівці відповідних галузей знань, які застосовують свої способи і методи для досягнення заданих цілей, успіх значною мірою буде залежати від того, наскільки в рамках системного підходу, вдасться визначити і реалізувати взаємні зв'язки між відповідними визначеннями, принципами, способами і механізмами захисту» [136, с. 65]. Аналіз поглядів і концептуальних підходів до «формування сучасних ефективних систем інформаційної безпеки підприємства дав змогу сформулювати основні функції та завдання і намітити організаційні основи функціонування відповідних підрозділів інформаційної безпеки. У сучасному поданні рольових функцій служби інформаційної безпеки можна виділити чотири напрями» [136, с. 65]: 1) розробка методології та методик аналізу загроз, оцінки рівня інформаційної безпеки підприємства і системи її забезпечення; 2) організація і здійснення конкретних видів діяльності із захисту інформації; 3) експлуатація технічних засобів захисту інформації; 4) аудит і контроль функціонування системи інформаційної безпеки підприємства [141; 235, с. 131].

Щодо другого фактору, пов'язаного з досягненням відповідності рівня знань, вмінь та навичок приватних детективів поставленим перед ними

завданням, включаючи їх достатню обізнаність щодо процесів збирання, зберігання, обробки та знищення відомостей та даних, то він тісно пов'язаний із категоріями «інформаційна діяльність», «інформаційна культура» та «інформаційна компетентність». «Інформаційна діяльність – це професійна діяльність у сфері створення збору, пошуку, накопичення, обробки, зберігання, подання, поширення, охорони та захисту інформаційних ресурсів, інформаційних технологій та використання засобів зв'язку, яка здійснюється у межах правового статусу організації (юридичної особи, органу державної влади та місцевого самоврядування), персоналу зазначених суб'єктів відповідно до їх прав і обов'язків, а також дії фізичних осіб із задоволення потреб в інформації та засобах інформатизації, дотримуючись законодавства» [23, с. 68]. Ст. 9 Закону України «Про інформацію» до основних видів інформаційної діяльності відносить створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорону та захист інформації. Відповідно для того, щоб здійснювати інформаційну діяльність у сфері надання детективних послуг на професійному рівні, приватні детективи мають володіти достатнім рівнем інформаційної компетентності». Одним із основних аспектів формування інформаційної культури є інформаційна поведінка, інформаційна етика та інформаційна компетенція [238, с. 14], «які є складовими узагальнюючого поняття – інформаційна культура. Інформаційна поведінка, з одного боку, відображає активність особистості, як суб'єкта у процесі пізнання, його вміння орієнтуватись у інформаційному просторі. З іншого боку, інформаційна поведінка суттєво залежить від міри доступності і комфортності використання інформаційних ресурсів, доступності інформаційних каналів і засобів для їх використання, тобто інформаційно-технологічних можливостей. У такий спосіб, інформаційна поведінка – це спосіб дій, сукупність зусиль, застосовуваних для одержання, опрацювання та засвоєння наявної інформації, одержання нових знань. Поняття «інформаційна етика» пов'язане з питаннями доступу до інформації інтелектуальної власності, невтручання у приватне життя громадян.

Формування у приватних детективів високого рівня інформаційної етики набуває особливого значення», [112] адже в разі «порушення її принципів (недбалого використання методів опрацювання інформації, неуважного документування даних, розголошення (навмисне чи не навмисне) конфіденційної інформації тощо), їх рівень відповідальності значно вищий, аніж в інших суб'єктів господарювання. Інформаційна компетентність особистості значною мірою пов'язана з комп'ютерною компетентністю, а отже, йдеться про формування інформаційно-технологічної компетентності особистості. В структуру інформаційно-технологічної компетентності входить: «комп'ютерна грамотність – сформованість функціональних навичок опрацювання даних, яку можна визначити, як здатність використовувати комп'ютерну техніку з метою зберігання, обробки й використання інформації; комп'ютерна компетентність, яка значною мірою визначається сталою внутрішньою мотивацією до освоєння інформаційних технологій» [112], передбачає «цілісну систему знань у галузі інформатики, пізнання себе, як активного суб'єкта інформаційного суспільства; інформаційна компетентність» [112] – це «інтелектуальна особистісна складова в освоєнні інформаційного простору, що передбачає опанування вмінь сприймати й осмислювати різну інформацію, спираючись на інформаційний підхід до дослідження і використання всіх інформаційних феноменів, на системне уявлення про зміст, сутність і мету інформатизації, забезпечення інформаційної безпеки й екології інформаційного середовища» [112].

Третій фактор пов'язаний із розвитком системи контролю за додержанням інформаційного законодавства під час здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності. Контроль за діяльністю приватних детективів та їх об'єднань являє собою систематичне спостереження за станом додержання ними правових приписів, і складається з внутрішнього та зовнішнього видів контролю. Зовнішній контроль за приватною детективною (розшуковою) діяльністю, відповідно до ст. 20 проекту Закону України «Про

приватну детективну (розшукову) діяльність», тобто контроль за дотриманням суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності вимог законодавства, здійснює Міністерство юстиції України через свої територіальні органи. Повноваження Міністерства юстиції України та порядок контролю діяльності суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності затверджуються Кабінетом Міністрів України з урахуванням положень цього Закону. Контроль за дотриманням суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності вимог законодавства, що поширюється на суб'єктів господарської діяльності, здійснюють уповноважені органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції, визначеної законодавством.

Внутрішній контроль за додержанням інформаційного законодавства під час здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності, належить до сфери компетенції суб'єктів господарювання. Внутрішній контроль полягає у з'ясуванні відповідності всіх рівнів управління таким вимогам, як ефективність, адекватне управління ризиками, запобігання і виявлення шахрайства, незаконних дій [407, с. 38]. Внутрішній контроль та його різновиди здійснюються в межах організаційної підпорядкованості того, хто контролює, з тим, кого контролюють. У випадку зовнішнього контролю така організаційна підпорядкованість відсутня. Відмінність зовнішнього і внутрішнього видів контролю також полягає і в різних правових формах реалізації контрольних повноважень та методах впливу. Якщо внутрішній контроль є винятково внутрішньою справою і здійснюється органами однієї системи органів чи одного відомства, може стосуватися широкого переліку питань діяльності системи, то зовнішній контроль, зазвичай, здійснюється за конкретною сферою чи функцією і стосується якоїсь окремої сторони діяльності управлінської системи [103, с. 43]. Тобто внутрішній контроль стосується відносин, пов'язаних із охороною професійної таємниці під час здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності. Це не заперечує

існування інших видів контролю, пов'язаних з іншими аспектами діяльності приватних детективів.

Організація внутрішнього контролю за збереженням професійної таємниці суб'єктами приватної детективної та недержавної охоронної діяльності має передбачати:

а) систематичний та комплексний технічний захист приміщень та обладнання, зокрема створеного на основі цифрових технологій, які використовуються під час надання приватних детективних та охоронних послуг;

б) визначення місць зберігання документів та речей, які містять персональні дані осіб, яким надаються приватні детективні та охоронні послуги, а також інших категорій осіб; попередження незаконного доступу до них третіх осіб;

в) регулярне оновлення знань приватних детективів та охоронців у галузі кримінального, кримінального процесуального, інформаційного та інших галузей законодавства, яким регулюється збереження професійної таємниці, доступ до персональних даних, правовий режим інформації з обмеженим доступом (зокрема шляхом самоосвіти);

г) посилення взаємодії між правоохоронними органами та суб'єктами приватної детективної і недержавної охоронної діяльності, з метою координації зусиль у сфері захисту прав людини і громадянина і протидії злочинності.

Висновки до розділу 4

1. Правова складова професійної таємниці передбачає охорону певних відомостей (даних) у прийнятому у встановленому порядку правовому акті органу державної влади або місцевого самоврядування. Етична складова може складатися із двох рівнів – корпоративного і винятково професійного, і передбачати охорону певних відомостей та даних, шляхом встановлення бажаної моделі поведінки професіонала на рівні етичних кодексів чи інших документів неправового характеру. Відповідно санкції, які можуть бути застосовані до осіб, які порушили професійну таємницю, можуть носити як правовий (у вигляді кримінальної, адміністративної, дисциплінарної, цивільно-правової, матеріальної відповідальності), так і моральний (засудження поведінки особи на загальних зборах професійних співтовариств тощо) характер. Коли йдеться про професійну таємницю суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, прийнятним є намагання закріпити її поняття та особливості на рівні закону, оскільки така діяльність безпосередньо зачіпає права і свободи людини і громадянина в інформаційній сфері.

2. Конфіденційна інформація, «отримана під час здійснення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, може бути класифікована за критерієм змісту, і об'єднана у три групи: а) персональні дані замовника, які стають відомими суб'єктам недержавної охоронної та приватної детективної діяльності під час укладення договору про надання відповідних послуг; б) персональні дані інших осіб, які вступають у правовідносини з замовником під час надання йому охоронних та детективних послуг; в) відомості про вчинення замовником або іншими, пов'язаними з ним, особами кримінальних злочинів або адміністративних правопорушень, про що суб'єктам недержавної охоронної та приватної детективної діяльності стало відомо під час виконання умов договору про надання відповідних послуг. При цьому, якщо самі умови договору про

надання охоронних або приватних детективних послуг належать до предмета приватного (цивільного та господарського) права, то види інформації з обмеженим доступом, захист вказаної інформації та правові наслідки її розголошення або, навпаки, незаконного приховування, належать до предмета публічного права (адміністративного, інформаційного, кримінального).

3. Заборони й обмеження у використанні інформації, що містить професійну таємницю приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, можуть бути класифіковані за критерієм галузевих правовідносин: а) кримінально-правові заборони та обмеження, розвиток яких певною мірою гальмується внаслідок відсутності кримінальної відповідальності за незаконне розголошення професійної таємниці приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності (за аналогією зі ст. 145 Кримінального кодексу України); б) інформаційно-правові заборони, пов'язані із недодержанням інформації про захист персональних даних; в) адміністративно-правові заборони, пов'язані із порушенням обов'язків суб'єктів досліджуваних видів діяльності у сфері їх взаємодії з органами публічної влади, зокрема під час здійснення державного контролю.

4. Організація внутрішнього контролю за збереженням професійної таємниці суб'єктами приватної детективної та недержавної охоронної діяльності має передбачати: а) систематичний та комплексний технічний захист приміщень та обладнання, зокрема створеного на основі цифрових технологій, які використовуються під час надання приватних детективних та охоронних послуг; б) визначення місць зберігання документів та речей, які містять персональні дані осіб, яким надаються приватні детективні та охоронні послуги, а також інших категорій осіб; попередження незаконного доступу до них третіх осіб; в) регулярне оновлення знань приватних детективів та охоронців у галузі кримінального, кримінального процесуального, інформаційного та інших галузей законодавства, яким регулюється збереження професійної таємниці, доступ до персональних

даних, правовий режим інформації з обмеженим доступом (зокрема шляхом самоосвіти); г) посилення взаємодії між правоохоронними органами та суб'єктами приватної детективної і недержавної охоронної діяльності, з метою координації зусиль у сфері захисту прав людини і громадянина і протидії злочинності.

РОЗДІЛ 5

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ТА НЕДЕРЖАВНОЇ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

5.1 Зарубіжний досвід правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності

Удосконалення адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності потребує узагальнення та аналізу зарубіжного досвіду у досліджуваній сфері, на підставі аналізу якого можна здійснювати розбудову національних правових моделей вказаних видів діяльності. У контексті «приватизації (роздержавлення) публічних завдань», у європейських державах іноді простежується тенденція приватизації окремих завдань поліції, тобто їх передачі (делегування) іншим суб'єктам правоохоронної діяльності, зокрема й недержавним інституціям (приватним детективним агентствам, охоронним фірмам, службам безпеки). Такий підхід сприяє зосередженню персоналу поліції на виконанні основних завдань стратегічного характеру [37, с. 95].

Приватна детективна (розшукова) діяльність в Україні здійснюється, починаючи з моменту набуття нашою державою незалежності, однак дотепер вона не має легального характеру. На практиці це призводить до ухилення суб'єктів підприємницької діяльності від оподаткування; відсутності правових гарантій діяльності приватних детективів; «маскування» надання детективних (розшукових) послуг іншими видами діяльності – журналістською, охоронною, наданням правових консультацій тощо. Така ситуація сприяє як порушенню прав та інтересів громадян, які користуються детективними (розшуковими) послугами без належного правового підґрунтя, що сприяє віктимізації їх поведінки, так і погіршенню правового становища

приватних детективів, оскільки межі правомірності їх поведінки законодавчо не визначені [270].

Нині розгляді у Верховній Раді України знаходиться три законопроекти, покликані врегулювати правовідносини у сфері приватної детективної діяльності. Проте, на жаль, за кілька десятиліть на розгляді у Парламенті знаходилося більше десяти законопроектів про приватну детективну діяльність, і жоден із них так і не набув статусу закону. За таких умов особливо важливим є вивчення зарубіжного досвіду правового регулювання надання детективних послуг та його використання у процесі законотворчості.

Приватна детективна діяльність не є повністю новим для національної практики явищем – як свідчать результати досліджень ринку юридичних, охоронних та інформаційних послуг, вже у середині 90-х рр. минулого століття формується категорія «приватні детективні послуги» як окремий вид послуг [295, с. 5]. Аналіз змісту цієї послуги свідчить, що приватна детективна діяльність має певну схожість з оперативно-розшуковою діяльністю, водночас розмежування між ними можна провести: а) за ознакою правового статусу суб'єктів (для приватної детективної діяльності – працівники підприємств приватної форми власності, для оперативно-розшукової діяльності – оперативні підрозділи кримінальної та спеціальної поліції Національної поліції, оперативні підрозділи Державного бюро розслідувань, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України, управління державної охорони, органів доходів і зборів тощо); б) за ознакою підстав здійснення (для приватної детективної діяльності – договір про надання послуг; для оперативно-розшукової діяльності – закритий перелік підстав, визначений у ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», зокрема, наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про: злочини, що готуються; осіб, які готують вчинення

злочину; осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання; осіб безвісти відсутніх; розвідувально-підривної діяльність спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб проти України тощо); в) за ознакою легальності здійснення (для приватної детективної діяльності – законодавче регулювання знаходиться у стадії формування; для оперативно-розшукової діяльності – на основі положень Конституції України, Кримінального процесуального кодексу України, Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та інших правових актів) [290].

З огляду на досвід держав-членів Європейського Союзу, Сполучених Штатів Америки, Російської Федерації, Киргизстану та низки інших держав, можна стверджувати, що правове закріплення діяльності приватних детективів та їх об'єднань має здійснюватися на рівні закону. Це дасть змогу запобігти тінізації відносин, що виникають нині у діяльності суб'єктів господарювання, які надають послуги, пов'язані із розшуком і пошуком людей, тварин, власності та збільшить рівень реалізації конституційних гарантій щодо невторчання в особисте і сімейне життя.

Зважаючи на досвід Сполучених Штатів Америки, «приватна детективна (розшукова) діяльність має бути предметом ліцензування. Недоцільно вводити для неї якісь додаткові «дозволи»: якщо в Україні запроваджена і досить ефективно функціонує система ліцензування певних видів господарської діяльності, то з огляду на раціональність збереження єдиного підходу до системи вимог до суб'єктів господарської діяльності, «необхідно удосконалювати і розвивати вже наявну систему ліцензування, а не вигадувати нові системи, які будуть неминуче суперечити вже наявним» [270]. У контексті цього, ч. 1 ст. 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» має бути доповнена окремим підпунктом «надання приватних детективних (розшукових) послуг». Ліцензування приватної детективної (розшукової) діяльності дасть змогу вирішити такі проблеми: «а) забезпечити високий рівень фахової підготовки приватних детективів; б)

знизити рівень порушень приписів правових актів під час здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності; в) не допускати на ринок тих суб'єктів господарювання, які не відповідають вимогам до здійснення вказаного виду діяльності; г) своєчасно видаляти з ринку суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності, які порушують ліцензійні умови, сприяючи у такий спосіб підвищенню додержання вимог законності іншими приватними детективами та їх об'єднаннями» [293, с. 76].

Важливо зосередити увагу на закордонному досвіді в аспекті «впровадження Кодексів професійної етики приватних детективів. Прийнятною є позиція науковців, які вважають, що розробка і затвердження професійного етичного кодексу приватного детектива є вкрай необхідною для практики вже нині [270].

Зразком для впровадження є позитивний досвід Великої Британії, де суб'єкти приватної детективної діяльності мають змогу за певних умов на оплачуваній основі, скористатися можливостями правоохоронних органів в аспекті використання криміналістичної техніки та даних криміналістичних обліків. Для того, щоб ці положення не суперечили кримінальному процесуальному законодавству України, необхідно чітко визначити правовий статус приватних детективів як суб'єктів профілактики (протидії) злочинності, і регламентувати порядок взаємодії з правоохоронними органами у цій сфері [270].

Законодавчими актами багатьох держав деталізовано особливості контролю і нагляду за приватною детективною діяльністю. Проект Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» має бути доповнений окремою статтею, в якій визначалася б періодичність, терміни, види, межі та предмет контролю за діяльністю приватних детективів та їх агенцій, а також права суб'єктів та об'єктів контролю під час його проведення» [270].

На рівні Співдружності Незалежних Держав (Україна не є членом цієї організації), було зроблено успішну спробу прийняти закон, яким би

регулювалася приватна детективна діяльність. Цю проблематику досить ретельно дослідив О. Шелухін, який зазначав, що «на двадцять першому пленарному засіданні міжпарламентської асамблеї СНД у червні 2003 р. було прийнято модельний закон про недержавну (приватну) охоронну діяльність і недержавну (приватну) розшукову діяльність» [519, с. 263–275]. Цей модельний закон «регулює суспільні відносини, що виникають у зв'язку зі здійсненням недержавної (приватної) охоронної діяльності і недержавної (приватної) розшукової діяльності, визначає правову основу, принципи і завдання зазначених видів діяльності, порядок взаємодії суб'єктів охоронної і розшукової діяльності з державними органами у сфері охорони правопорядку та боротьби зі злочинністю» [519, с. 263–275], а також «діяльність служб безпеки юридичних осіб в інтересах забезпечення власної безпеки. Закон складається з чотирьох основних розділів: загальні положення, охоронна діяльність, розшукова діяльність, діяльність служб безпеки» [519, с. 263–275]. На думку вченого, «у ст. 3 Модельного закону досить лаконічно і об'ємно сформульовані завдання охоронної і розшукової діяльності, до яких належать: забезпечення економічної безпеки підприємництва; надання охоронних і розшукових послуг юридичним і фізичним особам, з метою захисту їх прав та законних інтересів; охорона об'єктів та фізичних осіб від протиправних посягань; забезпечення на охоронюваних об'єктах пропускового та внутрішньооб'єктового режимів; сприяння правоохоронним та іншим державним органам у забезпеченні правопорядку та боротьби зі злочинністю» [519, с. 263–275]. Дослідник вважав цінним, що «вперше на законодавчому рівні (хоча і в рекомендаційному плані) дано визначення служби безпеки як структурного підрозділу, що створюється юридичною особою для забезпечення власної безпеки, визначено основні завдання цієї служби, а саме:

- захист економічної безпеки юридичної особи;
- забезпечення безпеки життя і здоров'я працівників юридичної особи від протиправних посягань;

– надання сприяння правоохоронним органам у боротьбі зі злочинністю, забезпечення громадської безпеки та правопорядку» [519, с. 263–275].

Актуальним, на думку О. Шелухіна, є положення про те, що «керівник служби безпеки призначається наказом керівника юридичної особи за погодженням із правоохоронними органами. Правові відносини із забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання та надання послуг з цих питань (охоронна і детективна діяльність, функціонування підрозділів підприємств з безпеки) вже врегульовані спеціальним законодавством у більшості країн світу» [519, с. 263–275]. У багатьох державах відомості та дані, отримані під час здійснення приватної детективної діяльності, можуть використовуватися як докази у кримінальному судочинстві [285].

В Іспанії діяльність приватних детективів регулюється законом № 23 від 1992 р. і Королівським декретом № 2364 від 1994 р. (з останніми доповненнями та змінами, що набрали чинності у 2009 р). Відповідно до цих нормативно-правових актів приватна детективна діяльність відмежовується від приватної охоронної діяльності. Приватний детектив не може займатися діяльністю, яку виконують приватні охоронні агентства й, відповідно, навпаки [104, с.98].

Для здійснення приватної детективної діяльності в Іспанії особа повинна відповідати таким вимогам: досягти 21 року; мати громадянство однієї з держав-членів Європейського союзу або держав-учасниць Угоди про Європейський економічний простір; не мати судимості; особа раніше не повинна була бути усунутою від служби в збройних силах або в органах безпеки; протягом двох останніх років, у складі відповідних уповноважених державних органів, особа не повинна була здійснювати контроль за діяльністю приватних детективних агентств; особа повинна мати необхідні знання та навички щодо здійснення функцій приватного детектива; особа

повинна мати відповідний диплом, що надає право здійснення приватної детективної діяльності [104, с.99].

Дипломи, що надають право здійснення приватної детективної діяльності, видаються університетами та школами, які затверджені Міністерством внутрішніх справ Іспанії. Повний перелік цих навчальних закладів розміщується на офіційному сайті МВС і сайті Професіональної Асоціації приватних детективів Іспанії (Asociación Profesional de Detectives Privados de España, далі – APDPE), а саме такими навчальними закладами є: Університет безпеки та науки у Валенсії; Інститут кримінології в Барселоні; Інститут кримінології в Мадриді; Інститут кримінології в Аліканте; Інститут аспірантури і докторантури в Севільї до Кордобі; Коледж в Сан-Пабло; Саламанський університет підготовки фахівців безпеки; Кожен приватний детектив в Іспанії має право відкрити приватне детективне агентство та, відповідно, відкривати філії на території усієї країни. Порядок відкриття агентств та філій регулюється ст.ст. 104–108 Королівського Декрету № 2364 від 1994 р. Відповідно до цього Декрету МВС Іспанії веде обов'язкову реєстрація детективів, агентств, філій агентств тощо. Особливістю іспанського законодавчого регулювання приватної детективної діяльності є те, що детективам забороняється вести справи про службові злочини. Під час виявлення фактів - 100 - службових злочинів детектив негайно інформує про це державні правоохоронні органи. Також детективам заборонено використовувати спеціальні технічні прилади, які можуть порушити конституційні права й свободи людини (право на недоторканність особистого та сімейного життя, право на таємницю переписки тощо). У взаємодії приватних детективів з державними правоохоронними органами Іспанії під час захисту прав і свобод людини, інтересів держави потрібно зазначити, що детектив, у разі надходження відповідного запиту, зобов'язаний надати повну інформацію про предмет запиту державним правоохоронним органам. Також детектив зобов'язаний негайно повідомити в державні правоохоронні органи про виявлені ним будь-які факти вчинення посадових злочинів, про

такі, що готуються або вчинені тяжкі та особливо тяжкі злочини [104, с.99-100].

Аналіз законодавства зарубіжних країн та наукових публікацій, присвячених проблематиці міжнародного досвіду здійснення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності [75; 462; 538; 553], дає підстави виокремити три групи особливостей їх правового забезпечення.

Особливостями здійснення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності у Сполучених Штатах Америки є: а) у 40 з 50 штатів здійснення вказаних видів діяльності регламентується законом штату, при цьому у 35 штатах такі закони є спеціальними, тобто такими, що регулюють винятково приватну детективну та охоронну діяльність; б) відповідно до законодавства США приватні детективи не мають права застосовувати такі процесуальні заходи, як обшук помешкання, особистий обшук або арешт, але мають право затримувати осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення або в підготовці до нього, і передавати їх правоохоронним органам для прийняття законного рішення, згідно з компетенцією останніх; в) у більшості штатів приватна детективна та охоронна діяльність здійснюється лише на підставі реєстрації й одержання ліцензій, що видають відповідні органи виконавчої влади штату або їх офіційні представники [270].

Особливостями правового регулювання приватної детективної та охоронної діяльності у державах-членах Європейського Союзу включають: а) наявність спеціальних законів, який регулюють таку діяльність; б) особливі критерії щодо моральних та професійних якостей кандидатів на посади детективів, що включають спеціальні вимоги щодо відсутності судимості, неперебування під наглядом, професійної освіти; в) наявності складної системи отримання дозволів на зайняття приватною детективною та охоронною діяльністю, яка може включати необхідність отримання згоди на її здійснення (або отримання ліцензії) в кожній адміністративно-територіальній одиниці певної держави-члена Європейського Союзу [270].

Особливостями здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності в Російській Федерації є: а) регулювання її здійснення Федеральним Законом від 11.03.1992 р. №2487-1 «Про приватну детективну і охоронну діяльність в Російській Федерації; б) встановлення особливих правових вимог до осіб, які мають право здійснювати приватну детективну діяльність (громадянство РФ, наявність реєстрації як приватного підприємця; наявність ліцензії на право здійснювати вказаний вид діяльності); в) існування тісної співпраці між правоохоронними органами та приватними детективними структурами в РФ, яка передбачає, що останні надають безкоштовну допомогу першим у виконанні покладених на них законом завдань та функцій [270].

5.2 Взаємодія суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності у сферах протидії вчиненню податкових та корупційних злочинів (правопорушень)

Успішне здійснення будь-якої соціальної діяльності, у тому числі й правоохоронної, неможливе без існування комунікативних зв'язків між суб'єктами такої діяльності, між узгодження ними спільних цілей та завдань, обміну інформацією тощо. Особливу важливість набуває формування комунікативних зв'язків у правоохоронній сфері, оскільки сучасний стан розвитку суспільних відносин характеризується поліваріативністю суб'єктів, які забезпечують додержання принципів законності і верховенства права в суспільстві, захист прав і свобод людини та громадянина, забезпечення законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності тощо.

З. Ковальчук на підставі аналізу науково-методичної літератури (філософської, психологічної, педагогічної, соціологічної), зіставлення й узагальнення фактів слушно вказує, що категорія «взаємодія» застосовується різними науками, трактується як полісемічне поняття, яке відрізняється певною мірою за змістом і завданнями, на виконання яких спрямовані спільні дії та на даний час є одним із ключових понять людинознавчих дисциплін. Низка українських дослідників визначає взаємодію як процес безпосереднього або опосередкованого впливу суб'єктів одне на одного, який породжує причинну зумовленість їхніх дій і взаємозв'язок. Цей процес потребує активності та взаємної спрямованості дій тих людей, які беруть у ньому участь. Існує багато видів взаємодії і, відповідно, кілька їхніх класифікацій. Одна з найвідоміших – поділ на кооперацію (співробітництво) та конкуренцію (суперництво). Відома класифікація, де основою є кількість суб'єктів, що спілкуються. Якщо суб'єктів двоє, то це взаємодія парна (у діаді). Якщо суб'єктів багато, то вони можуть взаємодіяти у групі (групова взаємодія), між групами (міжгрупова взаємодія) або суб'єкт може діяти з групою (суб'єктно-групова взаємодія). Цим суб'єктом може бути лідер або

будь-який член групи тощо [157, с. 138-139]. Отже, категорія «взаємодія» була запозичена правовою наукою в інших галузях наукового пізнання, але у правознавстві вона набуває нового значення і змісту.

Ми повністю погоджуємося з С. Гречанюком, який стверджує, що сучасна правова наука сформувала достатньо комплексне уявлення про окремі елементи правоохоронної системи держави, а також окремі організаційні та правові засади функціонування конкретно взятих правоохоронних органів. Проте, якщо проаналізувати зміст та напрями досліджень правоохоронної системи, можна констатувати, що, по-перше, вони носять яскраво виражений теоретичний характер, визначають функції правоохорони, місце в державному механізмі тощо, при цьому конкретним організаційним, управлінським засадам (за певними виключеннями) функціонування приділене другорядне значення; по-друге, дотепер спостерігається плюралізм поглядів на саму систему органів правоохорони; по-третє, в контексті нашого дослідження ми зазначаємо, що питання організації правоохоронних органів (та їх взаємодії) аналізується у багатьох наукових роботах, проте такі дослідження побудовані на конкретних прикладах, сформованих схемах, при цьому поза увагою залишається сама теорія взаємодії в управлінні правоохоронними органами. Тому актуальним завданням для сучасної правової та управлінської науки, яка досліджує правоохоронну систему, є формування та обґрунтування теоретичних та практичних засад взаємодії означених органів [93, с.12]. Ці положення, вироблені в контексті дослідження функціонування правоохоронних органів держави, на нашу думку, можуть бути екстрапольовані на сферу приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності.

Досліджуючи проблеми, пов'язані з удосконаленням правового забезпечення взаємодії між суб'єктами недержавної охоронної та приватної детективної діяльності з одного боку, і правоохоронними органами держави – з іншого, необхідно зазначити, що за часів перебування українських земель у складі СРСР правоохоронні органи розглядалися як структурний елемент

системи державної влади, які домінують над іншими суб'єктами суспільних відносин, зокрема громадянами, їх об'єднаннями, представниками підприємств установ та організацій тощо. Дослідники констатують «існування тиску адміністративно-командного апарату на усі сфери суспільно-політичного життя, формування тіньової економіки у середовищі партійно-державної номенклатури, фактичну безкарність бюрократії – її адміністративна, матеріальна та юридична невразливість (непідсудність)» [217]. «Інструкція ЦК КПРС прямо забороняла правоохоронним органам тримати, збирати, накопичувати будь-який «негатив» щодо посадових осіб партійних та державних органів. В роки застою непоодинокими були заборони допиту посадових осіб» [147, с. 281].

Після набуття Україною незалежності роль та місце правоохоронних органів в механізмі держави набуло дещо іншого змісту, і нині є беззаперечною об'єктивна необхідність взаємодії різних державних та недержавних суб'єктів у сфері протидії злочинам та правопорушенням [278, с. 42–45]. Досліджуючи дане питання, Д. Припутень справедливо зауважує, що приватні охоронні організації та органи внутрішніх справ переслідують одну ціль – захист життя, здоров'я та власності громадян, охорону громадського порядку і забезпечення громадської безпеки, попередження правопорушень. Вони як елементи однієї системи взаємопов'язані між собою, а їх функціонування спрямоване на досягнення єдиної мети – зміцнення правопорядку в державі, підтримання іміджу країни у світі, тим паче що іноземні громадяни, прибуваючи в Україну, отримують перше враження саме від відчуття безпеки та захищеності та рівня правопорядку в країні. Водночас на кожного із суб'єктів покладено конкретні завдання, що реалізуються відповідними методами в різних умовах функціонування, оскільки діяльність приватного сектору відрізняється від державного, першочергово, нормативним забезпеченням, навіть якщо вони виконують однакові задачі. З огляду на це, управління всіма службами різних органів та всією системою має бути всесторонньо узгодженим [363, с.65].

Розглядаючи взаємодію суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, слід сказати, що, на нашу думку, найбільш важливою є сфера протидії податковим та корупційним злочинам та правопорушенням. Це обумовлено тим, що податкові та корупційні делікти сприяють тому, що держава не в змозі виконувати у повному обсязі свої функції у сфері політичного, безпекового, економічного культурного розвитку, оскільки, по-перше, у державному та місцевих бюджетах не залишається достатньої кількості коштів для вирішення всіх актуальних завдань; по-друге, посадові особи органів державної влади та місцевого самоврядування мають недостатню мотивацію для виконання покладених на них обов'язків, внаслідок існування великої кількості корупційних ризиків.

Отже, необхідність взаємодії державних і недержавних правоохоронних органів у сфері протидії податковій та корупційній злочинності та правопорушенням полягає у визначенні основних цілей та можливостей з державних позицій та позицій недержавних структур дати об'єктивну і комплексну оцінку подіям та фактам у вказаній сфері та визначення ролі та місця кожного суб'єкта серед суб'єктів протидії вказаним деліктам. При цьому головною умовою ефективності взаємодії суб'єктів державної охоронної та приватної детективної діяльності з одного боку, і правоохоронних органів держави – з іншого, є єдність їх цілей, а також стратегічних завдань. Що стосується оперативних завдань, то залежно від правового статусу суб'єкта взаємодії, вони можуть мати значну диференціацію. Однак, що стосується мети взаємодії, якою є захист життя, здоров'я, прав і свобод людини і громадянина, власності, забезпечення безпеки суспільства і держави, їх економічних засад від злочинних посягань, то ця мета є спільною як для держави, так і для недержавних правоохоронних органів [265, с. 14–18].

Відповідно необхідність взаємодії суб'єктів державної охоронної та приватної детективної діяльності у сфері протидії податковим та корупційним злочинам та правопорушенням обумовлена єдністю цілей та

стратегічних завдань протидії вказаним деліктам, послідовністю їх вирішення з використанням засобів, притаманних кожному окремому суб'єктові протидії, відмінністю умов, в яких функціонують суб'єкти державної охорони приватної детективної діяльності та правоохоронні органи держави, і можливістю здійснювати за допомогою використання ресурсів різних суб'єктів комплексний вплив на стан податкової та корупційної злочинності та вчинення корупційних і податкових правопорушень.

Реформуванню податкового законодавства України властивий динамічний характер і досить часто це обумовлює появу певних негативних перехідних процесів, коли «зміни законодавства тягнуть за собою створення можливостей для викривленого розуміння змісту правових норм, що призводить до збільшення кількості податкових та корупційних злочинів і правопорушень, що натомість суперечить інтересам повноцінного економічного розвитку держави та негативно впливає на створення і підтримання цивілізованих конкурентних відносин на ринках України» [268, с. 134–137].

Поряд з іншими засобами державного та недержавного впливу на процеси протидії податковим правопорушенням зокрема, і правопорушенням у сфері економіки загалом, «вирішення цього завдання значною мірою залежить від побудови сучасної ефективної системи протидії економічним деліктам, яка забезпечувала б високий рівень ефективності і достатній вплив на податкову та корупційну деліктність» [279, с. 65–68]. Отже, для того, щоб зрозуміти, на яких засадах має будуватися взаємодія вказаних суб'єктів, необхідно проаналізувати сутність самої категорії «взаємодія».

У філософських джерелах взаємодія «розглядається як загальна формула взаємозв'язку явищ дійсності, що виражається у їх взаємній зміні, як будь-який зв'язок і відношення між матеріальними об'єктами і явищами (процесами), взаємний вплив їх одне на одного. Взаємодія є видом безпосереднього або опосередкованого, зовнішнього або внутрішнього

відношення, зв'язку. Взаємодія визначає існування і структурну організацію будь-якої матеріальної системи, властивості об'єкта, які, з погляду філософії, можуть проявитися і бути пізнаними лише у взаємодії з іншими об'єктами» [63; 157].

Найбільш розповсюдженим у науці управління є розуміння взаємодії як внутрішньоорганізаційних функцій, які полягають у створенні динамічної системи, яка потребує відповідних відпрацювання та узгодженості. Під взаємодією у широкому розумінні цього терміну розуміють спільні або самостійні, узгоджені за часом, місцем і метою дії різних суб'єктів, спрямовані на розв'язання спільної для них проблеми або вирішення спільного завдання. Вказане дало змогу представити взаємодію як сумісну узгоджену діяльність відповідних суб'єктів, як правоохоронних органів держави, так і недержавних суб'єктів правоохоронної діяльності, з використанням сил, засобів і методів, оснований на законах та підзаконних правових актах, спрямованих на вирішення питань протидії податковим та корупційним злочинам та правопорушенням.

У такий спосіб, сумісна діяльність суб'єктів протидії вказаним деліктам має бути запрограмована та спрямована на досягнення єдиної мети – попередження, виявлення, розкриття, усунення причин та умов, які сприяють вчиненню корупційних злочинів та правопорушень, а також створення умов для відшкодування шкоди, спричиненої вказаною протиправною діяльністю.

У схваленій Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 29 березня 2019 р. № 885 Національній доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2018 році зазначається, що серед найбільш поширених пропозицій результативності протидії корупції, є необхідність чітких і прозорих механізмів громадського контролю у діяльності, публічність, зміна керівництва та децентралізація влади, підвищення рівня відповідальності за корупційні правопорушення, знищення кумівства, дотримання вимог чинного законодавства, створення наглядових рад на комунальних підприємствах, підвищення заробітної плати працівникам, з

метою запобігання корупційним діям, перейняття досвіду країн з ефективною протидією корупції, скорочення бюрократичних процедур, удосконалення системи публічності влади, проведення інформаційно-просвітницьких антикорупційних кампаній, покращення загального рівня культури у суспільстві. При цьому у доповіді згадано, що інструменти для співпраці держави та громадянського суспільства визначено у Законі України «Про запобігання корупції», положення якого наділяють громадськість такими правами: «повідомляти про виявлені факти вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, реальний, потенційний конфлікт інтересів спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, НАЗК, керівництву чи іншим представникам органу, підприємства, установи чи організації, в яких були вчинені ці правопорушення, або у працівників яких наявний конфлікт інтересів, а також громадськості; запитувати та одержувати від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування в порядку, передбаченому Законом України «Про доступ до публічної інформації», інформацію про діяльність щодо запобігання корупції; проводити, замовляти проведення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів, подавати за результатами експертизи пропозиції до відповідних органів, отримувати від відповідних органів інформацію про врахування поданих пропозицій; брати участь у парламентських слуханнях та інших заходах з питань запобігання корупції; вносити пропозиції суб'єктам права законодавчої ініціативи щодо вдосконалення законодавчого регулювання відносин, що виникають у сфері запобігання корупції; проводити, замовляти проведення досліджень, зокрема наукових, соціологічних тощо, з питань запобігання корупції; проводити заходи щодо інформування населення з питань запобігання корупції; здійснювати громадський контроль за виконанням законів у сфері запобігання корупції з використанням при цьому таких форм контролю, які не суперечать законодавству; здійснювати інші не заборонені законом заходи щодо

запобігання корупції [305]. Водночас правозастосовна практика свідчить, що ефективність такої діяльності залишається вкрай низькою. Так, наприклад, за даними Держказначейства України, за перші три місяці 2020 року до державного бюджету надійшло 14 тис. грн від реалізації майна, а також коштів, конфіскованих за вчинення корупційних та пов'язаних із корупцією правопорушень. Від реалізації майна та надходження національної та іноземної валюти, конфіскованих за рішенням суду за вчинення корупційного та пов'язаного з корупцією правопорушення, до держбюджету надійшло 950 грн. Сума конфіскованих коштів та коштів, отриманих від реалізації майна, конфіскованого за рішенням суду за вчинення корупційного та пов'язаного з корупцією правопорушення, становить 13,3 тис. грн [212]. Якщо згадати, що у 2019 році витрати державного бюджету на утримання Національного антикорупційного бюро України сягали 785,6 млн грн, у першому кварталі 2020 року на утримання цього органу виділено 238,9 млн грн, на утримання Національного агентства запобігання корупції за той самий період – 566,7 млн грн і 116 млн грн [367; 368], то можна зробити висновок, що процес запобігання корупції в Україні скоріше імітується і потребує корінного реформування [269].

Для того, щоб протидія була максимально ефективною, необхідно, щоб вона відповідала таким умовам: по-перше, професійний характер взаємодії, який передбачає визначення її сутності, структури, цілей, завдань і функцій із використанням професійного досвіду у правоохоронній сфері; по-друге, науковість: цілі та завдання взаємодії, критерії досягнення результатів протидії вказаним деліктам мають визначатися з урахуванням наукових знань про суспільство, злочинність, засоби та методи протидії; по-третє, ефективна взаємодія потребує створення системи партнерських відносин із достатнім рівнем довіри. Особливо це стосується можливих випадків зверхнього відношення зі сторони представників правоохоронних органів держави до потенціалу та можливостей недержавних правоохоронних структур, зокрема суб'єктів недержавної охоронної та приватної детективної

діяльності. Така зверхність може бути наслідком багатьох десятиліть домінування правоохоронних органів у державному механізмі та знецінення особистості як учасника суспільних відносин, однак у нинішніх умовах це призводить скоріше до формалізації взаємодії з недержавними суб'єктами, ніж до створення ефективної системи комунікації та співпраці.

Важливе значення для побудови ефективної системи взаємодії суб'єктів недержавної охоронної та приватної детективної діяльності з правоохоронними органами держави має визначення рівнів такої взаємодії, тобто тих сфер суспільних відносин, в яких можуть існувати усталені алгоритми сумісних дій суб'єктів взаємодії, спрямовані на досягнення поставленої мети. На нашу думку, можна розрізнити три рівні вказаної взаємодії: 1) взаємодія суб'єктів недержавної правоохоронної діяльності між собою під час вирішення завдань, пов'язаних з охороною громадського порядку, зміцненням законності у сфері їх функціональних обов'язків; 2) зовнішня взаємодія, в якій один суб'єкт представляє собою правоохоронний орган держави, а інший чи інші – недержавні правоохоронні органи, зокрема ті, що здійснюють державну охоронну та приватну детективну діяльність; 3) взаємодія між представниками як державних, так і недержавних правоохоронних структур із залученням інших суб'єктів, зокрема об'єднань громадян з охорони громадського порядку, міжнародних організацій представників правоохоронних органів, органів державної влади та місцевого самоврядування.

Визначення сутності і рівнів взаємодії ще недостатньо для створення ефективної системи поєднання зусиль державних та недержавних суб'єктів правоохорони для досягнення ними спільних цілей. Необхідним є також коректне визначення форм взаємодії. Формами взаємодії між суб'єктами недержавної охоронної та приватної детективної діяльності і правоохоронними органами держави можуть бути визнані: обмін оперативною інформацією щодо вчинення корупційних або податкових злочинів та правопорушень на території певної адміністративно-

територіальної одиниці; сумісне планування і проведення заходів, спрямованих на протидію або ліквідацію умов вчинення корупційних або податкових злочинів і правопорушень; підготовка та подання пропозицій щодо змін у законодавстві, яким регулюються питання протидії податковим та корупційним злочинам і правопорушенням; сумісне проведення наукових досліджень, зокрема соціологічних, спрямованих на визначення умов та чинників, які сприяють збільшенню рівня податкових та корупційних правопорушень у суспільстві.

Як приклад взаємодії можна навести сумісну діяльність суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності з одного боку, і органів публічного адміністрування та правоохоронних органів – з іншого боку, у сфері захисту оточуючого середовища і пошуку корупціогенних факторів, які сприяють невиконанню покладених та суб'єктів підприємницької діяльності екологічних обов'язків. Як зазначається у теоретичних джерелах, екологічна безпека держави – це стан безпеки кожної людини, суспільства, держави та природи від надзвичайної небезпеки для навколишнього середовища, тобто збереження та захист життєдіяльності, інтересів людини та оточуючого її середовища від негативних антропогенних та природних явищ, що є важливою складовою безпекою держави. Наряду з поняттям «екологічна безпека» існує поняття «екологічна модернізація» як попереднє передавання негативних наслідків на навколишнє середовище з боку промислового суспільства шляхом перетворення останнього за допомогою новітніх технологій. Питання участі громадськості України в управлінні природокористуванням залишається дискусійним, норми, визначені Законом України «Про охорону навколишнього середовища», залишаються декларативними, хоча, наприклад, громадськість активно бере участь в управлінні цієї сфери в Китаї. Відповідно, вченими пропонується залучення громадськості до повномасштабної участі в управлінні охороною навколишнього середовища [364]. На нашу думку, однією з форм такої участі могла б стати співпраця між громадськими об'єднаннями природозахисної

спрямованості, суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності та органами екологічного контролю, спрямована на пошук і нейтралізацію умов та факторів, які сприяють порушенню вимог екологічного законодавства в Україні.

Таким чином, на підставі визначених вище ознак і суттєвих рис досліджуваного явища, можна запропонувати наступне визначення його поняття: «взаємодія у сфері попередження, протидії та ліквідації умов та чинників, які сприяють вчиненню корупційних та податкових правопорушень, являє собою цілеспрямоване вирішення найбільш актуальних завдань за рахунок використання ресурсів та можливостей усіх суб'єктів такої діяльності, при цьому може забезпечуватися попереджувальний вплив на вказані види деліктів, а також контроль за ефективністю діяльності органів держав у вказаній сфері».

Слід також зробити важливе застереження щодо спрямованості дій у сфері удосконалення адміністративно-правових актів, якими регулюється взаємодія суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності з іншими суб'єктами. Удосконалення адміністративно-правового забезпечення досліджуваної взаємодії має відбуватися із урахуванням нетотожності адміністративно-правового статусу представників правоохоронних органів держави (і самих правоохоронних органів) з одного боку, та суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності – з іншого. Якщо для першої категорії суб'єктів дозволені лише ті види діяльності, які прямо визначені у Конституції та законах України, які регулюють їх функціонування (як то визначено у ч.2 ст.6 Основного Закону), то для другої категорії свобода вибору варіантів поведінки у сфері взаємодії є значно більшою. Отже, правове закріплення сутності, рівнів та форм взаємодії має, на нашу думку, відбуватися перш за все у спеціальних законодавчих правових актах, якими регулюється діяльність правоохоронних та інших державних органів, а також органів місцевого самоврядування. У законах же, які регулюють діяльність суб'єктів

приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, відповідні норми можуть носити бланкетний характер.

5.3 Концептуальні засади підвищення правової культури приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності

Зміна парадигми публічного управління, активізація процесів євроінтеграції обумовлені підвищенням рівня правової культури всіх суб'єктів суспільних відносин. Особливе значення при цьому має підвищення рівня правової культури суб'єктів недержавної правоохоронної діяльності. Особливості їх функціонування передбачають можливість здійснювати латентні порушення прав і свобод людини та громадянина, порушення вимог правових приписів. Для того, щоб у державі діяла не лише повноцінна зовнішня, але й досконала внутрішня система контролю, вкрай необхідно, щоб у представників сфери недержавної правоохоронної діяльності було сформоване власне нетерпиме відношення до порушення правових норм [272, с. 54]. Складність реалізації означеної мети обумовлена одночасною дією на правову свідомість представників як державної, так і недержавної правоохоронної системи великої кількості економічних, політичних, соціально-психологічних та інших факторів, водночас побудова в Україні правової держави залишиться нездійсненою мрією, якщо не буде кардинально змінено відношення правоохоронців до правового нігілізму і правової культури. Відповідь на ці питання має надати наука адміністративного права, оскільки в її межах формуються концептуальні засади публічного управління різними сферами публічних відносин, зокрема тих, що виникають під час функціонування державних правоохоронних органів, а також концептуальні засади публічного контролю за діяльністю недержавних суб'єктів правоохоронної діяльності.

Актуальність цієї проблеми підтверджується високим рівнем ризиків порушення норм закону особами, які здійснюють приватну детективну та недержавну охоронну діяльність, недостатністю напрацювань у галузі методології та методик підвищення рівня правової культури представників вказаних професій. На тлі підвищення загальносуспільного рівня правового

нігілізму, вказане призводить до зниження поваги до права та бажання виконувати правові вимоги, що натомість може сприяти збільшенню порушень прав, свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб. Сукупність цих факторів обумовлює актуальність та важливість дослідження проблем правової культури осіб, які здійснюють приватну детективну (розшукову) та недержавну охоронну діяльність, а також шляхів і напрямів подолання правового нігілізму у представників вказаних професій.

Теоретичні засади сутності та особливостей правової культури було закладено у роботах низки науковців наприкінці 90-х – початку 2000-х років, серед яких нам хотілося б назвати О. Скакун. Вироблені вченою позиції, з урахуванням внесених часом модифікацій, зберегли свою актуальність і сьогодні. На її думку, правова культура професійної групи, або професійна правова культура, – одна із форм правової культури суспільства, притаманна тій спільності людей, що професійно займаються юридичною діяльністю, яка потребує фахової освіти і практичної підготовки. Як правило, це культура робочої групи, члени якої є службовими особами і носіями службової правової культури. Професійній правовій культурі робочої групи (колективу) та її членам властивий вищий ступінь знання і розуміння правових вищ у відповідних галузях професійної діяльності. Правова культура юриста вбачається в критичному творчому осмисленні правових норм, законів, правових явищ з погляду їх гуманістичного, демократичного і морального змісту. Професійна культура юриста припускає: 1) знання законодавства і можливостей юридичної науки; 2) переконаність у необхідності і соціальній корисності законів і підзаконних актів; 3) уміння- користуватися правовим інструментарієм — законами та іншими правовими актами в повсякденній діяльності, вдаватися до використання всіх досягнень юридичної науки і практики при прийнятті і оформленні рішень [445, с.278]. Як ми вже вказували вище, наявність юридичної освіти для суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності ми не вважаємо однозначно необхідною, на нашу думку, для представників

вказаних професій більш важливим є комплекс спеціальних знань, вмінь та навичок, формування яких у системі вищої юридичної освіти часто не передбачено. Разом з тим формування високого рівня правової культури, на нашу думку, безперечно належить до завдань удосконалення адміністративно-правового забезпечення суб'єктів досліджуваних видів діяльності.

Правова культура як елемент загальної культури, виступає однією із складових останньої, вони співвідносяться як частина і ціле. Водночас правосвідомість є зовнішньою формою вираження правової культури, завдяки якій накопичені людством цінності правової сфери за допомогою механізму інтеріоризації, відображаються на рівні свідомості конкретного індивіда [142, с. 45]. На жаль, останнім часом в українському суспільстві підвищується кількість випадків правового нігілізму. Причини цього явища пов'язані з низкою суб'єктивних та об'єктивних факторів. Зокрема, на рівні державної політики виховання правової культури не проголошено одним із пріоритетів. Крім того, існують випадки, коли представники вищих щаблів публічної влади у своїй поведінці демонструють нехтування правовими нормами, що здійснює значний вплив на інших суб'єктів суспільних відносин, особливо на тих, чий пріоритети та цінності ще знаходяться у стадії формування, тобто на юнацтво та молодь. Якщо розглядати ситуацію з рівнем правової культури суб'єктів недержавної правоохоронної діяльності, то можна виявити, що внаслідок впливу принципу конфіденційності, який покладено в основу як приватної детективної, так недержавної охоронної діяльності, інформація щодо деяких дій приватних детективів та представників підприємств недержавної охорони, не стає відомою широкому колу громадськості, що внаслідок недостатнього контролю з боку держави і громадянського суспільства, створює умови для порушення правових приписів. Отже, для того, щоб попередити виникнення певної кількості деліктів, доцільно формувати необхідні умови для того, щоб приватна

детективна (розшукова) та недержавна охоронна діяльність відповідали принципам законності і верховенства права.

Для того, щоб створити таку систему, необхідно дослідити причини та умови, які сприяють збільшенню впливу тенденцій правового нігілізму та зменшенню рівня правової культури вказаних суб'єктів. До таких причин передусім належить явище корупції. В Україні вже кілька десятиліть поспіль робляться не дуже ефективні спроби подолати корупцію, однак вона досі справляє значний вплив на діяльність держави. За даними дослідження міжнародної організації Transparency International «Індекс сприйняття корупції-2019», Україна у 2019 році втратила два бали в рейтингу сприйняття корупції у порівнянні з 2018 роком і повернулася на рівень 2017 року, посівши 126-те місце зі 180, поділивши його з Азербайджаном, Джибуті і Киргизстаном [140].

Незадовільна ситуація у сфері запобігання та протидії корупції не може не позначатися на довірі до правоохоронних органів: за даними Українського центру економічних та політичних досліджень імені Олександра Разумкова, оприлюдненим у лютому 2019 року, Верховному Суду не довіряло 65 % опитаних, Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі – 65 %, Національному антикорупційному бюро України – 64 %, Національному агентству з питань запобігання корупції – 64 %, Антикорупційному суду – 62 %, Національній поліції – 51,2 % [416]. Думку про небезпечність вказаних тенденцій та їх деструктивний вплив на все українське суспільство поділяє багато вчених-правознавців. Так, у наукових джерелах зазначено, що «вітчизняна правоохоронна система користується найменшою довірою з боку громадян серед усіх державних органів, та є однією з найбільш вражених корупцією сфер в Україні. Вкрай небезпечним можна вважати відсутність намірів у потерпілих громадян звертатися до правоохоронних органів з питань оскарження ними корупційних дій, вчинених посадовими особами» [457, с. 93–94]. Виникає «парадоксальна і досить зловісна ситуація: з одного боку, правоохоронні органи та суди є основою державності, оскільки вони

покликані забезпечувати реалізацію конституційних прав і свобод громадян, дотримання законності в державі, а їхня корумпованість паралізує виконання правоохоронних функцій держави, суттєво дискредитує авторитет влади та зводить «до нуля» ефективність управління державою; з іншого боку, «атрофія» практики звернення «жертв» корупції до правоохоронних органів означає деморалізацію громадян, яка з'являється у них через негативні наслідки оскарження дій корупціонерів, суттєво підриває засади демократії в державі, створює загрози приходу до влади недемократичних режимів та узурпації влади. Корупція у правоохоронних органах не тільки болісно вражає суспільство і громадськість, руйнуючи довіру громадян до системи державних інституцій, – вона негативно впливає на результати боротьби зі злочинністю, порушує один із основних принципів кримінального права – невідворотність покарання» [457, с. 93–94]. В Україні «сучасні реалії контакту громадян із судовими і правоохоронними органами зумовили виникнення тенденції до терпимості та паразитичного пристосування населення до корупційних моделей поведінки, наявних у зазначених органах. Нині українці для досягнення позитивних результатів у справі, що розглядається в суді, здебільшого зорієнтовані на використання корупційних схем: наявність вимог давання хабара уповноваженим посадовцям, корупційні «послуги» адвокатів-посередників, задіяних у розв'язанні певної проблеми» [457, с. 93–94]. Вказані тенденції повною мірою здійснюють свій вплив і на сферу приватної детективної та недержавної охоронної діяльності, правовий статус яких включає низку дій, що мають спільні риси з діями працівників державних правоохоронних органів [296, с. 88–91].

Загалом це свідчить про те, що, на жаль, для суб'єктів, які представляють недержавну правоохоронну система, прикладом, взірцем професійної поведінки є такі представники державної правоохоронної системи, які самі не здатні зберігати високу правослухняність своєї службової діяльності. Відповідно має місце деформуючий вплив поведінки частини представників правоохоронних органів держави на недержавну

правоохоронну систему. Отже, система попередження порушень вимог правових приписів представниками приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності потребує передусім зменшення руйнівного впливу корупційних діянь на правоохоронну систему в цілому. Це потребує, по-перше, постійного моніторингу причин та умов вчинення корупційних правопорушень представниками правоохоронних органів, оперативного впливу на ці причини та умови для зменшення їх значення у життєдіяльності правоохоронної системи.

Низький рівень правової культури представників недержавної правоохоронної системи не існує сам собою, він пов'язаний з рівнем правової культури всього українського суспільства. На жаль, під час підготовки юнацтва та молоді у закладах освіти питання підвищення правової культури часто залишається поза межами освітніх програм. Важливим є охоплення заходами з правової освіти, яка має включати як складову формування правової культури, студентів негуманітарних спеціальностей, зокрема, технічних та природничих професій, серед яких, окрім загального курсу правознавства, необхідно проведення практично орієнтованого курсу, спрямованого на виявлення зв'язків між вимогами правових актів та поведінкою громадян. Особливостями цього курсу мають стати його наочність та практично орієнтований характер, а метою його запровадження – формування у студентів рефлексії щодо відповідності їх повсякденної поведінки у побутових, робочих та інших відносинах вимогам правових актів, і одночасно формування нетерпимого відношення до злочинів і правопорушень. Певні зрушення у цьому напрямі вже мають місце: зокрема, протягом останніх років за сприяння іноземних донорів у багатьох закладах освіти проведено курс теоретичних та практичних занять, пов'язаних із формуванням нетерпимого ставлення до побутового насильства. Поряд з тим такі випадки є скоріше поодинокими. Правова освіта має носити більш системний характер і включати не лише формування рефлексії щодо тих

діянь, які тягнуть за собою кримінальне покарання, а й інші приклади можливих порушень правових приписів.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що правова культура приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності являє собою окремих різновид загальної культури, який формується у представників вказаних професій під час навчання та безпосереднього здійснення професійної діяльності.

Підвищення рівня правової культури у сфері недержавної охорони та приватної детективної (розшукової) діяльності постає як невідкладне завдання, вирішення якого потребує впливу на низку суб'єктивних та об'єктивних умов. Було б доцільно, по-перше, запровадити у загальноосвітніх та неюридичних вищих закладах освіти практичного курсу, спрямованого на формування цінностей, пов'язаних із формуванням правового світогляду та правової поведінки. По-друге, доречною є активізація зусиль правоохоронних органів у сфері протидії і запобігання корупції, яка виступає сприятливим середовищем для формування у суспільній свідомості думки про допустимість порушення вимог правових норм. По-третє, необхідним є запровадження поведінкових тренінгів, спрямованих на відпрацювання навичок правової поведінки, у систему сертифікаційної підготовки фахівців з приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності.

Підвищення рівня правової культури представників приватної детективної та недержавних охоронної діяльності тісно пов'язане із проблемами подолання тенденцій правового нігілізму, який негативно впливає на всі сфери суспільних відносин в Україні. Небезпека правового нігілізму полягає в тому, що він містить у собі сукупність способів знецінення права, як універсального суспільного регулятора. Правовий нігілізм як явище, сприяє руйнації передумов формування в Україні правової держави та є одним із чинників розвитку корупції та її поширення серед усіх верств населення [262].

Правовий нігілізм, як заперечення цінності правових норм, виникає у ранньому віці на прикладі батьківської поведінки. Під час отримання загальної середньої освіти, у разі, якщо однією з цілей цієї освіти не є формування правової свідомості і її зовнішнього вираження – правової поведінки, які сукупно формують правову культуру, правовий нігілізм під впливом батьківської поведінки та різного змісту повідомлень мас-медіа закріплюється. У такий спосіб, у період, коли молода людина вступає до вищого навчального закладу, у неї часто вже сформована нігілістична позиція.

Безумовно, певні кроки, щоб змінити цю ситуацію, вже зроблені. Зокрема, у новій редакції Закону України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII, велика увага присвячена подоланню негативного впливу академічної недоброчесності (як один із випадків нігілістичної поведінки). Так, ст. 42 вказаного Закону академічну доброчесність визначено як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності, з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [391].
Порушенням академічної доброчесності вважається: «академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства; самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів; фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях; фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень; списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів

навчання; обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування; хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру, з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі; необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти» [391]. Водночас наявність такого широкого змісту конструкцій не дає змогу точно і однозначно тлумачити ці правові положення всіма суб'єктами суспільних відносин. Ці правові приписи мають бути уточнені для полегшення правозастосовної практики.

Крім того, правовий нігілізм пов'язаний із демонструванням певними представниками правоохоронних органів своєї позиції, яка не співвідноситься з нормами права, під час публічних виступів у засобах масової інформації або у соціальних мережах. Настав час для того, щоб розробити та затвердити інструкцію щодо поведінки посадових осіб органів публічної влади (до яких належать посадові особи органів державної влади, зокрема і правоохоронних, та органи місцевого самоврядування) у соціальних мережах. Вже наявні корпоративні вимоги, які знайшли своє відображення в численних етичних кодексах, мають бути трансформовані відповідно до сучасного етапу розвитку інформаційних технологій. Зокрема, необхідно визначити межі, в яких посадові особи органів публічної влади можуть висловлювати свою позицію. Це не буде суперечити конституційному принципу свободи слова, однак дасть змогу досягти більшої ефективності заходів правової освіти, які використовуються різними суб'єктами цієї діяльності.

У практичній діяльності приватних детективів та осіб, які здійснюють недержавну охоронну діяльність, правовий нігілізм проявляється на трьох рівнях. По-перше, це організаційний рівень, на якому під час створення

підприємств, які надають охоронні та детективні послуги, їх реєстрації у встановленому законом порядку, а також під час відбору персоналу і його призначення на посади, суб'єкти господарських відносин намагаються уникнути виконання правових приписів завдяки здійсненню корупційних діянь. Так, вимоги, які встановлені Законом № 4616-VI, передбачають, що «персоналом охорони можуть бути дієздатні громадяни України, які досягли 18-річного віку, пройшли відповідне навчання або професійну підготовку, уклали трудовий договір із суб'єктом господарювання та подали документи, що вони: 1) не перебувають на обліку в органах охорони здоров'я з приводу психічної хвороби, алкоголізму чи наркоманії; 2) не мають непогашеної чи незнятої судимості за скоєння умисних злочинів; 3) не мають обмежень, встановлених судом щодо виконання покладених на них функціональних обов'язків; 4) не мають обмежень за станом здоров'я для виконання функціональних обов'язків; 5) зареєстровані за місцем проживання в установленому законодавством порядку. Фахівець з організації заходів охорони та працівники, задіяні до роботи на пункті централізованого спостереження, повинні відповідати вказаним вимогам, а також мати рівень освіти, визначений ліцензійними умовами, затвердженими центральним органом виконавчої влади у сфері охоронної діяльності, і в установлені ... терміни та порядку підвищувати рівень кваліфікації» [393]. Водночас, як свідчить судова практика, мають місце випадки, коли ці вимоги не виконуються, а реєстрація підприємств натомість здійснюється. Небезпекою цього рівня прояву правового нігілізму є те, що з самого початку своєї діяльності підприємства, які надають охоронні та приватні детективні послуги, за орієнтир мають не додержання правових приписів, а досягнення поставлених цілей, незважаючи на вимоги закону. Окрім того, корупція – це процес, який включає широке коло суб'єктів, зокрема й представників посадових осіб органів публічної влади. Пропозиції від суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язані із незаконним збагаченням таких

посадових осіб, негативно впливають на публічне управління в економічній сфері.

Другим рівнем, на якому знаходить свій прояв правовий нігілізм осіб, які надають приватні детективні та охоронні послуги, є функціональний. На цьому рівні нехтування вимогами закону відбувається під час безпосереднього виконання вказаними суб'єктами своєї діяльності. Прикладом є фіктивні договори, коли угода укладається про надання одного виду послуг, натомість фактично передбачається надання інших. Нехтування правовими приписами під час здійснення суб'єктами надання приватних детективних або охоронних послуг, призводить до того, що у своїй діяльності працівники відповідних суб'єктів господарювання починають орієнтуватися не на правові, а на інші чинники, в них поступово формується бажання отримувати переваги (грошові, кар'єрні та інші) будь-якою ціною. У такий спосіб, право як універсальний регулятор, як одна з найважливіших цінностей суспільних відносин, зникає з цих відносин, заміщуючись іншими чинниками.

На третьому рівні, на якому проявляється правовий нігілізм учасників відносин, пов'язаних зі здійсненням приватної детективної та охоронної діяльності, має місце невиконання конституційних обов'язків людини і громадянина, пов'язаних із протидією злочинності. Ст. 396 Кримінального кодексу України, яка має назву «Приховування злочину», визначає, що «заздалегідь не обіцяне приховування тяжкого чи особливо тяжкого злочину карається арештом на строк до трьох місяців або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк. Не підлягають кримінальній відповідальності за заздалегідь не обіцяне приховування злочину члени сім'ї чи близькі родичі особи, яка вчинила злочин, коло яких визначається законом» [191]. Ці положення мають суттєве значення, оскільки, як неодноразово вказувалося у наукових джерелах, людина повинна усвідомлювати те, що байдуже ставлення до постраждалих від злочину, а також до тих, хто погребує допомоги в разі, коли їхньому життю, здоров'ю,

свободі або власності загрожує небезпека від злочинця, є аморальним. Для того, щоб захистити себе від насильства з боку криміналітету, необхідно протидіяти йому всім суспільством. Відсутність відповідальності за недонесення про злочин породжує безкарність, упевненість злочинця в тому, що його діяння не стануть відомими органам влади [29, с. 132]. Водночас правозастосовна практика, і зокрема, судова практика свідчить, що у своїй діяльності суб'єкти, які надають охоронні та приватні детективні послуги, досить часто не повідомляють правоохоронні органи щодо вчинення тяжких і особливо тяжких злочинів, що призводить до створення певних корпоративних груп, в яких систематично відбувається приховування інформації про вчинення злочинів. Внаслідок панування таких тенденцій бажання приховувати інформацію від правоохоронних органів розповсюджується й на інші соціальні групи, зростає латентність злочинності, а молоді працівники, які потрапляють у ці структури і ще не мають такого спотвореного правового світогляду, під впливом своїх більш досвідчених колег та керівництва, поступово формують у себе нігілістичні цінності, втілюють їх у своїй професійній діяльності, і згодом здійснюють навчання такій антисоціальній поведінці вже нових молодих працівників.

Тобто правовий нігілізм у діяльності суб'єктів, які надають недержавні охоронні та приватні детективні послуги, являє собою небезпеку не лише для самих таких суб'єктів, а й для держави загалом, громадянського суспільства, правоохоронної діяльності тощо. Вказане свідчить про те, що протидія правовому нігілізму у осіб, які здійснюють приватну детективну та недержавну охоронну діяльність, є загальнодержавною справою.

Адміністративно-правове забезпечення протидії правовому нігілізму під час здійснення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності – це упорядкування суспільних відносин, пов'язаних із наданням охоронних і приватних детективних послуг, з метою реалізації гарантій законності діяльності вказаних суб'єктів, формування у них правової

культури та протидії розвитку толерантного ставлення до порушень правових приписів.

Заходи адміністративно-правового забезпечення протидії правовому нігілізму під час здійснення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності мають знайти своє відображення як у Законі № 4616-VI, так і у проекті закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність», які необхідно доповнити окремими статтями, в яких визначалася б роль означених суб'єктів у правовому вихованні та протидії правовому нігілізму. Такий крок дасть змогу використовувати потенціал зазначених суб'єктів недержавної правоохоронної діяльності для того, щоб правова культура у суспільстві зміцнювалася, і Україна робила нові кроки на шляху до розбудови правової держави.

5.4 Перспективи розвитку адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності в Україні

Ефективне управління та гармонічний розвиток будь-якого виду правоохоронної діяльності значним чином залежить від наявності досконалого правового забезпечення. Право як універсальний регулятор виконує велику кількість функцій, серед яких і попередження порушень прав і свобод людини та громадянина, інтересів фізичних та юридичних осіб, і створення умов для реалізації суб'єктами суспільних відносин своїх не заборонених законом інтенцій, і захист порушених прав суб'єктів правовідносин. Лише у разі наявності несуперечливої та здатної досягати поставлених законодавцем цілей системи правових норм може йти мова про ефективність правового регулювання, під якою у теорії права розуміється його спроможність приводити до максимально можливих позитивних результатів за рахунок обґрунтованих, розумних і доцільних витрат та обмежень. Вона визначається двома показниками. З одного боку, ефективність вираховується як співвідношення між реальними і запланованими результатами правового регулювання, а з другого – як відношення досягнутого результату регулювання до понесених при цьому витрат і докладених зусиль [126, с.96].

На жаль, як вже було аргументовано нами у попередніх підрозділах дисертаційного дослідження, адміністративно-правове забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності в Україні ще не характеризується тим рівнем досконалості, який дозволяє вести мову про ефективне правове регулювання. Як справедливо вказують автори навчального посібника «Детективна діяльність у сфері економічної безпеки», нині в Україні такий вид діяльності офіційно не визнаний, а тому й немає наразі свого законодавчого врегулювання, хоча фактично приватною детективною (розшуковою) діяльністю давно й плідно займаються не тільки фізичні особи, а й юридичні. За неофіційними даними, зараз в усіх регіонах

України працює декілька тисяч приватних детективів та приватних детективних агентств. Більшість з них оформлені як консалтингові компанії, мають статус юридичної особи, надають консультації населенню. Як вид діяльності – це консультування з питань управлінської діяльності, забезпечення і підбір персоналу, адвокатська діяльність, забезпечення безпеки та проведення розслідувань. Частина детективних агентств зареєстрована як засоби масової інформації. Така ситуація пов'язана з тим, що у механізмі охорони особистості і її прав провідна роль належить державі. Виконання завдання захисту прав та інтересів громадян і підприємців зумовлює необхідність координації зусиль правоохоронних підприємств. За своїм характером детективна діяльність гласна, але пов'язана з розшуковими діями і певними обмеженнями компетенції осіб, які їх здійснюють. Отже, одною з ефективних дій у напрямі розвитку детективної діяльності може бути розробка нормативної бази для здійснення цього виду підприємництва. Успішна діяльність із запобігання та протидії загрозам для діяльності підприємства залежить багато в чому від ефективної роботи приватного детектива, що включений до складу служби безпеки суб'єкта господарювання [104, с.15].

Перспективи удосконалення адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності передусім потребують визначення критеріїв, за якими можна відрізнити правову державу від неправової. Оскільки однією з ознак правової держави є панування права у всіх сферах суспільних відносин, то досягнення цієї мети передбачає ліквідацію тих умов та чинників, які сприяють порушенню норм закону та правових ідей щодо справедливості. Це потребує дослідження тих сфер, в яких порушення правових приписів та ідей відбуваються найчастіше.

Аналіз системи адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності свідчить, що такими сферами є: відсутність, легалізації правового статусу суб'єктів приватної детективної діяльності, що призводить до постійного створення небезпек

порушення прав і свобод людини та громадянина, порушень податкового, антикорупційного законодавства тощо. Тому першим напрямом удосконалення адміністративно-правового забезпечення приватної детективної і недержавної охоронної діяльності має стати визначення правового статусу приватних детективів та його легалізація на рівні законодавчого акту.

Прогалини правового регулювання діяльності приватних детективів призводять не лише до порушення прав самих приватних детективів, громадян, які користуються їх послугами, але й підвищують рівень правового нігілізму у суспільстві. Відсутність законодавчих обмежень приватної детективної діяльності має своїми наслідками надзвичайно широке її трактування, підтвердженням чого є судова практика. Зокрема, 26 квітня 2011 року суддя Сумського районного суду Сумської області Ключко Б. М., розглянувши адміністративну справу, що надійшла з головного державного управління охорони, використання і відтворення водних живих ресурсів та регулювання рибальства у Сумській області про притягнення до адміністративної відповідальності за ч. 4 ст. 85 КУпАП України ОСОБИ_1, непрацюючого, встановив, що згідно з протоколом, 20 березня 2011 року о 09:05 годині на ставу біля с. Писарівка Сумського району ОСОБА_1 спільно з ОСОБОЮ_2, ОСОБОЮ_3 та ОСОБОЮ_4 здійснювали незаконний вилов риби забороненим знаряддям лову, а саме: сітками з льоски 2 шт., чим скоїли правопорушення, передбачене ч. 4 ст. 85 КУпАП України. Впіймали риби: 21 шт. – карасів та 1 шт. – щуку. У судовому засіданні ОСОБА_1 свою вину не визнав та суду пояснив, що став, на якому вони ловили рибу, знаходиться в оренді у приватного детективного агентства «Ірбіс», директором якого являється ОСОБА_5, що стверджується договором оренди. Відповідно до додаткової угоди від 30.07.2003 року № 16, ОСОБИ_5 дозволено вилов риби сітєвими снастями. На прохання ОСОБА_5 він та ще декілька чоловіків здійснювали контрольний вилов риби. Свідок ОСОБА_5, пояснення якого досліджені в судовому засіданні, пояснив, що він являється директором

приватного детективного агентства «Ірбіс». Цьому агентству надано в оренду став біля с. Писарівка Сумського району. З його дозволу ОСОБА_1 та ОСОБА_2 виконували контрольний вилов риби на цьому ставку. Зважаючи на вищевикладене, враховуючи те, що пояснення ОСОБИ_1 та ОСОБИ_5 нічим не спростовані, і дійсно при дослідженні матеріалів справи встановлено, що став біля с. Писарівка Сумського району знаходиться в довгостроковій оренді приватного детективного агентства «Ірбіс», директором якого є ОСОБА_5, суд приходять до висновку, що справа підлягає закриттю, у зв'язку з відсутністю в діях ОСОБИ_1 складу адміністративного правопорушення. На підставі цього, керуючись ст. 85 ч. 4, 247 ч. 1 КУпАП України, суд постановив провадження у справі відносно ОСОБИ_1 закрити, у зв'язку з відсутністю в його діях складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 85 ч. 4 КУпАП [353]. Безумовно, вказане судове рішення винесено з урахуванням вимог чинного законодавства України, однак поставимо питання дещо інакше: яке відношення оренда ставків та вилов риби має до приватної детективної діяльності? Розбудова системи адміністративно-правового забезпечення приватної детективної діяльності має виходити із обмеження приватної детективної діяльності закритим переліком послуг, що має дати змогу здійснювати ефективний контроль за додержанням законності під час її здійснення.

Другим критерієм побудови правової держави є ліквідація тих причин і умов, які підвищують небезпеку корупції. Як справедливо вказує Є. Курінний, поновлення повноцінної дії в українському суспільстві та державі моралі та права можна вважати одним з головних детермінантів подальшого запобігання корупційним проявам. Повномасштабність і комплексність політичних і соціально-економічних трансформацій є тією запорукою, яка має вивести нашу країну на принципово новий, вищий рівень цивілізаційного розвитку, зіставний з рівнями високорозвинутих світових держав. Подальше вдосконалення правового інструментарію протидії та

запобігання корупції має відбуватися не в локальному як зараз, а в комплексному форматі здійснення системних змін [203, с.74].

Аналіз сучасного стану ринку охоронних послуг свідчить, що в діяльності приватних охоронних структур мають місце порушення норм інформаційного, трудового і господарського законодавства. Необхідно вирішити і питання адміністративно-правового забезпечення соціального захисту працівників недержавних охоронних та приватних детективних підприємств.

Зокрема, суддя Долинського районного суду Кіровоградської області, Бойко П. М., розглянувши матеріали, які надійшли від Територіальної державної інспекції праці у Кіровоградській області про притягнення до адміністративної відповідальності ОСОБИ_2, громадянина України, працюючого директором приватного детективно-юридичного агентства «Орієнтир», за ст. 41 ч. 1 Кодексу України про Адміністративні правопорушення, встановив, що згідно з протоколом від 10 жовтня 2011 року № 11-11-014/1068 про адміністративне правопорушення, гр-н ОСОБА_2 порушив встановлені терміни виплати заробітної плати, виплати її не в повному обсязі та інші порушення вимог законодавства про працю. Факт наявності адміністративного порушення ОСОБА_2 не визнала, і пояснила, що на підприємстві наявний колективний договір, кожний прийнятий працівник зобов'язаний ознайомитися з умовами вказаного договору під розписку. Враховуючи характер вчиненого правопорушення, особу винної, малозначності скоєного, керуючись ст. ст.22, 283, 284 КУпАП, суд постановив: ОСОБУ_2 звільнити від адміністративної відповідальності за ст. 41 ч. 1 КпАП України, обмежившись усним зауваженням. Справу провадженням закрити [352]. Схожих прикладів із судової практики, які свідчать про надзвичайно низький рівень соціального захисту представників приватних детективних і недержавних охоронних підприємств, чимало.

Безумовно, робляться спроби подолати проблему правової невизначеності приватної детективної діяльності. 2 вересня 2019 року до

Верховної Ради України було внесено законопроект № 1228 «Про приватну детективну (розшукову) діяльність», ініціатор (-и) законопроекту – народний депутат України IX скликання А. А. Кожем'якін. «Проект Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» складається із 20 статей, що об'єднані у 7 розділів, які, окрім загальних, прикінцевих та перехідних положень, визначають та регламентують: види та правовий статус суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності» [360]; процедуру видачі свідоцтв про право на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю; «види детективних послуг, що можуть надаватися суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності, права та обов'язки цих суб'єктів; питання підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, які здійснюють приватну детективну (розшукову) діяльність; здійснення контролю за діяльністю суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності» [360].

Головне науково-експертне управління Верховної Ради України, проаналізувавши вказаний законопроект, рекомендувало повернути його на доопрацювання, з огляду на певні підстави. По-перше, «аналіз положень статті 13 проекту, якою визначаються права суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності, свідчить, що приватним детективам фактично не надається якихось прав, яких не має звичайний громадянин відповідно до положень чинного законодавства. Можна констатувати, що діяльність приватних детективів у рамках прав, наданих законопроектом, мало чим відрізнятиметься від надання послуг за договором доручення, про який йдеться у статті у статті 1000 Цивільного кодексу України, або від звичайного представництва (статті 237–250 Цивільного кодексу України)» [69]. Зважаючи на це «стає незрозумілим, у чому ж відповідно до законопроекту полягає специфіка детективної діяльності, і якими поважними причинами зумовлюється встановлення заходів державного контролю за діяльністю детективів (особлива процедура допуску до зайняття цією діяльністю у розділі III законопроекту, контроль з боку Міністерства

внутрішніх справ України, передбачений статтею 20 законопроекту тощо). По-друге, у ч. 1 ст. 5 законопроекту зазначається, що приватним детективом може бути особа, яка, серед іншого, має вищу освіту або стаж роботи в оперативних підрозділах чи органах досудового розслідування не менше трьох років. Водночас аналіз змісту видів приватних детективних (розшукових) послуг, перелічених у ст. 12 проекту, свідчить, що встановлення жорстких вимог до спеціальності та освітньо-кваліфікаційного ступеня відповідних осіб є невиправданим» [69]. По-третє, «не обумовленою об'єктивними чинниками та необґрунтованою є вимога у ч. 3 ст. 6 проекту про те, що об'єднання приватних детективів у своєму найменуванні має зазначати організаційно-правову форму та прізвище одного із його засновників» [69]. По-четверте, «пунктом 5 ч. 6 ст. 8 законопроекту передбачено, що для отримання свідоцтва про право на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю, заявник повинен подати медичну довідку про відсутність медичних протипоказань для здійснення приватної (розшукової) діяльності. Проте законопроект не містить вимог до стану здоров'я осіб, що здійснюють приватну детективну (розшукову) діяльність (див. ч. 1 ст. 5 законопроекту). З огляду на це, неможливо визначити, яким має бути зміст зазначеної вище довідки (наявність чи відсутність певних захворювань, станів тощо)» [69]. По-шосте, у ч. 1 ст. 10 законопроекту серед підстав анулювання свідоцтва про право на надання приватних детективних послуг передбачено встановлення факту доступу сторонніх осіб до відомостей, що становлять професійну таємницю суб'єкта приватної детективної (розшукової) діяльності, або їх розголошення з вини чи внаслідок бездіяльності приватного детектива, а також грубе порушення вимог цього Закону та/або інших законів України (пункти 6, 7) [69]. Однак для ефективної реалізації цього положення у законопроекті відсутні відповідні процедури встановлення та фіксації таких порушень. До того ж поняття «грубе порушення» у такому разі є надто оціночним і не сприяє дотриманню принципу правової визначеності. Окрім цього, сам факт доступу

сторонніх осіб до відомостей, що становлять професійну таємницю суб'єкта приватної детективної (розшукової) діяльності, без наявності у приватного детектива вини у формі умислу або необережності та/або несприятливих наслідків для особи, якої ця інформація стосується, не повинен тягнути за собою анулювання свідництва про право зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю [69], адже може бути «безліч ситуацій, коли фактично доступ був, але ані вини детектива, ані негативних наслідків не настало (наприклад, крадіжка із проникненням до офісу приватного детектива або здійснення у його приміщенні обшуку)» [69]. 4 лютого 2020 року законопроект № 1228 було повернуто на доопрацювання ініціатору внесення.

Частина зауважень Головного науково-експертного управління Верховної Ради України, зокрема, щодо необхідності виокремлення у правовідносинах у сфері приватної детективної діяльності того особливого, що обумовлює необхідність у наявності спеціального закону, який би її регулював, є прийнятною. Таким особливим є положення щодо професійної таємниці приватної детективної діяльності, взаємодії приватного детектива з правоохоронними органами у сфері протидії злочинам та правопорушенням, а також запобігання корупції, меж відповідальності приватного детектива у разі, якщо під час надання послуг за договором з фізичними та юридичними особами, а також під час укладення такого договору, він отримує інформацію щодо вчинення кримінальних злочинів та проступків. Цілком прийнятною є й відсутність особливих вимог до спеціальності та освітньо-кваліфікаційного ступеня кандидатів на посади приватних детективів, однак здійснення певних професійних дій із додержанням вимог Конституції та законів України все-таки потребує певної професійної підготовки, яка має закінчуватися складанням іспиту. У такому разі було б логічним запозичити успішний досвід саморегулювання адвокатської діяльності, який передбачає активну участь органів адвокатського самоврядування. Оскільки професійні організації приватних детективів протягом кількох десятиліть постійно

демонструють свою активну участь у створенні стандартів професійного рівня і професійної етики приватних детективів, було б доречним формування спільних комісій із представників цих організацій та викладачів закладів вищої освіти, які беруть участь у відповідній професійній підготовці, для оцінювання професійних знань кандидатів на посади приватних детективів після проходження курсової підготовки з урахуванням форм мережевої та дуальної освіти із здобуттям часткових кваліфікацій (у розумінні ст. 9, 10 Закону України «Про освіту»).

Доречно акцентувати увагу і на проекті закону про приватну детективну діяльність від 04.02.2020 р. № 3010, який знаходиться нині на розгляді у Верховній Раді України (ініціатори – народні депутати IX скликання М. Галушка, В. Медяник). Автори законопроекту зазначають, що «діяльність з проведення розслідувань включена до числа профільних статутних завдань значної кількості недержавних охоронно-розшукових підприємств та агенцій майже в усіх регіонах України. Крім того, фактично означена діяльність має місце у провадженнях офіційно чинних інформаційних агентств, у зв'язку із журналістськими розслідуваннями та законодавчо не унормованій приватній діяльності декількох тисяч самозайнятих осіб – підприємців. Професійна підготовка приватних детективів в Україні здійснюється на рівні вищої освіти у декількох закладах вищої освіти, а проблеми, пов'язані з прогалиною у національному законодавстві щодо унормування приватної детективної діяльності в Україні, є предметом досліджень численних науково-експертних досліджень» [361]. Отже, цілком очевидно, що «становлення та функціонування в Україні ринку приватних детективних послуг є соціально визнаним, а фактична приватна детективна практика захисту особистих та майнових прав фізичних осіб та юридичних осіб – суб'єктів приватного права, потребує законодавчого унормування та подальшої розбудови нормативної та навчально-методичної основи її запровадження, професійного опанування, легального практичного здійснення та суспільного контролю за нею» [361]. Проект Закону України

«Про приватну детективну діяльність» № 3010 складається з 22 статей, що об'єднані у п'ять розділів, які, «окрім загальних, прикінцевих та перехідних положень, визначають та регламентують: сферу приватної детективної діяльності, зокрема види детективних послуг та суб'єктів їх провадження (надання); кваліфікаційні вимоги до приватних детективів; основні права та обов'язки суб'єктів приватної детективної діяльності, зокрема правові механізми захисту інтересів замовників детективних послуг; обов'язки суб'єкта приватної детективної діяльності з обліку наданих детективних послуг, зберігання конфіденційної інформації, захисту персональних даних, отриманих у процесі надання детективних послуг; організація державного та громадського контролю за приватною детективною діяльністю» [361]. У вказаному законопроекті також необхідно констатувати недостатність виокремлення ознак приватної детективної діяльності від інших видів господарської діяльності, що має регулюватися окремим законом. Водночас автори законопроекту зробили спробу закріпити на рівні закону кримінальну відповідальність за розголошення детективної таємниці, тобто захищеної згідно із законом інформації, яка стала відомою приватному детективу, у зв'язку з наданням ним приватних детективних послуг, і не є державною таємницею або іншою конфіденційною інформацією, визначеною законами України (п. 1 ч. 1 ст. 1 законопроекту). Приватний детектив не може нести кримінальну відповідальність за розголошення професійної таємниці. Головне науково-експертне управління Верховної Ради України аргументувало недоцільність встановлення для приватних детективів кримінальної відповідальності тим, що за розголошення інших видів професійної таємниці передбачено не кримінальну, а дисциплінарну відповідальність [70].

Слід також сказати, що у теоретичних джерелах висловлюють занепокоєння проблемою можливих порушень приватними детективами в процесі їх діяльності права на особисте життя людини і громадянина. Так, І. Риженко з цього приводу пише: «Враховуючи природу детективних послуг,

складно повірити, що вони надаються виключно у рамках чинного законодавства, не порушуючи гарантованих прав і свобод громадян, оскільки чинне законодавство обмежує втручання у особисте життя громадян і забороняє без їх згоди збирати персональні дані. Саме це змушує надавачів цих послуг діяти приховано, у тому числі, під виглядом іншої діяльності (адвокатської, журналістської, охоронної тощо). Варто звернути увагу на те, що у більшості розвинутих країн світу детективні послуги є досить поширеними, а їх результати – затребуваними, оскільки можуть бути використані як докази у суді при розгляді майже усіх категорій справ. Проте, інформація, яка зібрана під час здійснення цієї діяльності, не завжди використовуються під час розгляду судових справ, оскільки чинне процесуальне законодавство України встановлює як одну із вимог до доказів у справах їх допустимість, тобто отримання доказу з дотриманням чинного законодавства (статті 86, 87 Кримінального процесуального кодексу України, стаття 70 Кодексу адміністративного судочинства України, стаття 59 Цивільного процесуального кодексу України). Враховуючи неналежне правове регулювання у цій сфері, викладене вище свідчить про наступне... Чинне законодавство, що регулює відносини у сфері захисту права на особисте та сімейне життя, фактично унеможлиблює отримання результату детективних послуг, які реально пропонуються... На сьогоднішній час законодавче регламентування діяльності приватних детективів (детективних агентств) з метою чіткого визначення їх прав, обов'язків, відповідальності та захисту осіб від незаконного втручання у їх приватне життя приватними детективами є нагальною потребою... Правомірність надання послуг зі спостереження, виявлення фактів подружньої зради, контролю переміщень осіб, інформації про майновий стан фізичних та юридичних осіб і т.п., що надаються, у тому числі, і під виглядом іншої діяльності (адвокатської, журналістської, охоронної тощо), є сумнівною і потребує додаткової уваги зі сторони правоохоронних органів» [414, с.386-387]. Поділяючи занепокоєння вчених, які вказують на існування описаної вище проблеми, зауважимо, що

завданням адміністративного права за таких умов є регламентація на законодавчому рівні діяльності приватних детективів з тим, щоб існуючі у сферах кримінального та цивільного права загрози порушень прав, свобод та інтересів людини і громадянина були враховані шляхом обмеження тих дій приватних детективів, які, як свідчить вже напрацьована в Україні масштабна практика їх діяльності, найчастіше до вказаних порушень призводять.

Аналіз адміністративно-правового забезпечення охоронної діяльності свідчить про існування багатьох прогалин та суперечностей, які знижують якість правового регулювання. Критичні зауваження обумовлює й визначення поняття «охорона фізичної особи» у ст. 1 Закону № 4616-VI. Остання тлумачиться там як «діяльність з організації та практичного здійснення заходів охорони, спрямованих на забезпечення особистої безпеки, життя та здоров'я індивідуально визначеної фізичної особи (групи осіб), шляхом запобігання або недопущення негативного безпосереднього впливу факторів (діяльності або бездіяльності) протиправного характеру» [393]. По-перше, особиста безпека у доктринальних джерелах тлумачиться як такий стан захищеності кожної особи, який встановлюється, переважно, нормами адміністративного та кримінального законодавства, за якого не виникає безпосередніх загроз її життю, здоров'ю та особистій свободі та підтримується нормальний рівень життя [511, с. 141]. Тобто психологічна безпека, збереження внутрішнього спокою людини шляхом уникнення ситуацій, в яких її честі, гідності, релігійним, ідеологічним, соціальним, політичним, гендерним та іншим переконанням може бути завдана шкода, у жодний спосіб не охоплюється поняттям «особиста безпека». По-друге, у легальному визначенні поняття «охорона фізичної особи» йдеться винятково про запобігання або недопущення негативного безпосереднього впливу факторів протиправного характеру. Однак, враховуючи особливості суб'єктивного сприйняття людиною зовнішніх загроз, необхідно зазначити, що небезпечними можуть бути і ситуації, в яких не простежується протиправних дій з боку інших осіб. Наприклад, ситуація, за якої покинута

дружина або коханка постійно намагається зустрітися у громадських місцях зі своїм колишнім чоловіком та його новою дружиною, або коли колишній чоловік, який неодноразово наносив побої дружині, після розлучення намагається привітати її зі святом, подарувати квіти тощо. Дії означених осіб можуть носити повністю правомірний характер, однак суб'єктивно сприйматися як небезпечні. У психологічних дослідженнях емпірично встановлена сукупність чинників, що забезпечують особистості відчуття психологічної захищеності, вона включає як соціально обумовлені середовищні так і винятково психологічні характеристики. Найбільш впливовими на відчуття психологічної захищеності в ході психологічного експерименту були визнані соціально-родинні, політично-правові і суспільні чинники, а серед психологічних чинників найвпливовішими виявилися впевненість у собі, свої сили й можливості, відчуття підтримки від інших (фасилітація), психологічного благополуччя, наявність оптимізму, віри у майбутнє [474, с.100]. Отже, протиправність не є обов'язковою ознакою виникнення у людини почуття небезпеки та суб'єктивних переживань у вигляді страху, страждань тощо. З огляду на це, звуження категорії «охорона фізичної особи» не відповідає принципам гуманізму та порушує права замовників охоронних послуг. Визначення «охорона фізичної особи» у ст. 1 Закону № 4616-VI має бути сформульовано як «діяльність з організації та практичного здійснення заходів охорони, спрямованих на забезпечення особистої та психологічної безпеки, життя та здоров'я індивідуально визначеної фізичної особи (групи осіб), шляхом запобігання або недопущення негативного безпосереднього впливу зовнішніх загроз».

Сумнівним також є питання формулювання у ст. 2 Закону № 4616-VI мети вказаного закону. По-перше, у преамбулі цього правового акту вже визначено, що «цей Закон визначає організаційно-правові принципи здійснення господарської діяльності у сфері надання послуг з охорони власності та громадян» [393]. По-друге, у законі є помилка, пов'язана зі змішуванням мети закону і мети самої охоронної діяльності. Законодавець

визначив: «1. Основною метою цього Закону є створення умов для: 1) захисту майна, забезпечення прав і законних інтересів суб'єктів господарювання та фізичних осіб; 2) забезпечення державного контролю за здійсненням заходів з охорони майна та фізичних осіб; 3) розвитку та вдосконалення сфери надання послуг з охорони власності та громадян» [393]. Чи існує мета у закону? На думку Я. Буздуган, «мета правового регулювання (мета закону) – це бажані, передбачувані правотворчим органом результати реалізації закону. Зважаючи на наявність засобів й умов її досягнення, мета закону може бути найближчою (прямою) або перспективною» [57]. За сферою суспільного життя, «якої стосується мета закону, можна розрізняти економічні, політичні, екологічні, духовні та інші його цілі. У тих випадках, коли зміст мети закону становлять саме юридичні наслідки (тобто зміни у правовому статусі певної групи суб'єктів або у конкретних правах та обов'язках персоніфікованих осіб), є підстави вирізняти юридичну ефективність закону (правового регулювання)» [57]. В усіх інших випадках йдеться «про загально-соціальну (економічну, політичну, духовну та ін.) ефективність правового регулювання. Результати здійснення закону при цьому, дослідниця трактує як ті реальні зміни у суспільних відносинах, які сталися після впровадження закону в життя, у практику» [57]. Схоже визначають мету закону автори підручника «Соціологія права»: «Мета закону – це усвідомлений та бажаний результат регулюючого впливу права на суспільні відносини» [461, с. 303]. Очевидно, що у ст. 2 законодавець мав на увазі не мету самого Закону № 4616-VI, як модель бажаного результату шляхом зміни суспільних відносин у правоохоронній сфері, а мету самої охоронної діяльності. З огляду на означене, було б доцільно викласти ст. 2 вказаного Закону у такій редакції: «1. Основною метою охоронної діяльності є створення умов для: 1) захисту майна, забезпечення прав і законних інтересів суб'єктів господарювання та фізичних осіб; 2) забезпечення державного контролю за здійсненням заходів з охорони майна та фізичних

осіб; 3) розвитку та вдосконалення сфери надання послуг з охорони власності та громадян».

Необхідно зосередити увагу на визначення у ст. 4 Закону № 4616-VI органів державного регулювання у сфері охоронної діяльності, до яких віднесено Кабінет Міністрів України, а також центральний орган виконавчої влади у сфері охоронної діяльності. Ситуація, за якої діяльність Національної поліції України (і її складової – поліції охорони) спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України [387], а Міністерство внутрішніх справ України є «центральним органом виконавчої влади у сфері охоронної діяльності і здійснює ліцензування суб'єктів недержавної правоохоронної діяльності, є корупціогенною за своєю сутністю» [393]. «Корупціогенний фактор – це здатність нормативно-правової конструкції (окремого нормативного припису чи їх сукупності) самотійно чи у взаємодії з іншими нормами сприяти вчиненню чи збільшенню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією» [375, с. 14].

Прийнятним є підхід, за якого до типових корупціогенних чинників відносять: «1) розширення дискреційних повноважень; 2) перевищення повноважень; 3) встановлення завищених вимог до фізичних та юридичних осіб; 4) використання прав фізичних та юридичних осіб залежно від інтересів посадової чи службової особи державного органу; 5) вибіркова зміна обсягу прав фізичних та юридичних осіб; 6) надмірна свобода підзаконного нормотворення; 7) незрозумілі лінгвістичні формулювання; 8) наявність прогалин у правовому регулюванні; 9) наявність правових колізій; 10) наявність декларативних положень; 11) відсутність чи неповнота адміністративних процедур; 12) відсутність конкурсних (аукціонних) процедур; 13) хибні цілі та пріоритети; 14) порушення балансу інтересів 15) ухилення від установленої процедури» [419, с. 265]. Обґрунтування порочності правової практики, за якої Міністерство внутрішніх справ України має всі можливості для встановлення преференцій поліції охорони і,

одночасно, ускладнення процесу ліцензування суб'єктів недержавної правоохоронної діяльності, міститься у роботах багатьох українських науковців і практиків [442; 460]. Цілком прийнятною є й думка стосовно того, що «Досвід європейських країн (ФРН, Польща, Великобританія та інші) показує, що поліція не може надавати рівні для всіх сервісні послуги з охорони життя та здоров'я громадян, забезпечення безпеки і при цьому (за додаткову плату) – надавати ті самі послуги, але в більшому об'ємі для окремих громадян» [288]. Окрім цього, «за рахунок наявності владних повноважень, зокрема щодо застосування вогнепальної зброї, робить з неї монополізатора на ринку охоронних послуг, що на практиці призводить до неформальної економічної діяльності та корупції у різних її формах» [288]. Зважаючи, що «поліція охорони є найбільшою структурою, яка в змозі забезпечити озброєну охорону об'єктів власності за договорами, зокрема особливо важливих, і оперативно, фахово та озброєно реагувати на спрацювання технічних систем охорони, не йдеться про необхідність ліквідації будь-якої державної служби охорони, однак можна припускати утворення окремої Державної служби охорони, яка не буде входити до Національної поліції, а також МВС України» [215]. Ліквідація поліції охорони була навіть передбачена п. 2.2.1 Коаліційної угоди Верховної Ради VIII-го скликання (2014 р.): «ліквідація Державної служби охорони МВС» [64, с. 18], однак замість цього відбулася фактична реорганізація цього органу в поліцію охорони.

Цей орган традиційно порушує більшість вимог ст. 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації», не публікуючи на своєму офіційному сайті <https://guard.npu.gov.ua> обов'язкову для оприлюднення розпорядниками «інформацію про організаційну структуру, місію, функції, повноваження, основні завдання, напрями діяльності та фінансові ресурси (структуру та обсяг бюджетних коштів, порядок та механізм їх витрачання тощо); нормативно-правові акти, акти індивідуальної дії (крім внутрішньоорганізаційних), прийняті розпорядником, проекти рішень, що

підлягають обговоренню, інформацію про нормативно-правові засади діяльності; порядок складання, подання запиту на інформацію, оскарження рішень розпорядників інформації, дій чи бездіяльності; інформацію про систему обліку, види інформації, яку зберігає розпорядник; перелік наборів даних, що оприлюднюються у формі відкритих даних, інформацію про механізми чи процедури, за допомогою яких громадськість може представляти свої інтереси або в інший спосіб впливати на реалізацію повноважень розпорядника інформації; плани проведення та порядок денний» [371] своїх відкритих засідань; «звіти, зокрема щодо задоволення запитів на інформацію; систему обліку, види інформації, якою володіє суб'єкт владних повноважень» [371], отже, важко, спираючись на достовірну інформацію, визначити масштаб збитків, який наноситься платникам податків внаслідок багаторічного матеріального та пенсійного забезпечення співробітників органу, функції якого в інших державах більш ефективно виконуються суб'єктами підприємницької діяльності. Доцільність ліцензування недержавної охоронної діяльності таким суб'єктом, як МВС України, можна вважати нераціональним з огляду на певні причини. Керівники та власники багатьох охоронних підприємств часто є колишніми працівниками органів системи МВС, і в них уже склалися особисті зв'язки з колишніми колегами, до компетенції яких належить зокрема ліцензування охоронної діяльності. Наприклад, ситуація продажу охоронних підприємств з готовою ліцензією МВС України будь-кому охочому. Зокрема, приватне підприємство «Legal guild», розташоване за адресою м. Київ, вул. Тургенівська 76/78, на своєму сайті пропонує придбати готове охоронне підприємство, яке жодного дня не вело діяльність, але має безстрокову ліцензією МВС України без зміни власника і директора за 15 тис. грн (тобто ці власник і директор з самого початку здійснювали фіктивну підприємницьку діяльність і готові продовжувати її і в майбутньому), а зі зміною – за 21 тис. грн [92].

У 2018 році журналістами «Радіо Свобода» було виявлено існування створеного всупереч ч. 3 ст. 17 Конституції України відділу воєнізованої охорони «Безпека життя» Департаменту поліції охорони, який очолював В. Баханов, а також задокументовано участь осіб із вказаного підрозділу у мітингах проти незаконних забудов зеленої зони в м. Ірпені на стороні забудовників [115]. Не вдаючись до детального аналізу змісту цього підкріпленого численними відео- і фотоматеріалами журналістського дослідження, необхідно акцентувати, що небезпека корупціогенних ризиків полягає в їх системному характері: якщо створено ситуацію для порушення однієї норми закону, це створює можливості для порушення іншої норми, що відображено на прикладі уникнення поліцією охорони від контролю громадськості, шляхом нехтування вимогами правового механізму доступу до публічної інформації, а також створення непередбачених законодавством воєнізованих структур у межах поліції охорони. Все це є не причинами, а наслідками ситуації порушення вільної конкуренції на ринку охоронних послуг. Існування у межах правоохоронного органу комерційної організації, діяльність якої спрямована на отримання прибутку, а працівники мають право використання вогнепальної зброї, руйнуюче впливає і на всю Національну поліцію України, і на саму поліцію охорони, і на суб'єктів недержавної охоронної діяльності. Отже, до Закону України «Про Національну поліцію» необхідно внести зміни, виключивши із ч. 2 ст. 13 пункт 4, яким закріплено функціонування поліції охорони у складі Національної поліції; а також виключити із ч. 1 ст. 23 пункт 20, який передбачає, що «Національна поліція здійснює на договірних засадах охорону фізичних осіб та об'єктів права приватної і комунальної власності» [387].

Реалізація зазначених пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності, дасть змогу підвищити рівень законності у правоохоронній сфері за рахунок зменшення монополії держави і

нівелювання впливу корупціогенних ризиків, створить умови для зміцнення цивілізованої конкуренції на ринку приватних детективних та охоронних послуг, дозволить громадянам більш повно задовольняти свої потреби та законні інтереси.

Висновки до розділу 5

1. Особливостями здійснення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності у Сполучених Штатах Америки є те, що: а) у 40 з 50 штатів здійснення вказаних видів діяльності регламентується законом штату, при цьому у 35 штатах такі закони є спеціальними, тобто такими, що регулюють винятково приватну детективну та охоронну діяльність; б) відповідно до законодавства США приватні детективи не мають права застосовувати такі процесуальні заходи, як обшук помешкання, особистий обшук або арешт, але мають право затримувати осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення або в підготовці до нього, і передавати їх правоохоронним органам для прийняття законного рішення згідно з компетенцією останніх; в) у більшості штатів приватна детективна та охоронна діяльність здійснюється лише на підставі реєстрації й одержання ліцензій, що видають відповідні органи виконавчої влади штату або їх офіційні представники.

Особливості правового регулювання приватної детективної та охоронної діяльності у державах-членах Європейського Союзу включають: а) наявність спеціальних законів, які регулюють таку діяльність; б) особливі критерії щодо моральних та професійних якостей кандидатів на посади детективів, що включають спеціальні вимоги щодо відсутності судимості, неперебування під наглядом, професійної освіти; в) наявності складної системи отримання дозволів на зайняття приватною детективною та охоронною діяльністю, яка може включати необхідність отримання згоди на її здійснення (або отримання ліцензії) у кожній адміністративно-територіальній одиниці певної держави-члена Європейського Союзу.

Особливостями здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності в Російській Федерації є: а) регулювання її здійснення Федеральним Законом від 11.03.1992 р. № 2487-1 «Про приватну детективну і охоронну діяльність в Російській Федерації»; б) встановлення особливих

правових вимог до осіб, які мають право здійснювати приватну детективну діяльність (громадянство РФ, наявність реєстрації як приватного підприємця; наявність ліцензії на право здійснювати вказаний вид діяльності); в) існування тісної співпраці між правоохоронними органами та приватними детективними структурами в РФ, яка передбачає, що останні надають безкоштовну допомогу першим у виконанні покладених на них законом завдань та функцій.

2. Взаємодія у сфері попередження, протидії та ліквідації умов та чинників, які сприяють вчиненню корупційних та податкових правопорушень, являє собою цілеспрямоване вирішення найбільш актуальних завдань за рахунок використання ресурсів та можливостей усіх суб'єктів такої діяльності, при цьому може забезпечуватися попереджувальний вплив на вказані види деліктів, а також контроль за ефективністю діяльності органів держав у вказаній сфері. Важливе значення для побудови ефективної системи взаємодії суб'єктів недержавної охоронної та приватної детективної діяльності з правоохоронними органами держави має визначення рівнів такої взаємодії, тобто тих сфер суспільних відносин, в яких можуть існувати усталені алгоритми сумісних дій суб'єктів взаємодії, спрямовані на досягнення поставленої мети. Можна розрізнити три рівні вказаної взаємодії: 1) взаємодія суб'єктів недержавної правоохоронної діяльності між собою під час вирішення завдань, пов'язаних з охороною громадського порядку, зміцненням законності у сфері їх функціональних обов'язків; 2) зовнішня взаємодія, в якій один суб'єкт представляє собою правоохоронний орган держави, а інший чи інші – недержавні правоохоронні органи, зокрема ті, що здійснюють державну охоронну та приватну детективну діяльність; 3) взаємодія між представниками як державних, так і недержавних правоохоронних структур із залученням інших суб'єктів, зокрема об'єднань громадян з охорони громадського порядку, міжнародних організацій представників правоохоронних органів, органів державної влади та місцевого самоврядування. Формами взаємодії між суб'єктами

недержавної охоронної та приватної детективної діяльності і правоохоронними органами держави можуть бути визнані: обмін оперативною інформацією щодо вчинення корупційних або податкових злочинів та правопорушень на території певної адміністративно-територіальної одиниці; сумісне планування і проведення заходів, спрямованих на протидію або ліквідацію умов вчинення корупційних або податкових злочинів і правопорушень; підготовка та подання пропозицій щодо змін у законодавстві, яким регулюються питання протидії податковим та корупційним злочинам і правопорушенням; сумісне проведення наукових досліджень, зокрема соціологічних, спрямованих на визначення умов та чинників, які сприяють збільшенню рівня податкових та корупційних правопорушень у суспільстві. Удосконалення адміністративно-правового забезпечення досліджуваної взаємодії має відбуватися із урахуванням нетотожності адміністративно-правового статусу представників правоохоронних органів держави (і самих правоохоронних органів) з одного боку, та суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності – з іншого. Якщо для першої категорії суб'єктів дозволені лише ті види діяльності, які прямо визначені у Конституції та законах України, які регулюють їх функціонування (як то визначено у ч.2 ст.6 Основного Закону), то для другої категорії свобода вибору варіантів поведінки у сфері взаємодії є значно більшою. Отже, правове закріплення сутності, рівнів та форм взаємодії має, на нашу думку, відбуватися перш за все у спеціальних законодавчих правових актах, якими регулюється діяльність правоохоронних та інших державних органів, а також органів місцевого самоврядування. У законах же, які регулюють діяльність суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, відповідні норми можуть носити бланкетний характер.

Необхідність у виокремленні у правовідносинах у сфері приватної детективної діяльності того особливого, що зумовлює потребу у наявності спеціального закону, який би її регулював, пов'язана із наявністю положень

щодо професійної таємниці приватної детективної діяльності, взаємодії приватного детектива з правоохоронними органами у сфері протидії злочинам та правопорушенням, а також запобігання корупції, меж відповідальності приватного детектива у разі, якщо під час надання послуг за договором з фізичними та юридичними особами, а також під час укладення такого договору він отримує інформацію щодо вчинення кримінальних злочинів та проступків. Здійснення певних професійних дій з додержанням вимог Конституції та законів України потребує певної професійної підготовки, яка має завершуватися складанням іспиту. У цьому аспекті було б логічним запозичити успішний досвід саморегулювання адвокатської діяльності, який передбачає активну участь органів адвокатського самоврядування. Оскільки професійні організації приватних детективів протягом кількох десятиліть постійно демонструють свою активну участь у створенні стандартів професійного рівня і професійної етики приватних детективів, на нашу думку, було б доцільним формування спільних комісій з представників цих організацій та викладачів закладів вищої освіти, які беруть участь у відповідній професійній підготовці, для оцінювання професійних знань кандидатів на посади приватних детективів після проходження курсової підготовки з урахуванням форм мережевої та дуальної освіти із здобуттям часткових кваліфікацій (у розумінні ст. 9, 10 Закону України «Про освіту»).

3. Підвищення рівня правової культури у сфері недержавної охорони та приватної детективної (розшукової) діяльності постає як нагальне завдання, вирішення якого потребує впливу на низку суб'єктивних та об'єктивних умов. Було б доцільно, по-перше, запровадити у загальноосвітніх та неюридичних вищих закладах освіти практичного курсу, спрямованого на формування цінностей, пов'язаних із формуванням правового світогляду та правової поведінки. По-друге, доречною є активізація зусиль правоохоронних органів у сфері протидії і запобігання корупції, яка виступає сприятливим середовищем для формування у суспільній свідомості думки

про допустимість порушення вимог правових норм. По-третє, необхідним є запровадження поведінкових тренінгів, спрямованих на відпрацювання навичок правової поведінки, у систему сертифікаційної підготовки фахівців з приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності. Адміністративно-правове забезпечення протидії правовому нігілізму під час здійснення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності, потрібно трактувати як упорядкування суспільних відносин, пов'язаних із наданням охоронних і приватних детективних послуг, з метою реалізації гарантій законності діяльності вказаних суб'єктів, формування у них правової культури та протидії розвитку толерантного ставлення до порушень правових приписів. Заходи адміністративно-правового забезпечення протидії правовому нігілізму під час здійснення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності мають знайти своє відображення як у Законі № 4616-VI, так і у проекті закону про приватну детективну (розшукову) діяльність, які необхідно доповнити окремими статтями, в яких визначалася б роль означених суб'єктів у правовому вихованні та протидії правовому нігілізму. Такий крок дасть змогу використовувати потенціал зазначених суб'єктів недержавної правоохоронної діяльності для того, щоб правова культура у суспільстві зміцнювалася, і Україна робила нові кроки на шляху до розбудови правової держави.

4. Констатовано необхідність виокремлення у правовідносинах у сфері приватної детективної діяльності того особливого елемента, що обумовлює необхідність спеціального закону, який би її регулював. Таким елементом є положення щодо професійної таємниці приватної детективної діяльності, взаємодії приватного детектива з правоохоронними органами у сфері протидії злочинам та правопорушенням, а також запобігання корупції, меж відповідальності приватного детектива у разі, якщо під час надання послуг за договором з фізичними та юридичними особами, а також під час укладення такого договору він отримує інформацію щодо вчинення кримінальних злочинів та проступків. Необхідність здійснення певних професійних дій із

додержанням вимог Конституції та законів України все-таки потребує певної професійної підготовки, яка має закінчуватися складанням іспиту. У такому разі було б логічно запозичити успішний досвід саморегулювання адвокатської діяльності, який передбачає активну участь органів адвокатського самоврядування. Оскільки професійні організації приватних детективів протягом кількох десятиліть постійно демонструють свою активну участь у створенні стандартів професійного рівня і професійної етики приватних детективів, доречним є формування спільних комісій із представників цих організацій та викладачів закладів вищої освіти, які беруть участь у відповідній професійній підготовці, для оцінювання професійних знань кандидатів на посади приватних детективів після проходження курсової підготовки з урахуванням форм мережевої та дуальної освіти із здобуттям часткових кваліфікацій (у розумінні ст. 9, 10 Закону України «Про освіту»).

Визначення поняття «охорона фізичної особи» у ст. 1 Закону № 4616-VI має бути сформульовано як «діяльність з організації та практичного здійснення заходів охорони, спрямованих на забезпечення особистої та психологічної безпеки, життя та здоров'я індивідуально визначеної фізичної особи (групи осіб), шляхом запобігання або недопущення негативного безпосереднього впливу зовнішніх загроз». Доречно викласти ст. 2 вказаного Закону у такій редакції: «1. Основною метою охоронної діяльності є створення умов для: 1) захисту майна, забезпечення прав і законних інтересів суб'єктів господарювання та фізичних осіб; 2) забезпечення державного контролю за здійсненням заходів з охорони майна та фізичних осіб; 3) розвитку та вдосконалення сфери надання послуг з охорони власності та громадян». До Закону України «Про Національну поліцію» необхідно внести зміни, виключивши із ч. 2 ст. 13 пункт 4, яким закріплено функціонування поліції охорони у складі Національної поліції; а також виключити із ч. 1 ст. 23 пункт 20, який передбачає, що Національна поліція «здійснює на договірних засадах охорону фізичних осіб та об'єктів права приватної і

комунальної власності». Реалізація цих пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності, дасть змогу підвищити рівень законності у правоохоронній сфері за рахунок зменшення монополії держави і нівелювання впливу корупціогенних ризиків, створить умови для зміцнення цивілізованої конкуренції на ринку приватних детективних та охоронних послуг, дозволить громадянам більш повно задовольняти свої потреби та законні інтереси.

До проєкту закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» № 3010-1 від 18.02.2020 потрібно внести зміни: а) для приведення визначення термінів у ст. 1 законопроєкту у відповідність із правовим статусом органів державної влади і місцевого самоврядування, які можуть здійснювати свої функції лише як юридичні особи, а також, урахувавши, що замовником приватних детективних (розшукових) послуг можуть виступати громадські об'єднання без статусу юридичної особи, п. 1 ст. 1 викласти у такій редакції: «1) замовник приватних детективних (розшукових) послуг – фізична або юридична особа, громадське об'єднання, в інтересах яких здійснюється приватна детективна (розшукова) діяльність»; б) для забезпечення об'єктивності та неупередженості приватних детективів та їх об'єднань під час здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності, для зниження впливу корупційних ризиків та підвищення прозорості їх функціонування п. 4 ст. 1 законопроєкту викласти у такій редакції: «4) приватна детективна (розшукова) діяльність – дозволена Міністерством юстиції України підприємницька діяльність...» (і далі за текстом); в) з метою недопущення вилучення з числа правових актів, які становлять правову основу приватної детективної (розшукової) діяльності, підзаконних правових актів, якими визначаються порядок подання та особливості податкової звітності, вимоги до охорони праці тощо ст. 2 законопроєкту викласти у такій редакції: «Правову основу приватної детективної (розшукової) діяльності становлять Конституція України, міжнародні договори, згода на

обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цей Закон та інші законодавчі і підзаконні акти України»; г) у зв'язку з відсутністю наукових обґрунтувань необхідності об'єднанню приватних детективів у своєму найменуванні зазначати прізвище одного з його засновників, ураховуючи, що це призведе до виникнення великої кількості об'єднань з ідентичними назвами внаслідок поширення в Україні певних прізвищ, у ч. 3 ст. 6 друге речення вилучити.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукової проблеми – удосконалення адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності. У результаті проведеного дослідження, вироблено нові концептуальні підходи до теоретико-правових основ приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, сформульовано низку нових наукових положень і висновків, спрямованих на досягнення поставленої мети, зокрема:

1. Приватна детективна (розшукова) та недержавна охоронна діяльність як категорії наукового пізнання, являють собою види регламентованої правовими нормами людської активності, яка може бути об'єктом та/або предметом застосування процедур та методів надбання знань про їх правове забезпечення, організаційні умови здійснення та правові механізми реалізації. Приватна детективна (розшукова) і недержавна охоронна діяльність в аспекті їх правового регулювання, являють собою активний вплив на суспільні відносини у правоохоронній сфері, з метою їх упорядкування, здійснюваний суб'єктами, які мають необхідні для цього права та обов'язки, закріплені у змісті правових норм. Відповідно вивчення особливостей їх адміністративно-правового забезпечення можливо із застосуванням здобутків філософії та теорії права, з опорою на концепцію діяльності, як концептуальну основу вивчення правових явищ і процесів, з урахуванням вимоги прагматичності та практичної спрямованості одержаних результатів і можливості їх застосування у законотворчому і нормотворчому процесах.

2. Особливістю методології дослідження адміністративно-правового забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності є синкретичний характер методів та засобів наукового пізнання, що детерміновано комплексним характером багатьох правових норм, які

регулюють відносини, пов'язані зі здійсненням вказаних видів діяльності. У цих нормах органічно поєднуються елементи норм адміністративного, інформаційного, податкового, цивільного, господарського права, відповідно для достовірності отриманих висновків та узагальнень, доцільно використовувати інструментарій як публічно-правових, так і приватноправових галузей права. Однак провідну роль мають методи публічного права, оскільки саме у межах публічного управління відбувається створення належних умов для приватної детективної та недержавної охоронної діяльності для того, щоб вона дозволяла досягти чотирьох основних цілей: а) посилити рівень захисту прав і свобод людини і громадянина; б) сприяти використанню ресурсу суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності для ефективної протидії злочинам та правопорушенням; в) підвищувати авторитет правоохоронних органів та довіру до них у суспільстві; г) сприяти детінізації ринку детективних та охоронних послуг, що у результаті збільшить надходження до державного бюджету України.

3. Періодизація розвитку наукових поглядів на адміністративно-правове забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності в Україні охоплює три етапи: перший (1991–2001 рр.) – етап подолання впливу радянської концепції співвідношення інтересів людини і держави, розбудова національних теоретико-методологічних засад правоохоронної діяльності; другий (2002–2014 рр.) – формування національних доктрин і концепцій щодо статусу державних органів в аспекті виконання ними правоохоронних функцій, зміцнення концепції сервісної держави; третій етап (2014 – дотепер) – подолання негативного впливу радянської концепції домінування держави у правоохоронній сфері, активний розвиток законотворчої роботи, спрямованої на визначення та легалізацію правового статусу суб'єктів господарювання, громадських об'єднань та інших суб'єктів громадянського суспільства як носіїв правоохоронної функції. Трансформація наукових поглядів у сфері адміністративно-

правового забезпечення приватної детективної та державної охоронної діяльності здійснювалася відповідно до тенденцій підвищення особистісного елемента у суспільних відносинах, поступового визнання екзистенційних соціальних цінностей, збільшення впливу людської особистості на процеси, які відбуваються в державі. Відповідно підвищенню значення особистісного елемента сприяла активізація правового обґрунтування функціонування недержавних суб'єктів правоохоронної діяльності, існування яких виступає запорукою попередження монополії держави у сфері відносин, пов'язаних із забезпеченням законності і правопорядку, виникнення елементів авторитаризму. У трансформації наукових поглядів на предмет адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності відображаються державоцентристські та державобіжні тенденції, пов'язана з поступовим відходом від концепції пріоритету панування держави в усіх сферах суспільних відносин. Це дає підстави виокремити три основні тенденції, притаманні трансформації наукових поглядів у досліджуваній сфері: 1) поступове звільнення від державоцентристської тенденції в адміністративному праві; 2) створення системи гарантій для задоволення потреб інтересів фізичних і юридичних осіб у правоохоронній сфері без участі держави; 3) виникнення правового забезпечення контролю недержавних суб'єктів правоохорони за функціонуванням державних правоохоронних органів, що сприяє більшій прозорості діяльності останніх та підвищенню рівня внутрішньої відповідальності як представників недержавних, так і представників державних правоохоронних структур і окремих громадян за стан відносин у правоохоронній сфері.

4. Аналіз сутності принципів адміністративно-правового забезпечення, а також сутності приватної детективної та недержавної охоронної діяльності свідчить, що для полегшення їх розуміння та оптимізації практики правозастосування, вони можуть бути розділені на дві групи: загальні і спеціальні. Загальні принципи приватної детективної (розшукової) діяльності

являють собою спільні для всіх суб'єктів правовідносин імперативні засади діяльності, порушення яких тягне за собою настання кримінальної, адміністративної, дисциплінарної, цивільно-правової та матеріальної відповідальності. До них належать принципи верховенства права, законності та дотримання прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, конфіденційності та збереження професійної таємниці, а також принцип територіальності. Спеціальні принципи приватної детективної діяльності містять також принципи диспозитивності, об'єктивності та неупередженості, добросовісності, незалежності суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності, взаємодії з правоохоронними органами, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та громадянами. Розмежування категорій «принципи адміністративно-правового забезпечення» і «принципи приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності» має здійснюватися за юридично-герменевтичним критерієм. Перша з означених категорій є більш широким за своїм змістом феноменом і частково включає до себе принципи, які охоплюють другу категорію. Поряд з тим не всі принципи недержавної охоронної та приватної детективної діяльності є за своєю сутністю принципами адміністративно-правового забезпечення: деякі з них не мають правового характеру, а пов'язані з іншими сферами людської діяльності, вивчаються іншими галузевими науками (принципи фізіології і професійної психології, економічні принципи тощо).

5. Суб'єкт адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності повинен мати ознаку статусної визначеності, це завжди буде або орган публічної влади, або суб'єкт господарських відносин, або громадська організація, або громадянин (іноземець, особа без громадянства), з визначеними Конституцією та законами України правами, свободами та обов'язками. У нинішніх умовах розвитку демократичних відносин у поєднанні з поширенням інформаційних технологій у всіх сферах людської діяльності, суб'єкт досліджуваного виду

адміністративно-правового забезпечення має розглядатися з позиції дискурсу мультираціональності, що обумовлено рівнозначністю усіх парадигм і дискурсів, з погляду яких розглядається сфера правоохорони. Оскільки право в онтологічному розумінні виступає однією із форм комунікації, цілком справедливо розповсюджувати на правові відносини загальні принципи побудови суспільних відносин у сучасних умовах цивілізаційного розвитку. Важливою ознакою суб'єкта адміністративно-правового забезпечення у досліджуваній сфері є набута у встановленому порядку правоздатність і дієздатність, наявність яких обумовлює існування правових наслідків здійснюваних таким суб'єктом діянь. Правовий статус суб'єкта має включати як гарантії реалізації ним своїх прав та обов'язків, так і заходи юридичної відповідальності за порушення правових приписів. На підставі цього, можна скласти таку класифікацію суб'єктів адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності: 1) органи публічної влади: а) законодавчий орган – Верховна Рада України, який здійснює вплив на правоохоронну сферу і відносини у ній, шляхом прийняття Конституції і законів України; б) центральні органи виконавчої влади, яким надано повноваження або на які покладено обов'язок розробляти правові механізми ліцензування, організації, підготовки, контролю за діяльністю суб'єктів приватної детективної і недержавної охоронної діяльності (Міністерство внутрішніх справ України; Міністерство юстиції України, Міністерство освіти і науки України, Державна фіскальна служба України тощо); в) суди, зокрема, адміністративні, які шляхом здійснення судочинства, забезпечують відновлення порушених прав, свобод та інтересів суб'єктів адміністративно-правових відносин у правоохоронній сфері; 2) суб'єкти господарювання, які зареєстровані у встановленому законом порядку, і створюють відповідне адміністративно-правове підґрунтя виконання своїх функцій, шляхом створення локальних нормативно-правових актів, актів індивідуальної дії, отримання ліцензій на здійснення певних видів діяльності (охоронної діяльності) тощо; 3) громадські

об'єднання, об'єднані за ознакою спільних інтересів групи громадян, окремі громадяни, які реалізують своє право на участь в управлінні державними справами, шляхом надання допомоги іншим суб'єктам адміністративно-правових відносин або шляхом здійснення громадського контролю за діяльністю суб'єктів господарювання у визначених законом випадках (наприклад, шляхом отримання доступу до публічної інформації відповідно до п. 4 ст. 13 Закону України «Про доступ до публічної інформації», подання звернень відповідно до Закону України «Про звернення громадян», розробки пропозицій і рекомендацій щодо змін у правовому регулюванні правоохоронних відносин у межах роботи громадських рад при органах державної влади та місцевого самоврядування).

6. Аналіз сучасного стану реалізації функцій адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та державної охоронної діяльності свідчить, що вони являють собою нерозривну єдність основних напрямів практичної реалізації досліджуваного виду адміністративно-правового забезпечення, в якому поєднуються конституційні принципи пріоритетності прав і свобод людини і громадянина, захисту власності і свободи конкурентних відносин. Організаційна функція адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності має за мету впорядкування суспільних відносин під час здійснення вказаних видів діяльності, функціонування підприємств та фізичних осіб-підприємців, які надають приватні детективні та охоронні послуги, що досягається шляхом створення єдиних для всіх суб'єктів підстав та умов здійснення певних дій, які визначають їх правомірний характер та сприяють законності і додержанню прав, свобод та законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Контрольна функція адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності має своїм призначенням створення завдяки проведенню систематичного та комплексного моніторингу діяльності зазначених суб'єктів, зворотного зв'язку між додержанням ними правових приписів і визнанням їх поведінки

правомірною, або у разі здійснення порушень правових норм – настання юридичної відповідальності. Призначення стимулюючої функції адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та державної охоронної діяльності має своєю ціллю створення правового підґрунтя для прагнення як суб'єктів вказаних видів діяльності, так і їх клієнтів та органів державної влади, до правомірної поведінки за рахунок подолання прогалин та суперечностей правового регулювання та створення єдиної правозастосовної практики. Функція захисту як функція адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності, має за мету нівелювання ризиків правового, економічного, фізичного, інформаційного та іншого характеру, які можуть супроводжувати досліджувані види діяльності, а також супроводжувати активність посадових осіб держави та органів місцевого самоврядування під час здійснення ними регулюючих та контрольних функцій у сфері державної правоохоронної діяльності.

7. За змістовою ознакою можна виокремити п'ять відносно автономних видів адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної правоохоронної діяльності. По-перше, це адміністративно-правове забезпечення захисту прав і свобод людини у правоохоронній сфері; по-друге – зміцнення законності і правопорядку у державі; по-третє – адміністративно-правове забезпечення підприємницької діяльності недержавних правоохоронних організацій; по-четверте, адміністративно-правове забезпечення безпеки суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності під час здійснення ними своєї діяльності; по-п'яте, адміністративно-правове забезпечення державного та недержавного контролю за діяльністю суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності.

8. Класифікація адміністративно-правових засобів правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності має базуватися на критерії конвенціоналізму, відповідно до якого вибір одного

правового засобу не усуває можливості вибору іншого. Класифікація засобів адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності включає чотири основні групи: організаційні, які застосовуються під час реєстрації підприємств, ліцензування їх діяльності, визначення внутрішньоорганізаційних стандартів професійної поведінки; засоби комунікації, за допомогою яких будуються правові основи взаємодії з органами державної влади та місцевого самоврядування, правоохоронними органами, клієнтами, громадськими організаціями та окремими громадянами; засоби контролю, які використовуються під час визначення відповідності приватної детективної та недержавної охоронної діяльності встановленим у нормах адміністративного права приписам; засоби відповідальності, які охоплюють інструменти кримінального, адміністративно-деліктного, трудового (в аспекті матеріально-правової та дисциплінарної відповідальності) права, що можуть застосовуватися у випадку відхилення реальної поведінки персоналу суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності від вимог законності.

9. Сучасний стан розвитку моделі соціального контролю, суб'єктами якого є зокрема суб'єкти господарювання, які надають приватні детективні та охоронні послуги, характеризується процесом переходу від позитивістської – до постмодерністської моделі протидії злочинності. Така трансформація супроводжується численними кризами і конфліктами ментальних установок, що закономірно для будь-якої глобальної соціальної трансформації. Проблемами, що виникають при цьому у державах пострадянського простору, є наявність такої, що складно коригується, домінантної позиції щодо патерналістської ролі держави, відмова від особистої соціальної відповідальності в обмін на гарантовану державою безпеку, що обумовлює пасивність деякої частини населення і низький рівень рефлексії свого місця і ролі у системі попередження делінквентної поведінки. Низка проблем пов'язана з наявністю агресивних комунікативних впливів, що сприяють

формуванню особистості «ідеального споживача» реалізованих товарів і послуг, цінність яких ставиться вище способів їх отримання, що сприяє розмиванню моральних критеріїв і стандартів. Однак в умовах глобалізації економічних процесів і активного розвитку інформаційних технологій, роль недержавних суб'єктів соціального контролю над злочинністю буде зростати, оскільки державний контроль, який базується на обмеженій бюджетом кількості фінансових і кадрових ресурсів, не в змозі буде охопити всі межі суспільних відносин, що динамічно змінюються. Водночас це у жодний спосіб не знижує важливість ролі держави у системі протидії злочинності. Основними завданнями трансформації наявних моделей соціального контролю є створення на центральному та місцевих рівнях численних майданчиків і платформ для обговорення проблем протидії злочинності, підтримка формування механізмів профілактики, заснованих на принципах партнерства, широке застосування соціологічних досліджень з їх подальшим обговоренням і прийняттям необхідних рішень на рівні місцевих громад, що має сприяти розвитку соціальної відповідальності та підвищення колективної ефективності у сфері запобігання делінквентної поведінки, зокрема за участю суб'єктів приватної детективної та недержавної охоронної діяльності.

10. Рівень додержання гарантій законності приватної детективної та недержавної охоронної діяльності залежить від трьох основних умов. До інституційних умов належить закріплена у Конституції України система державного ладу, функціонування законодавчої, виконавчої та судової влади. Політичними умовами гарантій законності приватної детективної та недержавної охоронної діяльності є функціонування системи народовладдя, право громадян на участь в управлінні державними справами, свобода слова, діяльність засобів масової інформації тощо. До правових умов додержання гарантій законності приватної детективної та недержавної охоронної діяльності доречно віднести: матеріальні умови, заборони та ведення МВС України Реєстру ліцензій на провадження охоронної діяльності. Гарантії законності приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної

діяльності поділяються на процедурні, гарантії безпеки та гарантії балансу приватних і публічних інтересів під час здійснення означених видів діяльності. До гарантій безпеки віднести: захист інформації, зокрема у телекомунікаційних мережах; систему відбору та підготовки кадрів; контроль за діяльністю суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, як внутрішній, так і зовнішній. Гарантії балансу приватних і публічних інтересів під час здійснення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності – це система правових засобів та способів, за допомогою яких забезпечується одночасне додержання, з одного боку, вимог інформаційного законодавства в аспекті захисту персональних даних та професійної таємниці вказаного виду діяльності, і з іншого – забезпечується високий рівень взаємодії з правоохоронними органами у сфері протидії злочинам та правопорушенням.

11. Аналіз законотворчої діяльності у сфері приватної детективної діяльності свідчить, що протягом 2000–2020 рр. на розгляді у Верховній Раді України знаходилося 13 законопроектів, а саме: зареєстрований від 05.04.2000 р. № 5237 проект закону про приватну детективну діяльність; від 07.04.2004 р. № 5380 проект закону про приватну детективну діяльність; від 01.07.2004 р. № 5380-1 проект закону про детективну діяльність; від 26.06.2007 р. № 3727 проект закону про приватну детективну діяльність; від 25.02.2008 р. № 2120 проект закону про приватну детективну діяльність; від 12.04.2010 р. № 6288 проект закону про приватну детективну (розшукову) діяльність; від 13.12.2012 р. № 1093 проект закону про приватну детективну (розшукову) діяльність; від 28.12.2015 р. № 3726 проект закону про приватну детективну (розшукову) діяльність (було прийнято Верховною Радою України 13.04.2017 р. і ветовано Президентом України); від 08.02.2019 р. № 10024 проект закону про приватну детективну (розшукову) діяльність; від 02.09.2019 р. № 1228 проект закону про приватну детективну (розшукову) діяльність; від 20.09.2019 р. № 1228-1 проект закону про детективні послуги; від 04.02.2020 р. № 3010 проект закону про приватну детективну діяльність;

від 18.02.2020 р. № 3010-1 проект закону про приватну детективну (розшукову) діяльність. Причини, внаслідок яких донині діяльність приватних детективів не здобула свого правового врегулювання, пояснюються: а) намаганням без критичного аналізу та зв'язку з національною правовою системою запозичити досвід Російської Федерації; б) не вирішенням питання щодо унікальних властивостей приватної детективної (розшукової) діяльності, які детермінують необхідність її регулювання на рівні закону; в) неаргументованими спробами наділити приватних детективів елементами владних повноважень (застосування примусу, використання зброї, доступ до систем обліків правоохоронних органів); г) неврахуванням під час підготовки законопроектів про приватну детективну діяльність вимог інформаційного законодавства України про захист персональних даних.

12. Недержавна правоохоронна діяльність являє собою здійснення передбачених законодавством України дій, пов'язаних з додержанням приписів законодавства України, захистом прав і свобод людини і громадянина, що здійснюються суб'єктами господарської діяльності відповідно до визначених в їх статутах цілей на платній основі. Аналіз актуальних проблем легалізації ринку приватних детективних послуг дає підстави стверджувати, що відсутність правового регулювання діяльності приватних детективів має своїми наслідками численні прогалини правового регулювання, заповнення яких відбувається як частково правовими (шляхом використання методу аналогії права або аналогії закону, з урахуванням наявності спільних рис між детективними та інформаційними послугами), так і позаправовими методами (шляхом тінізації ринку детективних послуг). В аспекті адміністративно-правового регулювання вказане обумовлює неефективність публічного управління у досліджуваній сфері внаслідок порушення інтересів як самих приватних детективів, так і їх клієнтів. Крім того, шкода спричинюється адміністративно-правовим відносинам, які виникають з приводу протидії злочинам та правопорушенням: замість того,

щоб використовувати ресурс суб'єктів приватної детективної діяльності для підвищення ефективності функціонування правоохоронних органів, останні вимушені використовувати свої ресурси для протидії вимушено нелегальній детективній діяльності.

13. Правова складова професійної таємниці передбачає охорону певних відомостей (даних) у прийнятому у встановленому порядку правовому акті органу державної влади або місцевого самоврядування. Етична складова може складатися із двох рівнів – корпоративного і винятково професійного, і передбачати охорону певних відомостей та даних, шляхом встановлення бажаної моделі поведінки професіонала на рівні етичних кодексів чи інших документів неправового характеру. Відповідно санкції, які можуть бути застосовані до осіб, які порушили професійну таємницю, можуть носити як правовий (у вигляді кримінальної, адміністративної, дисциплінарної, цивільно-правової, матеріальної відповідальності), так і моральний (засудження поведінки особи на загальних зборах професійних співтовариств тощо) характер. Коли йдеться про професійну таємницю суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, прийнятним є намагання закріпити її поняття та особливості на рівні закону, оскільки така діяльність безпосередньо зачіпає права і свободи людини і громадянина в інформаційній сфері.

14. Конфіденційна інформація, «отримана під час здійснення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, може бути класифікована за критерієм змісту, і об'єднана у три групи: а) персональні дані замовника, які стають відомими суб'єктам недержавної охоронної та приватної детективної діяльності під час укладення договору про надання відповідних послуг; б) персональні дані інших осіб, які вступають у правовідносини з замовником під час надання йому охоронних та детективних послуг; в) відомості про вчинення замовником або іншими, пов'язаними з ним, особами кримінальних злочинів або адміністративних правопорушень, про що суб'єктам недержавної охоронної та приватної

детективної діяльності стало відомо під час виконання умов договору про надання відповідних послуг. При цьому, якщо самі умови договору про надання охоронних або приватних детективних послуг належать до предмета приватного (цивільного та господарського) права, то види інформації з обмеженим доступом, захист вказаної інформації та правові наслідки її розголошення або, навпаки, незаконного приховування, належать до предмета публічного права (адміністративного, інформаційного, кримінального).

15. Заборони й обмеження у використанні інформації, що містить професійну таємницю приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, можуть бути класифіковані за критерієм галузевих правовідносин: а) кримінально-правові заборони та обмеження, розвиток яких певною мірою гальмується внаслідок відсутності кримінальної відповідальності за незаконне розголошення професійної таємниці приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності (за аналогією зі ст. 145 Кримінального кодексу України); б) інформаційно-правові заборони, пов'язані із недодержанням інформації про захист персональних даних; в) адміністративно-правові заборони, пов'язані із порушенням обов'язків суб'єктів досліджуваних видів діяльності у сфері їх взаємодії з органами публічної влади, зокрема під час здійснення державного контролю.

16. Організація внутрішнього контролю за збереженням професійної таємниці суб'єктами приватної детективної та недержавної охоронної діяльності має передбачати: а) систематичний та комплексний технічний захист приміщень та обладнання, зокрема створеного на основі цифрових технологій, які використовуються під час надання приватних детективних та охоронних послуг; б) визначення місць зберігання документів та речей, які містять персональні дані осіб, яким надаються приватні детективні та охоронні послуги, а також інших категорій осіб; попередження незаконного доступу до них третіх осіб; в) регулярне оновлення знань приватних детективів та охоронців у галузі кримінального, кримінального

процесуального, інформаційного та інших галузей законодавства, яким регулюється збереження професійної таємниці, доступ до персональних даних, правовий режим інформації з обмеженим доступом (зокрема шляхом самоосвіти); г) посилення взаємодії між правоохоронними органами та суб'єктами приватної детективної і недержавної охоронної діяльності, з метою координації зусиль у сфері захисту прав людини і громадянина і протидії злочинності.

17. Особливостями здійснення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності у Сполучених Штатах Америки є те, що: а) у 40 з 50 штатів здійснення вказаних видів діяльності регламентується законом штату, при цьому у 35 штатах такі закони є спеціальними, тобто такими, що регулюють винятково приватну детективну та охоронну діяльність; б) відповідно до законодавства США приватні детективи не мають права застосовувати такі процесуальні заходи, як обшук помешкання, особистий обшук або арешт, але мають право затримувати осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення або в підготовці до нього, і передавати їх правоохоронним органам для прийняття законного рішення згідно з компетенцією останніх; в) у більшості штатів приватна детективна та охоронна діяльність здійснюється лише на підставі реєстрації й одержання ліцензій, що видають відповідні органи виконавчої влади штату або їх офіційні представники.

Особливості правового регулювання приватної детективної та охоронної діяльності у державах-членах Європейського Союзу включають: а) наявність спеціальних законів, які регулюють таку діяльність; б) особливі критерії щодо моральних та професійних якостей кандидатів на посади детективів, що включають спеціальні вимоги щодо відсутності судимості, неперебування під наглядом, професійної освіти; в) наявності складної системи отримання дозволів на зайняття приватною детективною та охоронною діяльністю, яка може включати необхідність отримання згоди на

її здійснення (або отримання ліцензії) у кожній адміністративно-територіальній одиниці певної держави-члена Європейського Союзу.

Особливостями здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності в Російській Федерації є: а) регулювання її здійснення Федеральним Законом від 11.03.1992 р. № 2487-1 «Про приватну детективну і охоронну діяльність в Російській Федерації»; б) встановлення особливих правових вимог до осіб, які мають право здійснювати приватну детективну діяльність (громадянство РФ, наявність реєстрації як приватного підприємця; наявність ліцензії на право здійснювати вказаний вид діяльності); в) існування тісної співпраці між правоохоронними органами та приватними детективними структурами в РФ, яка передбачає, що останні надають безкоштовну допомогу першим у виконанні покладених на них законом завдань та функцій.

18. Взаємодія у сфері попередження, протидії та ліквідації умов та чинників, які сприяють вчиненню корупційних та податкових правопорушень, являє собою цілеспрямоване вирішення найбільш актуальних завдань за рахунок використання ресурсів та можливостей усіх суб'єктів такої діяльності, при цьому може забезпечуватися попереджувальний вплив на вказані види деліктів, а також контроль за ефективністю діяльності органів держав у вказаній сфері. Важливе значення для побудови ефективної системи взаємодії суб'єктів недержавної охоронної та приватної детективної діяльності з правоохоронними органами держави має визначення рівнів такої взаємодії, тобто тих сфер суспільних відносин, в яких можуть існувати усталені алгоритми сумісних дій суб'єктів взаємодії, спрямовані на досягнення поставленої мети. На нашу думку, можна розрізнити три рівні вказаної взаємодії: 1) взаємодія суб'єктів недержавної правоохоронної діяльності між собою під час вирішення завдань, пов'язаних з охороною громадського порядку, зміцненням законності у сфері їх функціональних обов'язків; 2) зовнішня взаємодія, в якій один суб'єкт представляє собою правоохоронний орган держави, а інший чи інші –

недержавні правоохоронні органи, зокрема ті, що здійснюють державну охоронну та приватну детективну діяльність; 3) взаємодія між представниками як державних, так і недержавних правоохоронних структур із залученням інших суб'єктів, зокрема об'єднань громадян з охорони громадського порядку, міжнародних організацій представників правоохоронних органів, органів державної влади та місцевого самоврядування.

Важливе значення для побудови ефективної системи взаємодії суб'єктів недержавної охоронної та приватної детективної діяльності з правоохоронними органами держави має визначення рівнів такої взаємодії, тобто тих сфер суспільних відносин, в яких можуть існувати усталені алгоритми сумісних дій суб'єктів взаємодії, спрямовані на досягнення поставленої мети. Можна розрізнити три рівні вказаної взаємодії: 1) взаємодія суб'єктів недержавної правоохоронної діяльності між собою під час вирішення завдань, пов'язаних з охороною громадського порядку, зміцненням законності у сфері їх функціональних обов'язків; 2) зовнішня взаємодія, в якій один суб'єкт представляє собою правоохоронний орган держави, а інший чи інші – недержавні правоохоронні органи, зокрема ті, що здійснюють державну охоронну та приватну детективну діяльність; 3) взаємодія між представниками як державних, так і недержавних правоохоронних структур із залученням інших суб'єктів, зокрема об'єднань громадян з охорони громадського порядку, міжнародних організацій представників правоохоронних органів, органів державної влади та місцевого самоврядування. Формами взаємодії між суб'єктами недержавної охоронної та приватної детективної діяльності і правоохоронними органами держави можуть бути визнані: обмін оперативною інформацією щодо вчинення корупційних або податкових злочинів та правопорушень на території певної адміністративно-територіальної одиниці; сумісне планування і проведення заходів, спрямованих на протидію або ліквідацію умов вчинення корупційних або податкових злочинів і правопорушень; підготовка та

подання пропозицій щодо змін у законодавстві, яким регулюються питання протидії податковим та корупційним злочинам і правопорушенням; сумісне проведення наукових досліджень, зокрема соціологічних, спрямованих на визначення умов та чинників, які сприяють збільшенню рівня податкових та корупційних правопорушень у суспільстві. Удосконалення адміністративно-правового забезпечення досліджуваної взаємодії має відбуватися із урахуванням нетотожності адміністративно-правового статусу представників правоохоронних органів держави (і самих правоохоронних органів) з одного боку, та суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності – з іншого. Якщо для першої категорії суб'єктів дозволені лише ті види діяльності, які прямо визначені у Конституції та законах України, які регулюють їх функціонування (як то визначено у ч.2 ст.6 Основного Закону), то для другої категорії свобода вибору варіантів поведінки у сфері взаємодії є значно більшою. Отже, правове закріплення сутності, рівнів та форм взаємодії має, на нашу думку, відбуватися перш за все у спеціальних законодавчих правових актах, якими регулюється діяльність правоохоронних та інших державних органів, а також органів місцевого самоврядування. У законах же, які регулюють діяльність суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, відповідні норми можуть носити бланкетний характер.

19. Підвищення рівня правової культури у сфері недержавної охорони та приватної детективної (розшукової) діяльності постає як нагальне завдання, вирішення якого потребує впливу на низку суб'єктивних та об'єктивних умов. Було б доцільно, по-перше, запровадити у загальноосвітніх та неюридичних вищих закладах освіти практичного курсу, спрямованого на формування цінностей, пов'язаних із формуванням правового світогляду та правової поведінки. По-друге, доречною є активізація зусиль правоохоронних органів у сфері протидії і запобігання корупції, яка виступає сприятливим середовищем для формування у суспільній свідомості думки про допустимість порушення вимог правових

норм. По-третє, необхідним є запровадження поведінкових тренінгів, спрямованих на відпрацювання навичок правової поведінки, у систему сертифікаційної підготовки фахівців з приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності. Адміністративно-правове забезпечення протидії правовому нігілізму під час здійснення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності, потрібно трактувати як упорядкування суспільних відносин, пов'язаних із наданням охоронних і приватних детективних послуг, з метою реалізації гарантій законності діяльності вказаних суб'єктів, формування у них правової культури та протидії розвитку толерантного ставлення до порушень правових приписів. Заходи адміністративно-правового забезпечення протидії правовому нігілізму під час здійснення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності мають знайти своє відображення як у Законі № 4616-VI, так і у проекті закону про приватну детективну (розшукову) діяльність, які необхідно доповнити окремими статтями, в яких визначалася б роль означених суб'єктів у правовому вихованні та протидії правовому нігілізму. Такий крок дасть змогу використовувати потенціал зазначених суб'єктів недержавної правоохоронної діяльності для того, щоб правова культура у суспільстві зміцнювалася, і Україна робила нові кроки на шляху до розбудови правової держави.

20. Констатовано необхідність виокремлення у правовідносинах у сфері приватної детективної діяльності того особливого елемента, що обумовлює необхідність спеціального закону, який би її регулював. Таким елементом є положення щодо професійної таємниці приватної детективної діяльності, взаємодії приватного детектива з правоохоронними органами у сфері протидії злочинам та правопорушенням, а також запобігання корупції, меж відповідальності приватного детектива у разі, якщо під час надання послуг за договором з фізичними та юридичними особами, а також під час укладення такого договору він отримує інформацію щодо вчинення кримінальних злочинів та проступків. Необхідність здійснення певних

професійних дій із додержанням вимог Конституції та законів України все-таки потребує певної професійної підготовки, яка має закінчуватися складанням іспиту. У такому разі було б логічно запозичити успішний досвід саморегулювання адвокатської діяльності, який передбачає активну участь органів адвокатського самоврядування. Оскільки професійні організації приватних детективів протягом кількох десятиліть постійно демонструють свою активну участь у створенні стандартів професійного рівня і професійної етики приватних детективів, доречним є формування спільних комісій із представників цих організацій та викладачів закладів вищої освіти, які беруть участь у відповідній професійній підготовці, для оцінювання професійних знань кандидатів на посади приватних детективів після проходження курсової підготовки з урахуванням форм мережевої та дуальної освіти із здобуттям часткових кваліфікацій (у розумінні ст. 9, 10 Закону України «Про освіту»).

Визначення поняття «охорона фізичної особи» у ст. 1 Закону № 4616-VI має бути сформульовано як «діяльність з організації та практичного здійснення заходів охорони, спрямованих на забезпечення особистої та психологічної безпеки, життя та здоров'я індивідуально визначеної фізичної особи (групи осіб), шляхом запобігання або недопущення негативного безпосереднього впливу зовнішніх загроз». Доречно викласти ст. 2 вказаного Закону у такій редакції: «1. Основною метою охоронної діяльності є створення умов для: 1) захисту майна, забезпечення прав і законних інтересів суб'єктів господарювання та фізичних осіб; 2) забезпечення державного контролю за здійсненням заходів з охорони майна та фізичних осіб; 3) розвитку та вдосконалення сфери надання послуг з охорони власності та громадян». До Закону України «Про Національну поліцію» необхідно внести зміни, виключивши із ч. 2 ст. 13 пункт 4, яким закріплено функціонування поліції охорони у складі Національної поліції; а також виключити із ч. 1 ст. 23 пункт 20, який передбачає, що Національна поліція «здійснює на договірних засадах охорону фізичних осіб та об'єктів права приватної і

комунальної власності». Реалізація цих пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності, дасть змогу підвищити рівень законності у правоохоронній сфері за рахунок зменшення монополії держави і нівелювання впливу корупціогенних ризиків, створить умови для зміцнення цивілізованої конкуренції на ринку приватних детективних та охоронних послуг, дозволить громадянам більш повно задовольняти свої потреби та законні інтереси.

До проєкту закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» № 3010-1 від 18.02.2020 потрібно внести зміни: а) для приведення визначення термінів у ст. 1 законопроєкту у відповідність із правовим статусом органів державної влади і місцевого самоврядування, які можуть здійснювати свої функції лише як юридичні особи, а також, ураховуючи, що замовником приватних детективних (розшукових) послуг можуть виступати громадські об'єднання без статусу юридичної особи, п. 1 ст. 1 викласти у такій редакції: «1) замовник приватних детективних (розшукових) послуг – фізична або юридична особа, громадське об'єднання, в інтересах яких здійснюється приватна детективна (розшукова) діяльність»; б) для забезпечення об'єктивності та неупередженості приватних детективів та їх об'єднань під час здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності, для зниження впливу корупційних ризиків та підвищення прозорості їх функціонування п. 4 ст. 1 законопроєкту викласти у такій редакції: «4) приватна детективна (розшукова) діяльність – дозволена Міністерством юстиції України підприємницька діяльність...» (і далі за текстом); в) з метою недопущення вилучення з числа правових актів, які становлять правову основу приватної детективної (розшукової) діяльності, підзаконних правових актів, якими визначаються порядок подання та особливості податкової звітності, вимоги до охорони праці тощо ст. 2 законопроєкту викласти у такій редакції: «Правову основу приватної детективної (розшукової) діяльності становлять Конституція України, міжнародні договори, згода на

обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цей Закон та інші законодавчі і підзаконні акти України»; г) у зв'язку з відсутністю наукових обґрунтувань необхідності об'єднанню приватних детективів у своєму найменуванні зазначати прізвище одного з його засновників, ураховуючи, що це призведе до виникнення великої кількості об'єднань з ідентичними назвами внаслідок поширення в Україні певних прізвищ, у ч. 3 ст. 6 друге речення вилучити.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В. Б. Методологічні засади реформування українського адміністративного права. *Правова держава: Щорічник наук. праць Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України*. 2001. Вип. 12. С. 292–300.
2. Авер'янов В. Б. Нові риси предмета українського адміністративного права. *Персонал*. 2005. № 4. С. 76–80.
3. Авер'янов В. Б. Органи виконавчої влади в Україні. Київ: Ін Юре, 1997. 48 с.
4. Авер'янов В. Нова доктрина українського адміністративного права на етапі становлення. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. Вип. 35. С. 10–16.
5. Аверьянов В. Б. Функции и организационная структура органа государственного управления. Київ: Вища школа, 1979. 246 с.
6. Агузаров Т. К., Грачева Ю. В., Чучаев А. И. Уголовно-правовые проблемы охраны власти (история и современность): монографія. Москва: Проспект, 2016. 223 с.
7. Адміністративна реформа в Україні: шлях до європейської інтеграції: зб. наук. праць за матеріалами наук.-практ. конф. (м. Київ, 14–15 лют. 2003 р.). Київ: АДЕФ-Україна, 2003. 320 с.
8. Акимова М. К. Психодиагностика: теория и практика. Москва: Юрайт, 2017. 632 с.
9. Акрітіду Е. О. Збереження професійної інформації залежно від умов запам'ятовування і структури мотиваційної сфери студентів. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія*. 2011. № 40. С. 17–31.

10. Алексеев С. С. Общая теория права: учебник / 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Юридическая литература, 2008. 576 с.
11. Алексеев С. С. Правовые средства: постановка проблемы, понятие, классификация. *Советское государство и право*. 1987. № 6. С. 12–19.
12. Алексенцев А. И. О классификации конфиденциальной информации по видам тайны. *Безопасность информационных технологий*. 1999. № 3. С. 62–69.
13. Андрійко О. Ф. До питання правового забезпечення оптимізації державного управління в Україні. *Правова держава*. 2013. Вип. 24. С. 202–208.
14. Андрійко О. Ф. Організаційно-правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 1999. 390 с.
15. Андрушко П. П. Законодавча техніка Кримінального кодексу України 2001 року та її вплив на тлумачення його норм. *Новий Кримінальний кодекс України: питання застосування і вивчення: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* Харків, 2002. С. 25–26.
16. Андрушко П. П. Об'єкт кримінально-правової охорони, об'єкт злочину, об'єкт злочинного посягання та об'єкт злочинного впливу: основний зміст понять та їх співвідношення. *Адвокат*. 2011. № 12. С. 3–10.
17. Аністратенко Ю. І. Актуальні питання правового регулювання принципів оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 6. С. 106–108.
18. Арістова І. В. Інформаційний підхід до вирішення проблем транснаціональної злочинності органами внутрішніх справ України. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2000. № 11. С. 43–48.

19. Арістова І. В. Становлення науки «інформаційне право»: питання методології (частина 2). *Публічне право*. 2016. № 3. С. 102–110.
20. Баранцева С. М., Моспан В. В. Теоретичне обґрунтування сутності понять «мотивація» та «стимулювання». *Сталий розвиток економіки*. 2012. № 3. С. 13.
21. Батанов О. Функції територіальних громад як специфічних суб'єктів конституційного права. *Право України*. 1998. № 8. С. 21–24.
22. Батраченко О. В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції України щодо забезпечення публічної безпеки і порядку: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Суми, 2017. 218 с.
23. Бачило І. Л. Информационное право: Основы практической информатики: учебное пособие. Москва: МНТУ, 2001. 352 с.
24. Бевзенко В. М. Владні управлінські функції: сутність, види та ознаки. *Митна справа*. 2009. № 4 (64). Ч. 2. С. 10–16.
25. Бевзенко В. М. Організаційно-правові аспекти взаємозв'язку методів і функцій державного управління. *Право і безпека*. 2006. № 5'1. С. 11–14.
26. Бездітко Д. С. Договір охорони життя та здоров'я фізичної особи (тілоохороництва) за законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2015. 223 с.
27. Белоусов К. Ю. Теория социального контроля в отечественной и зарубежной науке. *Вестник Орловского государственного университета*. 2013. № 2 (31). С. 69–73.
28. Беляков К. И. Управление и право в период информатизации: монография. Киев: КВІЦ, 2001. 307 с.
29. Беніцький А. С. До питання про правову природу неповідомлення про злочин. *Вісник Луганського державного*

університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2013. № 4. С. 125–133.

30. Берlach Н. А. Перспективи розвитку позитивної юридичної відповідальності в демократичному суспільстві. *Форум права*. 2012. № 1. С. 77–81.

31. Берlach Ю. А. Адміністративно-правове забезпечення протидії рейдерству в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2014. 198 с.

32. Бернюков А. М. Механізм пізнання права в юридичній реальності (філософсько-теоретичний аналіз). *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2015. № 5 (4). С. 161–165.

33. Белкін М. Л. Засоби адміністративно-правового забезпечення діяльності інститутів спільного інвестування. *Современные направления теоретических и прикладных исследований: сб. научн. трудов по материалам междунар. науч.-практ. конф. Т. 17: Юридические и политические науки*. Одесса: Черноморье, 2011. С. 86–91.

34. Беляков К. І. Інформаційно-телекомунікаційні системи правоохоронних органів України: організаційні та правові проблеми створення і функціонування. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2007. Вип. 16. С. 231–238.

35. Битяк Ю. П. Методологічні питання науки адміністративного права України. *Методологічні проблеми правової науки: матеріали Міжнар. наук. конф. (м. Харків, 13–14 груд. 2002 р.)*. Харків, 2002. С. 189–192.

36. Битяк Ю. П. Напрями розвитку системи державного управління та її правове забезпечення. *Теорія та практика державного управління*. 2014. Вип. 4. С. 10–20.

37. Білас А. І. Правоохоронна діяльність країн ЄС: порівняльно-правове дослідження: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2016. 227 с.

38. Білоус В. Т. Координація боротьби з економічною злочинністю: монографія. Ірпінь: Академія ДПС України, 2002. 449 с.

39. Білоус В. Т. Координація управління правоохоронними органами України по боротьбі з економічною злочинністю (адміністративно-правовий аспект): дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2004. 444 с.

40. Білоус В. Т. Організація та розвиток системи координації в управлінні правоохоронними органами по боротьбі з економічною злочинністю. *Держава і право*. 2003. Вип. 19. С. 308–313.

41. Білоус В. Т. Правоохоронним органам України, що здійснюють боротьбу з економічною злочинністю, – чітке законодавче визначення. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2002. № 5. С. 204–213.

42. Білоус В. Т. Проблеми протидії фінансових установ та правоохоронних органів відмиванню коштів, здобутих злочинним шляхом. *Держава і право*. 2003. Вип. 20. С. 436–443.

43. Білоус В. Т. Роль правового статусу правоохоронних органів у координації боротьби зі злочинністю в Україні. *Збірник наукових праць Донецького інституту внутрішніх справ*. 2002. № 4. С. 57–68.

44. Білоус В. Т., Гусаров С. М. Правоохоронна діяльність у сфері захисту інтересів держави. *Наука і правоохорона*. 2008. № 2. С. 120–125.

45. Блясова И. Ю. Состояние профилактики преступности и правонарушений несовершеннолетних в советский период. *Вестник Челябинского государственного университета. Серия «Право»*. 2012. № 1 (255). Вып. 31. С. 54–59.

46. Боднарчук О. Г. Інтернет-торгівля в Україні: суперечності розвитку та напрямки гармонізації. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 1. С. 101–103.

47. Бойко О. Я. Стимулювання економічної активності суб'єктів підприємницької діяльності. *Теорія та практика державного управління*. 2018. № 1. С. 60.

48. Бондаренко А. І. Принципи здійснення державного фінансового контролю. *Теорія та практика державного управління*. 2011. № 2. С. 227–233.

49. Борисов В. І. Родовий об'єкт злочинів проти безпеки виробництва. *Вісник Академії правових наук України*. 1995. № 3. С. 148–149.

50. Борко А. Л. Адміністративно-правове регулювання статусу і повноважень Державної судової адміністрації України. *Форум права*. 2013. № 3. С. 53–59.

51. Братель С. Г. Правоохоронна сфера як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Юридична наука*. 2015. № 5. С. 52–58.

52. Братель С. Г. Цивільний контроль за діяльністю міліції. *Університетські наукові записки*. 2011. № 1. С. 245–249.

53. Бригінець О. О. Детинізація економіки як основа фінансової безпеки держави. *Фінансове право*. № 3 (29). 2014. С. 62–65.

54. Бубенцова О. В. Теоретичні аспекти правоохоронної діяльності. *Конституційні гарантії захисту людини у сфері правоохоронної діяльності: матеріали наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 24–25 вер. 1999 р.)*. Дніпропетровськ: Дніпропетровський юрид. ін-т МВС України, 1999. С. 175–176.

55. Бугайчук К. Л. Інститут приватних детективів за кордоном: порівняльно-правовий аналіз. *Право і безпека*. 2016. № 1 (60). С. 7–13.

56. Будник С. І. Адміністративно-правове забезпечення протидії правопорушенням у сфері безпеки дорожнього руху: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2013. 200 с.

57. Буздуган Я. Ефективність правового регулювання благодійної діяльності. *Віче*. 2014. № 17. С. 36–39.

58. Васильєв С. В., Васильєва І. Г. Принципи права як джерело права. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Серія «Право»*. 2011. Вип. 17. С. 15–22.

59. Васьковська В. П. Право на особисту безпеку. *Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права і держави*: матеріали II Всеукраїнської наук. конф. молодих науковців, аспірантів і студентів присвячена пам'яті докторів юридичних наук, професорів П. О. Недбайла, О. В. Сурілова, В. В. Копейчикова (м. Одеса, 5–6 груд. 2003 р.). Одеса, 2003. С. 37–38.

60. Васьковська В. П. Проблеми визначення категорії «безпеки» та її роль у правознавстві. *Науковий вісник Юридичної академії МВС*. 2003. № 3. С. 58–62.

61. Васьковська В. П. Юридичні гарантії права людини на безпеку. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2005. Вип. 30. С. 202–209.

62. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.

63. Велитченко Л. К. Категорійно-поняттєвий аналіз психологічних основ педагогічної взаємодії. *Наука і освіта*. 2004. № 8–9. С. 68–71.

64. Верховна Рада України восьмого скликання. Коаліційна угода. URL: http://www.afo.com.ua/doc/Coalition_Agreement_2014.pdf. (дата звернення: 16.05.2019).

65. Виноградова Г. В. Інформаційне право України: навчальний посібник. Київ: МАУП, 2006. 144 с.

66. Висновок Головного науково-експертного управління Верховної Ради України щодо проєкту Закону про приватну детективну діяльність

від 19.05.2004 р. № 5380. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=5380&skl=5 (дата звернення: 27.08.2019).

67. Висновок Головного науково-експертного управління Верховної Ради України щодо проєкту Закону про детективну діяльність від 01.07.2004 р. № 5380-1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=18584 (дата звернення: 27.08.2019).

68. Висновок Головного науково-експертного управління Верховної Ради України щодо проєкту Закону про приватну детективну (розшукову) діяльність від 13.12.2012 р. № 1093. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45071 (дата звернення: 25.08.2019).

69. Висновок Головного науково-експертного управління Верховної Ради України щодо проєкту Закону про приватну детективну (розшукову) діяльність від 02.09.2019 р. № 1228. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=1228&skl=10 (дата звернення: 25.12.2019).

70. Висновок Головного науково-експертного управління Верховної Ради України щодо проєкту Закону про приватну детективну діяльність від 04.02.2020 р. № 3010. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68051 (дата звернення: 04.03.2020).

71. Висновок Головного науково-експертного управління щодо проєкту Закону про приватну детективну діяльність від 25.02.2008 р. № 2120. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=31814 (дата звернення: 16.09.2019).

72. Висновок Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності щодо проєкту Закону про приватну детективну

(розшукову) діяльність від 13.12.2012 р. № 1093. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45071 (дата звернення: 16.09.2019).

73. Власенко Д. Адміністративно-правове регулювання оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів публічної адміністрації з надання адміністративних послуг. *Наукові записки Кіровоградського державного університету імені Володимира Винниченка. Серія «Право»*. 2017. Вип. 2. С. 87–91.

74. Вознесенська О. А. Нормативне забезпечення діяльності аудіовізуальних засобів масової інформації. *Часопис Академії адвокатури України*. 2010. № 3.3. С. 8.

75. Волинська А. М. Надання детективних послуг за законодавством зарубіжних країн: позитивний досвід цивільно-правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 39. Т. 1. С. 41–50.

76. Волинська А. М. Правова доктрина щодо надання детективних послуг. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2016. № 12. С. 77–82.

77. Гавловський В. Д., Тітуніна К. В. Деякі сучасні проблеми протидії комп'ютерній злочинності та комп'ютерному тероризму. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2008. Вип. 19. С. 247–251.

78. Гавриков В. П. Теория государственного-правового регулирования: монография. Москва: Проспект, 2015. 160 с.

79. Гаврилов Э. К вопросу об охране коммерческой, служебной и личной тайны. Гражданско-правовые аспекты. *Хозяйство и право*. 2003. № 5. С. 28–33.

80. Гаврилюк Р. Чи можливе наукове неklasичне пізнання права? *Право України*. 2014. № 1. С. 94–105.

81. Гальонкін С. А. Принципи та види адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. № 34-2. С. 175–179.

82. Гаращук В. М. Контроль та нагляд у державному управлінні. Харків: Фоліо, 2002. 176 с.

83. Гевко В. В. Деякі питання захисту прав учасників кримінального процесу в концепції приватної детективної та охоронної діяльності. *Уряд України, Президенту, законодавчій, виконавчій владі. Проблеми боротьби з корупцією та організованою злочинністю. Аналітичні розробки, пропозиції наукових і практичних працівників / кер. авт. колект. А. І. Комаров, О. О. Крикун. Київ, 1997. Т. 7. С. 494–496.*

84. Гельфер М. А. Объект преступления. Москва: Всесоюзный юрид. заоч. ин-тут, 1960. 202 с.

85. Гишинский Я. Девиантология: социология преступности, наркотизма, проституции, самоубийств и других «отклонений». Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004. 520 с.

86. Гишинский Я. И. Девиантность и социальный контроль в мире постмодерна: краткий очерк. *Общество и человек*. 2015. № 3–4 (12). С. 89–99.

87. Голосніченко І. П. Відносини державної служби та предмет регулювання адміністративного права. *Публічне право*. 2016. № 1. С. 12–19.

88. Голубев В. О., Гавловський В. Д., Цимбалюк В. С. Інформаційна безпека: проблеми боротьби зі злочинами у сфері використання комп'ютерних технологій / за заг. ред. Р. А. Калюжного. Запоріжжя: Просвіта, 2001. 252 с.

89. Голубов А. Є. Приватні детективи та детективні агентства як суб'єкти реалізації правоохоронної функції в державі. *Справедливість*,

закон і суспільство у сучасній державі: матеріали наук.-практ. інтернет-конф. (м. Київ, 4 жовт. 2018 р.). URL: http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1900%3A260918-20&catid=227%3A6-102018&Itemid=280&lang=ru (дата звернення 11.10.2019).

90. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19–20, № 21–22. Ст. 144.

91. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. № 1798-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. Ст. 56.

92. Готовые фирмы с лицензией на охранную деятельность по всей Украине. URL: https://legal-guild.net/security-license/?gclid=CjwKCAjwqJ_1BRBZEiwAv73uwBvY7dHKdTjyCA5EgPjQIYILC-NDtm8m9L157MZ-9Y_qig6mDSUAFxoCAn4QAvD_BwE (дата звернення: 18.07.2019).

93. Гречанюк С. К. Взаємодія в управління правоохоронними органами: становлення та розвиток. *Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2014. № 1 (1). С. 12–17.

94. Гришина Н. В. Организация комплексной системы защиты информации. Москва: Гелиос АРВ, 2007. 256 с.

95. Грохольський В. Л. Функції державного управління у сфері боротьби з організованою злочинністю. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2003. № 3. С. 122–127.

96. Гумін О. М., Пряхін Є. В. Адміністративно-правове забезпечення: поняття та структура. *Наше право*. 2014. № 4. С. 46–50.

97. Гуржій А. В., Мельник Ю. О. Об'єкт правопорушення як критерій структуризації адміністративно-деліктного законодавства. *Юридична наука*. 2015. № 4. С. 14–19.

98. Даль В. Толковый словарь живого Великорусского языка. Москва: Русский язык, 1980. Т. IV. 786 с.

99. Данчул О. С. Взаємодія ДСО при МВС України та недержавних охоронних організацій у контексті профілактики правопорушень. *300 років Конституції гетьмана України Пилипа Орлика: проблеми становлення і розвитку українського державотворення: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 14 трав. 2010 р.)*. Львів, 2010. С. 56–58.

100. Денисенко В. В. Легитимность и государственное принуждение как характеристики сущности позитивного права. *История государства и права*. 2014. № 5. С. 25–28.

101. Денисюк Д. С. Принципи діяльності національної поліції України: теорія та практика реалізації. *Митна справа*. 2015. № 5. С. 63–68.

102. Денисюк С. Ф. Сфера забезпечення безпеки дорожнього руху як об'єкт громадського контролю. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 7. С. 9–11.

103. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ: Факт, 2003. 384 с.

104. Детективна діяльність у сфері економічної безпеки: навчальний посібник / В. І. Франчук та ін. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. 132 с.

105. Детективні послуги на території України. *Колегія детективів і фахівців безпеки бізнесу*. URL: <http://ukr.detective-ua.com/detektiivni-poslugi-na-teritori%D1%97-ukra%D1%97ni/> (дата звернення 11.04.2019).

106. Джига Т. Реформування сфери надання адміністративних послуг в контексті розбудови сервісної держави в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2014. № 3. С. 70–73.

107. Дідич Т. О. Людина як суб'єкт правоутворення: комунікативно-інституційний підхід до аналізу. *Альманах права*. 2017. № 8. С. 147–151.

108. Довгалюк Т. До проблем ефективності метапам'яті. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія і педагогіка»*. 2014. Вип. 26. С. 53–59.

109. Додін Є. В. Правоохоронна функція митних органів. *Митна справа*. 2009. № 6. С. 76–84.

110. Дробуш І. Розмежування функцій органів місцевого самоврядування та органів державної виконавчої влади. *Право України*. 2001. № 10. С. 20–24.

111. Дрозд Ю. В. Основні риси адміністративної відповідальності як різновиду адміністративного примусу. *Актуальні проблеми діяльності ОВС: матеріали наук.-практ. семінар (м. Кіровоград, 29 квіт. 2008 р.)*. Кіровоград, 2008. С. 135–137.

112. Дубова С. В. Інформаційна культура державних службовців як чинник якості впровадження та функціонування автоматизованих інформаційних систем (АІС). *Питання інформатики*. 2001. № 2. С. 76–79.

113. Дудник Л. М. Адміністративно-правове забезпечення діяльності податкової міліції щодо протидії фіктивному підприємництву: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2008. 20 с.

114. Дьомін І. А. Адміністративна відповідальність як засіб адміністративної діяльності міліції щодо запобігання та протидії корупції. *Держава і право*. 2010. № 47. С. 301–304.

115. Єгошина В. Приватний загін під крилом Нацполіції (розслідування). URL:

<https://www.radiosvoboda.org/a/schemes/29500953.html> (дата звернення: 09.06.2019).

116. Єщук О. М. Адміністративно-правове регулювання охоронної діяльності в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2011. 16 с.

117. Єщук О. М. Механізм адміністративно-правового регулювання охоронної діяльності. *Держава і право*. 2010. № 47. С. 255–258.

118. Жовтобрюх М. М. Культуроморфічні чинники формування національної правосвідомості. *Вісник Університету внутрішніх справ*. Харків, 2000. Вип. 11. С. 220–224.

119. Жуков С. В. Проблеми цілепокладання в системі адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. № 53. Т. 2. С. 41–43.

120. Забарський В. В. Адміністративно-правове регулювання виборчих політичних прав військовослужбовців Збройних Сил України: сучасний стан та перспективи. *Європейські перспективи*. 2012. № 3 (3). С. 36–41.

121. Завальний М. В. Адміністративно-правові засади діяльності та взаємодії державних та недержавних суб'єктів правоохорони в Україні: монографія. Харків: Стильна типографія, 2018. 320 с.

122. Завальний М. В. Адміністративно-правові засади діяльності та взаємодії державних та недержавних суб'єктів правоохорони в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2018. 385 с.

123. Завальний М. В. Діяльність недержавних суб'єктів правоохорони в Сполучених Штатах Америки. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Вип. 6. Т. 4. С. 156–160.

124. Завальнюк В. В. Принципи антропологічної парадигми права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 66. С. 473–477.
125. Загальна декларація прав людини. Прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р. *Права людини: збірник правових актів*. Київ: Парламентське видавництво, 1999. 238 с.
126. Загальна теорія права: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ: Ваіте, 2015. 392 с.
127. Загиней З. Нерозголошення або невикористання в інший спосіб конфіденційної або іншої інформації з обмеженим доступом (стаття 172-8 Кодексу України про адміністративні правопорушення). *Історико-правовий часопис*. 2017. № 2. С. 103–109.
128. Задирака Н. Ю. Теоретичні аспекти функціонування парламенту як органу законодавчої влади. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. Вип. 49–51. С. 118–121.
129. Заросило В. О. Адміністративно-правове забезпечення участі працівників органів внутрішніх справ України у міжнародній миротворчій діяльності: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2009. 40 с.
130. Зауваження Головного юридичного управління щодо проекту Закону про приватну детективну діяльність від 07.04.2004 р. № 5380. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=5380&skl=5 (дата звернення: 17.06.2019).
131. Захаров О. І. Приватна детективна діяльність в системі економічної безпеки підприємства. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2018. № 49. С. 128–135.
132. Заяць Н. Сутнісна характеристика правових засобів у механізмі правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 12. С. 168–172.

133. Звернення ГО «Всеукраїнська Асоціація Приватних Детективів» та «Український детективний союз». URL: <https://corporatesecurity.org.ua/uk-UA/Novyny/Zvernennya-GO-Vseukrainska-Asociaciya-Pryvatnyh-Detektyviv-ta-Ukrainskyj-detektyvnyj-s.aspx?ID=50> (дата звернення: 27.07.2019).

134. Звіт про результати дослідження впливу постанови Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 р. № 937 «Питання забезпечення охорони об'єктів державної та інших форм власності» на економічну конкуренцію на ринку охоронних послуг, схвалений Антимонопольним комітетом України 23.05.2016 р. (протокол № 35). URL: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=125326&schema=main> (дата звернення 11.11.2019).

135. Зьолка В. Адміністративно-правове регулювання проходження служби в державній прикордонній службі України. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2010. Вип. 5. С. 140–144.

136. Иванов О. В. Информационная составляющая современных войн. *Вестник Московского ун-та. Серия 18 «Социология и политология»*. 2004. № 4. С. 64–70.

137. Иванов Р. Л. К вопросу о генезисе принципов права. *Вестник Ленингр. ун-та*. 1987. Вып. 4. С. 92–95.

138. Ильин В. В. Теория познания. Введение. Общие проблемы. Москва: МГУ, 1993. 345 с.

139. Ігонін Р. В. Поняття адміністративно-правового забезпечення функціонування системи судів загальної юрисдикції. *Адвокат*. 2011. № 1. С. 36–40.

140. Індекс сприйняття корупції-2019. URL: <http://cpi.ti-ukraine.org/#/> (дата звернення: 03.03.2020).

141. Інформаційна безпека та методи захисту інформації. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2016. № 1. С. 45–49.

142. Інформаційна культура в Україні: правовий вимір: монографія / за заг. ред. К. І. Белякова. Київ: КВІЦ, 2018. 169 с.

143. Каиржанов Е. И. Объект преступлений – интересы социальных субъектов: монография. Алма-Ата: Экономика, 2008. 160 с.

144. Калініченко О. Ф. Методологія наукового пізнання в конституційному праві. *Митна справа*. 2015. № 2. С. 234–239.

145. Калюжний К. Р. Сутність інформаційних прав людини в науці інформаційного права. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2012. № 4. С. 55–58.

146. Калюжний Р. А., Марущак А. І., Петров О. Г. Формування організаційно-правових основ інформаційного забезпечення правоохоронних органів України. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2008. Вип. 19. С. 190–198.

147. Каратуев А. Г. Советская бюрократия. Система политико-экономического господства и ее кризис (1919–1991). Белгород: Везелица, 1993. 371 с.

148. Карташов В. Н. Принципы правоприменительной деятельности. Ярославль: Ярославский университет, 1981. 165 с.

149. Касьяненко Л. М. Податкова політика в Україні та її правове забезпечення. *Ірпінський юридичний часопис*. 2019. № 1. С. 100–105.

150. Касьяненко Л. М., Савченко Л. А. Правові основи здійснення фінансового контролю органами державної податкової служби України. Ірпінь: Нац. акад. ДПС України, 2005. 228 с.

151. Катеринчук І. П. Правоохоронна діяльність: проблеми визначення та здійснення. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2011. № 1. С. 57–50.

152. Кількість суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності (2010–2018). URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm (дата звернення: 22.10.2019).

153. Клименко В. М. Адміністративно-правовий статус Державної служби охорони при Міністерстві внутрішніх справ України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2014. 204 с.

154. Климов В. А. Социальный контроль в развитии социалистическом обществе / под ред. В. Ф. Литвина. Саратов: Саратовский университет, 1984. 99 с.

155. Коваленко Л. П. Особливості інформаційно-правових норм і відносин. *Форум права*. 2012. № 4. С. 475–481.

156. Ковалик В. В. Поняття, основні риси і принципи державної служби як інституту адміністративного права. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2014. № 10. С. 113–117.

157. Ковальчук З. Структурно-функціональна семантика категорії «взаємодія» в педагогічній психології. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 2. С. 137–143.

158. Когут Я. М. Принципи діяльності Національної поліції в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2015. № 3. С. 132–140.

159. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446.

160. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

161. Кожевніков Г. К. Приватна детективна діяльність і право громадянина на невтручання в особисте життя. *Детективная деятельность в Украине: проблемы и перспективы*: матеріали Міжнарод. науч.-практ. конф. г. Харків, 25–26 янв. 2013 г. Харків: Право, 2013. С. 86–87.

162. Козловський А. А. Гносеологічні принципи права. *Проблеми філософії права*. 2005. Т. III. № 1–2. С. 32–44.

163. Козюбра М. Методологія правознавства і методологія права: співвідношення понять та їх особливості. *Право України*. 2014. № 1. С. 22–32.

164. Колесников Є. Є. Поняття та особливості адміністративно-правового забезпечення захисту прав споживачів. *Форум права*. 2011. № 2. С. 432–438.

165. Коллер Ю. С. Об'єкт адміністративного правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху. *Право і суспільство*. 2011. № 2. С. 134–138.

166. Колодій А. М. Правоохоронна діяльність міліції України: деонтологічний вимір. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2011. № 6. С. 258–259.

167. Колодій А. М. Принципи права України: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 1998. 208 с.

168. Коломоець Т. О., Баранчик П. О. Принципи адміністративного права: монографія. Запоріжжя: Сору Art, 2012. 203 с.

169. Коломоець Т. О., Калниш Д. О. Адміністративно-правове регулювання здійснення військовослужбовцями Збройних Сил України

свого конституційного права на відмову від виконання явно злочинного наказу. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2016. № 2. С. 38–43.

170. Колпаков В. К. Адміністративне право України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2001. 752 с.

171. Колпаков В. К. Категорія «предмет» в понятті адміністративного права. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2013. № 1 (2). С. 130–139.

172. Колпаков В. К. Поняття і принципи адміністративно-деліктного провадження. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 1. С. 18–23.

173. Комзюк А. Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації: монографія / за заг. ред. проф. О. М. Бандурки. Харків: Нац. університет внутр. справ, 2002. 336 с.

174. Комлев Ю. Ю. От постмодернистской девиантологии к пост-постмодернистскому синтезу криминологических знаний. *Вестник экономики, права и социологии*. 2014. № 2. С. 133–138.

175. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

176. Конституція України. Науково-практичний коментар / за ред. В. Я. Тація, О. В. Петришина. Харків: Право, 2011. 1128 с.

177. Коржанський М. Й. Предмет і об'єкт злочину: монографія. Дніпропетровськ: Юрид. акад. Мін-ва внутр. справ; Ліра ЛТД, 2005. 252 с.

178. Кормич Б. А. Міжнародні стандарти прав людини на інформацію. *Актуальні проблеми держави і права*. 2002. Вип. 15. С. 223–230.

179. Кормич Б. А. Організаційно-правові основи політики інформаційної безпеки України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2004. 42 с.

180. Корнієнко М. В. Правоохоронна діяльність в Україні. *Юридичний бюлетень*. 2016. Вип. 2. С. 66–74.

181. Корнякова Т. Об'єкт посягання і система злочинів у сфері навколишнього природного середовища. *Право України*. 2009. № 2. С. 121–133.

182. Коршун Т. С. Переосмислення функцій держави в умовах сучасної європейської цивілізації. *Філософія. Культура. Життя*. 2015. Вип. 42. С. 55.

183. Костенко М. А., Клочков В. В. Историзм, эссенциализм и критический конвенционализм в методологии теории государства и права. Таганрог: ТРТУ, 2005. 10 с.

184. Косюта М. Правозахисна функція прокуратури. *Право України*. 2006. № 3. С. 35–39.

185. Кохановська О. В. Концепція інформаційних правовідносин у сучасній правовій доктрині. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2004. № 4. С. 19–25.

186. Кравцов А. С. Принципи сучасного адміністративного права: ґрунтовний привід для наукової дискусії. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2013. Вип. 3. С. 218–224.

187. Кравченко І. С. Право інтелектуальної власності як об'єкт адміністративно-правового захисту. *Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2008. № 3. С. 156–161.

188. Краснокутський С. В. Ознаки та цілі недержавної правоохоронної діяльності. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2004. № 27. С. 29–32.

189. Криволапчук В. О. Сучасний погляд на методи адміністративного права. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2014. № 4. С. 184–192.

190. Кривуля О. М., Куц В. М. Чи можуть бути суспільні відносини об'єктом злочину? *Вісник Університету внутр. справ*. 1995. Вип. 2. С. 70–75.

191. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

192. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.

193. Криницький І. До питання щодо принципів податково-процесуального права. *Вісник прокуратури*. 2006. № 10. С. 103–107.

194. Кудерська Н. Законотворча діяльність Верховної Ради України: проблеми та шляхи їх розв'язання. *Вісник Академії управління МВС*. 2009. № 2. С. 63–72.

195. Кузніченко С. О. Критерії та методи оцінки ефективності державного управління органами внутрішніх справ. *Право і безпека*. 2002. № 1. С. 68–70.

196. Кузніченко С. О. Надзвичайні адміністративно-правові режими: зарубіжний досвід та українська модель: монографія. Сімферополь: Кримнавчпеддержвидав, 2009. 500 с.

197. Кузь С. В. Концепція функціональності в теорії природного права. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Серія «Право»*. 2018. № 5. С. 17.

198. Куйбіда В. Функції місцевого самоврядування в Україні: аналіз і прогноз. *Вісник УАДУ*. 2000. № 1. С. 296–302.
199. Куліш А. М. Правоохоронна система України: адміністративно-правові засади організації та функціонування: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2009. 432 с.
200. Куліш А. М. Сутність та ознаки правоохоронної діяльності. *Право і безпека*. 2005. Т. 4. № 2. С. 80–82.
201. Культенко В. П. Погляд на генезу та трансформацію концепції природного права людини в історії філософії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія*. 2002. № 42–45. С. 22–27.
202. Куріло В. І. Організаційно-правові засади надання охоронних послуг: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2002. 20 с.
203. Курінний Є. В. Окремі питання вдосконалення правового інструментарію запобігання корупції. *Вісник Академії митної служби України. Серія «Право»*. 2014. № 2 (13). С. 71–75.
204. Курінний Є. В. Предмет і об'єкт адміністративного права України: монографія. Дніпропетровськ: Ліра ЛТД, 2004. 340 с.
205. Курлянд З. Н. Професійна усталеність вчителя – основа його педагогічної майстерності. Одеса, 1995. 160 с.
206. Куц В. М. Кримінальне правопорушення: відродження забутого поняття. *Наше право*. 2012. № 5. С. 118.
207. Кучук А. М. Правовий поліцентризм як принцип наукового пізнання правових явищ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2013. Вип. 22. Т. 1. Ч. 1. С. 43–46.
208. Кучук А. М. Принципи правоохоронної діяльності: теоретичний аспект. *Молодь у юридичній науці: зб. тез доповідей Міжнар. наук. конф. молодих вчених «Треті осінні юридичні читання»*,

м. Хмельницький, 5–6 лист. 2004 р. Хмельницький: ХУУП, 2004. С. 27–28.

209. Лазур Я. В. Забезпечення прав і свобод громадян України у сфері публічного управління: адміністративно-правовий механізм: монографія. Київ: Четверта Хвиля, 2010. 284 с.

210. Ластович Д. М. До питання принципів діяльності Національної поліції, як суб'єкта надання адміністративних послуг. *Європейські перспективи*. 2015. № 6. С. 103–107.

211. Лемішко Ю. М. Деякі аспекти інформації як категорії інформаційного права. *Юрист України*. 2016. № 1–2. С. 60–64.

212. Лист Державної казначейської служби України № 15/12/12/6697. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/04/17/659511> (дата звернення: 18.03.2020).

213. Литвин Н. А., Литвин О. В. Органи Державної фіскальної служби України як суб'єкти надання адміністративних послуг. *Малий і середній бізнес (право, держава, економіка)*. 2014. № 3–4 (58–59). С. 82–88.

214. Литвиненко В. І. Зарубіжний досвід здійснення приватної детективної діяльності та його адаптація в Україні. *Наше право*. 2016. № 3. С. 83–87.

215. Ліквідувати поліцію охорони. *Асоціація українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів*. URL: http://umdpl.info/police-experts.info/legislation/police_guard/ (дата звернення: 13.01.2020).

216. Лісовська В. С. Адміністративно-правове забезпечення реалізації прав фізичних осіб-платників податків в умовах формування правової держави в Україні. *Повітряне і космічне право*. 2010. № 1. С. 40–42.

217. Лісогорова К. М. Особливості організації та діяльності правоохоронних органів УРСР у 1960–1980-х роках. *Форум права*. 2017. № 4. С. 120–125.

218. Літвінов В. І. Окремі проблеми детективної діяльності в Україні. *Всеукраїнський саміт приватних детективів*: матеріали доповідей (м. Дніпро, 30 лист. 2017 р.). Дніпро: ДДУВС, 2018. С. 92–100.

219. Ліцензійний реєстр – охорона. *Проведення заходів державного нагляду (контролю)*. URL: https://mvs.gov.ua/ua/pages/751_Provedennya_zahodiv_derzhavnogo_naglyadu_kontrolyu.htm/ (дата звернення: 16.02.2020).

220. Ліщинська О. Інтерактивні потреби особистості як чинник автономності або залежності. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2016. Вип. 3. С. 47–51.

221. Лопатин В. Н. Правовая охрана и защита права на тайну. *Юридический мир*. 1999. № 7. С. 34–42.

222. Лук'янець Д. М. Про співвідношення методу адміністративного права та методів адміністративно-правового регулювання. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2010. № 945. С. 288–291.

223. Луць Л. Сучасна українська правова наука: деякі проблеми та перспективи. *Історико-правовий часопис*. 2016. № 2 (8). С. 20–27.

224. Лученко Д. В. Місце контролю в системі адміністративно-правових форм діяльності. *Проблеми законності*. 2006. Вип. 82. С. 97–103.

225. Маврин С. П. О роли метода правового регулирования в структурировании и развитии позитивного права. *Известия высших учебных заведений. Правоведение*. 2003. № 1. С. 205–216.

226. Мазепа М. М. Правоохоронна діяльність Державної служби охорони при МВС України: поняття та зміст. *Правове життя сучасної України*: матеріали Міжнар. наук. конф. професорсько-викладацького і аспірантського складу (м. Одеса, 20–21 травня 2011 р.). Одеса, 2011. С. 36–37.

227. Мазепа М. М. Становлення та розвиток Державної служби охорони при МВС України на сучасному етапі. *Право і безпека*. 2011. № 2 (39). С. 51–55.

228. Мазепа М. М., Загуменна Ю. О. Охоронна діяльність в Україні: монографія: у 2 ч. Харків: ФОП Коваленко, 2013. Ч. 1: Державна служба охорони при МВС України. 112 с.

229. Мазур А. В. Загальні засади митного контролю: поняття, класифікація, форми. *Проблеми законності*: респ. міжвідом. наук. збір. / відп. ред. В. Я. Тацій. Харків: Нац. юрид. академія України. 2001. С. 140.

230. Мазуров В. А. Тайна: государственная, коммерческая, банковская, частной жизни. *Уголовно-правовая защита*: учебное пособие / под науч. рук. д-ра юрид. наук, проф. С. В. Землюкова. Москва: Дашков и К, 2003. 156 с.

231. Майданник О. О. Конституційні принципи діяльності Верховної Ради України по здійсненню контрольної функції. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 5. С. 98–102.

232. Маліков В. В. Адміністративно-правове регулювання забезпечення громадського порядку в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2014. Вип. 9–2 (1). С. 92–94.

233. Малютін І. А. Розвиток принципу верховенства права в контексті доктрини природного права. *Адміністративне судочинство*. 2012. № 3–4. С. 61–68.

234. Маріц Д. О. Поняття та зміст інформаційних правовідносин. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2016. № 5. С. 64–67.
235. Маруніч А. В. Захист інформації як основна складова економічної безпеки підприємства. *Управління розвитком*. 2014. № 14. С. 130–132.
236. Марущак А. І., Мельник К. С. Особливості обробки та захисту персональних даних у мережі Інтернет: європейський досвід та законодавство України. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2013. № 3. С. 19–24.
237. Марценюк О. Г. Режими доступу до інформації в системі українського права. *Юридична Україна*. 2006. № 7. С. 23–29.
238. Матвієнко О. Ціннісно-прагматичні контексти інформаційної культури особистості. *Рідна Школа*. 2004. № 10. С. 13–15.
239. Матросова В. О. Філософія виробництва як методологічна основа аналізу та оцінки економічного потенціалу промислового підприємства. *Економічний аналіз*. 2014. №16 (2). С.110–117.
240. Матюхіна Н. П. Приватний сектор безпеки США: шляхи розвитку та реалії сьогодення: монографія. Харків: Юрайт, 2013. 280 с.
241. Мацелик Т. О. Публічна адміністрація: питання понятійно-категоріального апарату. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 1. С. 135–138.
242. Мацелик Т. О. Суб'єкти адміністративного права: поняття та система: монографія. Ірпінь: Нац. університет державної податкової служби України, 2013. 342 с.
243. Мацелик Т. О. Суб'єктивне публічне право як юридичний феномен. *Підприємство, господарство, і право*. 2011. № 12. С. 3–7.

244. Меньшагин В. Д., Куринов Б. А. Научно-практический комментарий к Закону об уголовной ответственности за государственные преступления. Москва: Юридическая литература, 1961. 455 с.

245. Ми намагаємось змоделювати, проаналізувати і спрогнозувати наслідки від ухвалення законопроекту: що піде на користь, а що завдасть шкоди. Інтерв'ю із Заступником керівника Науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України Ришелюком А. М. URL: <https://rada.gov.ua/print/123129.html> (дата звернення: 22.03.2020).

246. Миколенко О. І. Публічний і приватний інтерес в адміністративному праві. *Правова держава*. 2016. № 24. С. 100–104.

247. Миколенко О. М. Об'єкт адміністративно-деліктних правовідносин в доктрині адміністративного права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2018. № 31. С. 52–54.

248. Миронюк Р. В. Адміністративно-правове регулювання надання приватних охоронних послуг: монографія. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2016. 128 с.

249. Мінка Т. П. Характеристика методу правового режиму адміністративного права. *Науковий вісник Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ*. 2010. № 3. С. 173–180.

250. Міняйло М. П. Адміністративно-правове забезпечення реалізації права громадян на звернення. Миколаїв: Іліон, 2009. 192 с.

251. Мних М. В. Організація маркетингової політики на підприємстві: навчальний посібник. Київ: Знання України, 2004. 263 с.

252. Мордовец А. С. Гарантии прав личности: понятие и классификация. Москва: Юристъ, 2000. 728 с.

253. Морозова Л. А. Теория государства и права. Москва: Юристъ, 2002. 414 с.

254. Музика А. Об'єкт злочинів, пов'язаних з наркоманією. *Право України*. 1997. № 12. С. 90.

255. Музика О. Л. Екзистенційні потреби і розвиток обдарованої особистості. *Актуальні проблеми психології*. 2015. Т. 6. Вип. 10. С. 63–77.

256. Музичук О. М. Завдання контролю за діяльністю правоохоронних органів. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2010. № 18. С. 119–125.

257. Музичук О. М. Контроль за діяльністю правоохоронних органів в Україні: монографія. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2010. 654 с.

258. Музичук О. М. Проблеми класифікації контролю за діяльністю правоохоронних органів в Україні. *Право і безпека*. 2010. № 3. С. 84–89.

259. Музичук О. М. Сучасний стан теоретичної розробки та законодавчого визначення поняття правоохоронних органів та їх переліку. *Вісник Харківськ. нац. ун-ту внутр. справ*. 2009. № 44. С. 12–21.

260. Мукшименко А. П. Адміністративно-правове забезпечення громадського контролю за дотриманням прав людини при виконанні кримінальних покарань: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2010. 20 с.

261. Мулявка Д. Г. Адміністративно-правове забезпечення приватної детективної (розшукової) діяльності. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. № 2. V.1. С. 157–160.

262. Мулявка Д. Г. Адміністративно-правове забезпечення протидії правовому нігілізму під час здійснення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності. *Наука і правоохорона*. 2017. № 3. Ч. 2. С. 156–160.

263. Мулявка Д. Г. Адміністративно-правові аспекти правового регулювання приватної детективної діяльності в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 3. С. 143–145.

264. Мулявка Д. Г. Актуальні проблеми легалізації ринку детективних послуг: адміністративно-правовий аспект. *Юридичний бюлетень*. 2019. № 10. С. 108–113.

265. Мулявка Д. Г. Взаємодія податкової міліції з іншими правоохоронними органами при розслідуванні злочинів у сфері оподаткування. *Фінансове право*. 2009. № 1 (7). С. 14–18.

266. Мулявка Д. Г. Види інформації з обмеженим доступом у діяльності суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної діяльності. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. № 1. С. 108–112.

267. Мулявка Д. Г. Гарантії здійснення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності: адміністративно-правовий аспект. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. № 4 (29). Т. 2. С. 141–143.

268. Мулявка Д. Г. Государственная антикоррупционная политика. *Право.ua*. 2014. № 1. С. 134–137.

269. Мулявка Д. Г. До питання боротьби з фіктивними підприємствами в Україні. *Фінансове право*. 2010. № 2 (12). С. 20–23.

270. Мулявка Д. Г. До питання створення національної моделі адміністративно-правового забезпечення приватної детективної діяльності. *Вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 42. Т. 2. С. 22–24.

271. Мулявка Д. Г. Концептуальні засади організації приватної детективної (розшукової) діяльності в Україні. *Міжнародні стандарти приватних розслідувань*: тези доповідей матеріали науково-практичного семінару, 26–27 жовт. 2019 р. Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. С. 42–46.

272. Мулявка Д. Г. Концептуальні засади підвищення правової культури приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2020. № 1 (41). С. 54–56.

273. Мулявка Д. Г. Концептуальні підходи до розгляду приватної детективної та недержавної охоронної діяльності як категорії наукового пізнання. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. № 5–6. С. 69–73.

274. Мулявка Д. Г. Напрями удосконалення адміністративного законодавства в сфері правового забезпечення недержавної охоронної діяльності. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. № 3 (28). Т. 2. С. 90–92.

275. Мулявка Д. Г. Об'єкт адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної діяльності. *Право і суспільство*. 2020. № 1. С. 62–66.

276. Мулявка Д. Г. Объект административно-правового обеспечения частной детективной и негосударственной охранной деятельности. *Danish Scientific Journal*. 2020. № 33. С. 16–18.

277. Мулявка Д. Г. Особливості правового статусу суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності. *Держава і право в умовах глобалізації: реалії та перспективи*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 1–2 лют. 2019 р.). Дніпро, 2019. С. 78–79.

278. Мулявка Д. Г. Понятие, формы и виды взаимодействия правоохранительных органов в противодействии совершению налоговых преступлений. *Leges et Vita*. 2011. № 8. С. 42–45.

279. Мулявка Д. Г. Проблеми вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства. *Фінансове право*. 2014. № 3. С. 65–68.

280. Мулявка Д. Г. Соціальна зумовленість правового врегулювання відносин, що виникають під час здійснення приватної детективної та

недержавної охоронної діяльності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 6. С. 300–302.

281. Мулявка Д. Г. Сутнісні ознаки недержавної правоохоронної діяльності (на прикладі приватної детективної та недержавної охоронної діяльності). *Правова позиція*. 2020. № 1 (26). С. 64–67.

282. Мулявка Д. Г. Сутність принципів приватної детективної (розшукової) діяльності. *Сучасні питання розвитку приватної детективної (розшукової) діяльності в Україні: тези доповідей матеріали наук.-практ. семінару, 24–25 січня 2020 р.* Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. С. 28–31.

283. Мулявка Д. Г. Функции административно-правового обеспечения частной детективной и негосударственной охранной деятельности. *Leges si Viata*. 2020. № 1. С. 53–56.

284. Мулявка Д. Г., Бедренко М. А. Класифікація принципів приватної детективної діяльності. *Правові новели*. 2018. № 6. С. 181–185.

285. Мулявка Д. Г., Глазков Є. О. Допустимість доказів у кримінальному судочинстві отриманих в результаті приватної детективної діяльності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. Вип. 5. С. 110–113.

286. Мулявка Д. Г., Рекуненко Т. О. Информационно-аналитическая деятельность по противодействию налоговой преступности. *Криминологический журнал Байкальского государственного университета экономики и права*. 2013. № 2. С. 140–145.

287. Мулявка Д. Г., Рекуненко Т. О. Організація захисту інформації обмеженого доступу в інформаційних ресурсах ДПС України. *Митна справа*. 2012. № 2 (80). С. 324–329.

288. Мулявка Д. Г., Самілик Г. М. Актуальні завдання забезпечення фінансово-економічної безпеки держави. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 3. С. 231–235.

289. Мулявка Д. Г., Шаймуродов Р. А. Перспективи правового регулювання категорії «професійна таємниця приватної детективної (розшукової) діяльності». *Право і суспільство*. 2018. № 6. Ч. 2. С. 198–202.

290. Мулявка Д. Г., Шилле Д. А. Поняття та ознаки приватної детективної (розшукової) діяльності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 2. С. 345–347.

291. Мулявка Д. Г., Шилле О. О. Зміст правового статусу суб'єктів оперативно-розшукової діяльності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 4. С. 425–427.

292. Мулявка Д. Г., Шопина І. М., Гречанюк С. К., Федчишина В. В., Совершенствование социального контроля как направления предупреждения преступности. *Всероссийский криминологический журнал*. 2019. Т. 13. № 3. С. 47–54.

293. Мулявка Д. Г., Шопіна І. М., Бедренко М. А. Принципи приватної детективної (розшукової) діяльності: монографія. Київ: Видавництво Людмила, 2019. 88 с.

294. Мулявка Д. Г., Шопіна І. М., Шаймуродов Р. А. Професійна таємниця результатів приватної детективної (розшукової) діяльності: монографія. Київ: Видавництво Людмила, 2019. 96 с.

295. Мулявка Д. Г., Шопіна І. М., Шилле Д. А. Правове регулювання приватної детективної (розшукової) діяльності у зарубіжних державах: монографія. Київ: Видавництво Людмила, 2019. 100 с.

296. Мулявка Д. Г., Шопіна І. М., Шилле О. О. Правовий статус суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності: монографія. Київ: Видавництво Людмила, 2019. 108 с.

297. Муніципальна варта Києва. URL: <https://www.facebook.com/MunicipalnaVarta/> (дата звернення: 25.02.2020).

298. Муніципальна варта склала протокол: на якій підставі вона діє. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/166239-munitsipalna-varta-sklala-protokol-na-yakiy-pidstavi-vona-diye> (дата звернення: 15.03.2020).

299. Муніципальне право України: підручник / В. Ф. Погорілко та ін.; за ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького. Київ: Юрінком Інтер, 2001. 352 с.

300. Настюк В. Я., Белєвцева В. В. Загальноправова характеристика адміністративної відповідальності за інформаційні правопорушення. *Інформація і право*. 2013. № 1. С. 151–157.

301. Науково-практичний коментар Закону України «Про доступ до публічної інформації» / за ред. А. Шевченка. Київ: Центр суспільних медіа, 2012. 336 с.

302. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення / Петков С. В. та ін. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 792 с.

303. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 528 с.

304. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ: Канон, А.С.К., 2001. 766 с.

305. Національна доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2018 році: схвалено рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 29.03.2019 р. № 885. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/Natsdopovid-2018.pdf>. (дата звернення: 05.02.2020).

306. Ней Н. С. Системний та діалектичний методи пізнання управлінських властивостей права. *Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство*. 2003. Вип. 180. С. 25–30.

307. Нерсисянц В. С. Философия права: учебник для вузов. Москва: Инфра-М, 1997. 652 с.

308. Нижник Н. Питання вдосконалення адміністративно-правового регулювання соціальної сфери. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 4. С. 246–252.

309. Нікітенко О. І. Адміністративно-правове регулювання у сфері забезпечення внутрішньої безпеки держави правоохоронними органами. *Право і суспільство*. 2015. № 4. С. 90–94.

310. Нікітенко О. І. Правоохоронна діяльність щодо забезпечення внутрішньої безпеки держави. *Право і суспільство*. 2015. № 3. С. 98–101.

311. Новицька Н. Б. Адміністративна відповідальність за правопорушення в сфері захисту суспільної моралі. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2012. № 4. С. 59–64.

312. Новицький А. М. Правове забезпечення взаємодії державних інформаційних ресурсів. *Правова інформатика*. 2010. № 2. С. 17–22.

313. Новицький А. М. Феномен «інформаційного суспільства» як об'єкт наукового дослідження. *Інформація і право*. 2011. № 1. С. 25–29.

314. Нор В., Грищук В., Кир'яков В. Недержавна правоохоронна діяльність (правова концепція). *Право України*. 1992. № 2. С. 23–25.

315. Носік Ю. В. Суб'єкти права на комерційну таємницю в Україні. *Молодь у юридичній науці: зб. тез Міжнар. наук. конф. молодих вчених «Четверті осінні юридичні читання» (21–22 жовтня 2005 р.): у 3-х ч.: Ч. 2: Приватно-правові науки*. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2005. С. 216–219.

316. Носік Ю. В. Юридичне значення ознак комерційної таємниці. *Приватно-правовий метод регулювання суспільних відносин: стан та перспективи розвитку: зб. тез Міжнар. наук. конф. студентів та*

аспірантів (25–26 лист. 2005 р.). Київ–Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2005. С. 266–268.

317. Носік Ю. Міжнародно-правова охорона комерційної таємниці. *Право України*. 2004. № 11. С. 131–135.

318. Нургалеева Л. В. Мультирациональное и трансверсальное. Проекция коммуникативной онтологии. *Вестник Томского государственного университета. Философия. Социология. Политология*. 2013. № 4 (24). С. 117–123.

319. Образцова І. О. Принципи бюджетного права. *Право і безпека*. 2012. № 5. С. 87–92.

320. Огречук Г. О. Добровільність та конфіденційність як основоположні принципи медіації. *Наше право*. 2014. № 1. С. 177–183.

321. Ольховський Є. Б. Громадська безпека – об'єкт адміністративно-правової охорони, її соціально-правова характеристика. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. Донецьк: ДІВС, 2002. С. 72–77.

322. Онопрієнко С. Г. Правове забезпечення інформаційної культури в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Тернопіль, 2017. 219 с.

323. Оперативно-розыскная деятельность: учебник / под ред. К. К. Горяинова и др. Москва: ИНФРА-М, 2004. 848 с.

324. Органи державної влади в Україні: структура, функції та перспективи розвитку: навчальний посібник / за заг. ред. Н. Р. Нижник. Київ: НІЧЛАВА, 2003. 288 с.

325. Організаційно-правові засади професійної підготовки персоналу органів внутрішніх справ України: наук.-практ. посібник / В. С. Венедіктов та ін. Харків: Нац. університет внутр. справ, 2003. 212 с.

326. Ортинський В. Новітні методи дослідження адміністративно-правових явищ. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2014. № 782. С. 5–9.

327. Остапович В. П. Поняття охоронної діяльності суб'єктів господарювання. *Наука і правоохорона*. 2013. № 1. С. 56–59.

328. Охоронні фірми Києва та України. URL: <https://www.pult-ohrana.kiev.ua/uk/охоронні-фірми-києва-та-україни/> (дата звернення: 21.02.2020).

329. Панова І. В. Контрольна діяльність обласних державних адміністрацій у сфері фінансів та бюджету: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2005. 20 с.

330. Панова І. В. Фактори, що впливають на утворення системи інформаційного права та формування її змісту. *Інформація і право*. 2018. № 3. С. 9–15.

331. Параниця С. П., Польшун О. І. Організаційні основи дій приватних детективів під час надання допомоги в розшуковій діяльності. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2019. № 3 (65). С. 185–190.

332. Перелік питань для проведення заходів державного нагляду (контролю). Сфера державного нагляду (контролю) – охоронна діяльність *Проведення заходів державного нагляду (контролю)*. URL: https://mvs.gov.ua/ua/pages/751_Provedennya_zahodiv_derzhavnogo_naglyadu_kontrolyu.htm/ (дата звернення: 26.02.2020).

333. Перерва Ю. М. Законодавча техніка як особливий елемент методології законодавчого процесу. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2014. № 3. С. 227–229.

334. Петров С. В. Адміністративно-господарське право як підгалузь адміністративного права України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2013. 417 с.

335. Петров Є. В. Від господарських до адміністративно-господарських правовідносин: деякі аспекти становлення наукової концепції. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2011. № 4 (47). С. 167–173.

336. Петров Є. В. До питання взаємоузгодження систем адміністративно-господарського права та системи адміністративно-господарського законодавства. *Форум права*. 2012. № 1. С. 760–766.

337. Петров Є. В. Феноменологія адміністративно-господарського права України: монографія. Харків: Діса плюс, 2012. 392 с.

338. Петровський П. М. Філософська методологія і проблеми продукування української дійсності. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2008. Вип. 68. С. 174–183.

339. Петрухин И. Л. Личная жизнь: пределы вмешательства. Москва: Юридическая литература, 1989. 192 с.

340. Петрушенко В. Гуманітарне пізнання: сучасний статус та парадигмальні зміщення. *Науковий вісник Чернівецького університету. Філософія*. 2013. Вип. 663–664. С. 3–9.

341. Петков С. В. Предмет адміністративного права – константа в процесі трансформації суспільно-політичних відносин. *Публічне право*. 2016. № 1. С. 35–42.

342. Піцикевич В. В. Механізм адміністративно-правового регулювання. *Юридическая наука в XXI веке: перспективные и приоритетные направления исследований*: матер. Междунар. научно-практ. конф. (м. Симферополь, 13–14 сент. 2013 г.). Симферополь, 2013. С. 90–94.

343. Платон. Законы: в 3 т. Москва: Мысль, 1972. Т. 3. Ч. 2. С. 83–470.

344. Погорелова З. О. Законодавчий процес в Україні: проблеми теорії і практики: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2004. 18 с.

345. Погребняк С. Загальні принципи права як джерело права. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 1 (64). С. 14–25.

346. Положай К. І. Деякі питання запровадження інституту приватних детективів в Україні. *Всеукраїнський самміт приватних детективів*: матеріали доповідей (м. Дніпро, 30 лист. 2017 р.). Дніпро: ДДУВС, 2018. С. 179–183.

347. Поляков А. В. Общая теория права: курс лекций. Санкт-Петербург: Питер, 2001. 845 с.

348. Полянничко А. О. Принципи права: сучасний загальнотеоретичний погляд. *Університетські наукові записки*. 2013. № 3. С. 55–60.

349. Попов С. М. Наукова парадигма суб'єкт-суб'єктного управління в умовах сучасного континууму. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2010. № 43. С. 166–175.

350. Попович Є. М. Функціонування органів прокуратури України відповідно до європейських стандартів. *Юридична наука і практика*. 2011. № 1. С. 19–23.

351. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 20.02.2019 р., судова справа № 522/3665/17, адміністративне провадження № К/9901/38991/18. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/80167902?fbclid=IwAR1P1GAdRY-QUAmEjmAeLYM-7w1dyTH2NXn9eeGm5cX7kMqcp_nfzVOpiKk (дата звернення: 08.01.2020).

352. Постанова Долинського районного суду Кіровоградської області від 01.12.2011 р., судова справа № 3-907/11. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/19579963> (дата звернення: 08.01.2020).

353. Постанова Сумського районного суду Сумської області від 26.04.2011 р., судова справа № 3-555\2011 р. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/15428276> (дата звернення: 08.01.2020).

354. Постанова Франківського районного суду м. Львова від 06.03.2020 р., судова справа № 465/221/20. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88634819> (дата звернення: 17.03.2020).

355. Постолюк С. О. Проблемні питання адміністративно-правового статусу суб'єктів недержавної правоохоронної діяльності. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. № 71. С. 120–125.

356. Починок Б. Гуманітарно-епістемний ідеал як чинник людиномірної ідентифікації науки. *Науковий вісник Чернівецького університету: Філософія*. 2010. Вип. 534–535. С. 3–6.

357. Пояснювальна записка до проєкту Закону про муніципальну варту від 18.05.2015 р. № 2890. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55192 (дата звернення: 21.11.2019).

358. Пояснювальна записка до проєкту Закону про приватну детективну (розшукову) діяльність від 08.02.2019 р. № 10024. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=65453&pf35401=483545> (дата звернення 11.04.2019).

359. Пояснювальна записка до проєкту Закону про приватну детективну (розшукову) діяльність від 28.12.2015 р. № 3726. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57580 (дата звернення: 21.11.2019).

360. Пояснювальна записка до проєкту Закону про приватну детективну (розшукову) діяльність від 02.09.2019 р. № 1228. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=1228&skl=10 (дата звернення: 21.11.2019).

361. Пояснювальна записка до проєкту Закону про приватну детективну діяльність від 04.02.2020 р. № 3010. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68051 (дата звернення: 03.03.2020).

362. Приватне підприємство «Гал-безпека». URL: <https://gal-security.com/index.php/training-of-guards.html> (дата звернення: 21.09.2019).

363. Припутень Д. С. Взаємодія приватних охоронних структур з правоохоронними органами та громадськістю у сфері забезпечення безпеки фізичних осіб та охорони права власності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 30. Т. 2. С. 65–68.

364. Присяжнюк І. І. Розголошення як суспільно небезпечне діяння, що порушує право людини на охорону приватного життя. *Протидія злочинності: теорія та практика: матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. (19 жовт. 2016 р.)*. Київ: НАПУ, 2016. С. 470–472.

365. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282.

366. Про адміністративну процедуру: проєкт Закону України. URL: https://sud.ua/ru/news/publication/168617-kabmin-odobrit-zakonoprojekt-ob-administrativnoy-protsedure-dokument?fbclid=IwAR0zKTfZXjBjqFNzHgoX5jAsPrl4Uiz_EwBT1ALqCO_rfOzCniSM-9maoII (дата звернення: 14.01.2020).

367. Про Державний бюджет України на 2019 рік: Закон України від 23.11.2018 р. № 2629-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 50. Ст. 400.

368. Про Державний бюджет України на 2020 рік: Закон України від 14.11.2019 р. № 294-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 5. Ст. 31.

369. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 р. № 3781-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 11. Ст. 50.

370. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 р. № 3855-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 16. Ст. 93.

371. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314.

372. Про засади державної політики України в галузі прав людини: постанова Верховної Ради України від 17.06.1999 р. № 757-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 35. Ст. 303.

373. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 07.04.2011 р. № 3206-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 40. Ст. 404.

374. Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю: наказ Служби безпеки України від 12.08.2005 р. № 440. *Офіційний вісник України*. 2005. № 34. Ст. 2089.

375. Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи: наказ Міністерства юстиції України від 24.04.2017 р. № 1395/5. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS29196.html (дата звернення: 23.05.2019).

376. Про затвердження Положення про Національну поліцію: постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 р. № 877. *Офіційний вісник України*. 2015. № 89. Ст. 2971.

377. Про затвердження Положення про патрульну службу Міністерства внутрішніх справ: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 02.07.2015 р. № 796. *Офіційний вісник України*. 2015. № 54. Ст. 1767.

378. Про затвердження Правил застосування спеціальних засобів при охороні громадського порядку: постанова Кабінету Міністрів України від 27.02.1991 р. № 49. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/49-91-%D0%BF> (дата звернення: 06.08.2019).

379. Про затвердження Річного плану проведення заходів державного нагляду (контролю) Міністерством внутрішніх справ України на 2020 рік: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21.11.2019 р. № 966. URL: https://mvs.gov.ua/ua/pages/6749_Nakaz_MVS__966_vid_21112019_Pro_zatverdzhennya_Richnogo_planu_provedennya_zahodiv_derzhavnogo_naglyadu_kontrolyu_Ministerstvom_vnutrishnih_sprav_Ukraini_na_2020_rik.htm (дата звернення: 03.02.2020).

380. Про затвердження складових галузевих стандартів вищої освіти з напрямку 0504 «Туризм»: наказ Міністерства освіти і науки України від 14.06.2004 р. № 47. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0863-04/ed20040720/find?text=%CE%F0%E3%E0%ED%B3%E7%E0%F6%B3%F> F (дата звернення: 03.02.2020).

381. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 р. № 236/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 36. Ст. 164.

382. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 34. Ст. 481.

383. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. Ст. 256.

384. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.

385. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 р. № 222-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 23. Ст. 158.

386. Про міліцію: Закон України від 20.12.1990 р. № 565-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 4. Ст. 21.

387. Про Національну поліцію: Закон України 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

388. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 р. № 1932-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 9. Ст. 106.

389. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303.

390. Про організацію службової діяльності поліції охорони з питань забезпечення фізичної охорони об'єктів: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.07.2017 р. № 577. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0989-17> (дата звернення: 03.02.2020).

391. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. Ст. 380.

392. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 39. Ст. 351.

393. Про охоронну діяльність: Закон України від 22.03.2012 р. № 4616-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 2. Ст. 8.

394. Про прийняття за основу проекту Закону України про приватну детективну діяльність: постанова Верховної Ради України від 12.01.2005 р. № 2323-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2323-IV> (дата звернення: 21.04.2019).

395. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 р. № 1861-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 14–15, № 16–17. Ст. 133.

396. Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності: Закон України від 01.12.2005 р. № 3164-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 12. Ст. 101.

397. Про судову практику розгляду справ про оскарження нотаріальних дій або відмову в їх вчиненні: лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 07.02.2014 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VRR00137> (дата звернення: 17.10.2019).

398. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України від 22.06.2000 р. № 1835-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 40. Ст. 338.

399. Проект Закону про приватну детективну (розшукову) діяльність від 13.12.2012 р. № 1093. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45071 (дата звернення: 12.05.2019).

400. Проект Закону про приватну детективну діяльність від 01.07.2004 р. № 5380-1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=18584 (дата звернення: 13.12.2018).

401. Проект Закону про приватну детективну діяльність від 05.04.2000 р. № 5237. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=8121 (дата звернення: 05.12.2019).

402. Проект Закону про приватну детективну діяльність від 07.04.2004 р. № 5380. URL:

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=5380&skl=5 (дата звернення: 12.05.2019).

403. Проект Закону про приватну детективну діяльність від 25.02.2008 р. № 2120. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=31814 (дата звернення: 21.12.2018).

404. Пропозиції Президента України до Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 28.12.2015 р. № 3726. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57580 (дата звернення 12.05.2019).

405. Психологія: підручник / за ред. І. Ф. Прокопенка. Харків: Фоліо, 2012. 863 с.

406. Пунда О. Приватна охоронна та детективна діяльність (перспективи правового регулювання). *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2009. № 48. С. 151–159.

407. Пустовіт Ю. Ю. Система принципів бюджетного права України. *Фінансове право*. 2012. № 4. С. 37–40.

408. Пухтецька А. А. Поняття та принципи європейського адміністративного права. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2012. Т. 129. С. 78–81.

409. Рабінович С. П. Взаємозв'язки природного та позитивного права: методологічні засади дослідження. *Проблеми філософії права*. 2008–2009. Т. VI–VII. С. 64–72.

410. Рахновський Є. А. Вам потрібен легальний приватний детектив? *Віче*. 2007. № 17. С. 50–51.

411. Резолюція Генеральної Ассамблеї ООН от 25 сентября 2015 года. URL: <https://documents-dds->

ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/92/PDF/N1529192.pdf?OpenElement
(дата звернення: 03.01.2019).

412. Рибалка О. В. Участь приватного детектива (детективного агентства) у збиранні доказів стороною захисту. *Право і суспільство*. 2017. № 1. С. 259–263.

413. Рибка Н. М. Історико-філософські аспекти поняття діяльності. Наукове пізнання: методологія та технологія. *Філософія*. 2013. № 1. С. 139–144.

414. Риженко І. М. Приватна детективна діяльність в Україні в контексті реалізації права на особисте життя. *Митна справа*. 2013. № 1. Ч. 2. Кн. 2 (85). С. 385–389.

415. Риндюк В. І. Законодавча техніка: поняття, форми, види, реалізація в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2008. 206 с.

416. Рівень довіри до суспільних інститутів та електоральні орієнтації громадян України. URL: <http://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/riven-doviry-do-suspilnykh-instytutiv-ta-elektoralni-orientatsii-gromadian-ukrainy> (дата звернення: 18.04.2019).

417. Рішення Конституційного Суду України від 20.01.2012 р. № 2-рп/2012 у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2012. № 2. С. 14.

418. Рішення Конституційного Суду України у справі щодо офіційного тлумачення статей 3, 23, 31, 47, 48 Закону України «Про інформацію» та статті 12 Закону України «Про прокуратуру» (справа К.Г. Устименка). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-97> (дата звернення: 23.06.2019).

419. Розвиток публічного права в Україні (доповідь за 2009–2010 роки) / за заг. ред. Н. В. Александрової, І. Б. Коліушка. Київ: Конус-ІО, 2011. 726 с.

420. Рокальський В. П. Державна служба охорони – історія і сучасність. *Правова наука – на службі практики*: матеріали наук.-практ. конф. (м. Луганськ, 18 квіт. 2010 р.). Луганськ, 2010. С. 56–59.

421. Романенко Є. Відкритість та прозорість як структурні рівні транспарентності державного управління та їх комунікативні функції. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2014. С. 17–31.

422. Романов В. В., Медников Р. Л. Мякотина А. В. Соціологія права: краткий курс. Москва: Окей-книга, 2009. 106 с.

423. Ромашкін С. В. Визначення права школою природного права. *Правова держава*. 2005. № 8. С. 24–28.

424. Ромашов Р. А. Теория государства и права. Краткий курс. 2-е изд. Санкт-Петербург: Питер, 2010. 304 с.

425. Руденкин В. Н. Доверие к государственным и общественным институтам как условие гражданской самоорганизации. *Вестник Уральского института экономики, управления и права*. 2015. № 1. С. 52–59.

426. Рябченко О. П. Проблемні питання розвитку сучасної доктрини адміністративного права і процесу. *Юрист України*. 2011. № 1 (14). С. 5–10.

427. Рябченко О. П. Судові гарантії законності управлінської та правоохоронної діяльності в сфері оподаткування. *Правове регулювання управлінської та правоохоронної діяльності у сфері оподаткування*: колективна монографія / Держ. фіскальна служба України; під ред. О. П. Рябченко. Харків: Панов, 2016. С. 269–285.

428. Рябченко О. П., Харченко С. В. Принципи адміністративного судочинства. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2018. Вип. 1–2. С. 51–54.

429. Савенко М. М. Міжнародний досвід організації економічної безпеки підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 4. С. 60–63.

430. Савченко Л. А. Правові проблеми фінансового контролю в Україні: монографія. Ірпінь: Акад. держ. податк. служби України, 2001. 407 с.

431. Савченко Л. А. Правовые основы финансового контроля: науч. пособие. Киев: Юринком Интер, 2008. 504 с.

432. Саєнко С. І. Принципи тлумачення норм адміністративного права. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 3. С. 127–130.

433. Самойленко А. О. Легалізація детективної діяльності – необхідність часу? *Детективная деятельность в Украине: проблемы и перспективы*: матеріали междунар. науч.-практ. конф. (25–26 янв. 2013 г.). Харків: Право, 2013. С. 86–87.

434. Сачаво А. Г. Адміністративно-правові основи діяльності приватних охоронних структур та їх взаємодія з ОВС України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2004. 18 с.

435. Сачаво А. Приватні охоронні структури – суб'єкти забезпечення охорони прав фізичних і юридичних осіб. *Право України*. 2003. № 11. С. 29–32.

436. Свириденко В. М. Заходи вдосконалення правового регулювання податкових відносин. *Фінансове право в XXI столітті: здобутки та перспективи*: зб. наук. праць за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф., 4–7 жовт. 2011 р. Київ: Алтера, 2011. Ч. II. С. 262–265.

437. Сенюта С. Я. Предмет правового регулювання телекомунікацій за законодавством України. *Вісник Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2011. № 945. Вип. 9. С. 148–154.

438. Сервецький І. Принципи ОРД як основоположні фундаментальні засади розбудови розшукового права – самостійної галузі юридичної науки. *Вісник Академії управління МВС*. 2008. № 4. С. 47–58.

439. Сердюк В. В. Верховний Суд України в системі розподілу функцій влади: монографія. Київ: Істина, 2007. 232 с.

440. Сердюк В. В. Територіальність як принцип побудови системи судів загальної юрисдикції: нові підходи до реалізації. *Вісник Академії адвокатури України*. 2015. № 2. С. 161–169.

441. Сердюк Є. В. Проблеми у сфері адміністративно-правового забезпечення виборчих прав громадян України. *Митна справа*. 2012. № 2. С. 105–108.

442. Сидоренко С. М., Шаповал В. І. Експертна оцінка стану та доцільності діяльності Державної служби охорони при МВС України. *Реформування органів внутрішніх справ / колектив авторів; упоряд. Є. Ю. Захаров; ГО «Харківська правозахисна група»*. Харків: Права людини, 2016. С. 228–232.

443. Синьов О. В. Культурні права і свободи громадян як об'єкт адміністративного проступку. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2011. № 15. С. 91–95.

444. Ситар І. М. Поняття функцій права та їх класифікація. *Вісник Львівського інституту внутрішніх справ*. 2002. № 1. С. 49–58.

445. Скакун О. Ф. Теория государства и права: учебник. Харьков: Консум; Университет внутренних дел, 2000. 704 с.

446. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: підручник. Київ: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. 520 с.

447. Скориніна О. Вплив когнітивного стилю на особливості пам'яті. *Психологія і суспільство*. 2001. № 4 (6). С. 145–149.

448. Скрипнюк В. М. Правоохоронна діяльність у системі органів державної влади. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2001. Вип. 1. С. 8–16.

449. Сливка М. М. Взаємодія суб'єктів охорони навколишнього природного середовища (адміністративно-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2019. 214 с.

450. Словарь – справочник по праву / сост. Никитин А. Ф. Москва: Акалис, 1995. 140 с.

451. Словник термінів і понять, що вживаються у чинних нормативно-правових актах України / уклад. О. В. Богачова та ін. Київ: Оріяни, 1999. 502 с.

452. Смерницький Д. В. Адміністративно-правове регулювання реєстрації та обліку науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій. *Сучасна спеціальна техніка*. 2013. № 3. С. 92–101.

453. Соболев Є. Ю. Адміністративно-правове регулювання діяльності публічної адміністрації щодо реалізації та захисту прав і свобод інвалідів. *Право та державне управління*. 2014. № 1–2. С. 68–72.

454. Советское уголовное право: Часть Особенная: учебник / под ред. М. И. Ковалева. Москва: Юридическая литература, 1983. 344 с.

455. Соколенко О. Л. Поняття та ознаки правоохоронної функції держави як основи правоохоронної діяльності. *Форум права*. 2012. № 4. С. 847–852.

456. Сокурянська Л. Г. Суб'єкт помер!? Хай живе суб'єкт! Соціологія у пошуках втраченого суб'єкта. *Вісник Львівського університету. Серія соціологічна*. 2008. № 2. С. 18–30.

457. Соловйов В., Береза О. Сучасний стан та особливості корупційних проявів у правоохоронних органах України. *Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України*. 2012. № 3. С. 90–97.

458. Соломяна А. В. Детективна діяльність: особливості запобіжного впливу на злочинність. *Новітні кримінально-правові дослідження – 2016*: зб. наук. пр. / відп. ред. О. В. Козаченко. Миколаїв: Іліон, 2016. С. 120–123.

459. Соляник К. Здійснення виконавчими органами місцевих рад функцій органів виконавчої влади. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 2. С. 74–76.

460. Сотник О. Поліція охорони є окремим бізнесом, від якого держава втрачає дуже багато коштів платників податків. URL: <http://security-ua.com/component/k2/itemlist/tag/ncMHUMA%20охраHbi?lang=ru&limitstart=0> (дата звернення: 14.08.2019).

461. Соціологія права: підручник / за заг. ред. Л. М. Герасіної, М. І. Панова. Київ, 2003. 398 с.

462. Степнов С. Особенности частной детективной деятельности в Китае, Латвии и Молдове. *Мир безопасности*. 2008. № 8/177. С. 46–50.

463. Стеценко В. Ю. Адміністративно-правове забезпечення запровадження в Україні обов'язкового медичного страхування: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2010. 40 с.

464. Стеценко В. Ю. Предмет, метод і система медичного права. *Медичне право України: проблеми становлення та розвитку*: матеріали I Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Львів, 12–20 квіт. 2007 р.). Львів, 2007. С. 19–20.

465. Стеценко С. Г. Виконавча влада та роль Конституції України в організації її діяльності. *Юридична наука і практика*. 2011. № 2. С. 67–72.

466. Стеценко С. Г. Сучасний погляд на предмет адміністративного права. *Публічне право*. 2016. № 1. С. 20–26.

467. Стрельцов Є. Л. Об'єкт і кваліфікація злочинів. Проблеми юридичної кваліфікації (теорія і практика застосування). *Вісник Академії адвокатури України*. 2010. № 1 (17). С. 15–28.

468. Субіна Т. Поняття і сутність інформації у просторі держави. *Науковий вісник Національної академії ДПС України*. 2004. № 4 (26). С. 210–211.

469. Судебные и правоохранительные органы Украины: учебник для вузов МВД Украины / А. М. Бандурка и др. Харьков: Университет внутренних дел, 1999. 350 с.

470. Сырых В. М. Материалистическая теория права: избранное. Москва: РАП, 2011. 302 с.

471. Талонпойка В., Шабалин В. Право на тайну. *Гражданская защита*. 1999. № 4. С. 32–36.

472. Тарасов С., Шопіна І. Корупційні ризики, які впливають на боєздатність військових частин Збройних Сил України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2017. № 4/2 (52). С. 47–52.

473. Тард Г. Преступник и толпа / пер. с франц. Н. Полянского. Москва: Алгоритм, 2016. 430 с.

474. Таций В. М. Чинники, що забезпечують особистості відчуття психологічної захищеності. *Наука і освіта*. 2013. № 1–2. С. 96–100.

475. Теличкін О. О. Правоохоронна діяльність у сфері забезпечення міжнародного миру і безпеки: організаційно-правові засади: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2004. 428 с.

476. Теорія та практика правоохоронної діяльності органів внутрішніх справ України: навчальний посібник / за заг.ред. М. І. Іншина та В. І. Олефіра. Київ: Хай-тек прес, 2012. 1192 с.

477. Титикало Р. С. Захисна функція юридичної допомоги в адміністративно-деліктному процесі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2009. 18 с.

478. Ткаченко Є. В. Загальні принципи права в правовій системі Європейського Союзу. *Університетські наукові записки*. 2009. № 1. С. 323–330.

479. Товкун Л. В. Принципи податкового права і податкова політика. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2013. Вип. 25. С. 150–158.

480. Троханенко І. І. Правові засади та контроль за діяльністю міліції з боку органів виконавчої влади. *Юриспруденція: теорія і практика*. 2009. № 12 (62). С. 37–40.

481. Троханенко І. І. Сутність та призначення державного контролю у демократичному суспільстві. *Держава і право*. 2009. № 43. С. 286–291.

482. Угровецький О. П. Організаційно-правові засади охоронної діяльності Державної служби охорони при МВС України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2004. 200 с.

483. Угровецький О. П. Організаційно-правові засади охоронної діяльності Державної служби охорони при МВС України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2004. 21 с.

484. Улятовская Е. А. Подготовка будущих учителей по активизации самостоятельной познавательной деятельности младших школьников: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Измаил, 1998. 21 с.

485. Ухвала Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 08.04.2019 р., судова справа № 185/2460/20. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88658060> (дата звернення: 09.01.2020).

486. Училище професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ України / за ред. М. І. Іншина, О. М. Музичука. Харків: Титул, 2007. 320 с.

487. Фатьянов А. А. Концептуальные основы обеспечения безопасности на современной этапе. *Безопасность информационных технологий*. 1999. № 10. С. 24–29.

488. Фесенко Є. Цінності як об'єкт злочину. *Право України*. 1999. № 6. С. 75–78.

489. Философский словарь / под ред. И. Т. Фролова. Москва: Политиздат, 1981. 445 с.

490. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін. Київ: Абрис, 2002. 786 с.

491. Фомін П. П. До питання про принципи адміністративного права. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2013. Вип. 4. С. 264–268.

492. Француз А. Й. Складні адміністративні системи: організаційно-правові засади управління: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2000. 198 с.

493. Харитонов Є. О. Принципи цивільного права України: до постановки проблеми. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. Вип. 38. С. 7–13.

494. Харченко В. Ф. Зміст поняття функцій органів виконавчої влади. *Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики* / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ: Факт, 2003. С. 104–108.

495. Хаустова М. Суб'єкт права як елемент правової системи суспільства. *Вісник Академії правових наук України*. 2009. № 3. С. 29–38.

496. Хмеленко В. В. Система принципів оперативно-розшукового запобігання злочинам. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 4 (89). С. 367–373.

497. Хорт І. В. Правове регулювання діяльності суб'єктів охоронної діяльності та шляхи його удосконалення. *Наукові праці МАУП*. 2013. № 3 (38). С. 105–109.

498. Христинченко Н. Адміністративно-правове регулювання державного управління нормотворчою діяльністю. *Вісник Академії управління МВС*. 2010. № 3 (15). С. 19–24.

499. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.

500. Цивільний контроль за діяльністю міліції: організаційно-правові питання: наук.-практ. посібник / за заг. ред. М. І. Іншина, О. М. Музичука. Харків: Харківський нац. університет внутр. справ, 2007. 206 с.

501. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–41, 42. Ст. 492.

502. Циганов О. Г. Правоохоронна діяльність та правоохоронні органи: сучасні підходи до визначення сутності й змісту. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2015. Вип. 3. С. 314–323.

503. Чабайовський Т. В. Підстави та межі кримінально-процесуального втручання в особисте життя громадян: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2012. 16 с.

504. Чайка І. О. Приватна детективна діяльність: зарубіжний досвід. *Всеукраїнський самміт приватних детективів: матеріали доповідей* (м. Дніпро, 30 лист. 2017 р.). Дніпро: ДДУВС, 2018. С. 221–225.

505. Черков В. О., Попов П. О. Приватна детективна діяльність в розвинутих країнах світу. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2010. № 2. С. 248–259.

506. Четвериков В. С. Административное право: учебник. Москва: Эксмо, 2010. 608 с.

507. Чеховська І. В. Формування моделі державної сімейної політики в Україні: теоретико-методологічний аспект. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. 2010. № 4 (51). С. 135–141.

508. Чирик С. В. Правові принципи діяльності Національної поліції України. *Інформація і право*. 2015. № 3. С. 123–127.

509. Чистоклетов Л. Г. Особливості правоохоронної діяльності у сфері адміністративно-правового забезпечення безпеки суб'єктів господарювання. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2013. № 2. С. 217–224.

510. Чистоклетов Л. Г. Теоретичне обґрунтування передумов розвитку недержавної правоохоронної діяльності в сфері адміністративно-правового забезпечення безпеки функціонування господарюючих суб'єктів. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2013. № 10. С. 331–335.

511. Чишко К. О. Поняття громадської безпеки та її зв'язок з категорією громадського порядку в адміністративно-деліктному законодавстві. *Журнал східноєвропейського права*. 2015. № 21. С. 137–143.

512. Чуприна Ю. Ю. Адміністративно-правові методи правового регулювання: сутність та зміст: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2016. 216 с.

513. Шаповал Р. В. Адміністративно-правове регулювання фінансово-господарської діяльності навчальних закладів України. *Право і суспільство*. 2011. № 2. С. 153–159.

514. Шатковська І. В. Лікарська таємниця: загальні правові засади. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2009. № 2. С. 46–50.

515. Шебанова А. Право и труд молодежи. Москва: Юридическая литература, 1973. 223 с.

516. Шевченко Л. В. Правові засоби забезпечення цивільного захисту населення. *Юридичний часопис*. 2011. № 2 (2). С. 69–76.

517. Шевчук А. В. Готування до злочину та особливості відповідальності за готування. *Актуальні проблеми держави і права*. Одеса: «Юридична література», 2001. Вип. 11. С. 536–544.

518. Шевчук Р. М. Методологія наукового пізнання: від явища до сутності. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2016. № 1. № 31–45.

519. Шелухін О. М. Правове регулювання надання послуг у сфері забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання (на прикладі недержавних підприємств). *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 1. С. 263–275.

520. Шемелін Д. А. Метод адміністративного права: актуальність та розробленість теми. *Часопис Київського університету права*. 2007. № 2. С. 83–88.

521. Шестак С. В. Недержавний контроль за діяльністю міліції: теоретико-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2009. 199 с.

522. Шиханцов Г. Г. Криминология: учебник для ВУЗов. Минск: Изд-во Гревцова. 295 с.

523. Шиян А. Г. Співвідношення оперативно-розшукової і приватної детективної діяльності. *Всеукраїнський саміт приватних детективів: матеріали доповідей* (м. Дніпро, 30 лист. 2017 р.). Дніпро: ДДУВС, 2018. С. 259–263.

524. Шмігельська Н. О. Адміністративно-правове регулювання профілактики правопорушень у сфері економіки): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2016. 173 с.

525. Шопіна І. Вплив соціально-правового захисту слідчих ОВС України на успішність їх професійної діяльності. *Актуальні проблеми держави та права*. 2000. Вип. 9. С. 201–204.

526. Шопіна І. М. «Запозичена праця»: перспективи правового регулювання. *Форум права*. 2006. № 3. С. 129–135.

527. Шопіна І. М. Адміністративно-правове регулювання управління органами внутрішніх справ України: монографія. Київ: Леся, 2011. 426 с.

528. Шопіна І. М. Підходи до розуміння мети правового регулювання. *Право і суспільство*. 2011. № 7. С. 45–49.

529. Шопіна І. М. Поняття адміністративно-правового забезпечення як одна із базових категорій адміністративного права. *Правові засади організації та здійснення публічної влади: зб. тез III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова* (м. Хмельницький, 28 лют. – 2 бер. 2020 р.). Хмельницький, 2020. С. 458–461.

530. Шопіна І. М. Феномен адміністративно-правового забезпечення в адміністративному праві України. *Наука і правоохорона*. 2018. № 4. С. 141–145.

531. Шопіна І. М. Щодо концептуальних підходів до визначення поняття правового регулювання. *Форум права*. 2011. № 2. С. 1055–1061.

532. Шпенюв Д. Ю. Адміністративно-правове регулювання притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності за законодавством України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 73. С. 66–71.

533. Щербаківа Ю. В. Філософія. Москва: ИТАР, 2017. 348 с.

534. Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та основи інформаційної деліктології: монографія / І. В. Арістова та ін.; за заг. ред. проф. К. І. Беіакова. Київ: КВІЦ, 2019. 344 с.

535. Юридична енциклопедія: у 6 т. / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2002. Т. 4: Н–П. 720 с.

536. Юридична енциклопедія: у 6 т. / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. Т. 2: Д–Й. 744 с.

537. Юрко С. С. Недержавна охоронна і правоохоронна діяльність в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Одеса, 2017. 250 с.

538. Юрко С. С. Особенности частной детективной деятельности в США. *Legea si Viata*. 2014. № 7. С. 130–133.

539. Юрко С. С. Стан та перспективи розвитку недержавної правоохоронної діяльності в Україні. *Митна справа*. 2013. № 10. С. 229–234.

540. Юровська В. В. Методи адміністративного права: питання теорії та практики: монографія. Запоріжжя: Гельветика, 2018. 343 с.

541. Юрченко А. О., Усенко А. О. Проблеми легалізації інституту приватної детективної діяльності в Україні. *Міжнародний юридичний*

вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика). 2018. Вип. 3–4 (12–13). С. 131–137.

542. Ющик Ю. Методологічна парадигма наукового пізнання права. *ScienceRise. Juridical Science*. 2017. № 2. С. 14–20.

543. Яворська Н. І. Щодо форм та методів адміністративно-правового забезпечення підприємництва в Україні. *Наше право*. 2012. № 3. Ч. 3. С. 57–60.

544. Якушко Н. М., Сіра І. Т., Біла Л. І., Янц Н. Д. Стимулювання студентів до самостійної діяльності, самоосвіти, самовиховання. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2012. № 37. С. 207–213.

545. Ярмоленко Ю., Драган О. Адміністративно-правові особливості забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення органами ветеринарної міліції. *Право України*. 2010. № 12. С. 144–151.

546. Barak G. Integrating criminologies. Boston: Allyn & Bacon. 1998. 330 p.

547. Carr P. J. Citizens, community, and crime control: The problems and prospects for negotiated order. *Criminology and Criminal Justice*. 2012. Vol. 12, № 4. P. 397–412.

548. Glueck S., Glueck E. Unraveling Juvenile Delinquency. New York, Commonwealth Fund, 1950. 399 p.

549. Hallsworth S. The case for a postmodern penalty. *Theoretical Criminology*. 2002. Vol. 6, № 2. P. 145–163.

550. Institutional Strength, Social Control and Neighborhood Crime Rates / Triplett R. A. et. al. *Theoretical Criminology*. 2003. Vol. 7. № 4. P. 439–467.

551. Miller G. A. The Magical Number Seven, Plus or Minus Two. *The Psychological Review*. 1956. Vol. 63. P. 81–97.

552. Muliavka D. Problems in Determination of the Essence and the Components of Administrative and Legal Status of the Subjects of Private Detective Activity. *Innovative Solutions in Modern Science (OAE)*. 2019. № 9 (36). С. 71–81.

553. Private Investigators, Bail Enforcement Agents and Watch, Guard or Patrol Agencies License Law Article 7, General Business Law. URL: <http://www.dos.ny.gov/licensing/lawbooks/PIBailWtchGuard.pdf>. (дата звернення: 04.03.2020).

554. Ryabchenko O. Forms of the indirect regulation of the economy: modern approaches to the determination and application. *Jurisprudence in the modern information space: collective monograph / edited by I. Sopilro, D. J. S., Professor; Faculty of Law of the National Aviation University*. Hamilton: Accent Graphics Communications & Publishing, 2019. P. 177–193.

555. Sargeant E., Wickes R., Mazerolle L. Policing community problems: Exploring the role of formal social control in shaping collective efficacy. *Australian and New Zealand Journal of Criminology*. 2013. Vol. 46. № 1. P. 70–87.

556. Simons G. L. Critical Criminology at the Edge: Postmodern Perspectives, Integration, and Applications. *Contemporary Sociology*. 2004. Vol. 33. № 5. P. 599–600.

557. Sindall K., McCarthy D. J., Brunton-Smith I. Young people and the formation of attitudes towards the police. *European Journal of Criminology*. 2017. Vol. 14. № 3. P. 344–364.

558. Shopina I., Ivanova H., Felyk V., Bieliakov K. Regarding the Problem of Defining the Concept of «Administrative and Legal Provision of Citizens' Rights». 2020. *Amazonia Investiga*. №9(26). P.473-478. <https://doi.org/10.34069/AI/2020.26.02.54>

559. Tarasov S., Shopina I. Protection of civilians in armed conflicts: Estonian experience. Protection of civilians in armed conflicts: *Estonian experience. Journal of Scientific Papers «Social development and Security»*. 2019. №9(4). P.102-110.

560. Tyler W. Aboriginal Criminology and the Postmodern Condition: From Anomie to Anomaly. *Australian and New Zealand Journal of Criminology*. 1999. Vol. 32, № 2. P. 209–221.

561. White D., Lonardo T., Rea A. To License or Not to License Updated: An Examination of State Statutes Regarding Private Investigators and Digital Examiners. *Journal of Digital Forensics, Security and Law*. 2012. №7(3). P. 83-110.

562. Yun I., Lee C. H. Factors affecting police officers' tendency to cooperate with private investigators. *Policing: an international journal of police strategies & management*. 2014. Volume 37. Issue 4. pp. 712-727. <https://doi.org/10.1108/PIJPSM-10-2013-0101>.

563. Zavalna Z., Onopriienko S., Bezpalova O., Tarasov S., Starynskyi M. State Environmental Security in National and Globalization Aspects. *Journal of Security & Sustainability Issues*. 2020 Volume 9 Number 3 (March). [http://doi.org/10.9770/jssi.2020.9.3\(6\)](http://doi.org/10.9770/jssi.2020.9.3(6)).

564. Zhukov S., Shopina I., Khomiakov D., Khrystynchenko N., Shpenov D. Cybersecurity: Legal and Organizational Support in Leading Countries, NATO and EU Standards. *Journal of Security & Sustainability Issues*. 2020. № 9(3). P. 977-992.

ДОДАТКИ

Список публікацій здобувача

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Мулявка Д.Г. Проблеми адміністративно-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності в Україні: монографія. Ірпінь, Університет державної фіскальної служби України, 2020. 404 с.

2. Мулявка Д.Г., Шопіна І.М., Шаймуродов Р.А. Професійна таємниця результатів приватної детективної (розшукової) діяльності: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 96 с.

3. Мулявка Д.Г., Шопіна І.М., Бедренко М.А. Принципи приватної детективної (розшукової) діяльності: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 88 с.

4. Мулявка Д.Г. Правовий статус суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності : монографія / Д.Г. Мулявка, І.М. Шопіна, О.О. Шиллє. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 108 с.

5. Мулявка Д.Г. Правове регулювання приватної детективної (розшукової) діяльності у зарубіжних державах: монографія / Д.Г. Мулявка, І.М. Шопіна, Д.А. Шиллє. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 100 с.

6. Мулявка Д. Г. Актуальні проблеми легалізації ринку детективних послуг: адміністративно-правовий аспект. *Юридичний бюлетень*. 2019. №10. С.108-113.

7. Мулявка Д. Г. До питання боротьби з фіктивними підприємствами в Україні. *Фінансове право*. 2010. № 2 (12). С.20-23.

8. Мулявка Д. Г. Концептуальні підходи до розгляду приватної детективної та недержавної охоронної діяльності як категорії наукового пізнання. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. №5-6. С.69-73.

9. Мулявка Д. Г. Объект административно-правового обеспечения частной детективной и негосударственной охранной деятельности. *Danish Scientific Journal*. 2020. №33. С.16-18.

10. Мулявка Д. Г. Проблеми вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства. *Фінансове право*. 2014. №3. С. 65-68.

11. Мулявка Д. Г., Рекуненко Т.О. Информационно-аналитическая деятельность по противодействию налоговой преступности. *Криминологический журнал Байкальского государственного университета экономики и права*. 2013. №2 С.140-145.

12. Мулявка Д. Г., Рекуненко Т.О. Організація захисту інформації обмеженого доступу в інформаційних ресурсах ДПС України. *Митна справа*. 2012. № 2 (80). С. 324–329.

13. Мулявка Д. Г., Самілик Г.М. Актуальні завдання забезпечення фінансово-економічної безпеки держави. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 3. С. 231-235. URL: http://www.pap.in.ua/3_2019/62.pdf.

14. Мулявка Д. Г. Адміністративно-правове забезпечення приватної детективної (розшукової) діяльності. *Visegrad Journal on Human Rights*. (Словакія). 2019. №2. V.1. С. 157-160.

15. Мулявка Д. Г. Адміністративно-правове забезпечення протидії правовому нігілізму під час здійснення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності. *Наука і правоохорона*. 2017. №3. Ч.2. С.156-160.

16. Мулявка Д. Г. Адміністративно-правові аспекти правового регулювання приватної детективної діяльності в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 3. С.143-145.

17. Мулявка Д. Г. Взаємодія податкової міліції з іншими правоохоронними органами при розслідуванні злочинів у сфері оподаткування. *Фінансове право*. 2009. № 1 (7) . С.14-18.

18. Мулявка Д. Г. Види інформації з обмеженим доступом у діяльності суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної діяльності. *Visegrad Journal on Human Rights*. (Словакія). 2020. №1. С.108-112.

19. Мулявка Д. Г. Гарантії здійснення недержавної охоронної та приватної детективної діяльності: адміністративно-правовий аспект. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. №4(29). Т.2. с.141-143.

20. Мулявка Д. Г. Государственная антикоррупционная політика. *Право.ua*. 2014. №1. С.134-137.

21. Мулявка Д. Г. До питання створення національної моделі адміністративно-правового забезпечення приватної детективної діяльності. *Вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. №42. Т.2. С.22-24.

22. Мулявка Д. Г. Концептуальні засади підвищення правової культури приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2020. №1(41).С.54-56.

23. Мулявка Д. Г. Напрями удосконалення адміністративного законодавства в сфері правового забезпечення недержавної охоронної діяльності. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. №3 (28). Т.2. С.90-92.

24. Мулявка Д. Г. Об'єкт адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної діяльності. *Право і суспільство*. 2020. №1. С.62-66.

25. Мулявка Д. Г. Понятие, формы и виды взаимодействия правоохранительных органов в противодействии совершению налоговых преступлений. *Leges si Viata*. 2011. № 8. С. 42–45.

26. Мулявка Д. Г. Соціальна зумовленість правового врегулювання відносин, що виникають під час здійснення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 6. С.300-302. URL: http://www.pap.in.ua/6_2019/78.pdf

27. Мулявка Д. Г. Сутнісні ознаки недержавної правоохоронної діяльності (на прикладі приватної детективної та недержавної охоронної діяльності). *Правова позиція*. 2020. №1(26). С. 64-67.

28. Мулявка Д. Г. Функции административно-правового обеспечения частной детективной и негосударственной охранной деятельности. *Leges si Viata*. 2020. №1. С.53-56.

29. Мулявка Д.Г., Бедренко М.А. Класифікація принципів приватної детективної діяльності. *Правові новели*. 2018. № 6. С. 181–185.

30. Мулявка Д.Г., Глазков Є.О. Допустимість доказів у кримінальному судочинстві отриманих в результаті приватної детективної діяльності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. Вип. 5. С. 110–113.

31. Мулявка Д.Г., Шаймуродов Р.А. Перспективи правового регулювання категорії «професійна таємниця приватної детективної (розшукової) діяльності». *Право і суспільство*. 2018. № 6. Ч. 2. С. 198–202.

32. Мулявка Д.Г., Шилле Д.А. Поняття та ознаки приватної детективної (розшукової) діяльності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 2. С. 345–347. URL: http://www.pap.in.ua/2_2018/103.pdf

33. Мулявка Д.Г., Шилле О.О. Зміст правового статусу суб'єктів оперативно-розшукової діяльності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 4. С. 425–427. URL: http://www.pap.in.ua/4_2018/128.pdf.

34. Мулявка Д.Г., Шопіна І.М., Гречанюк С.К., Федчишина В.В. Совершенствование социального контроля как направления предупреждения преступности. *Всероссийский криминологический журнал*. 2019. Т.13. №3. №. С.47-54. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovershenstvovanie-sotsialnogo-kontrolya-kak-napravleniya-preduprezhdeniya-prestupnosti/viewer>.

35. Muliavka D. Problems in Determination of the Essence and the Components of Administrative and Legal Status of the Subjects of Private Detective Activity. *Innovative Solutions in Modern Science* (OAE). 2019. №9(36). С.71-81.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Мулявка Д.Г. Поняття та зміст приватної детективної (розшукової) діяльності. Приватна детективна (розшукова) діяльність в Україні: проблеми та перспективи: тези доповідей матеріали науково-практичного семінару

Актуальні питання господарського судочинства (31 січня 2018 року, Ірпінь: Університет ДФС України, 2019). С.43-46.

2. Мулявка Д.Г. Сутність принципів приватної детективної (розшукової) діяльності. *Сучасні питання розвитку приватної детективної (розшукової) діяльності в Україні: тези доповідей матеріали науково-практичного семінару, 24-25 січня 2020 року*. Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. С.28-31.

3.Мулявка Д.Г. Концептуальні засади організації приватної детективної (розшукової) діяльності в Україні. *Міжнародні стандарти приватних розслідувань: тези доповідей матеріали науково-практичного семінару, 26-27 жовтня 2019 року*. Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. С.42-46.

4. Мулявка Д.Г. Проблеми додержання вимог інформаційного законодавства під час реалізації принципів приватної детективної (розшукової) діяльності. *Формування нової парадигми кримінально-процесуальної та оперативно-розшукової діяльності в системі забезпечення економічної безпеки держави: тези доповідей внутрівузівської інтернет-конференції (16 жовтня 2019 року)*. Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. С.88-92.

5. Мулявка Д.Г. Види приватних детективних послуг, що надаються в Україні. *Приватні напрямки розвитку правової системи України: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 25-26 січня 2019 р.* Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2019. С.37-39.

6. Мулявка Д.Г. Особливості правового статусу суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності. *Держава і право в умовах глобалізації: реалії та перспективи: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро, 1-2 лютого 2019*. С.78-79.

7. Мулявка Д.Г. Додержання вимог інформаційного законодавства під час реалізації принципів приватної детективної (розшукової) діяльності. *Актуальні проблеми реформування системи законодавства*

України: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 25-26 січня 2019 року. Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2019. С.79-81.

8. Мулявка Д.Г. Правове регулювання приватної детективної (розшукової) діяльності в державах Європейського Союзу. *Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 18-19 січня 2019 року. – Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів, 2019. С.96-98.

9. Мулявка Д.Г. Зарубіжний досвід забезпечення професійної таємниці результатів приватної детективної (розшукової) діяльності. *Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м.Одеса, Україна, 8-9 лютого 2019 р. Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2019. С.95-97.

10. Мулявка Д.Г. Інформаційне забезпечення оперативно-розшукової діяльності. *Економічна безпека держави: проблеми теорії та практики правоохоронного забезпечення*: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, 30 березня 2019 року. – Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. – С.86-88.

11. Мулявка Д.Г. Особливості використання результатів оперативно-розшукової діяльності у доказуванні. *Правові та організаційно-тактичні аспекти оперативно-розшукової діяльності у сфері забезпечення економічної безпеки України*: тези доповідей науково-практичного семінару, 29 січня 2019 року. Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. С.50-53.

12. Мулявка Д.Г. Порядок взаємодії податкової міліції з державними органами. *Податкова міліція: 21 рік на захисті економічної безпеки держави*: тези доповідей науково-практичного семінару, 06 лютого 2019 року. Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. С.51-53.

13. Мулявка Д.Г. Попередження фіктивного підприємництва оперативними підрозділами правоохоронних органів. *Фіктивне*

підприємництво як інструмент вчинення злочинів економічного спрямування: тези доповідей науково-практичного семінару, 25 лютого 2019 року. Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. С.67-71.

14. Мулявка Д.Г. Адміністративно-правове забезпечення захисту інформації у діяльності суб'єктів недержавної охоронної і приватної детективної діяльності. *Modern Scientific and Technical Methods of Management Information Flow and their Influence on the Development of Society: V Міжнародна науково-практична конференція, Франкфурт-на-Майні, Німеччина, 24-25 лютого 2020 р.* С.97-98.

15. Мулявка Д.Г. Приватна детективна та недержавна охоронна діяльність як суб'єкт наукового пізнання. *Goal and Role of World Science in Modernity: VII Міжнародна науково-практична конференція, 09-10 березня 2020р., Гельсінкі, Фінляндія.* С.139-141.

**Пропозиції
щодо внесення змін і доповнень
до проєкту Закону про приватну детективну (розшукову)
діяльність № 3010-1 від 18.02.2020 р.**

1. Для приведення визначення термінів у ст.1 законопроекту у відповідність із правовим статусом органів державної влади і місцевого самоврядування, які можуть здійснювати свої функції лише як юридичні особи, а також враховуючи, що замовником приватних детективних (розшукових) послуг можуть виступати громадські об'єднання без статусу юридичної особи, п.1 ст.1 викласти у наступній редакції: «1) замовник приватних детективних (розшукових) послуг - фізична або юридична особа, громадське об'єднання, в інтересах яких здійснюється приватна детективна (розшукова) діяльність»;
2. Для забезпечення об'єктивності та неупередженості приватних детективів та їх об'єднань підчас здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності, для зниження впливу корупційних ризиків та підвищення прозорості їх функціонування, п.4 ст.1 законопроекту викласти у редакції: «4) приватна детективна (розшукова) діяльність – дозволена Міністерством юстиції України підприємницька діяльність...» (і далі за текстом).
3. З метою недопущення виключення з числа правових актів, які складають правову основу приватної детективної (розшукової) діяльності, підзаконних правових актів, якими визначаються порядок подання та особливості податкової звітності, вимоги до охорони праці тощо, ст.2 законопроекту викласти у редакції: «Правову основу приватної детективної (розшукової) діяльності становлять Конституція України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цей Закон та інші законодавчі і підзаконні акти України».
4. У зв'язку з відсутністю наукових обґрунтувань необхідності об'єднанню приватних детективів у своєму найменуванні зазначати прізвище одного із

його засновників, враховуючи, що це призведе до виникнення великої кількості об'єднань з ідентичними назвами внаслідок поширення в Україні певних прізвищ, у ч.3 ст.6 друге речення виключити.

5. З метою недопущення видання свідоцтва про право на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю особам, які у встановленому порядку визнані судом недієздатними або обмежено дієздатними, доповнити ст.9 законопроекту наступною підставою відмови у видачі свідоцтва про право на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю: «обмеження судом цивільної дієздатності або визнання приватного детектива недієздатним»;
6. Враховуючи, що сторонами кримінального провадження, відповідно до п.25 ч.1 ст.3 Кримінального процесуального кодексу України є також слідчий, дізнавач, керівник органу досудового розслідування, керівник органу дізнання, прокурор, у п.1 ч.3 ст.12 законопроекту слова «сторони судового процесу» замінити на «учасники судового процесу».

7. Ст.19 законопроекту викласти у наступній редакції:

«Стаття 19. Гарантії законності приватної детективної (розшукової) діяльності»

1. Гарантії законності приватної детективної (розшукової) діяльності – це сукупність інституційних, політичних і правових умов, за яких забезпечується додержання вимог законів та підзаконних правових актів, якими регламентуються вказані види діяльності.

2. До процедурних гарантії законності приватної детективної (розшукової) діяльності належать: порядок видачі та анулювання ліцензій на здійснення охоронної та приватної детективної діяльності (остання гарантія не реалізована внаслідок відсутності легітимізації приватної детективної діяльності); порядок оскарження рішень про відмову у видачі ліцензії на здійснення охоронної та приватної детективної діяльності; право суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності здійснювати

захист своїх порушених прав у судовому та позасудовому порядку (у тому числі шляхом самозахисту), що реалізується на підставі Кодексу адміністративного судочинства України, Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших нормативно-правових актів.

3. Гарантії безпеки здійснення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності включають: захист інформації, у тому числі у телекомунікаційних мережах; систему відбору та підготовки кадрів; контроль за діяльністю суб'єктів приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності, як внутрішній, так і зовнішній.

4. Гарантії балансу приватних і публічних інтересів під час здійснення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності включають систему правових засобів та способів, за допомогою яких забезпечується додержання вимог інформаційного законодавства в аспекті захисту персональних даних та професійної таємниці, та забезпечується високий рівень взаємодії з правоохоронними органами у сфері протидії злочинам та правопорушенням».

8. Ст.20 законопроекту «Контроль за суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності» доповнити ч.4 наступного змісту:

«Громадяни України беруть участь у здійсненні контролю за законністю функціонування та додержанням прав і свобод людини та громадянина суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності через громадські об'єднання, членами яких вони є, через депутатів місцевих рад, особисто шляхом звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або до державних органів у порядку, встановленому Конституцією України, Законом України «Про громадські об'єднання» та іншими законами України».

Акти впровадження

НАРОДНИЙ ДЕПУТАТ УКРАЇНИ

Україна, 01008, м. Київ, вул. Грушевського, 5

№ 14799/9-51

«25» серпня 2020 р.

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Мулявки Дмитра Григоровича

Довідка засвідчує те, що результати дисертаційного дослідження Мулявки Дмитра Григоровича на тему: «Адміністративно-правове забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності», поданого на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук, можуть бути використані Комітетом Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності при підготовці змін до законодавства України.

Представлене на розгляд дисертаційне дослідження містить необхідний теоретичний та методологічний рівень, а також практичну та наукову цінність.

Надані Мулявкою Д.Г. консультації і рекомендації, положення і висновки наукового дослідження, викладені в науково-обґрунтованих пропозиціях, будуть враховані Комітетом при опрацюванні відповідних нормативно-правових актів з правового регулювання правоохоронної діяльності в Україні.

З повагою

**Заступник голови Комітету
з питань правоохоронної діяльності,
народний депутат України**

Г.М. Мамка
(посв. № 147)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор

з навчально-методичної та виховної
роботи Університету державної
фіскальної служби України,

доктор економічних наук, професор

О. ШЕВЧУК

« 25 » 03 2020 року

АКТ

впровадження результатів дисертаційного дослідження
в освітній процес

м. Ірпінь

« 25 » березня 2020 року

Комісія у складі: проректора з питань підготовки кадрів податкової міліції - начальника Факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції, к.ю.н. Чмелюка В.В., заступника начальника Факультету з навчально-методичної роботи, к.ю.н., доцента Білої В.Р., заступника начальника кафедри оперативно-розшукової діяльності, к.ю.н. Лисеюка А.М. склали цей акт про те, що результати Мулявки Д.Г.

«Проблеми адміністративного-правового забезпечення приватної детективної та недержавної охоронної діяльності в Україні» на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук, спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право використовуються у навчальному процесі при підготовці та проведенні лекційних, семінарських занять зі здобувачами вищої освіти другого (магістерського) рівня, галузі знань 26 – «Цивільна безпека», спеціальності 262 – «Правоохоронна діяльність», ОПП «Правоохоронна діяльність» Університету державної фіскальної служби України підчас викладання таких навчальних дисциплін: «Правове регулювання приватної детективної (розшукової) діяльності», «Спеціальна техніка у приватній детективній (розшуковій) діяльності», а саме:

1. Принципи приватної детективної (розшукової) діяльності: монографія / Д.Г. Мулявка, І.М. Шопіна, М.А. Бедренко. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 88 с.

2. Професійна таємниця результатів приватної детективної (розшукової) діяльності: монографія / Д.Г. Мулявка, І.М. Шопіна, Р.А. Шаймуродов. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 96 с.

3. Правовий статус суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності: монографія / Д.Г. Мулявка, І.М. Шопіна, О.О. Шилле. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 108 с.

3. Правове регулювання приватної детективної (розшукової) діяльності у зарубіжних державах: монографія / Д.Г. Мулявка, І.М. Шопіна, Д.А. Шилле. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 100 с.

Комісія підтверджує, що сформульовані за результатами дослідження Мулявки Д.Г. пропозиції, висновки, рекомендації використані при формуванні навчально-методичного забезпечення та проведені навчальних занять з навчальних дисциплін: «Правове регулювання приватної детективної (розшукової) діяльності», «Спеціальна техніка у приватній детективній (розшуковій) діяльності».

Проректор з питань підготовки кадрів податкової міліції -
начальник Факультету підготовки, перепідготовки та
підвищення кваліфікації працівників податкової міліції
к.ю.н.

В. ЧМЕЛЮК

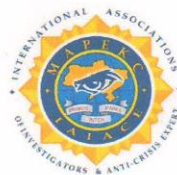
Заступник начальника Факультету підготовки,
перепідготовки та підвищення кваліфікації
працівників податкової міліції
к.ю.н., доцент

В. БІЛА

Заступник начальника кафедри
оперативно-розшукової діяльності
к.ю.н.

А. ЛИСЕЮК

«INTERNATIONAL
ASSOCIATION OF
INVESTIGATORS & ANTI –
CRISIS EXPERTS»

«МІЖНАРОДНА
АСОЦІАЦІЯ
РОЗСЛІДУВАЧІВ ТА
ЕКСПЕРТІВ З КРИЗОВИХ
СИТУАЦІЙ»

marecs.office@gmail.com

01054, м.Київ, вул. О. Гончара, буд. 52, офіс 11
+38(098) 99-43-990; +38(098) 926-02-01

www.marecs.org

ДОВІДКА про впровадження

16 квітня 2020 р.

м. Ірпінь

Комісія у складі: Президента міжнародної асоціації розслідувачів та експертів з кризових ситуацій Цмінського І.М. та відповідального секретаря Лисова Д.В. склали цю довідку з приводу того, що результати дисертаційного дослідження Мулявки Д.Г. на тему «Адміністративно-правове забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності» були використані в ході проведення курсів підвищення кваліфікації за спеціальністю «Приватна детективна (розшукова) діяльність». На вказані курси отримано Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 79097 від 18.05 2018 року Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. Також матеріали дисертаційного дослідження використовуються в ході підготовки спеціалістів охорони власного бізнесу та для напрацювання практичних навиків членів міжнародної асоціації розслідувачів та експертів з кризових ситуацій.

Президент міжнародної асоціації
розслідувачів та експертів з кризових
ситуацій

Відповідальний секретар
міжнародної асоціації розслідувачів
та експертів з кризових ситуацій

Ігор ЦМІНСЬКИЙ

Денис ЛИСОВ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора Державного
науково-дослідного інституту
МВС України

кандидат юридичних наук,
старший дослідник

Дем'ян СМЕРНИЦЬКИЙ

«05» червня 2020 року

АКТ

**впровадження у науково-дослідну діяльність
Державного науково-дослідного інституту МВС України
результатів дисертаційного дослідження Мулявки Дмитра
Григоровича за темою «Адміністративно-правове забезпечення приватної
детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності»**

результати дисертаційного дослідження Мулявки Д. Г. на тему «Адміністративно-правове забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності» були використані в науково-дослідній діяльності.

Комісія у складі: начальника науково-організаційного відділу ДНДІ МВС України, доктора юридичних наук, с.н.с. Федотової Г. В., заступника начальника відділу науково-інформаційної та редакційно-видавничої діяльності ДНДІ МВС України, кандидата юридичних наук Кобець М. П., ученого секретаря секретаріату вченої ради ДНДІ МВС України, кандидата юридичних наук, с.н.с. Плугатар Т. А., склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження здобувача Університету державної фіскальної служби України Мулявки Дмитра Григоровича за темою «Адміністративно-правове забезпечення приватної детективної (розшукової) та недержавної охоронної діяльності» використовуються у науково-дослідній діяльності Інституту під час проведення науково-дослідних робіт «Сучасні тенденції реформування юридичної науки та освіти в Україні» (державний реєстраційний номер 0115U003318) та «Проведення у справах про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, та шляхи його удосконалення» (державний реєстраційний номер 0117U002095).

**Начальник
науково-організаційного відділу
ДНДІ МВС України
доктор юридичних наук, с.н.с.**

 Ганна ФЕДОВА

**Заступник начальника
відділу науково-інформаційної та
редакційно-видавничої діяльності
ДНДІ МВС України,
кандидат юридичних наук**

 Марина КОБЕЦЬ

**Учений секретар секретаріату вченої ради
ДНДІ МВС України,
кандидат юридичних наук, с.н.с.**

 Тетяна ПЛУГАТАР

УКРАЇНА

СВІДОЦТВО
про реєстрацію авторського права на твір

№ 79097

Твір наукового характеру "Програма курсів підвищення кваліфікації за спеціальністю "Приватна детективна (розшукова) діяльність"
(вид, назва твору)

Автор(и) **Мулявка Дмитро Григорович, Цмінський Ігор Миколайович**
(повне ім'я, псевдонім (за наявності))

Дата реєстрації 16.05.2018

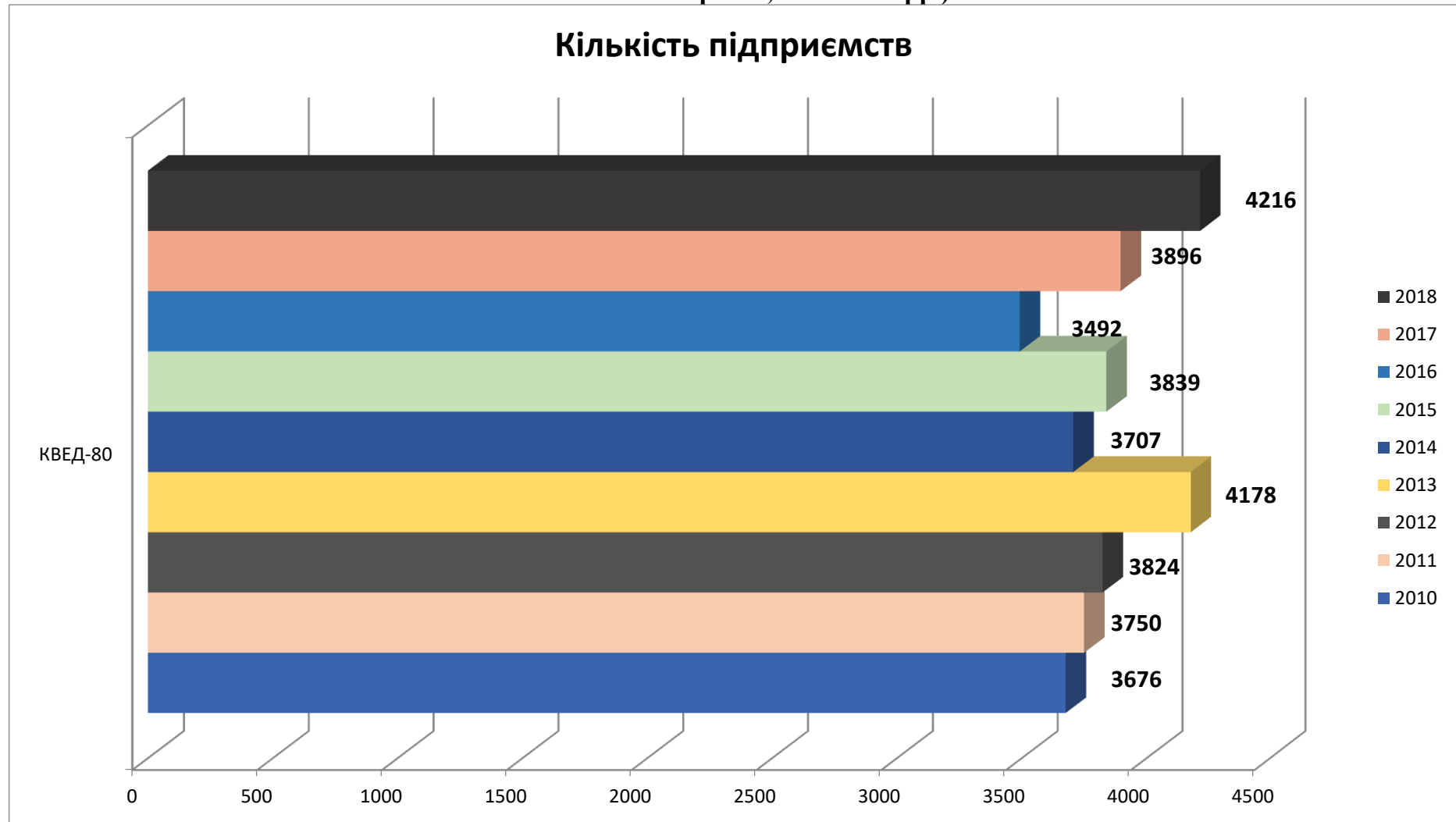

Державний секретар Міністерства економічного розвитку і торгівлі України О. Ю. Перевезенцев

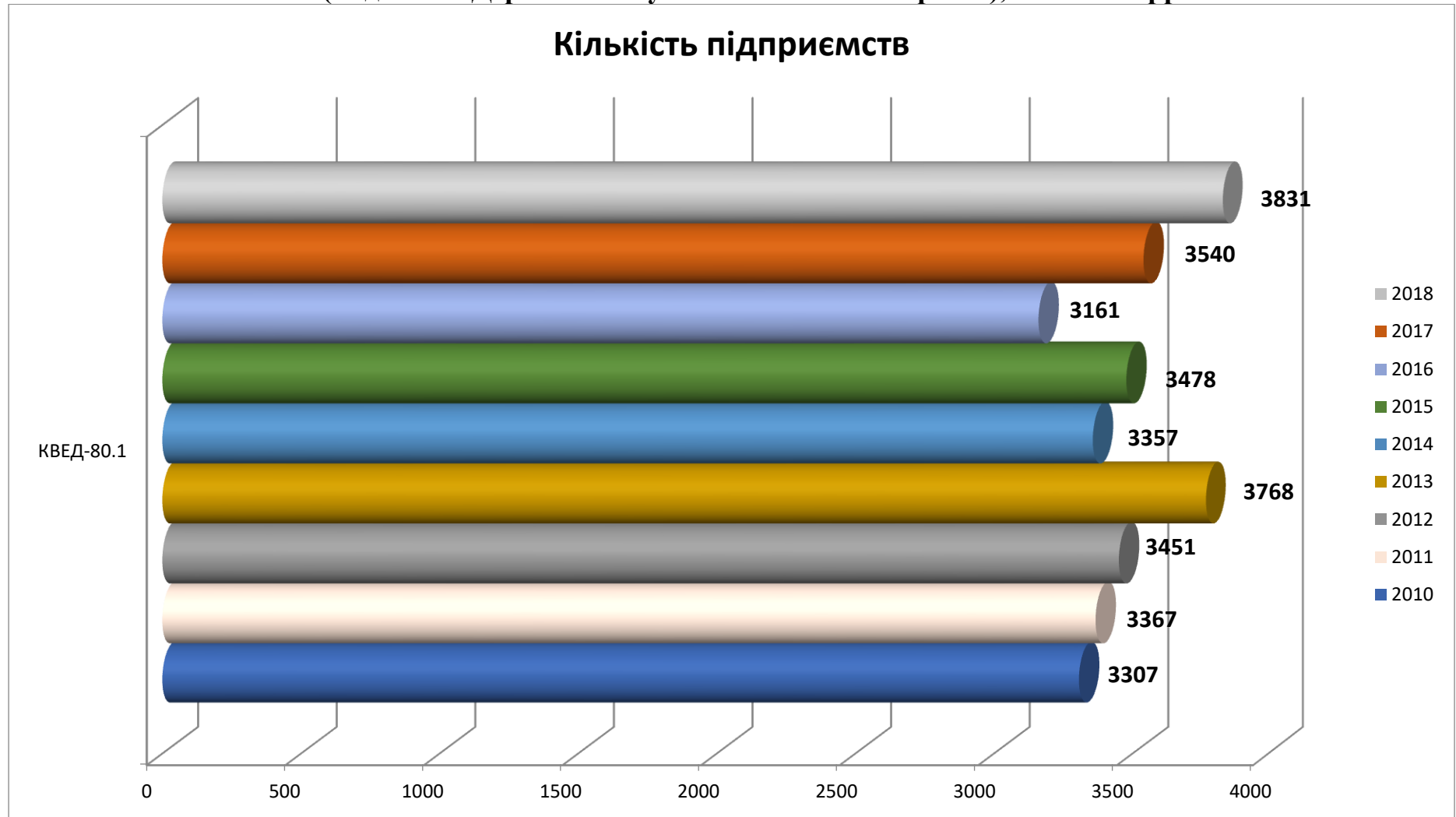
ПК «Україна». Заст. 18-2001. 2018 р. 1 кт.

Додаток 3

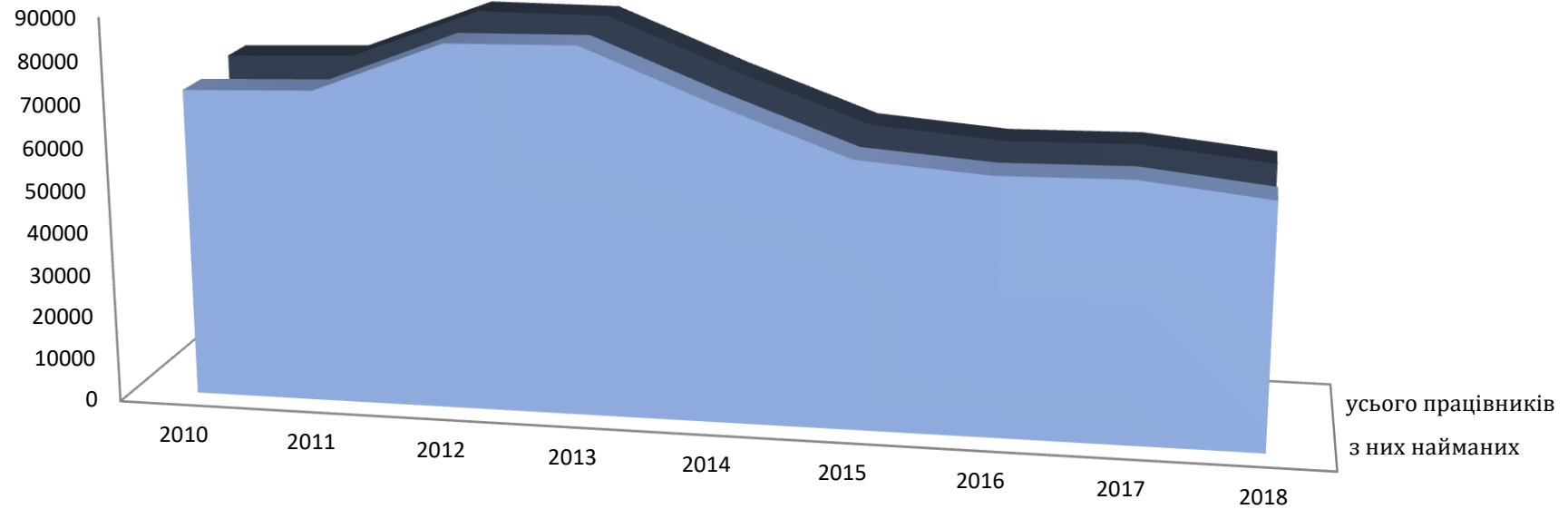
Діяльність недержавних охоронних та приватних детективних підприємств (за даними Державної служби статистики України, 2010-2018 рр.)

**Діяльність недержавних охоронних підприємств
(за даними Державної служби статистики України), 2010-2018 рр.**

**Діяльність недержавних охоронних підприємств
(за даними Державної служби статистики України, 2010-2018 рр.)**

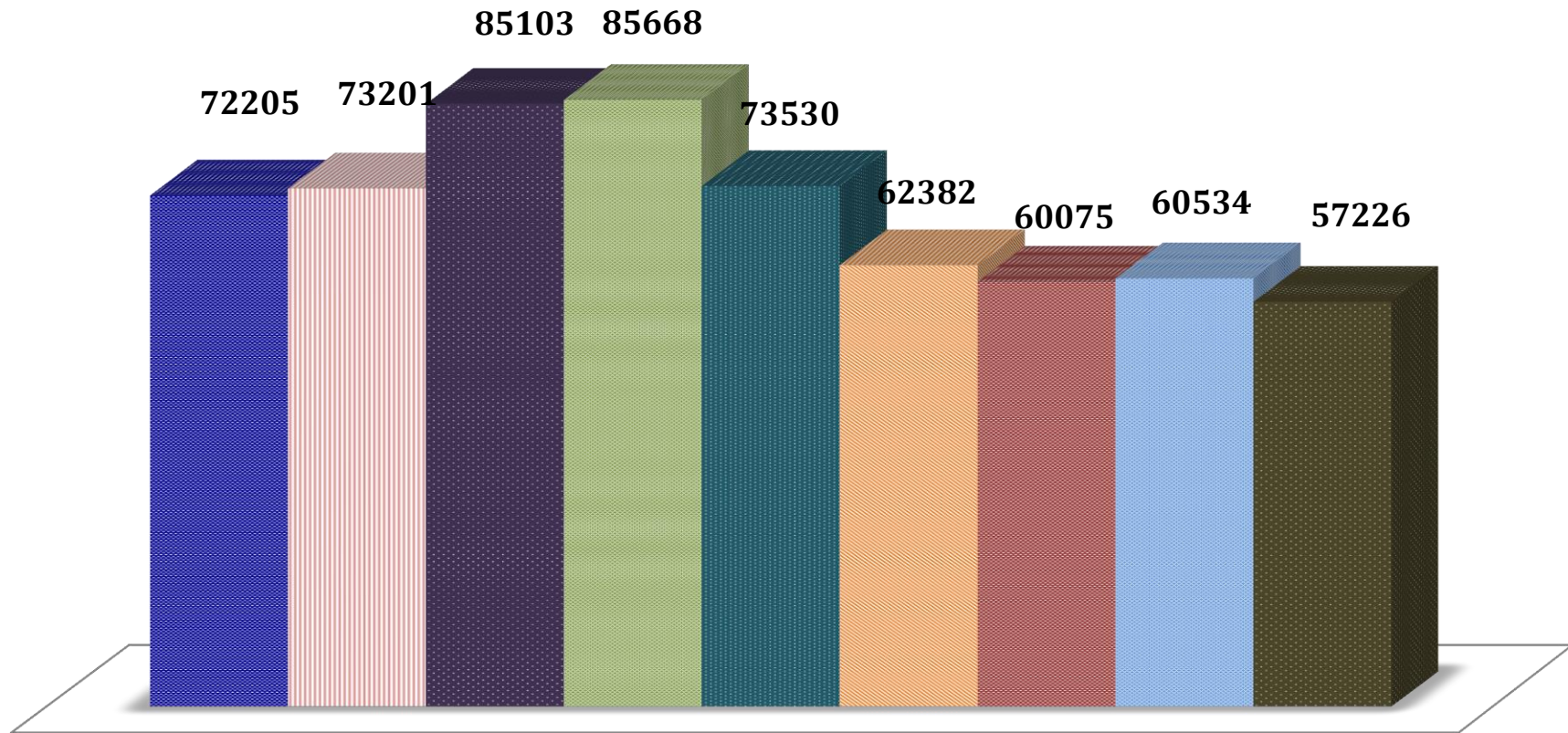

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
■ з них найманих	72205	73201	85103	85668	73530	62382	60075	60534	57226
■ усього працівників	73977	75035	86693	86567	74365	63270	60729	61186	57985

Діяльність недержавних охоронних підприємств
(за даними Державної служби статистики України, 2010-2018 рр.)

Кількість найманих працівників

■ 2010 ■ 2011 ■ 2012 ■ 2013 ■ 2014 ■ 2015 ■ 2016 ■ 2017 ■ 2018

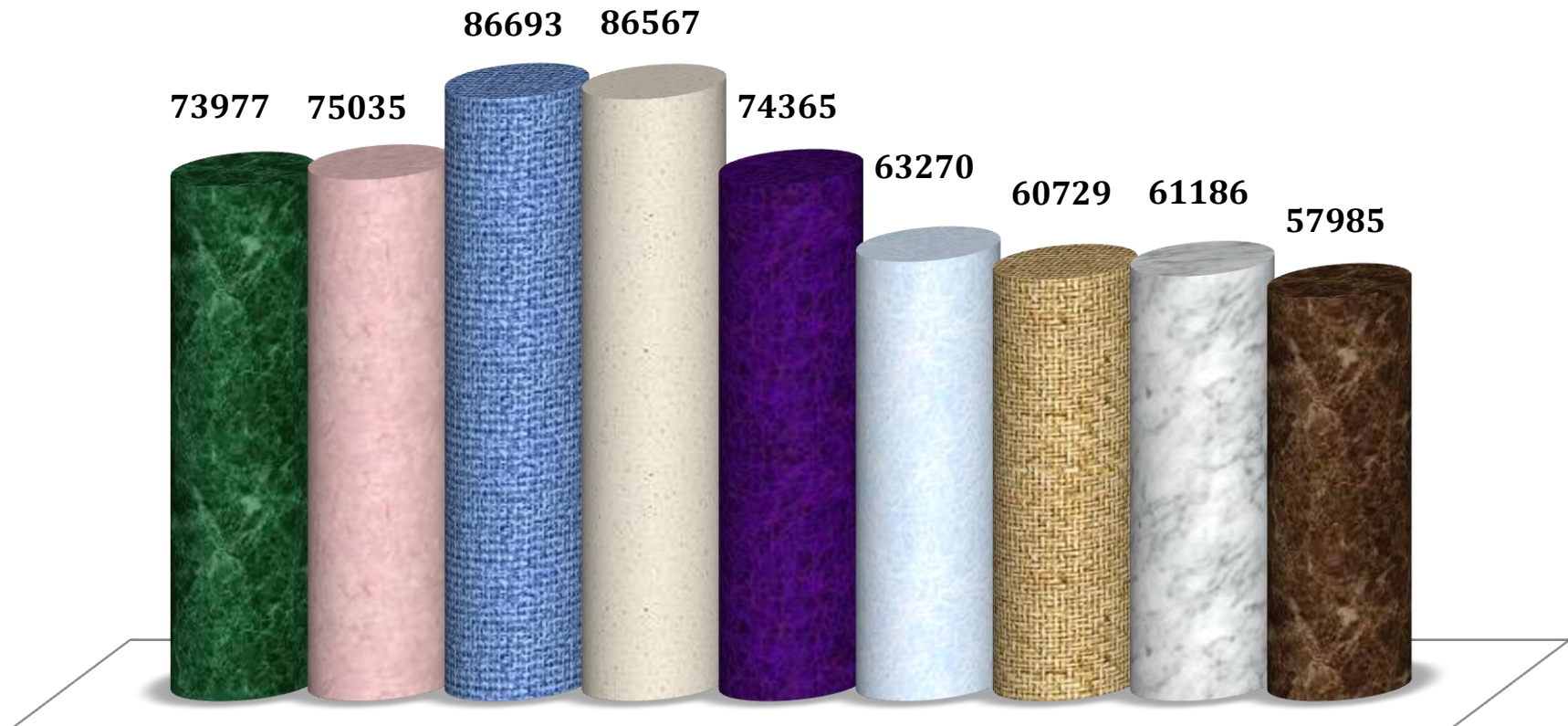

КВЕД-80.1

Діяльність недержавних охоронних підприємств
(за даними Державної служби статистики України, 2010-2018 рр.)

Кількість зайнятих працівників

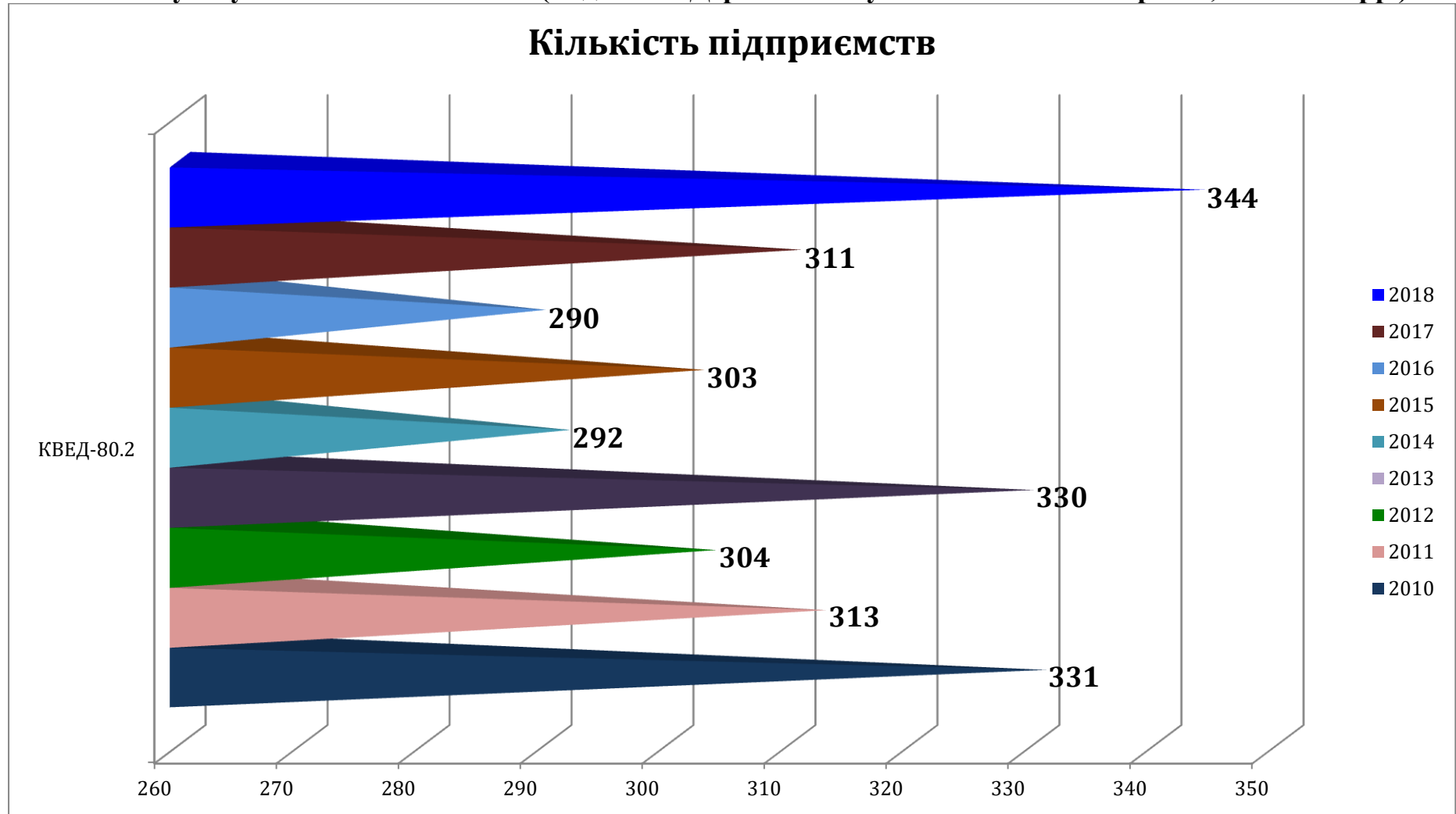
■ 2010 ■ 2011 ■ 2012 ■ 2013 ■ 2014 ■ 2015 ■ 2016 ■ 2017 ■ 2018

КВЕД-80.1

Обслуговування систем безпеки (за даними Державної служби статистики України, 2010-2018 рр.)

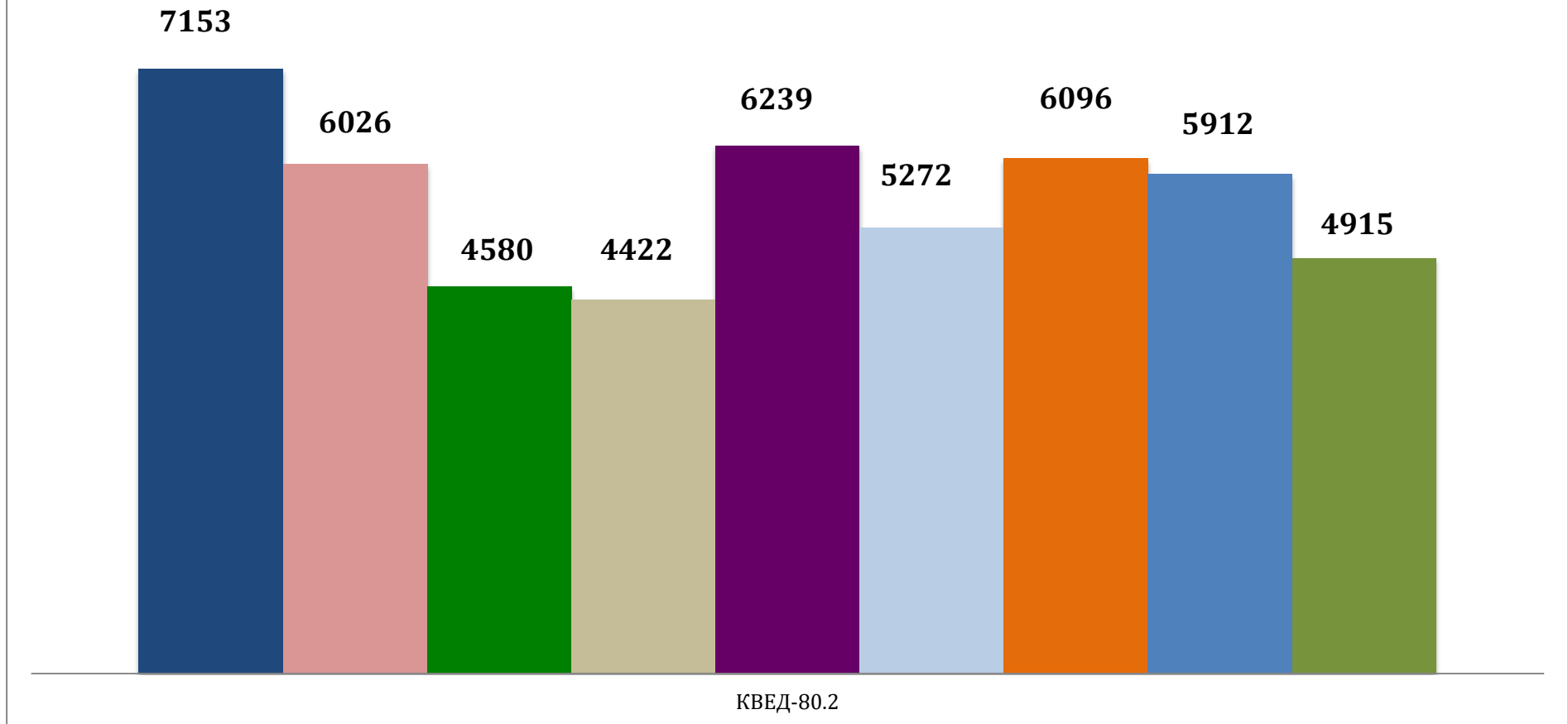
Кількість підприємств

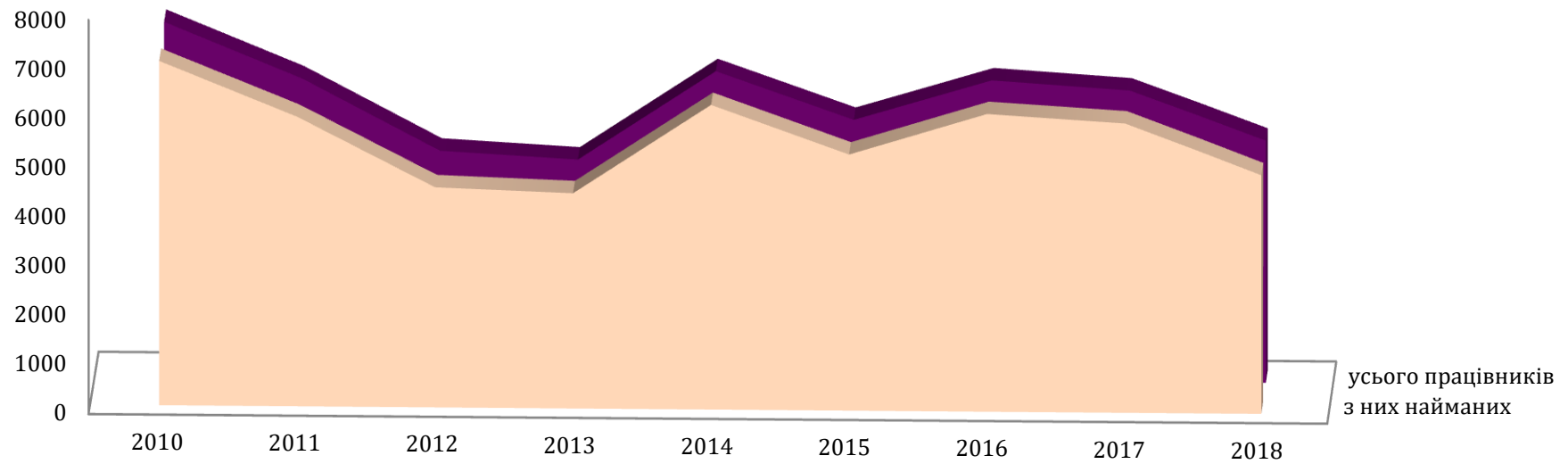
Обслуговування систем безпеки
(за даними Державної служби статистики України, 2010-2018 рр.)

Кількість зайнятих працівників

■ 2010 ■ 2011 ■ 2012 ■ 2013 ■ 2014 ■ 2015 ■ 2016 ■ 2017 ■ 2018

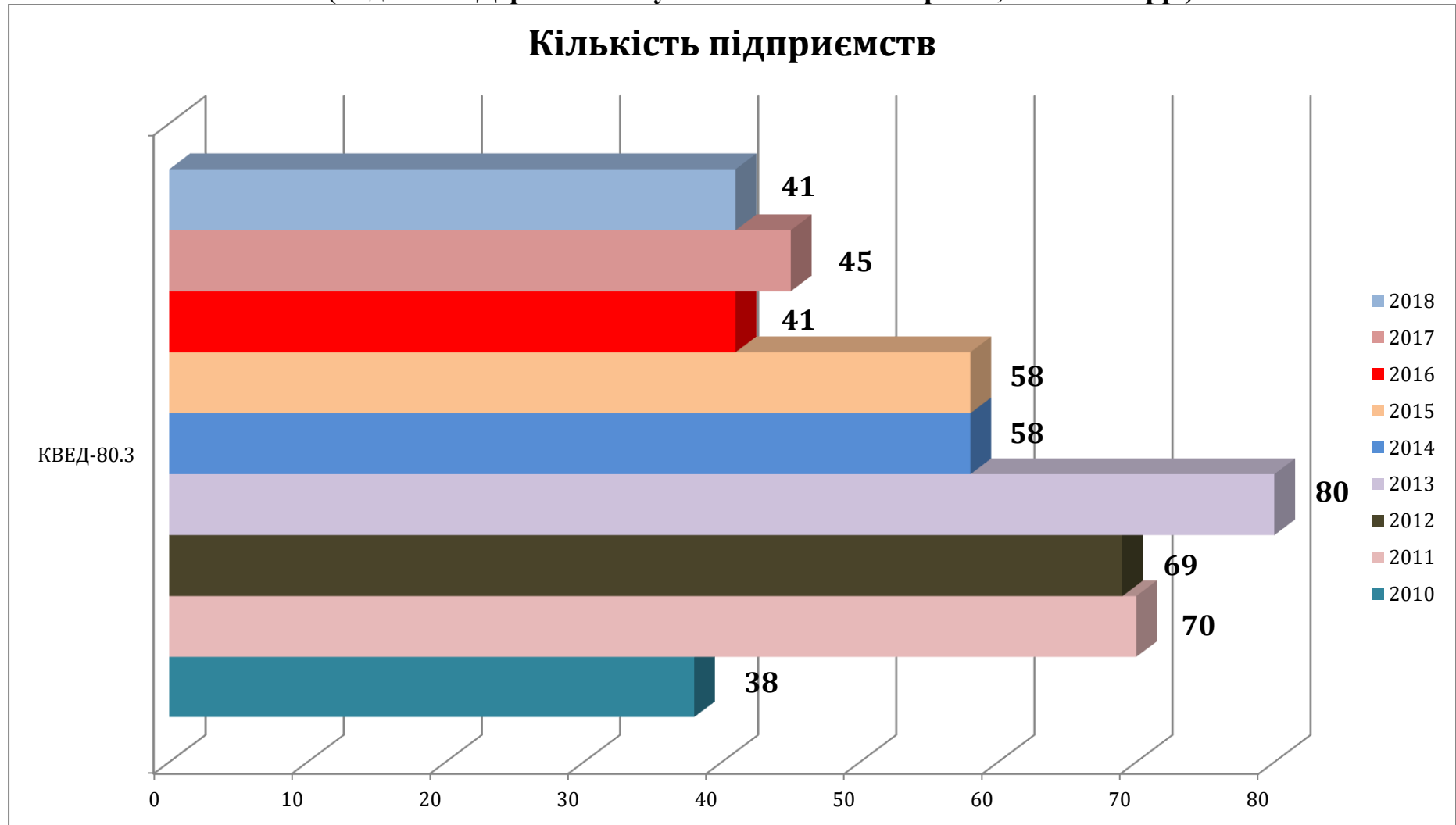

**Обслуговування систем безпеки
(за даними Державної служби статистики України, 2010-2018 рр.)**

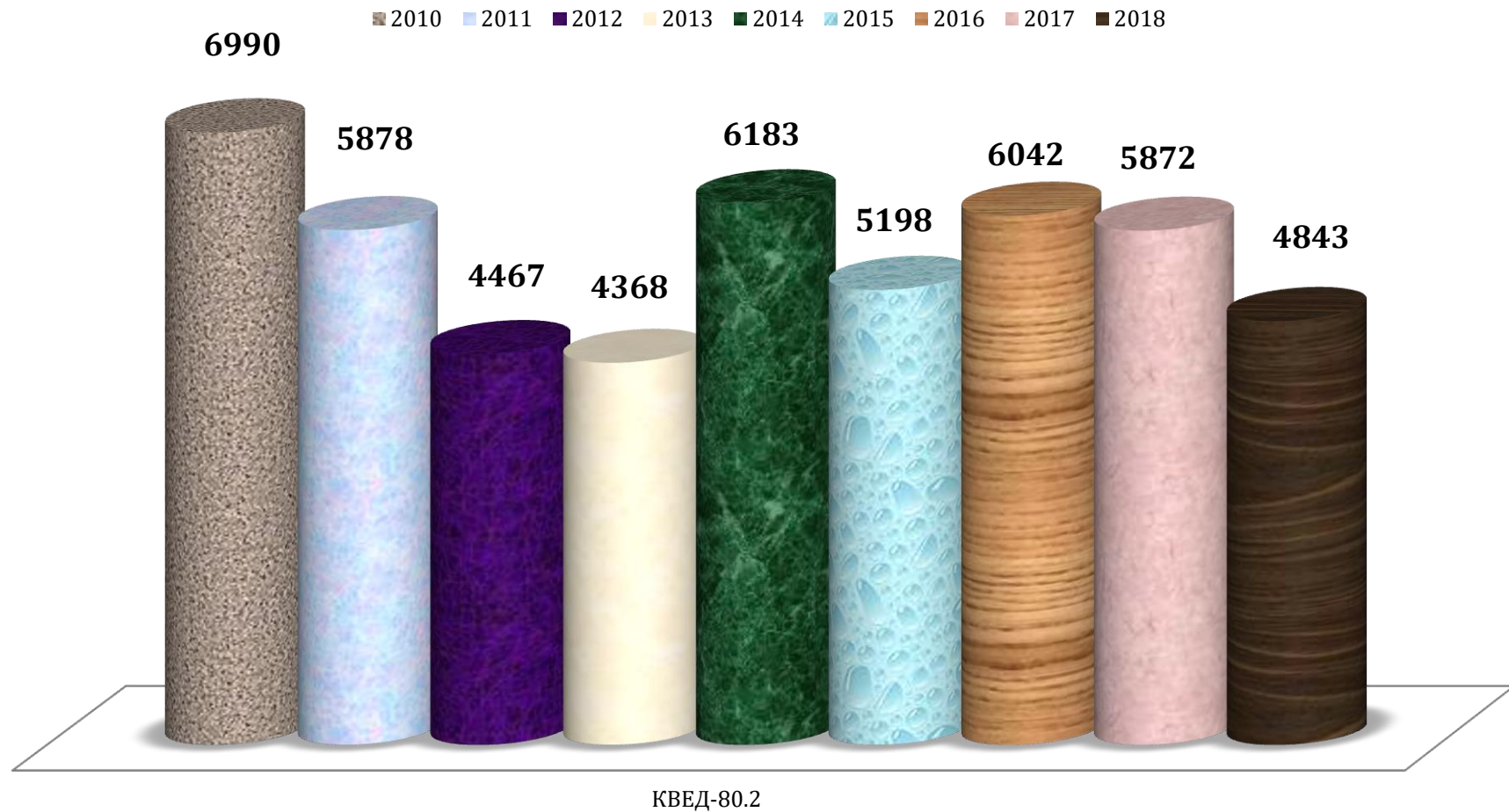
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
■ з них найманих	6990	5878	4467	4368	6183	5198	6042	5872	4843
■ усього працівників	7153	6026	4580	4422	6239	5272	6096	5912	4915

Діяльність приватних детективних підприємств
(за даними Державної служби статистики України, 2010-2018 рр.)

Обслуговування систем безпеки
(за даними Державної служби статистики України, 2010-2018 рр.)

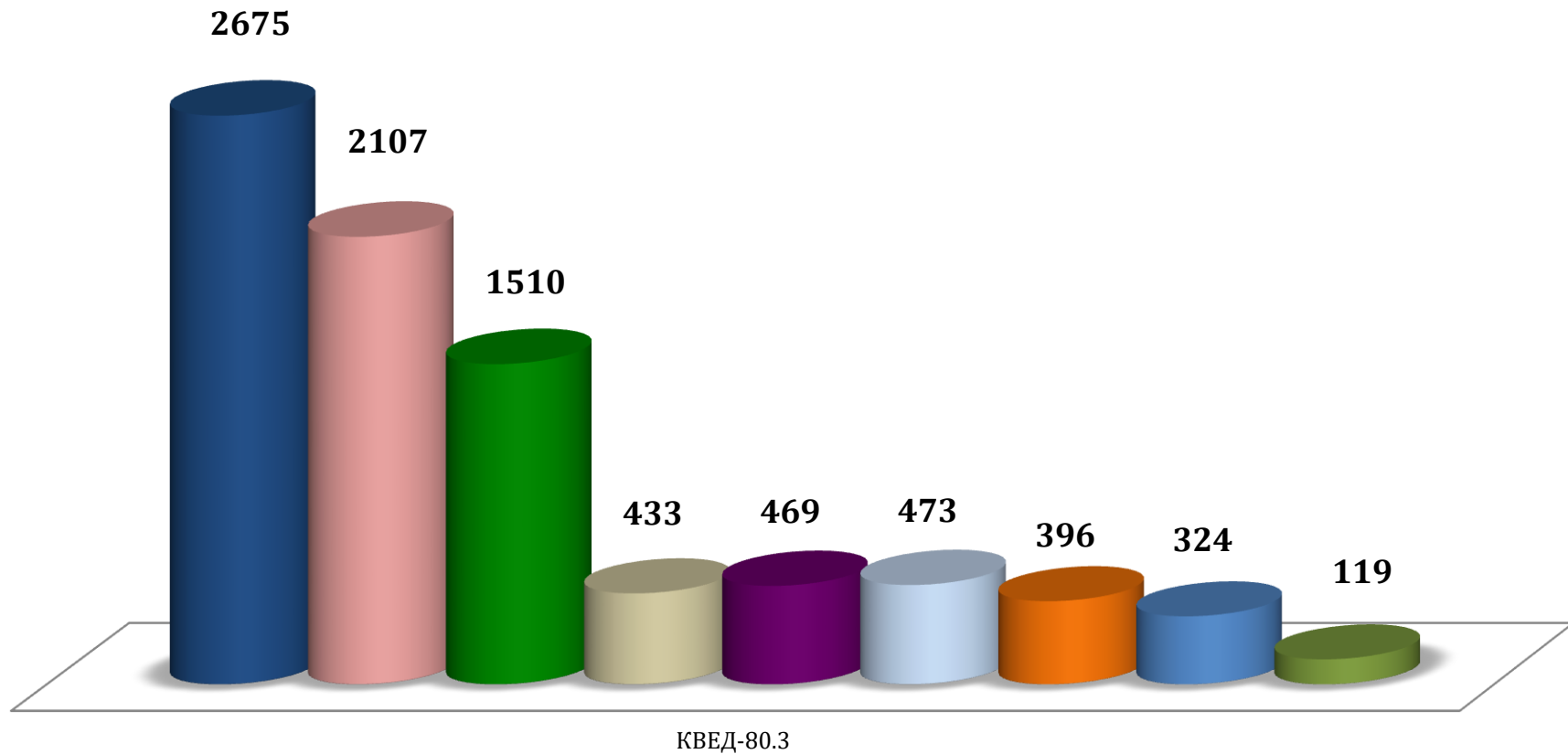
Кількість найманих працівників

Діяльність приватних детективних підприємств
(за даними Державної служби статистики України, 2010-2018 рр.)

Кількість зайнятих працівників

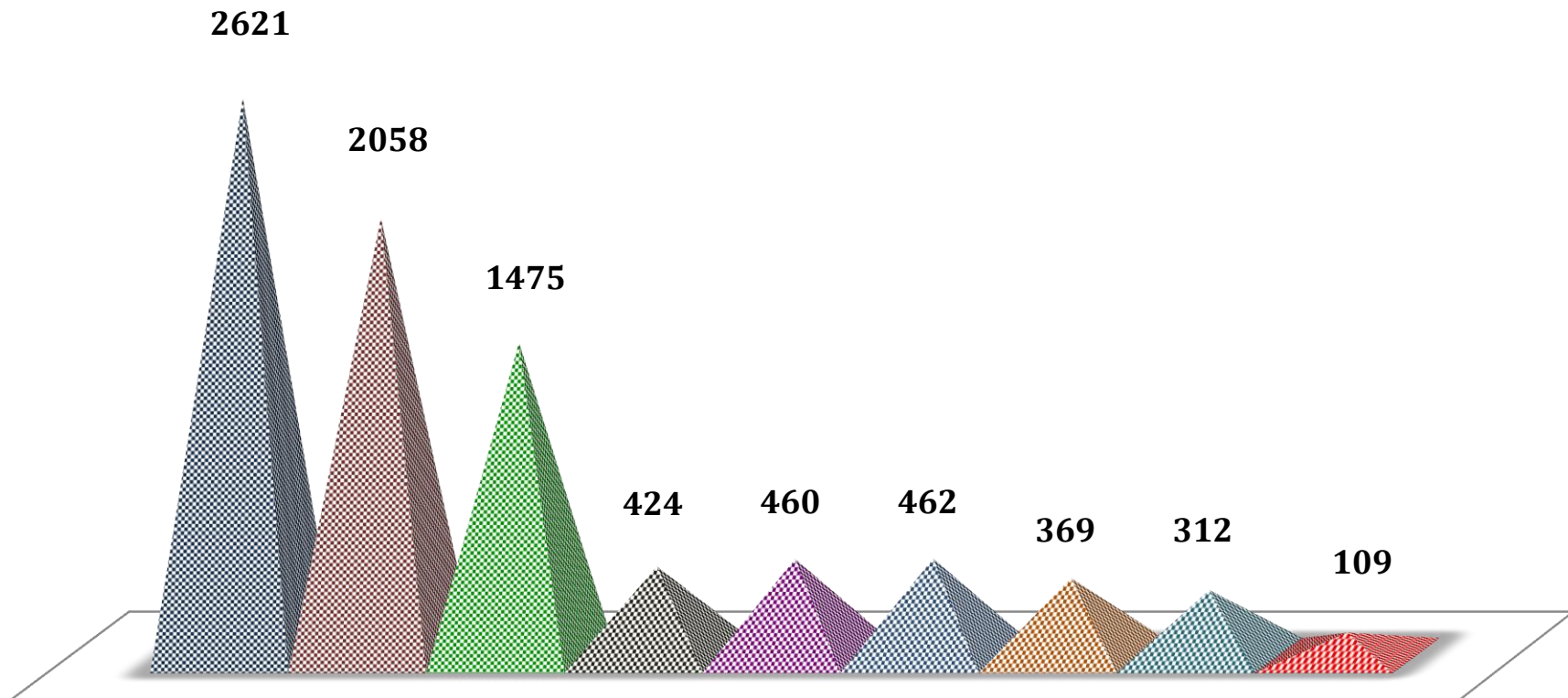
■ 2010 ■ 2011 ■ 2012 ■ 2013 ■ 2014 ■ 2015 ■ 2016 ■ 2017 ■ 2018

Діяльність приватних детективних підприємств
(за даними Державної служби статистики України, 2010-2018 рр.)

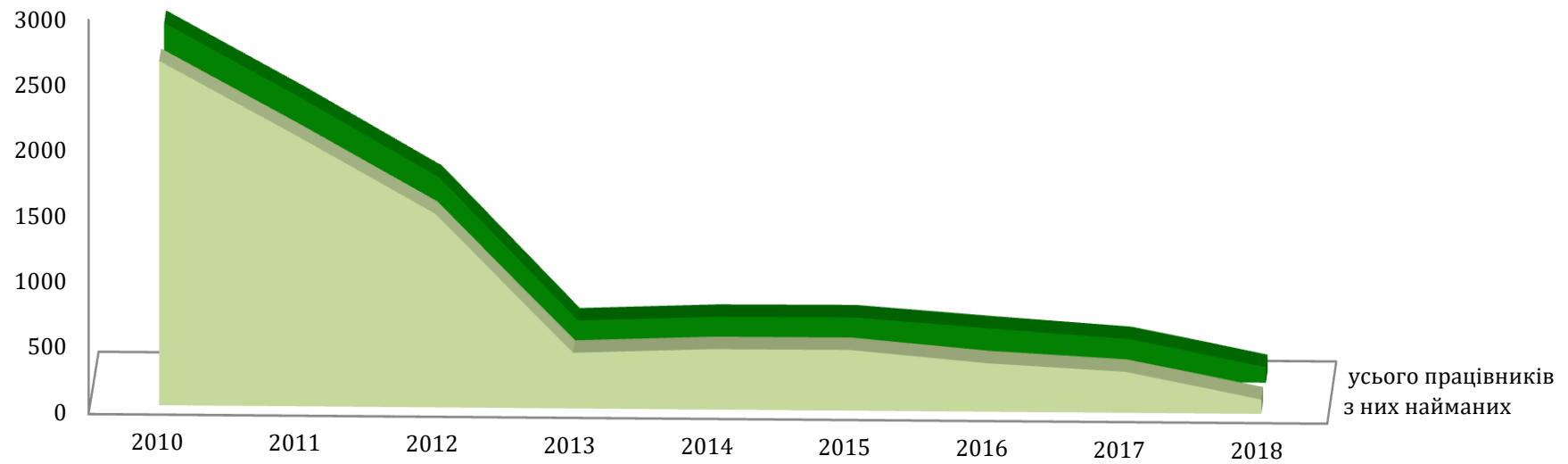
Кількість найманих працівників

■ 2010 ■ 2011 ■ 2012 ■ 2013 ■ 2014 ■ 2015 ■ 2016 ■ 2017 ■ 2018

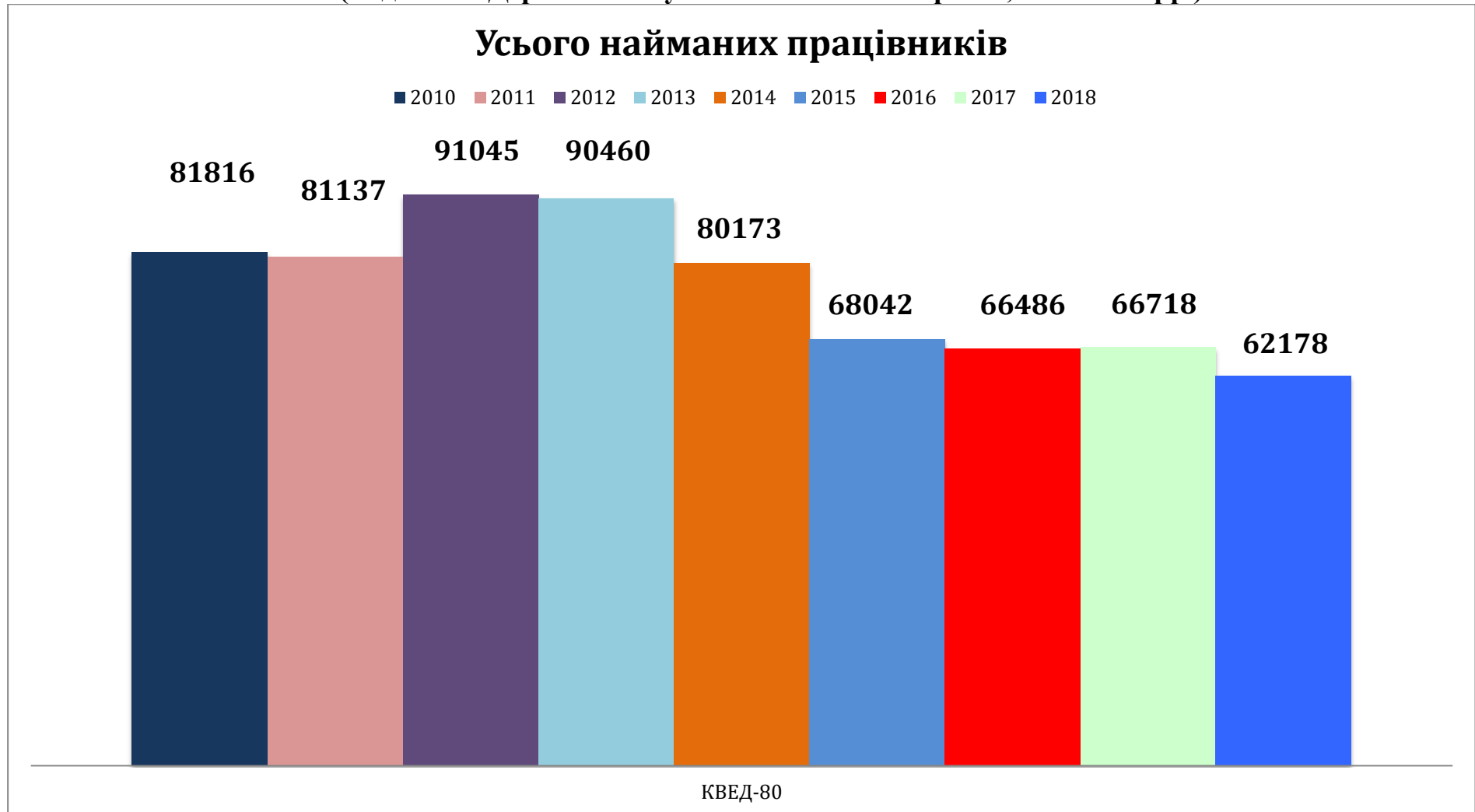
КВЕД-80.3

**Діяльність недержавних охоронних підприємств
(за даними Державної служби статистики України, 2010-2018 рр.)**

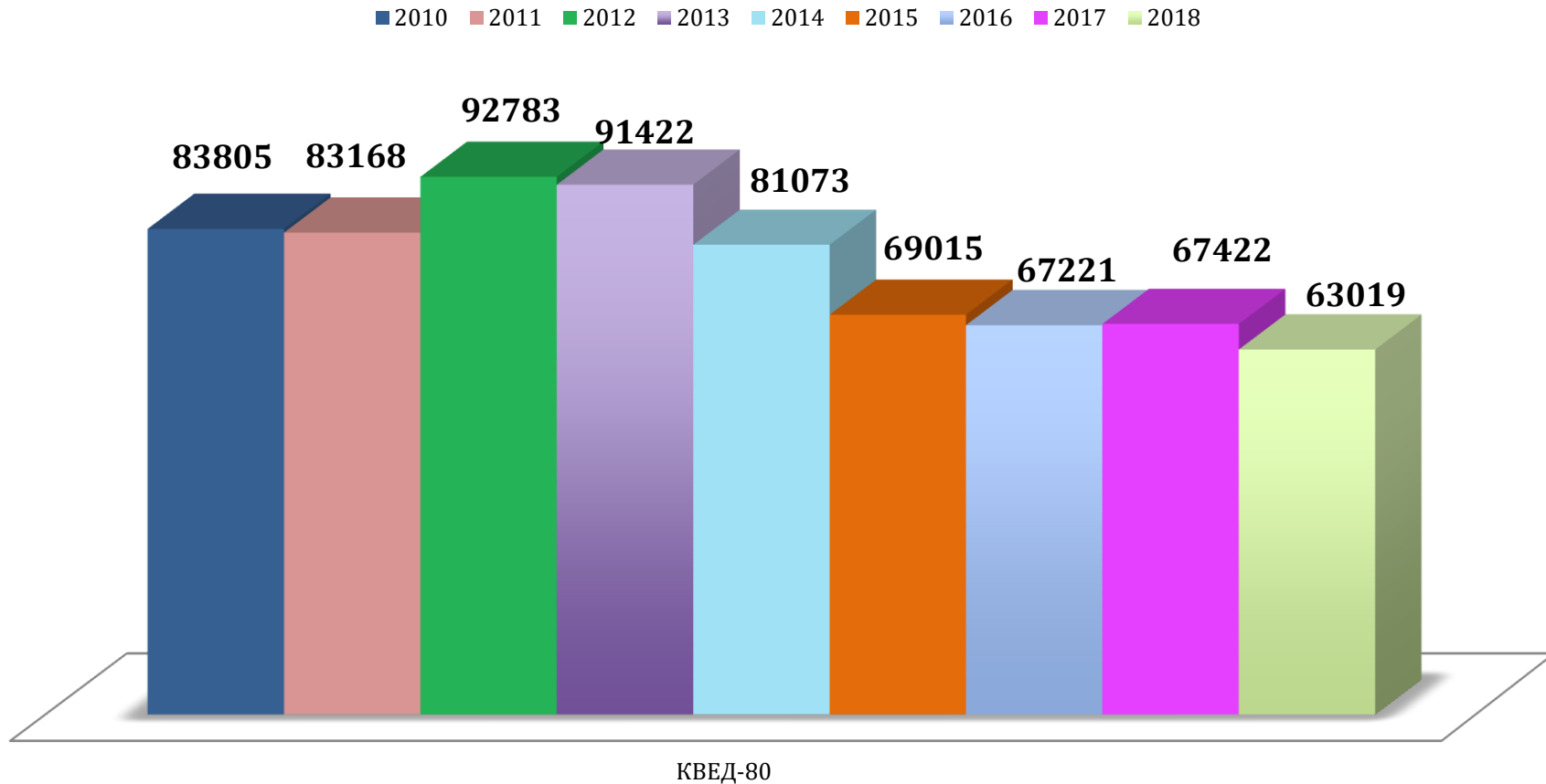
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
■ з них найманих	2621	2058	1475	424	460	462	369	312	109
■ усього працівників	2675	2107	1510	433	469	473	396	324	119

Діяльність недержавних охоронних та приватних детективних підприємств
(за даними Державної служби статистики України, 2010-2018 рр.)

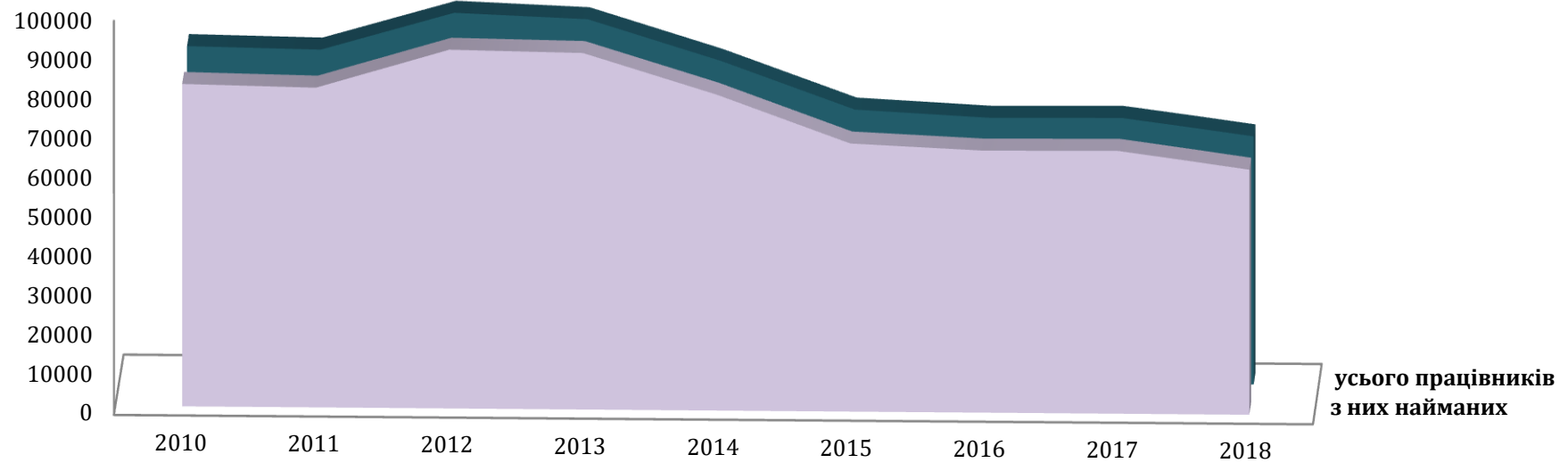

Діяльність недержавних охоронних та приватних детективних підприємств
(за даними Державної служби статистики України, 2010-2018 рр.)

Усього зайнятих працівників

**Діяльність недержавних охоронних та приватних детективних підприємств
(за даними Державної служби статистики України, 2010-2018 рр.)**

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
■ з них найманих	81816	81137	91045	90460	80173	68042	66486	66718	62178
■ усього працівників	83805	83168	92783	91422	81073	69015	67221	67422	63019

**Співвідношення недержавних охоронних та приватних детективних підприємств
(за даними Державної служби статистики України, 2010 р.)**

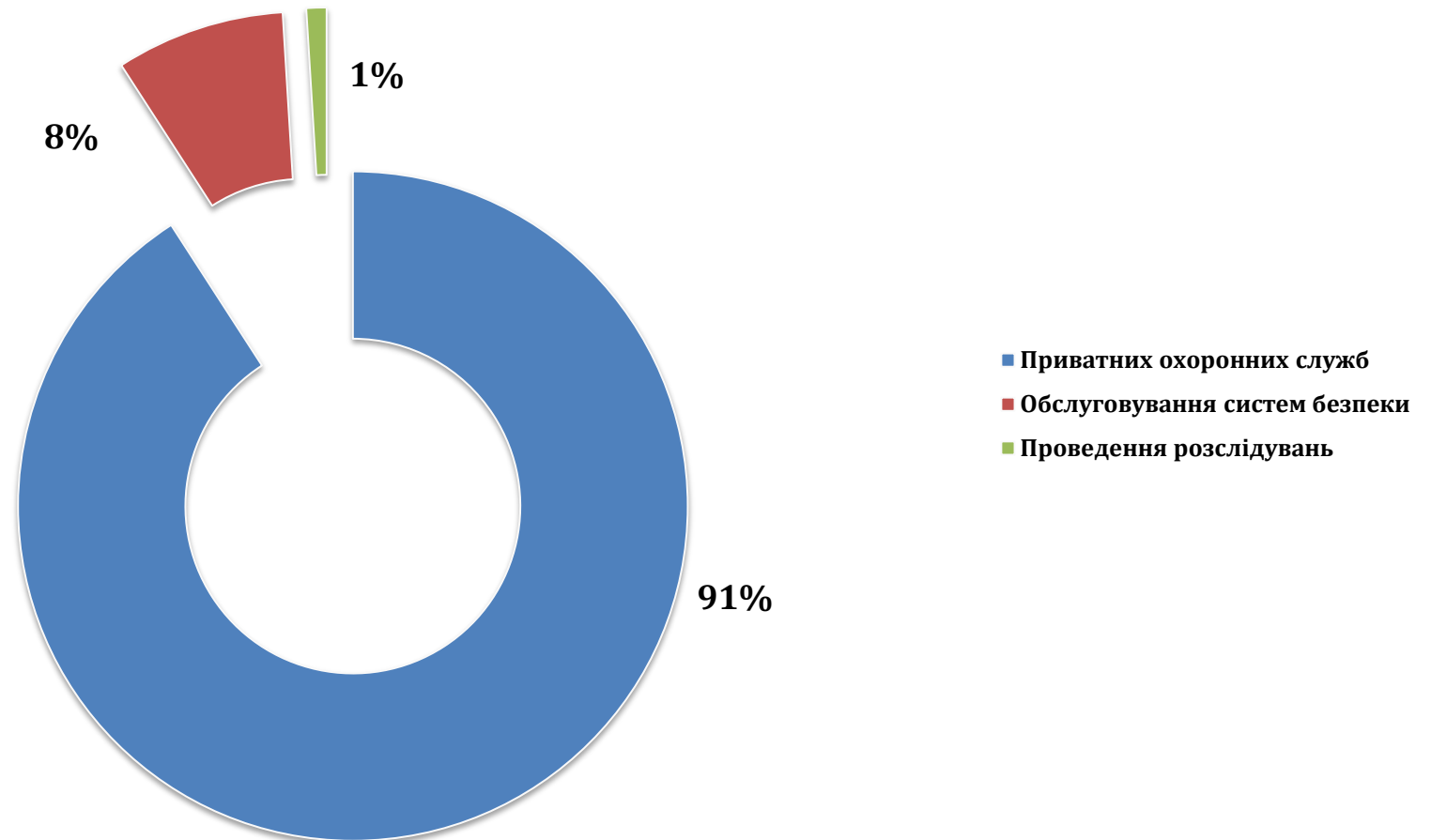
**Співвідношення недержавних охоронних та приватних детективних підприємств
(за даними Державної служби статистики України, 2012 р.)**

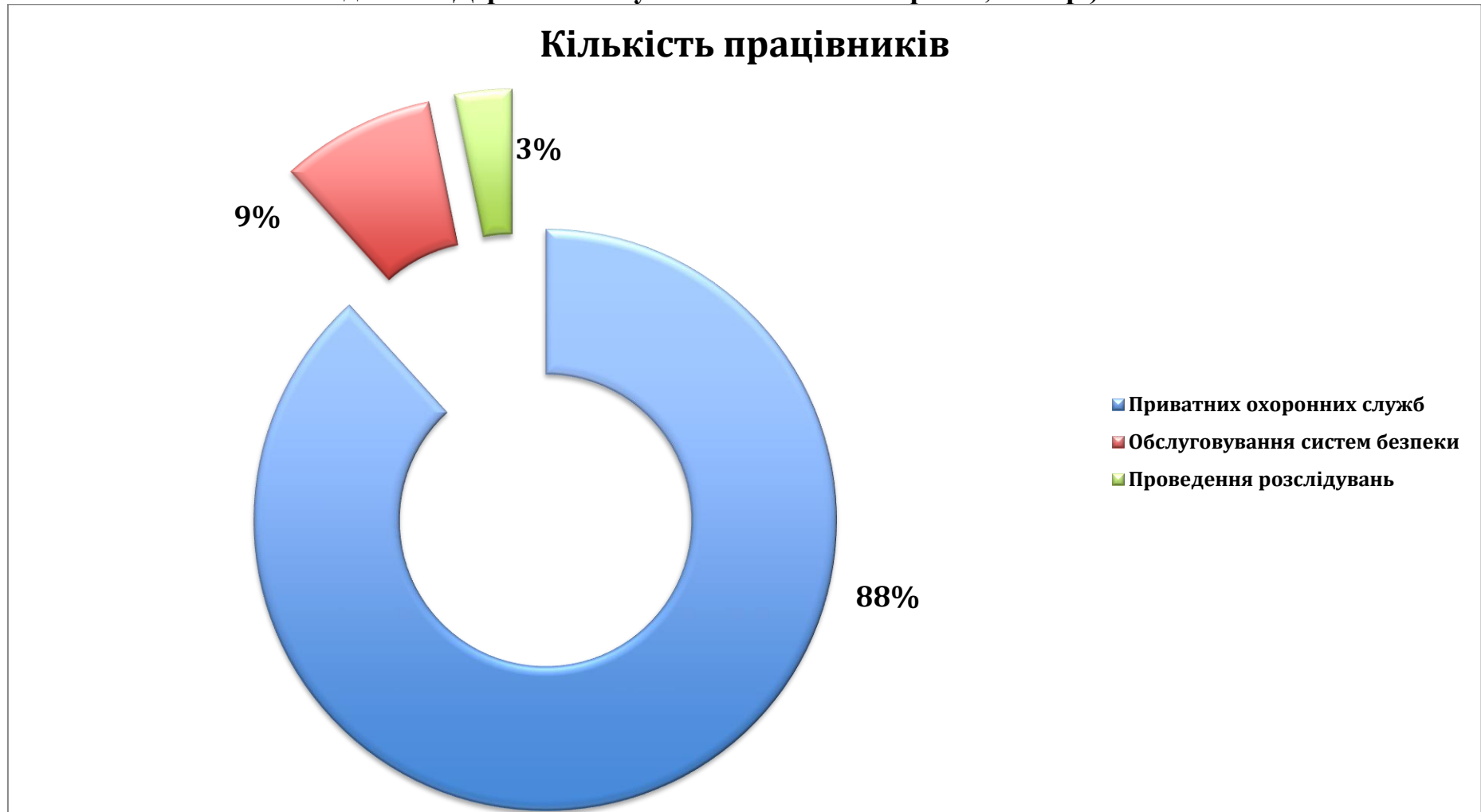
Співвідношення недержавних охоронних та приватних детективних підприємств

(за даними Державної служби статистики України, 2018 р.)

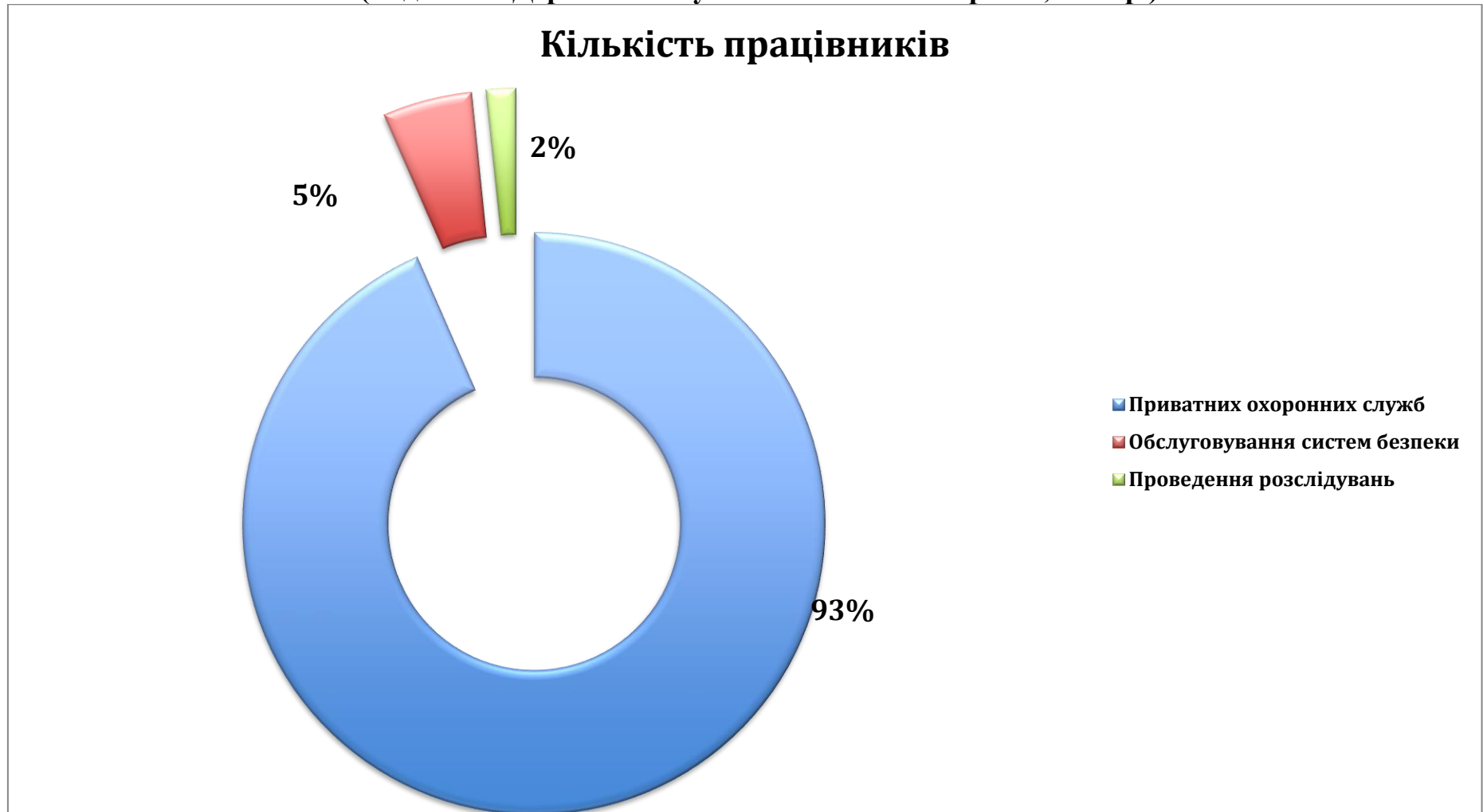
Кількість підприємств

Співвідношення кількості працівників недержавних охоронних та приватних детективних підприємств (за даними Державної служби статистики України, 2010 р.)

**Співвідношення кількості працівників недержавних охоронних та приватних детективних підприємств
(за даними Державної служби статистики України, 2012 р.)**

**Співвідношення кількості працівників недержавних охоронних та приватних детективних підприємств
(за даними Державної служби статистики України, 2018 р.)**

